

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYET DİSFORİSİNE
VE TRANSSEKSÜEL BİREYLERE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Kader KOCA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. İsmail HİRA

HAZİRAN – 2025

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYET DİSFORİSİNE
VE TRANSSEKSÜEL BİREYLERE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kader KOCA

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

**“Bu tez 25/06/2025 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. İsmail HİRA	Başarılı
Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN	Başarılı
Prof. Dr. Recep YILDIZ	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Kader KOCA

27/06/2025

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması akademik yolculuğumun önemli bir dönüm noktası olmasının yanı sıra, hayatım boyunca emekleri ve desteklerini asla unutamayacağım pek çok değerli insanın katkılarıyla şekillenmiştir.

Öncelikle bu sürecin her aşamasında bana rehberlik eden, kıymetli bilgi birikimiyle tezimin gelişmesi ve olgunlaşmasına katkı sağlayan sabrı, anlayışı ve teşvik edici tutumuyla her daim desteğini hissettiğim değerli danışmanım Prof. Dr. İsmail HİRA'ya en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca, akademik sürecimde değerli fikirleri ile düşünsel gelişimime katkı sunan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Mustafa KEMAL ŞAN'a ve Doç. Dr. Handan AKYİĞİT'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tez sürecimin her aşamasında yanımda olan dualarıyla, destekleriyle bugünlere ulaşmamda emekleri olan sevgili aileme ve bu yolculukta her zaman sabırla, anlayışla, desteğiyle yanımda olan, stresli anlarımda bana daima motivasyon veren nişanlım Nijat JABRAYİLOV'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tezime bilgi ve deneyimleriyle katkı sağlayan değerli arkadaşlarım Şahin AZADALİYEV'e ve Hassan ABDALLAH MOHAMMED ALİ'ye de kıymetli katkıları için çok teşekkür ederim.

Kader KOCA

27/06/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	14
1.1. Cinsiyet ve Cinsel Kimlik Kavramı	14
1.2. Cinsel Kimliğin Gelişimi.....	15
1.3. Çocuklarda ve Ergenlerde Cinsel Kimliğin Gelişimi ve Cinsel Kimlik Bozukluğu	17
1.4. Transseksüalite: Kavramsal ve Klinik Bir Bakış.....	18
1.5. Toplumsal Cinsiyet.....	21
1.5.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerı	23
1.6. Cinsiyet ve Medya: Toplumsal Kimliklerin İnşası ve Medyanın Cinsiyet Temsilleri	26
1.7. Yeni Medya ve Toplumsal Cinsiyet	29
1.8. Medyanın Toplumsal Cinsiyet Rollerı Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Cinsiyet Temsillerinin Medyada Yeniden Üretilmesi	30
1.9. Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Yeni Kimlik Olarak Ortaya Çıkan Cinsiyet Disforisi ve Medyanın Rolü	33
1.9.1. Cinsiyet Kimliği Gelişimi Çerçevesinde Cinsiyet Disforisi	33
1.9.2. Cinsiyet Disforisi ve Medyanın Rolü.....	36
1.10. Cinsel Kimlik Süreci ve Sosyal Medya İlişkisi: Medyanın Şekillendirici Rolü ...	39
1.10.1. Cinsiyetin Performatifliği ve Butler	41
1.10.2. Queer Teori ve Queer Medyayı Alımlamak.....	42
1.11. Kültür Endüstrisi Kuramı	44
1.11.1. Kültür Endüstrisi Kuramı Çerçevesine Cinsel Kimlik.....	45
1.11.2. Kitle Kültürü ve Kültür Endüstrisi Eleştirisi.....	46
1.12. Bedenin Sekülerleşmesi: Benim Bedenim Benim Seçimim	48
1.12.1. Tüketim Kültüründe Beden: Tükenen ve Tüketilen Bedenin Endüstrisi	53

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	58
2.1. Araştırmanın Modeli	58
2.1.1. Nitel Boyut	59
2.1.2. Nicel Boyut	60
2.2. Evren ve Örneklem	61
2.3. Veri Toplama Araçları	61
2.3.1. Nitel Veri Toplama Aracı	62
2.3.2. Nicel Veri Toplama Aracı	63
2.4. Verilerin Toplanması	63
2.4.1. Nitel Veri Toplama Süreci	63
2.4.2. Nicel Veri Toplama Süreci	64
2.5. Verilerin Analizi	64
2.5.1. Nitel Veri Analizi	64
2.5.2. Nicel Veri Analizi	65
2.6. Geçerlik ve Güvenirlik	65
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLARI	67
3.1. Nitel Analiz Bulguları ve Yorumları	67
3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	67
3.1.2. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklıkları	68
3.1.3. Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transseksüellik Hakkında Bilgi Düzeyleri	69
3.1.3.1. Yüksek Düzeyde Bilgi	70
3.1.3.2. Orta Düzeyde Bilgi	73
3.1.3.3. Yüzeysel Düzeyde Bilgi	74
3.1.3.4. Düşük Düzeyde Bilgi	76
3.1.4. Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transseksüellik Kavramıyla İlk Kez Nereden Bilgi Edindikleri	78
3.1.4.1. Arkadaş Çevresi	79
3.1.4.2. Sosyal Medya	81
3.1.4.3. Geleneksel Medya	83
3.1.5. Katılımcıların Cinsiyet Disforine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Sosyal Medyada Gördükleri Temsillere Yükladıkları Anlamlar	86

3.1.5.1. Hoşgörü	86
3.1.5.2. Empati.....	88
3.1.5.3. Yanlış Örnek Teşkil Etme	90
3.1.5.4. Önyargı ve Ayrımcılık.....	91
3.1.5.5. Toplumsal Değerlere Aykırı.....	92
3.1.6. Katılımcıların Sosyal Medyada Görmüş Oldukları Temsillerinin Önceki Görüşleri Üzerindeki Rolü	93
3.1.6.1. Görüş Değişimi.....	94
3.1.6.2. Görüş Sabitliği.....	97
3.1.6.3. Görüş Belirsizliği.....	99
3.1.7. Katılımcıların Kabul/Ret Kararlarında Etkili Faktör	101
3.1.7.1. Eşit Haklar ve Kapsayıcılık	102
3.1.7.2. Eleştirel Sorgulama ve Araştırma.....	103
3.1.7.3. Medya ve Popülerlik Baskısı.....	104
3.1.7.4. Aşırı Genelleme Kaygısı	105
3.1.7.5. Normalleşme Şüphesi	105
3.2. Nicel Analiz Bulguları ve Yorumları	107
3.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	107
3.2.2. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Toplumsal Kabule Yönelik Tutumları.....	119
3.2.3. Maruz Kalma Sıklığı ile Kabul Tutumları	121
3.2.4. Sosyal Medya Kullanım Süresi ve Katılımcıların Mevcut Bilgi Düzeylerinin Yeniden Sorgulanması	124
3.2.5. Sosyal Medya Kullanım Süresi ve Trans Bireylere Yönelik Bilgi ve Görüşlerdeki Değişim Yönü	126
3.2.6. Cinsiyet ve Kimlik Değişim Görüşleri.....	128
3.2.7. İdeolojik Görüş ve Kabul Tutumları	131
3.2.8. Yaş ve Toplumsal Kabul Etkisi.....	132
SONUÇ	135
KAYNAKÇA.....	141
EK	156

ÖZ GEÇMİŞ	178
-----------------	-----

KISALTMALAR

APA	: Amerikan Psikiyatri Derneği
DSM	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
GID	: Cinsiyet Kimliği Bozukluğu
ICD	: Uluslararası Hastalık Sınıflandırması
LGBT	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans
LGBTQ+	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, Queer ve diğer kimlikler
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
WPATH	: Dünya Trans Sağlığı Profesyonelleri Derneği
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet Kimliğinden Yakınma (Hoşnutsuzluk) Tanı Kriterleri (DSM-5'e Dayalı)	19
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri	67
Tablo 3: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklıkları	68
Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transeksüellik Hakkında Bilgi Düzeyi	69
Tablo 5: Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transeksüellik Kavramıyla İlk Kez Nereden Bilgi Edindiğine İlişkin Temalar	79
Tablo 6: Katılımcıların Cinsiyet Disforine ve Transeksüel Bireylere Yönelik Sosyal Medyada Gördükleri Temsillere Yükladıkları Anlamlar	86
Tablo 7: Katılımcıların Cinsiyet Disforine ve Transeksüellikle İlgili Sosyal Medyada Görmüş Olduğu Temsillerin Daha Önce Var Olan Görüşleri Üzerindeki Rolü	93
Tablo 8: Katılımcıların Cinsiyet Disforisi Yaşayan ve Trans Birey Olan Bireyleri Kabul Ya Da Ret Etme Kararlarında Etkili Faktörler	101
Tablo 9: Cinsiyet Frekans Analizi	107
Tablo 10: Yaş Frekans Analizi	108
Tablo 11: Katılımcıların Okudukları Bölümler	109
Tablo 12: Katılımcıların Sınıf Durumları	111
Tablo 13: Katılımcıların Yaşadıkları Yer	112
Tablo 14: Katılımcıların Dünya Görüşü	113
Tablo 15: Katılımcıların Cinsel Kimliği	114
Tablo 16: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	114
Tablo 17: Katılımcıların Sosyal Medya Platformlarında Paylaşım Yapma Durumu ..	115
Tablo 18: Katılımcıların Sosyal Medyada Paylaşım Yapma Sıklığı	116
Tablo 19: Sosyal Medyada Cinsiyet Hoşnutsuzluğu Yaşayanlara ve Trans Bireylere Yönelik İçerik Görülme Sıklığı	117
Tablo 20: Yakın Bir Tanıdığın Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Cinsel Kimlik Değişimi Kararına Destek Verme Durumu	118
Tablo 21: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Trans Bireylerin Toplumda	

Kabulüne Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki	119
Tablo 22: Katılımcıların Sosyal Medya Platformlarında Cinsiyet Hoşnutsuzluğu Yaşayanlara ve Trans Bireylere Yönelik İçeriklere Maruz Kalma Sıklığı ile Trans Bireylerin Toplumsal Olarak Kabul Edilmesi Gerektiğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki	122
Tablo 23: Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Trans Bireylere Yönelik Bilgi ve Görüşlerin Yeniden Sorgulanması Arasındaki İlişki.....	124
Tablo 24: Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Trans Bireylere Yönelik Bilgi ve Görüşlerdeki Değişim Yönü Arasındaki İlişki	126
Tablo 25: Katılımcıların Cinsiyeti ile Cinsiyet Disforisi Yaşayan Bireylerin Cinsiyet Değişimi Gerekliliğine Yönelik Görüşler Arasındaki İlişki.....	129
Tablo 26: Katılımcıların Cinsiyeti ile Cinsiyet Disforisi Yaşayan Bireylerin Cinsiyet Değişimi Gerekliliğine Yönelik Görüşler Arasındaki İlişki.....	131
Tablo 27: Yaş Grupları ile Sosyal Medya İçeriklerinin Trans Bireylerin Toplumsal Kabulüne Etkisine Dair Görüşler Arasındaki İlişki.....	132

ÖZET	
Başlık: Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi	
Yazar: Kader KOCA	
Danışman: Prof. Dr. İsmail HİRA	
Kabul Tarihi: 27/06/2025	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 155 (ana kısım) + 22 (ek)
Küreselleşmeyle birlikte dijital dünyanın toplumsal yapıları dönüştürmesi, norm ve rolleri esnetmiş, yeni sanal kamusal alanlar yaratmıştır. Bu alanlar, etkileşimleri yoğunlaştırırken bireylerin benlik ve kimlik inşasını da yeniden şekillendirmiştir. Bu alanlardaki dönüşüm, özellikle toplumsal cinsiyetin ikili kategoriler dışında, daha esnek ve müzakereye açık biçimlerde ele alınmasına olanak tanımış ve bu bağlamda cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerinin dijital mecralarda daha görünür hâle gelmesini ve kamusal söylemde yer edinmesini mümkün kılmıştır. Özellikle bu kamusal alanlardan biri olan sosyal medya, yalnızca bir iletişim aracı değil; bireylerin kendilerini ifade ettikleri kimliklerini sundukları ve deneyimlerini paylaştıkları bir alan olarak bu dönüşümün görünürlük kazanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi içinde olan bireylere yönelik algılarını; sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsilleri üzerinden incelemekte olup bu temsillerin öğrencilerin algıları üzerindeki rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada karma yöntem kullanılmış olup nicel veriler için anket ve nitel veriler için yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırma örneklemini Sakarya Üniversitesi'nde farklı fakültelerde eğitim gören öğrencilerden seçilmiştir. Araştırmanın nicel kısmında uygulanan ankete 350 üniversite öğrencisi katılmıştır. Bu öğrencilerle yapılan nicel veri toplama sürecinden elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Nitel yöntem kapsamında ise 20 öğrenciyle derinlemesine mülakat yapılmış ve elde edilen veriler MAXQDA 2020 programı kullanılarak oluşturulan temalarla analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, sosyal medya platformlarındaki temsillerin genç yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin cinsiyet kimliği algılarını etkileyebildiğini ve yanıltıcı olabileceğini göstermiştir. Gençlerin sosyal medyadaki kısa kesitler halinde sunulan bu yönüyle basitleştirilmiş cinsiyet disforisine ve trans geçiş hikâyelerine dair temsilleri sorgulamadan benimseyebildikleri ve karmaşık süreçleri göz ardı edebildikleri görülmüştür. Yaşın ilerlemesi ve medya okuryazarlığının gelişmesiyle birlikte bu etkinin azaldığı görülmüş olup bu bağlamda sosyal medya okuryazarlığı eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve platformların güvenli içerik politikaları oluşturmalarının önemi ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve çeşitli öneriler sunulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Transseksüel, Cinsiyet Disforisi, Cinsel Kimlik	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Examining University Students' Views on Gender Dysphoria and Transgender Individuals	
Author of Thesis: Kader KOCA	
Supervisor: Prof. Dr. İsmail HİRA	
Accepted Date: 27/06/2025	Number of Pages: ix (pre text) + 155 (main body) + 22 (add)
With globalization, the transformation of digital structures has reshaped social norms and roles, creating new virtual public spheres. These spheres have intensified social interactions and redefined the processes of self and identity construction. This transformation has enabled gender to be discussed beyond binary categories in more flexible and negotiable terms. In this context, experiences of gender dysphoria and trans identities have become increasingly visible in digital platforms and have gained space within public discourse. Among these digital spheres, social media has played a particularly significant role—not only as a communication tool but also as a space where individuals express their identities and share personal experiences, thus contributing greatly to the visibility of this transformation. This study aims to examine university students’ perceptions of individuals experiencing gender dysphoria and of transgender individuals, based on the representations encountered on social media platforms. The research adopts a mixed-method approach, collecting quantitative data through surveys and qualitative data through semi-structured interviews. The sample consists of students at various academic levels from Sakarya University. The survey was administered to 350 students, and the quantitative data were analyzed using IBM SPSS Statistics 25.0. In the qualitative part, in-depth interviews were conducted with 20 students, and the data were thematically analyzed using MAXQDA 2020. Findings indicate that social media representations can significantly influence the perceptions of young university students regarding gender identity and may sometimes present misleading or oversimplified portrayals. It was observed that some students adopt simplified transition narratives without critical reflection, overlooking the complexity of these experiences. However, this effect tends to decrease with age and improved media literacy. The study highlights the importance of promoting social media literacy education and implementing safe content policies on digital platforms. The findings are discussed within the framework of existing literature, and several recommendations are presented.	
Keywords: Social Media, Transsexuality, Gender Dysphoria, Gender Identity	

GİRİŞ

Küresel ölçekte yaşanan sosyo-kültürel, dijital ve bilişsel dönüşümler; yalnızca gündelik yaşam pratiklerini ve iletişim biçimlerini değil, aynı zamanda bireylerin kimlik inşa süreçlerini de köklü bir biçimde etkilemiştir. Çok katmanlı bir sürece tekabül eden bu değişim süreci, sabit ve özcü kimlik anlayışlarının yeniden sorgulanmasına zemin hazırlamış; bu bağlamda kimliğe dair yeni tartışmaların gündeme gelmesini beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalarla birlikte, kimliğin sabit ve değişmez bir yapı olmaktan ziyade, zamana, sosyo-kültürel etkileşimlere ve bireysel deneyimlere göre şekillenen; esnek ve akışkan bir oluşum olarak ele alınmasına yönelik eğilimler ortaya çıkmıştır. Özellikle toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği gibi tarihsel olarak normatif ve ikili yapılarla sınırlandırılmış alanlarda bu dönüşüm daha belirgin şekilde gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, özellikle cinsiyet kimliğine ilişkin değerlendirmelerde yalnızca biyolojik ya da toplumsal unsurların değil; yaşam deneyimlerinin, sosyal etkileşimlerin ve hatta bugün, gündelik yaşamın akışında dikkate değer bir yer tutan dijital ortamlarda görünürlük kazanan cinsiyet kimliğine ilişkin temsiller de bireylerin algı ve anlamlandırma süreçlerinde karşılık bulan unsurlar arasında yer almaktadır. Alan yazında söz konusu bu çok katmanlı çerçevenin ise çeşitli çalışmalarda tartışmaya açık bir alan olarak ele alındığı görülmektedir (Binark, 2007, Yağlı, 2015).

Günümüzde dijital ortamlar arasında önemli bir yer tutan sosyal medya platformları, bireylerin kendilerini ifade ettikleri ve başkalarının deneyimlerine tanıklık ettikleri dinamik etkileşim alanları sunmaktadır. Bu mecralarda farklı konu başlıklarına ait temsiller dolaşıma girerken, toplumsal düzeyde giderek daha fazla görünürlük kazanan cinsiyet kimliğine ilişkin de farklı deneyimler, görsel içerikler, anlatılar ve bireysel paylaşımlar aracılığıyla dolaşıma girmektedir. Sosyal medya, ise içerdiği söz konusu temsiller üzerinden, kullanıcıların karşılaştıkları anlatıları anlamlandırma ve bu anlatılara yönelik yaklaşım geliştirme süreçlerine işlevsel biçimde eşlik edebilmektedir. Bu bağlamda, dijital çağın gündelik yaşamla bütünleşmiş araçlarından biri hâline gelen sosyal medya, bireylerin yalnızca iletişim kurma, sosyalleşme ve bilgi edinme süreçlerine değil; aynı zamanda benliklerini inşa edebilme ve gündelik yaşam pratikleri içerisinde biçimlenen toplumsal dönüşüm dinamiklerini sorgulayabilme süreçlerine de aktif biçimde eşlik eden bir mecra olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu temsil çeşitliliği içerisinde, görece daha görünür hale gelen cinsiyet kimliğine dair söylemlerle

ilişkili olan cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine dair içerikler de yer almakta olup; cinsiyet disforisi ve trans kimliklere dair sosyal medya temsilleri yalnızca dijital dolaşıma dâhil içerikler olmaktan öte; bireylerin bu temsillerle kurdukları etkileşimler ve medya okuryazarlığı düzeyleri doğrultusunda farklı algılama ve anlamlandırma çerçevelerine yönelmelerine zemin hazırlayabilecek bir yapı sergileyebilmektedir. Özellikle, sosyal medyada sunulan içeriklerin doğruluğuna ya da yanlışlığına dair nesnel bir ölçütün bulunmaması, kullanıcıların bu içerikleri kendilerine sunulan bağlam kapsamında, düşünsel bir süzgeçten geçirmeksizin algılamalarına ve bu doğrultuda anlamlandırmalarına; dolayısıyla da gerçeklikle özdeşleştirmelerine neden olabilecek bir durumu beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla, bu tür temsillerin bireyler üzerindeki rolü hem farkındalık geliştirici hem de yanıltıcı sonuçlar doğurma durumu bağlamında çift yönlü bir işlevsellik içerebileceği yönündeki tartışmalar mevcut literatürde de ele alınmaktadır (Aytaş 2024, Çelebi, 2022).

Disfori kavramı, bireyin ruhsal durumunda huzursuzluk, mutsuzluk veya doyumsuzluk hissettiği psikolojik bir deneyimi tanımlar. Bu duygu durumu; anksiyete, depresyon, sinirlilik gibi semptomlarla birlikte ortaya çıkabileceği gibi, kişinin bedeni veya kimlik algısıyla duyduğu derin uyumsuzluk hissini de kapsayabilir (Garg vd., 2023, s. 2). Bu bağlamda cinsiyet disforisi, bireyin doğumda atanan biyolojik cinsiyetle özdeşleşememesi ve bu uyumsuzluğun neden olduğu yoğun psikolojik sıkıntı ile tanımlanan bir durumdur (Zucker, 2017, s. 405).

Cinsiyet disforisi kavramı, psikiyatrik sınıflandırmalarda ilk olarak “cinsiyet kimliği bozukluğu” başlığı altında tanımlanmıştır. DSM-IV’te bu durum, bireyin kendi cinsiyetine yönelik kalıcı rahatsızlık duyması, karşı cinsin toplumsal rolünü üstlenme arzusu ve bu durumun klinik düzeyde sıkıntıya neden olmasıyla ilişkilendirilmiştir (American Psychiatric Association, 2013, s. 451). Ancak bu tanım, cinsiyet uyumsuzluğunu doğrudan patolojik bir bozukluk olarak sunması nedeniyle eleştirilmiş; trans bireylerin damgalanmasını ve tıbbi dışlanmasını pekiştirdiği ileri sürülmüştür (Drescher ve Pula, 2014, s. S18). Bu eleştiriler ışığında, DSM-5 ile önemli bir terminolojik ve kavramsal dönüşüm gerçekleşmiştir. Yeni sınıflandırmada, “cinsiyet kimliği bozukluğu” ifadesi yerini daha nötr ve insan haklarına duyarlı bir tanımlama olarak kabul gören “cinsiyet disforisi” kavramına bırakmıştır. Bu değişim, bireyin kimliğinin değil; cinsiyet uyumsuzluğunun neden olduğu ruhsal sıkıntının klinik

değerlendirmeye konu olması gerektiğini vurgulamaktadır (Garg vd., 2023, s. 3). Benzer bir revizyon ICD-11 sınıflandırmasında da görülmektedir. Daha önce ICD-10 kapsamında "transseksüalizm" olarak adlandırılan durum, artık “cinsiyet uyumsuzluğu” olarak yeniden tanımlanmış; üstelik psikiyatrik bozukluklar listesinden çıkarılarak “cinsel sağlıkla ilgili durumlar” başlığı altına alınmıştır (Garg vd., 2023, s. 4).

Bu paradigma değişimi, trans kimliklerin patolojikleştirilmesine karşı geliştirilen etik ve bilimsel bir yanıt niteliği taşımaktadır (Drescher ve Pula, 2014, s. S19). Bu dönüşüm aynı zamanda tedavi protokollerinde de yansımalarını bulmuştur. Örneğin, Hembree vd. disfori yaşayan bireyler için hormon tedavileri, psikolojik danışmanlık ve gerektiğinde cerrahi müdahalelerin multidisipliner bir çerçevede uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir (Hembree vd, 2017, s.3871). Klinik değerlendirmelerde bireyin yaşadığı psikolojik rahatsızlığın süresi, şiddeti ve işlevselliği üzerindeki etkisi dikkate alınarak tanı konulması önerilmektedir (American Psychiatric Association, 2013, s. 452). Biyolojik ve psikososyal düzeyde yapılan araştırmalar, cinsiyet disforisinin yalnızca bir kimlik meselesi değil, aynı zamanda beden memnuniyeti, dış görünüş, hormonal etkiler ve toplumsal beklentilerle sıkı ilişkili bir olgu olduğunu göstermektedir. Van de Grift ve arkadaşlarının (2016) yaptığı çalışmalarda, disfori yaşayan bireylerde beden memnuniyetsizliği düzeylerinin yüksek olduğu ve bu durumun yaşam kalitesini doğrudan etkilediği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, cinsiyet disforisi kavramı, yalnızca bir tanı terimi değil, aynı zamanda çağdaş tıbbın birey merkezli, etik ve hak temelli yaklaşımının bir göstergesidir. Kavramsal değişim, trans bireylerin daha az damgalanması ve daha fazla anlaşılması yönünde önemli bir toplumsal farkındalığın gelişmesine katkı sunmuştur (Reale vd., 2023, s. 556; Haig, 2004, s. 90).

Son yıllarda yapılan araştırmalar, cinsiyet disforisinin toplumsal cinsiyet anlayışından bağımsız olarak daha geniş kültürel ve medyatik etkilerle şekillenen bir kimlik arayışına dönüşebileceğini ortaya koymuştur (Cruz, 2014; Polat vd., 2013). Bu değişim, bireylerin kendi cinsiyet kimliklerini daha özgür bir şekilde ifade etmelerine olanak tanıyan bir toplumsal dönüşümün sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda gerek medya genelinde gerek dijital çağın gündelik yaşamla bütünleşmiş araçlarından biri hâline gelen sosyal medya, bireylere cinsiyet kimliklerini ifade etme, yeniden tanımlama ve başkalarıyla paylaşma olanağı sunmaktadır. Geleneksel cinsiyet normlarına ilişkin sorgulamaların eşlik ettiği dönemde, cinsiyet kimliği çeşitliliğinin görünürlüğünün

kademeli biçimde genişlediğine işaret eden değerlendirmeler dile getirilmektedir. Bu görünürlük söz konusu mecralarda da izlenmekte olup, bu bağlamda cinsiyet disforisine ilişkin deneyimler de bireysel anlatılar, aktivist paylaşımlar ve haber/yorum içerikleri gibi çeşitli temsil biçimleri aracılığıyla cinsiyet kimliği çeşitliliğine dair kapsam dâhilinde dolaşıma girmektedir. Bu çerçevede, cinsiyet kimliği alanına ilişkin medyatik temsiller, söz konusu çeşitliliğin fark edilmesinde olduğu kadar, bu çeşitliliğe dair algı, anlamlandırma ve değerlendirme süreçlerinin yürütülmesinde de başvurulabilen bir referans zemini olabilmektedir (Straube, 2020; Şah, 2025; Yağlı, 2015).

Medya organları, cinsiyet kimliklerine dair belirli kalıpları yeniden üretmekte ve bireylerin kendilerini nasıl tanımladıklarını etkilemektedir (Goffman, 1979, s. 57). Popüler kültürde kadın ve erkek rollerinin belirli çerçeveler içerisinde sunulması, bireylerin bu normları içselleştirmelerine ve kendi kimliklerini bu çerçevede biçimlendirmelerini sağlayabilmektedir. Ancak dijital medya araçlarının, özellikle sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, geleneksel cinsiyet normlarına meydan okuyan yeni kimlik ve cinsiyet ifadelerinin de ortaya çıkmasını teşvik etmiştir. Sosyal medya, bireylere cinsiyet kimliklerini ve yönelimlerini ifade edebilecekleri özgürleştirici bir alan sunarken; aynı zamanda cinsiyet kimliğinin daha esnek, akışkan ve bireysel yorumlara açık bir biçimde ele alınmasını mümkün kılmaktadır (Livingstone, 2019, s. 112).

Son yıllarda, sosyal medyanın etkisiyle queer bireylerin ve cinsiyet disforisi yaşayan bireylerin sayısında önemli bir artış gözlemlenmektedir. Özellikle gençler arasında, sosyal medya platformlarında (TikTok, Instagram, Twitter gibi) cinsiyet kimliğiyle ilgili içeriklerin hızla yayılması, bireylerin kendi kimliklerini sorgulamalarına ve yeni kimlikler denemelerine yol açmaktadır (Turban vd., 2020, s. 485). Birçok çalışma, sosyal medya platformlarının bireylerin cinsiyet kimliklerini keşfetmelerinde hem olumlu hem de olumsuz bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin, bazı bireyler sosyal medya sayesinde kendilerini daha özgür hissetmekte ve kimliklerini daha rahat ifade edebilmektedir (Meyer ve Schwiter, 2021, s. 78). Ancak, bazı durumlarda sosyal medya platformlarındaki içerikler, özellikle ergenler için, cinsiyet kimliği konusunda kafa karışıklığını artırabilir ve bireylerin kendilerini yanlış tanımlamalarına yol açabilir (Littman, 2018, s. 17). Medya yayınlarında doğrudan verilen veya bilinçaltına yerleştirilen mesajlar teorik olarak cinsiyet rollerinin normalleştirilmesine, klişeleştirilmesine ve izleyiciler tarafından içselleştirilmesine neden olabilmektedir. Bu

durum ise cinsiyet rollerinin nasıl yerine getirebileceğine dair tek taraflı bir ideoloji yaratır. Bu ideolojiler ise tekrarlarla pekiştirilerek normalleştirilir (Frisen ve Wangqvist, 2011).

Ichau ve diğerlerinin çalışmasında, sosyal medya kullanıcılarının kendilerini ve benliklerini inşa etmek için fotoğraflar, özellikle "selfie" çekimlerini tercih ettikleri vurgulanmaktadır (Ichau vd., 2019, s. 45). Bu tercihin ardında, bireylerin kendi öz imajlarını yaratma ve sosyal olarak beğenilme arzusu yatmaktadır. Ayrıca, sosyal medya platformları kullanıcıların kendilerini ifade etme biçimlerini çeşitlendirmektedir (Ichau vd., 2019, s. 47). Aksoy'un araştırmasında, Tumblr gibi bloglar, Snapchat gibi etkileşimli multimedya mesajlaşma sistemleri, TikTok gibi kısa mobil videolar, Twitter'daki yazışmalar, YouTube'daki video içerikler ve Twitch'teki yayınlar gibi farklı formatların her biri, bireylerin kişisel performanslarını sergileyebilecekleri ve toplumsal kimliklerini inşa edebilecekleri alanlar sunmaktadır (Aksoy, 2018, s. 112). Özellikle Facebook ve Instagram gibi sosyal ağlar, ergenler arasında kendini inşa etme ve performans sergileme amacıyla en çok tercih edilen platformlar olarak öne çıkmaktadır (Aksoy, 2018, s. 115). Åberg ve diğerlerinin, Hong ve diğerlerinin ve Lee ve diğerlerinin araştırmalarında da bu platformların, kullanıcıların sosyal kimliklerini ve benliklerini yaratmada ve sürdürmede önemli bir araç olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir (Åberg vd., 2020, s. 89; Hong vd., 2020, s. 76; Lee vd., 2020, s. 102).

Günümüz dijital çağında, gençlerin internet ile kurduğu ilişki, geleneksel medya araçlarını geride bırakarak yeni bir boyuta ulaşmıştır. RTÜK'ün gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre, 15-21 yaş aralığındaki gençlerin internette geçirdiği günlük süre ortalama 4 saat 37 dakikaya ulaşmaktadır. Bu süre, televizyon izleme süresinin yaklaşık üç katına eşdeğerdir. Ayrıca, internet kullanan gençlerin %94,8'inin sosyal medya içeriklerini düzenli olarak takip ettiği belirtilmektedir (Özdener, 2022, s. 76). Bu veriler, sosyal medyanın genç bireylerin günlük yaşamlarındaki belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Benzer bir eğilim küresel ölçekte de gözlemlenmektedir. ABD'de yapılan bir araştırmada, 18-29 yaş aralığındaki bireylerin en yüksek internet penetrasyon oranına sahip olduğu tespit edilmiştir (Petrosyan, 2023, s. 134). Gençlerin dijital dünyaya olan bu güçlü bağlılığı, interneti yalnızca bilgi edinme ve eğlence aracı olarak değil, aynı zamanda

sosyal bağlarını güçlendirme ve kimliklerini ifade etme platformu olarak da gördüklerini göstermektedir.

Sosyal medya aracılığıyla bireyler, farklı kimlik temsilleriyle karşılaşarak kendi kimliklerini sorgulama ve keşfetme imkânı bulmaktadır (Li vd., 2017, s. 45). Ancak, bu süreç çeşitli riskler de içermektedir. Sosyal medya platformlarında yer alan yanlış bilgi ve önyargılı içerikler, bireylerin cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konularında yanlış yönlendirilmesine yol açabilir. Örneğin, olumsuz stereotipler ve yanlış bilgiler içeren paylaşımlar, bireylerin kimliklerini anlamalarını ve kabul etmelerini zorlaştırabilir (Li vd., 2017, s. 49). Ayrıca, toplumsal cinsiyet normlarının ve sosyal beklentilerin yarattığı baskı, bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerini engelleyebilir ve özsaygı ile özgüven sorunlarına neden olabilir (Petrosyan, 2023, s. 140). Özellikle cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konularında doğru bilgiye dayalı bir farkındalık geliştirilmediğinde, sosyal medya platformlarındaki içerikler bireylerde kafa karışıklığı ve yanlış anlamalara yol açabilir. Bu bağlamda, medya okuryazarlığı becerilerinin güçlendirilmesi ve bireylerin eleştirel düşünme yetilerini geliştirmeleri, sosyal medyanın olası olumsuz etkilerinden korunmaları açısından gereklidir (Özdener, 2022, s. 83).

Araştırmanın Konusu

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin cinsiyet disforisine ve transseksüelliğe yönelik görüşlerini ve bu görüşlerin şekillenmesinde sosyal medyanın nasıl bir rol oynadığını incelemeyi konu almaktadır. Cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimleri, son yıllarda toplumsal görünürlüğü artan; kimlik, norm ve değer tartışmalarıyla yakından ilişkili konular arasında yer almaktadır. Söz konusu bu cinsiyet kimliği kapsamı dahilindeki deneyimler, ayrıca günümüzde sahip olduğu yapısal dinamiklerle toplumsal yaşama dair pek çok konuya görünürlük ve farkındalık fırsatı sunan sosyal medya ortamlarında da çeşitli temsil biçimleri aracılığıyla dolaşıma girmekte ve görünürlük kazanmaktadır. Araştırmanın temel odak noktası, sosyal medyada karşılaşılan cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine dair video, görsel, gönderi ve anlatılarla sunulan temsillerin, özellikle sosyal medyayı yoğun kullanan ve kimlik arayışlarının belirgin yaşandığı bir dönemi temsil eden üniversite öğrencileri açısından, yalnızca yüzeysel bir bilgi aktarımı mı sağladığı, yoksa bu temsillerin öğrencilerin bu kimliklere dair algılarının

şekillenmesinde yönlendirici, dönüştürücü veya pekiştirici daha derin bir işlev taşıyıp taşımadığını ortaya koymaktadır.

Bu araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın kavramsal ve kuramsal temellerine ikinci bölümde araştırmanın metodolojisine ve üçüncü bölümde ise araştırmanın bulguları ve sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmanın birinci bölümü kapsamında cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerinin sosyal medyada nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin sosyal medyada bu içeriklere maruz kalan bireylerin kimlik algıları üzerinde nasıl bir rol oynadığı sorusuna yanıt aramak amacıyla, öncelikle cinsiyet, cinsel kimlik, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi temel kavramlar ile medyanın bu kavramlarla ilişkisine dair açıklamalar, mevcut literatür desteğiyle sunularak kavramsal zemin sağlanmıştır. Daha sonra ise çalışmada araştırmanın konusunu oluşturan cinsiyet disforisi ve transseksüellik meselesine dair toplumsal ve kuramsal bağlam ortaya konulmuş ve bu kapsamda çalışmanın kuramsal çerçevesi inşa edilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde Judith Butler'ın "Cinsiyetin Performatifliği" "Qeer Kuram" ve "Kültür Endüstrisi" kuramı olmak üzere üç farklı kuramsal yaklaşımdan yararlanılmıştır.

Butler, Austin'in "konuşma edimleri" kuramından hareketle (How to Do Things with Words, 1962) cinsiyeti sabit bir özden ziyade toplumsal normlarca onaylanan jest, pratik ve söylem tekrarlarının icrası olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, Foucault (1978)'nin beden "okunabilir" kılınmasını sağlayan bilgi-iktidar ilişkisinin tarihsel üretimine dair çözümlemesiyle kesişir ve cinsiyet kimliğinin içsel/özel değil, söylemsel-kurumsal olarak işlendiğini gösterir. Butler'ın "tekrar" ve "normatif şiddet" kavramları, heteronormatif matrisin hem sürekliliğini hem de kaçınılmaz kırılgenliğini açığa çıkarırken, her kusurlu tekrarın cinsiyet normlarını bozma potansiyeli taşıdığına işaret eder. Araştırmamız tam da bu kırılgen zemini, sosyal medyanın "dijital kamusal alan" ında incelemektedir. TikTok ve Instagram vb. gibi platformlar algoritmik görünürlük düzenekleriyle cinsiyet performanslarını yeniden icra ederken aynı zamanda trans, non-binary ve cinsiyet disforisi yaşayan bireylerin kimliklerini kolektif olarak yeniden inşa edebilecekleri, normu parodi ve ironi yoluyla altüst edebilecekleri yeni sahneler üretmektedir. Dolayısıyla çalışma, Butler'ın performatiflik kuramını hem kuramsal çerçeve hem de sosyal medyadaki güncel cinsiyet pratiğini çözümlerken analitik mercek

olarak kullanmakta, böylece cinsiyetin çevrimdışı sabitliğinden kopararak çevrim-içi etkileşimler içinde nasıl sürekli yazılıp-silindiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesine dâhil edilen bir diğer yaklaşım ise Queer teoridir. Queer teori, Judith Butler gibi teorisyenlerin öncülüğünde geliştirilmiş olup, cinsiyetin yalnızca biyolojik olarak sabit ve ikili sınırlarla belirlenen bir olgu olamayacağını; aksine toplumsal ve kültürel bağlam içinde sürekli olarak yeniden inşa edildiğini savunmaktadır. Bu bağlamda queer teori, toplumdaki normatif cinsiyet düzenine ve heteronormatif yapıya eleştirel bir perspektifle yaklaşmakta ve cinsiyet kimliğinin yeniden inşa edilebileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca, sosyal medyada temsil edilen trans kimlik deneyimleri gibi cinsiyet kimliğine dair esnek ve akışkan performansların anlaşılması açısından araştırma açısından önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışmada değinilen bir diğer önemli kuramsal yaklaşım, Frankfurt Okulu teorisyenleri Theodor Adorno ve Max Horkheimer tarafından geliştirilmiş olan kültür endüstrisi kuramıdır. Kültür endüstrisi kavramı, kitle iletişim araçları aracılığıyla dolaşıma sokulan kültür ürünlerine yönelik eleştirel bir bakışı ifade etmektedir. Adorno ve Horkheimer'a göre, bu kültür ürünleri, bireyleri benzeştiren, tüketim odaklı bir toplumsal yapıyı destekleyen ve eleştirel düşünme süreçlerini sınırlandıran bir potansiyele sahiptir (Adorno ve Horkheimer, 2010, s. 219). Özellikle medya, sahip olduğu hız, geniş erişim kapasitesi ve farklı ifade biçimleriyle, kitle iletişim araçları arasında farklı bir konumda yer almaktadır. Medya, yalnızca kültür ürünlerini dolaşıma sokan bir aktör olmanın ötesinde, aynı zamanda bu ürünlerin nasıl sunulacağını, hangi anlam çerçevelerinde temsil edileceğini ve hangi içeriklerin görünür kılınacağını belirleyen algoritmik yapısıyla seçici bir mekanizma işlevi görebilmektedir. Günümüzde ise yeni medyanın en belirgin örneklerinden biri olarak, sosyal medya bu işlevi algoritmik yapısı itibarıyla sağlamaktadır. Sosyal medya, bireylerin yalnızca içerik tüketicisi değil, aynı zamanda içerik üreticisi hâline gelmesine imkân tanıyan bir platform olarak öne çıkarken aynı zamanda bireylerin yaşam tarzlarını, düşünce kalıplarını, değer yargılarını ve kimlik inşa süreçlerini etkileyebilecek bir potansiyel taşıdığını söylemek mümkündür (Karakuş, 2024 s. 142). Bu bağlamda çalışma, son yıllarda sosyal medya, kimlik alanı özelinde cinsel kimliğe dair deneyimlerin görünürlüğünün ve yaygınlığını dikkate alarak sosyal medyada sunulan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerini yalnızca bireysel ifadeler olarak değil; aynı zamanda toplumsal normların, değerlerin ve tüketim

kalıplarının yeniden üretildiği bir bağlamda nasıl şekillendiğini ve üniversite öğrencilerinin bu temsillere dair algı ve tutumları üzerindeki olası rolünü açıklamak noktasında kültür endüstrisi kuramından yararlanmayı elzem görmüştür. Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın metodolojik çerçevesine yer verilmiş olup çalışma kapsamında kullanılan yöntem ve analiz süreçleri aktarılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın bulgu, sonuç ve önerileri sunularak elde edilen veriler aktarılmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin, bu kimliklere yönelik algı ve tutumlarında nasıl bir rol oynadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya platformlarının sunduğu temsillerin, öğrencilerin bu konulara yönelik algı ve tutumlarında nasıl bir rol oynadığıyla birlikte hangi tür içeriklerin kapsayıcı bir anlayış geliştirmeye katkı sağladığı ve hangi tür içeriklerin önyargıları pekiştirdiği de ortaya konulacaktır. Ayrıca, sosyal medya platformlarının sunduğu cinsiyet disforisi ve trans kimliklere dair temsillere yönelik öğrencilerin görüşleri incelenerek; bu temsillere dair algı ve tutumları ortaya konulurken, aynı zamanda bu temsillerin öğrencilerin cinsiyet kimliğine dair görüşlerinde ne tür bir yer tuttuğu da anlaşılabilecektir. Çalışma hem bireysel düzeyde farkındalıkların anlaşılmasına hem de medya okuryazarlığının geliştirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Önemi

Cinsiyet, cinsel kimlik ve medya arasındaki ilişki, literatürde giderek daha fazla tartışılmaktadır. Özellikle cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine yönelik çalışmalar, toplumsal algılar ve medya bağlamında farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Ancak, medyadaki bu temsillerin bireysel algılar üzerindeki etkilerini ve genç bireyler özelindeki yansımalarını inceleyen araştırmalar hâlâ sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, kimlik inşasının en yoğun yaşandığı gelişimsel bir dönem olan üniversite öğrencilerini odağına alan bu çalışma, sosyal medyada karşılaşılan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin bireysel düzeyde nasıl anlamlandırıldığını araştırarak literatüre önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Sosyal medyanın, bilgi edinmeden tutum ve kanaat

oluşumuna, kabul ya da ret süreçlerine kadar uzanan çok boyutlu etkilerini bütüncül bir bakış açısıyla ele alan bu araştırma hem akademik literatüre özgün ve güncel veriler sunacak olup hem de eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve politika yapıcılar açısından sosyal medya odaklı farkındalık geliştirilmesi, medya okuryazarlığının güçlendirilmesi ve destek stratejilerinin oluşturulmasına yönelik değerli bir zemin sağlayacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nicel ve nitel yöntemlerin güçlü yanlarını bir arada kullanarak araştırma problemini derinlemesine inceleyen karma yöntem tercih edilmiştir. Karma yöntemin temel varsayımı, istatistikî verilerin katılımcı öyküleri ve kişisel deneyimlerle birleştirilmesiyle ortaya konan bulguların, tek başına nicel ya da nitel yöntemlerle ulaşılabilecek sonuçlardan daha kapsamlı ve derinlikli olmasıdır. Çalışma karma yöntem bağlamında *keşfedici sıralı desen* (explanatory sequential design) kullanarak nitel ve nicel yöntem olmak üzere iki aşamada yürütülmüştür. Keşfedici sıralı desen çalışmanın ilk aşamasında nitel verilerin toplanmasını ve analiz edilmesini, daha sonra ise bu bulgular ışığında nicel veri toplama ve analiz sürecinin şekillendirilmesini sağlamaktadır (Tashakkori ve Teddlie, 2010, s. 68).

Araştırmanın nitel aşamasında, üniversite öğrencilerinin sosyal medyada cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin algılarını ve bu temsillere dair anlam dünyalarını derinlemesine incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, 20 üniversite öğrencisiyle yaklaşık 40–50 dakika süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde, yirmi beş açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu kullanılmış; katılımcılara sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine dair deneyimleri, bu içeriklerin cinsiyet kimliğine ve ifadesine dair algıları üzerindeki rolü anlaşılmasını sağlayacak sorulara yer verilmiş böylelikle sosyal medyanın bu husustaki rolü anlaşılacak istenmiştir.

Elde edilen veriler hem önceden belirlenmiş temalar hem de veriden türeyen temalar doğrultusunda kodlanmış ve analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel aşaması, nitel bulgularla elde edilen temalardan ve ortaya çıkan eğilimlerden hareketle geliştirilmiştir. Bu aşamada, üniversite öğrencilerinin sosyal medyada cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin bilgi düzeylerini, algılarını ve tutumlarını belirlemek amacıyla anket

tekniki kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 350 üniversite öğrencisine elektronik ortamda uygulanan anket, demografik bilgiler ve sosyal medyada karşılaşılan içeriklere dair görüşleri, bilgi düzeylerini ve tutumları ölçmeye yönelik sorulardan oluşmuştur. Elde edilen nicel veriler, SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın Problemi

Toplumsal cinsiyet ve bu bağlamda cinsiyet kimliği, tarihsel olarak ikili ve normatif kalıplar çerçevesinde tanımlanmış olsa da dijitalleşme ile bu kalıplar hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sorgulanmaya başlanmıştır. Özellikle sosyal medya gibi etkileşimli dijital mecralar, bireylerin yalnızca içerik tüketicisi değil; aynı zamanda kimliklerini ifade eden, normatif yapıları tartışan ve alternatif kimlik biçimlerini görünür kılan aktif özneler hâline gelmelerine olanak tanımaktadır.

Bu süreç, cinsiyet disforisi ve trans kimlik gibi geleneksel toplum yapılarında marjinalleştirilmiş kimliklerin dijital alanda daha fazla görünürlük kazanmasına zemin hazırlamıştır. Ancak bu görünürlük, her zaman bilgiye dayalı, kapsayıcı ve duyarlı bir temsiliyetle gerçekleşmemekte olup kimi zaman önyargılı, dışlayıcı ve indirgemeci anlatılarla ya da basitleştirilmiş temsil biçimleri ile şekillenebilmektedir. Bu durum, özellikle kimlik inşasının dinamik şekilde sürdüğü üniversite gençliği üzerinde algı ve görüşler bağlamında ciddi etkiler yaratabilmektedir. Bu bağlamda, üniversite öğrencileri gibi kimliksel dönüşümün yoğun biçimde yaşandığı bir sosyal grubun, sosyal medya aracılığıyla karşılaştığı cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerini nasıl algıladığı ve bu temsillerin onların bilgi düzeyleri, tutumları ve toplumsal kabule ilişkin yaklaşımlarını nasıl etkilediği araştırılması gereken temel bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

Dolayısıyla bu çalışmanın araştırma problemi şu temel soruya odaklanmaktadır: Sosyal medyada karşılaşılan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsilleri, üniversite öğrencilerinin bu konulara ilişkin görüşleri üzerinde nasıl bir rol oynamaktadır, bilgi, farkındalık düzeylerini ve toplumsal kabule dair yaklaşımlarını nasıl şekillendirmektedir?

Alt Problemler

Nitel Boyuta İlişkin Alt Problemler

1. Katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik hakkında bilgi düzeyi nedir?

2. Katılımcıların cinsiyet disforine ve transseksüel bireylere yönelik sosyal medyada görmüş oldukları temsillere yükledikleri anlam nedir?
3. Katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellikle ilgili sosyal medya da ne tür temsiller görüyor görmüş olduğu temsillerin daha önce var olan görüşleri üzerindeki rolü nedir?
4. Katılımcıların cinsiyet disforisi yaşayan veya trans birey olan bireyleri kabul etme ya da etmeme kararlarında medya ve sosyal medyada görmüş oldukları temsillerin rolü nasıldır?

Araştırmanın Nicel Kısımına Yönelik Hipotezler:

H₁: Sosyal medya kullanım süresi ile trans bireylerin toplumda kabulüne yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik içeriklere maruz kalma sıklığı ile trans bireylerin toplumsal olarak kabul edilmesi gerektiğine yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Günlük sosyal medya kullanım süresi ile sosyal medya platformlarında görülen trans bireylere yönelik içeriklerin bireylerin bilgi ve görüşlerini yeniden sorgulamasına neden olması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₄: Günlük sosyal medya kullanım süresi ile bireylerin trans bireylere yönelik sahip oldukları bilgi ve görüşlerin değişim yönü arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₅: Cinsiyet ile cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylerin cinsiyet kimliklerini değiştirmesi gerektiğine yönelik görüşler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₆: İdeolojik görüş ile trans bireylerin toplumda kabul edilmesi gerektiğine yönelik görüşler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₇: Yaş ile sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylere yönelik içeriklerin toplumsal kabul üzerindeki etkisine dair görüşler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin, anket ve yarı yapılandırılmış mülakat sorularına herhangi bir dış etki altında kalmadan, samimiyetle ve doğru yanıt verdikleri varsayılmaktadır. Katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarını anlama

düzeylerinin ölçme araçlarında yer alan tanımlar çerçevesinde yeterli olduğu; sosyal medya kullanım deneyimlerini ve bu platformlardaki temsilleri eksiksiz hatırlayabildikleri kabul edilmiştir. Ayrıca, araştırmada kullanılan ölçek ve mülakat formunun ilgili kavramları geçerli ve güvenilir biçimde yansıttığı öngörülmüştür.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Sakarya Üniversitesi'nde farklı fakültelerde öğrenim gören ve çevrimiçi araçlarla erişilebilir durumda olan 350 öğrenci ile sınırlandırılmıştır; dolayısıyla elde edilen nicel bulguların tüm üniversite öğrencilerine genellenmesi kısıtlıdır. Nitel aşamada yer alan 20 katılımcı gönüllülük esasına göre seçildiğinden, bu alt kümenin tüm öğrenci profillerini temsil etmediği göz önünde bulundurulmalıdır.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Cinsiyet ve Cinsel Kimlik Kavramı

Cinsiyet ve cinsel kimlik, bireyin psikolojik gelişimi, toplumsal etkileşimi ve kimlik inşası süreçlerinde temel rol oynayan, ancak çoğu zaman birbirleriyle karıştırılan iki ayrı kavramdır. Cinsiyet (sex), bireyin doğumda atanan biyolojik özelliklerine; yani kromozom yapısına (XX ya da XY), hormonal düzeylerine (östrojen, testosteron gibi) ve dış genital yapılarına dayalı olarak tanımlanır. Buna karşın cinsiyet kimliği (gender identity), bireyin kendisini erkek, kadın, her ikisi veya hiçbiri olarak nasıl tanımladığına dair öznel bir deneyimi ifade eder (Reale vd., 2023, s. 554; Vaidakis, 2020, s. 272).

Bu kavramsal ayrımın kökeni, 1950'li yıllarda John Money tarafından yapılan psikoseksüel gelişim çalışmalarına dayanmaktadır. Money (1955), biyolojik cinsiyetin doğuştan geldiğini ancak bireyin cinsiyet kimliğinin sosyal çevre, aile yapısı ve erken yaşantılar gibi etkenlerle şekillendiğini öne sürerek, cinsiyet kimliği ile biyolojik cinsiyet arasındaki ayrımı bilimsel literatüre kazandırmıştır (s. 254). Bu yaklaşım, bireyin kimlik gelişiminin yalnızca doğa temelli olmadığını, çevresel ve toplumsal koşulların da etkili olduğunu vurgular.

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı ise, zaman içinde kültürel kodlar, roller ve normlarla biçimlenmiştir. Haig (2004), 20. yüzyılın ortalarından itibaren akademik literatürde "gender" teriminin giderek daha fazla kullanılmaya başlandığını ve "sex" kavramının biyolojik determinizmle özdeşleşerek ikinci plana itildiğini belirtmiştir. Bu dilsel ve kavramsal değişim, toplumsal rollerin biyolojik temellere indirgenmeden ele alınmasını kolaylaştırmış ve feminist kuramlarla da desteklenerek cinsiyet kimliğinin sosyal inşa süreci olarak yorumlanmasını mümkün kılmıştır (Haig, 2004, s. 90).

Eagly ve Wood (2013) ise bu tartışmaya evrimsel psikoloji perspektifinden yaklaşarak, cinsiyet farklılıklarının yalnızca biyolojik ya da yalnızca çevresel etkenlerle açıklanamayacağını; aksine biyolojik eğilimlerle toplumsal beklentilerin etkileşimsel bir biçimde cinsiyet rollerini biçimlendirdiğini ileri sürmüşlerdir (s. 342). Bu görüş, cinsiyet kimliği ve rolleri üzerine yapılan çağdaş analizlerin temelini oluşturur.

Öte yandan cinsel kimlik, bireyin duygusal, romantik ve/veya cinsel yönelimini ifade eder. Heteroseksüellik, homoseksüellik, biseksüellik, aseksüellik ve panseksüellik gibi yönelim biçimleri, bireyin cinsiyet kimliğinden bağımsız olarak şekillenebilir. Bu

yönelimler bireylerin karşı cinse, kendi cinsine ya da her iki cinse veya hiçbirine duyduğu romantik ve cinsel ilgiyi tanımlar (American Psychiatric Association, 2013, s. 451; Garg vd., 2023, s.3). Dolayısıyla cinsel kimlik, yalnızca biyolojik ya da psikolojik bir unsur değil; bireyin benlik tasarımı, aidiyet duygusu ve toplumsal konumlanmasıyla da doğrudan ilişkilidir.

Bu kavramların psikiyatri ve toplum düzeyinde nasıl tanımlandığı, özellikle cinsiyet disforisi (gender dysphoria) bağlamında büyük önem taşır. Cinsiyet disforisi, bireyin doğumda atanan cinsiyeti ile öznel cinsiyet kimliği arasındaki uyumsuzluğun neden olduğu klinik düzeyde rahatsızlık halidir. Birey, kendi bedenine yabancılaşabilir, toplumsal rollerle çatışma yaşayabilir ve yoğun psikolojik stres hissedebilir (Zucker, 2017, s. 405; Garg vd., 2023, s. 6). Bu durum, yalnızca bireysel düzeyde bir psikolojik sıkıntı değil; aynı zamanda sosyal dışlanma, ayrımcılık ve sağlık hizmetlerine erişimde eşitsizlik gibi yapısal sorunlarla da derinleşebilen bir insan hakları meselesidir (Reed vd., 2016, s. 207; Drescher ve Pula, 2014, s. S18).

Cinsiyet ve cinsel kimlik gelişimi özellikle ergenlik döneminde belirginleşir. Birey, kimliğini sorgularken hem biyolojik süreçlerin (hormon değişimi, bedensel gelişim) hem de sosyal faktörlerin (aile tutumları, medya, dini değerler, akran etkisi) etkisi altındadır (Hembree, 2013, s. 560). Yapılan araştırmalar, cinsiyet disforisi yaşayan bireylerde fiziksel görünüm memnuniyetsizliği ve toplumsal izolasyonun ciddi düzeyde psikolojik baskıya yol açtığını göstermektedir (Grift vd., 2016, s. 576). Sonuç olarak, cinsiyet ve cinsel kimlik, bireysel düzeyde içsel kimlik inşası ile toplumsal normlar arasındaki etkileşimde biçimlenen çok katmanlı yapılardır. Bu kavramları değerlendirirken yalnızca biyolojik değil; aynı zamanda kültürel, hukuki, etik ve toplumsal dinamikler de dikkate alınmalıdır. Bireyin kimliğini tanıması, ifade etmesi ve toplum tarafından kabul görmesi, ruh sağlığı, sosyal uyum ve insan hakları açısından kritik bir öneme sahiptir (Ryan vd., 2020, s. 160).

1.2. Cinsel Kimliğin Gelişimi

Cinsel kimlik, bireyin romantik, duygusal ve/veya cinsel çekim duyduğu kişi ya da cinsiyetle ilgili öznel yönelimi olarak tanımlanır. Başlangıçta tıp ve psikiyatri alanlarında çoğunlukla patolojik bir çerçevede ele alınan bu kavram, zamanla bireysel çeşitliliğin ve kültürel faktörlerin etkisiyle daha geniş, çok boyutlu ve kapsayıcı bir anlayışa doğru

evrilmiştir (Haig, 2004, s. 88; Eagly ve Wood, 2013, s. 341). Cinsel kimliğin gelişimi; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etmenlerin karşılıklı etkileşimiyle şekillenen karmaşık bir süreçtir. Bu dönüşümde en önemli eşiklerden biri, 1950’li yıllarda John Money tarafından yapılan öncü çalışmalardır. Money (1955), cinsiyetle ilgili kimliğin yalnızca biyolojik verilerle açıklanamayacağını, bireyin yaşantıları, sosyal çevresi ve yetiştirilme tarzının bu kimliğin oluşumunda merkezi rol oynadığını savunmuştur (s. 254). Ona göre, bireyin kendini nasıl gördüğü, sosyal cinsiyet rollerini nasıl içselleştirdiği ve bu kimliği nasıl ifade ettiği, doğuştan gelen biyolojik özelliklerle değil, daha çok erken çocukluk döneminde edinilen deneyimlerle belirlenmektedir (Money, 1955, s. 255). 1980 sonrası yapılan çalışmalar, cinsel kimliğin gelişiminin yalnızca bireyin iç dünyasındaki yönelimlerle sınırlı olmadığını; aynı zamanda toplumsal normlar, dini inanç sistemleri, aile yapısı, medya temsilleri ve eğitim düzeyi gibi çok sayıda çevresel faktörle de şekillendiğini ortaya koymuştur (Reale vd., 2023, s. 554; Vaidakis, 2020, s. 273). Bu bağlamda cinsel kimlik, bireyin salt içsel yönelimi değil, aynı zamanda toplum içindeki konumlanma biçimi olarak da değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşım, özellikle queer kuramının etkisiyle, sabit ve ikili olmayan kimlik anlayışlarının meşrulaşmasına katkı sunmuştur.

Bu evrimsel süreç içerisinde, Amerikan Psikiyatri Birliği’nin 2013 yılında yayımladığı DSM-5 tanı kılavuzunda önemli bir değişiklik yapılmıştır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, artık bir bozukluk olarak değil; bireysel bir kimlik ve çeşitlilik göstergesi olarak ele alınmıştır (American Psychiatric Association, 2013, s. 451). Bu değişiklik hem psikiyatri pratiğinde hem de toplumda cinsel kimliğe yönelik algıların dönüşmesinde önemli bir kırılma noktasıdır.

Nörobiyolojik ve gelişimsel psikoloji alanlarında yapılan güncel araştırmalar, cinsel kimliğin sabit ve ikili (heteroseksüel-homoseksüel) bir yapı olmadığını; aksine, akışkan, çoklu ve yaşam boyu değişebilir bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. van de Grift ve arkadaşlarının (2016) yaptığı çalışmalarda, bireylerin cinsel kimliklerini ifade etme biçimlerinin yaşla, toplumsal etkileşimlerle ve beden memnuniyet düzeyiyle birlikte evrildiği saptanmıştır (s. 577). Benzer şekilde, Garg ve çalışma arkadaşları (2023), cinsel kimliğin yalnızca bireysel yönelim değil, psikososyal bir aidiyet biçimi olduğunu belirtmiş; bu aidiyetin erken yaşlardan itibaren değişkenlik gösterebileceğini vurgulamıştır (s. 3).

Cinsel kimlik kavramının bu çok katmanlı doğası, bireylerin yalnızca biyolojik eğilimlerine değil; aynı zamanda çevresel öğrenmelere, kültürel etkilenmelere, dinsel yaklaşımlara ve etik değerlere göre şekillendiğini göstermektedir. Reed ve arkadaşları (2016), cinsel kimliklerin ICD-11 sınıflandırmasında daha kapsayıcı biçimde tanımlanmasını savunmuş; özellikle hastalık kategorilerinden çıkarılarak insan hakları ekseninde değerlendirilmesini önermiştir (s. 207). Ayrıca, Ryan ve çalışma arkadaşları (2020), özellikle LGBT bireylerin gençlik döneminde karşılaştıkları dönüşüm baskılarının, ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmiş ve cinsel kimliğin doğal gelişim sürecinin desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (s. 160).

1.3. Çocuklarda ve Ergenlerde Cinsel Kimliğin Gelişimi ve Cinsel Kimlik Bozukluğu

Cinsel kimlik bozukluğu, bireyin doğumda kendisine atanan biyolojik cinsiyetle özdeşleşememesi ve bunun sonucunda belirgin bir rahatsızlık yaşaması durumudur. Bu durum çocuklukta, bireyin kendi cinsiyetine dair tipik sosyal beklentilere uymayan davranışlar sergilemesiyle gözlemlenebilir. DSM-IV'te bu durum "Gender Identity Disorder" (GID) olarak adlandırılmış ve psikiyatrik bir bozukluk kategorisinde değerlendirilmiştir (American Psychiatric Association, 1994). Ancak bu sınıflama, bireyleri patolojikleştirdiği gerekçesiyle yoğun eleştiriler almıştır (Drescher ve Pula, 2014, s.18).

DSM-5 ile bu durum "Gender Dysphoria" olarak yeniden tanımlanmış ve bireyin cinsiyet kimliğiyle doğumda atanan cinsiyet arasındaki uyumsuzluğun yol açtığı sıkıntıya vurgu yapılmıştır (American Psychiatric Association, 2013, s.451). Bu değişiklik, cinsiyet çeşitliliğini hastalık olarak görmekten ziyade, bireyin yaşadığı psikolojik sıkıntıyı temel alan bir anlayışa işaret etmektedir. ICD-11'de ise bu durum "Gender Incongruence of Childhood" ve "Gender Incongruence of Adolescence and Adulthood" başlıkları altında, zihinsel bozukluklar kategorisinden çıkarılıp "Sexual Health Conditions" başlığı altına alınmıştır (Reed vd., 2016, s. 209). Böylece uluslararası tanı sistemlerinde cinsel kimlik bozukluğu kavramı, daha kapsayıcı ve damgalayıcı olmayan bir yapıya kavuşturulmuştur. Klinik açıdan değerlendirildiğinde, çocukluk çağında cinsel kimlik bozukluğu genellikle karşı cinsin oyunlarına ve kıyafetlerine ilgi, kendi cinsiyetine yönelik olumsuzluk ifadeleri ve "yanlış bedende doğma" inancı gibi belirtilerle kendini gösterir (Zucker,

2017, s. 405). Ergenlikte ise bu belirtiler, bedenlerinden hoşnutsuzluk, intihar düşünceleri, sosyal izolasyon ve anksiyete gibi daha ciddi ruhsal sorunlarla birleşebilir (Connolly vd., 2016, s. 490).

Tedavi yaklaşımları tartışmalıdır. “Onaylayıcı terapiler” bireyin hissettiği cinsiyeti desteklemeye odaklanırken, bazı uzmanlar daha temkinli yaklaşımlar önermektedir (de Vries ve Cohen-Kettenis, 2012, s. 304). Puberteyi baskılayan hormon tedavileri, bireyin karar vermesi için zaman kazandırsa da uzun dönem etkileri konusunda yeterli bilimsel veri bulunmamaktadır (Brik vd., 2020, s. 2612; Hembree vd., 2017, s. 3872).

Etik açıdan çocuklarda uygulanan hormon tedavileri, “çocuğun üstün yararı”, “zarar vermeme” ve “aydınlatılmış onam” ilkeleri bağlamında değerlendirilmelidir. Özellikle çocukların karar verme kapasiteleri, gelişim düzeyleri ve çevresel baskılar dikkate alındığında, erken tıbbi müdahalelerin her zaman etik sınırlar içinde kaldığı söylenemez (Hayes, 2018, s. 5).

Toplumda yaygın damgalama, bu çocukların akran zorbalığına, eğitimden dışlanmaya ve ruh sağlığı sorunlarına maruz kalmalarına neden olabilir (McGuire vd., 2010, s. 1177). Bu nedenle, yalnızca tıbbi değil; sosyal, eğitsel ve psikolojik destek mekanizmalarının da bütüncül biçimde ele alınması büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak, çocukluk ve ergenlikte cinsel kimlik bozukluğu, biyolojik, psikososyal ve kültürel faktörlerin etkileşimiyle şekillenen karmaşık bir yapıdır. Bilimsel literatür bu alanda farklı yaklaşımlar sunsa da etik duyarlılığı yüksek, reyselleştirilmiş ve kanıta dayalı bir yaklaşım benimsemek temel ilke olmalıdır.

1.4. Transseksüalite: Kavramsal ve Klinik Bir Bakış

Transseksüalite, bireyin biyolojik olarak atandığı cinsiyetle özdeşleşememesi ve karşı cinsiyete ait olduğunu hissetmesi durumudur. Bu bireylerde yalnızca mevcut cinsiyete yönelik bir rahatsızlık değil, aynı zamanda karşı cinsin birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerine sahip olma arzusu da gözlemlenir. Bu durum, tıbbi ve psikiyatrik literatürde uzun yıllar boyunca “cinsel kimlik bozukluğu” olarak sınıflandırılmış ve psikopatolojik bir çerçevede ele alınmıştır (Özsungur, 2010, s. 165). Dünya Sağlık Örgütü’nün ICD-10 sınıflandırmasında, transseksüalite “bireyin anatomik cinsiyeti ile arzuladığı cinsiyet arasında belirgin bir uyumsuzluk ve karşı cinsin bir üyesi olarak yaşama isteği” şeklinde tanımlanmıştır (WHO, 2010). Amerikan Psikiyatri Birliği’nin DSM serilerinde de bu

tanım zamanla evrilmiş; DSM-III’te ilk kez tanı olarak yer alan transseksüalite, DSM-IV’te "Cinsel Kimlik Bozukluğu" başlığı altında ele alınmış ve çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerine özgü alt sınıflamalar getirilmiştir (DSM-IV-TR, 2007, s. 203–208). DSM-5’te ise bu tanım daha kapsayıcı ve insan haklarına duyarlı bir dil benimsenerek “Cinsiyet Hoşnutsuzluğu” (Gender Dysphoria) olarak yeniden adlandırılmıştır. Tanı için bireyin yaşadığı cinsiyet ile fiziksel cinsiyeti arasında belirgin bir uyumsuzluk göstermesi ve bu durumun en az altı ay sürmesi gerekmektedir (DSM-5-TR, 2013).

Tanı Grubu	Kriter Kodu	Tanı Ölçütü
Çocuklar	A.1	Karşı cins olarak var olma arzusu ya da karşı cins olduğunu ileri sürme davranışı.
	A.2	Erkek çocuklarda kadın giysilerine yönelim; kız çocuklarda erkek kıyafetlerinden başka giysi giymeyi reddetme.
	A.3	Hayal gücüne dayalı oyunlarda karşı cinsin rolüne geçme isteği.
	A.4	Karşı cinsin tercih ettiği oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere aşırı yönelim.
	A.5	Oyun arkadaşlarını çoğunlukla karşı cinsten seçme eğilimi.
	A.6	Erkek çocuklarda erkeksi oyun ve oyuncaklara direnç; kız çocuklarda geleneksel kız aktivitelerine karşı çıkma.
	A.7	Kendi cinsel anatomisine karşı hoşnutsuzluk hissi.
	A.8	Karşı cinse ait birincil veya ikincil cinsel özellikleri isteme arzusu.
	B	Bu belirtiler, sosyal işlevsellikte, okul yaşamında veya diğer alanlarda belirgin sıkıntı yaratmaktadır.
Ergenler ve Yetişkinler	A.1	Yaşanan cinsiyet kimliği ile fiziksel cinsel özellikler arasında belirgin bir uyumsuzluk.
	A.2	Sahip olunan cinsel özelliklerden kurtulma isteği; gençlerde beklenen özelliklerin gelişmesini engelleme arzusu.
	A.3	Karşı cinsin cinsel özelliklerine sahip olma arzusu.
	A.4	Karşı cins olma veya farklı bir cinsiyet kimliğinde var olma isteği.
	A.5	Karşı cins ya da başka bir kimlik gibi görünme ve bu şekilde algılanma isteği.
	A.6	Karşı cinse özgü duygulara ve tepkilere sahip olduğuna dair güçlü inanç.
	B	Yukarıdaki belirtiler sosyal, mesleki ya da diğer önemli yaşam alanlarında işlevsellik kaybına yol açmaktadır.

Tablo 1: Cinsiyet Kimliğinden Yakınma (Hoşnutsuzluk) Tanı Kriterleri (DSM-5’e Dayalı)

Kaynak: (Aydın Beşen ve Aslan, t.y.)

Transseksüalitenin nedenlerine ilişkin biyolojik ve psikososyal teoriler geliştirilmiştir. Zhou ve arkadaşlarının yürüttüğü nöroanatomik çalışmalarda, trans kadınların (biyolojik olarak erkek) beyin yapılarının cis kadınlara benzer olduğu ve cinsiyet kimliği ile ilişkili stria terminalis bölgesinde bu benzerliğin belirginleştiği gösterilmiştir (Zhou vd., 1997). Bununla birlikte, hormon düzeylerinin genellikle normal sınırlarda olduğu, prenatal androjen maruziyetinin etkisine dair kanıtların ise sınırlı olduğu belirtilmektedir (Sungur ve Yalnız, 1999, s. 50).

Psikososyal açıklamalar, erken çocuklukta yaşanan aile içi dinamiklerin ve ödipal çatışmaların transseksüalite gelişiminde etkili olabileceğini öne sürmektedir. Özellikle anne ile aşırı simbiyotik ilişkiler, baba figürünün otoriter ya da uzak olması gibi örüntüler sıkça rapor edilmiştir (Özsungur, 2010, s. 168). Ayrıca sosyal izolasyon, travmatik deneyimler ve özdeşim modellerinin eksikliği de bu süreci etkileyebilir.

Prevalans verileri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. WPATH'e göre, erkek trans bireylerin oranı 1/11.900 ile 1/45.000 arasında, kadın trans bireylerin oranı ise 1/30.400 ile 1/200.000 arasında değişmektedir (Coleman vd., 2011). Yeni Zelanda'da yapılan bir çalışmada ise bu oranlar kadın trans bireyler için 1/3.639, erkek trans bireyler için ise 1/22.714 olarak bildirilmiştir (Veale, 2008, s. 888).

Trans bireylerin tedavi süreçleri multidisipliner bir yaklaşım gerektirir. Tanı süreci psikiyatrik değerlendirme, hormonal analiz ve psikolojik danışmanlıkla desteklenmeli; kişinin karar süreci özgür iradeye dayalı olmalıdır. WPATH rehberine göre, tedavi sırasıyla; sosyal rol değişimi danışmanlığı, hormon tedavisi, psikoterapi ve cerrahi uygulamaları kapsamaktadır (WPATH, 2011, s. 172). Hormon tedavisi, bireyin cinsiyet geçiş sürecinde yaşadığı disforiyi azaltmakla birlikte, tıbbi komplikasyonlara (örneğin tromboemboli riski) karşı dikkatli takip gerektirir (Royal College of Psychiatrists, 2013). Tedavi sonrası yapılan çalışmalarda, cinsiyet uyum sürecini destekleyici sosyal faktörlerin (aile desteği, akran mentorluğu, istihdam ve güvenli barınma) sürecin başarısını artırdığı belirtilmektedir (Ryan, 2009). Aksi durumda, trans bireylerin yaşam kalitesinde ciddi düşüşler, madde kullanımı ve intihar riski artışı gibi olumsuz sonuçlar gözlemlenmiştir (Keiswetter ve Brotmarkle, 2011, s. 272). Bu nedenle, sadece tıbbi müdahale değil, aynı zamanda kapsamlı sosyal destek mekanizmaları da gereklidir.

Sonuç olarak, transseksüalite biyolojik, psikososyal ve toplumsal boyutları olan çok katmanlı bir olgudur. Tıbbi tanılama ve tedavi süreci etik ilkelere dayanmalı, birey

haklarına duyarlı bir şekilde yürütülmeli ve toplumsal farkındalık artırılarak dışlayıcı tutumların önüne geçilmelidir. Mevzuatın kapsayıcılığı, sağlık hizmetlerine erişim ve toplumsal kabul düzeyi bu bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir.

1.5. Toplumsal Cinsiyet

Beauvoir' ın 1949 yılında: “Kadın doğulmaz, kadın olunur” deyişinin ardından cins ve cinsiyet kavramlarına yönelik birçok soruyu da beraberinde getirmiştir. “Kadın olmak” ne demektir? Kültürel ve toplumsal birikimler dâhilinde “kadınlık” ve “erkeklik” tanımları hangi temelde yapılmaktadır? Kadın olma sürecinde kadının kendisinin yaptığı seçimlerin ve kararların bir ağırlığı var mıdır; yani kişinin özgürlük alanı ne kadardır? Bu özgürlük alanını belirleyen faktörler neler olabilir? (Bora, 2016, s. 37). Beauvoir' ın bu sözü böyle ve benzeri şekilde birçok soruyu doğurmuş ve çeşitli tartışmalara sebep olmuştur. 1990'larla birlikte yaygınlık kazanan “kimlik politikaları” cinsiyeti, sınıfı, ırkı, etnik kökeni, birer kimlik olarak ele alıp her birini farklı ve kesişen mücadele alanlarından söz etmeye başlamıştır. Bu anlayış temel olarak kimliklerin oluşum süreçlerini somutlaştırmak yerine, bunları birer veri olarak kabul ederek, kimliklerin eşit ya da adil temsilinin nasıl mümkün olabileceği sorusuna odaklanmıştır (Bora, 2016, s. 51). Bu görüş çerçevesinde kadın, ‘siyah’ ya da ‘işçi’ sınıfından olması ile değil; sosyal, siyasal ve ekonomik alanlardaki temsil edilişiyile ele alınmaya başlanmıştır. Sosyal ve kültürel hayattaki pek çok ögede olduğu gibi, her toplumun -başlıca “kadın” ve “erkek” olmak üzere- çeşitli kimlikleri anlama ve tanımlamaları da farklıdır. Bu noktada, kimlik kavramının önemli bir kavram olarak neyi ifade ettiği neye karşılık geldiği hususunun anlaşılması daha da anlam kazanmaktadır. "Kimlik" kelimesi, dil bilimsel olarak tanıdık bir ifade olsa da sosyal bilimler bağlamında çok katmanlı ve bağlamsal bir çerçeveye ve içeriğe sahiptir. Sosyal Psikoloji Sözlüğü'nde Bilgin'e atıfla yer verilen tanıma göre kimlik, “insanın kendini tanımlama ve konumlamasının ifadesidir. Farklı bir şekilde kimlik, kişinin sosyal dünyası içinde kendini tanımlayış ve konumlandırış biçimini yansıtır; insanın nerede ve kim olduğuna dair bir cevaptır” (Dökmen, 2009, s. 13). Bu genel çerçeve, kimlik kavramının yalnızca bireyin kendine dair algılarını değil, aynı zamanda toplumsal olarak nasıl konumlandığını da kapsadığını göstermektedir. Bu bağlamda, kimlik kavramı kendi içerisinde birçok çeşide ayrılarak daha özel formlar kazanmakta olup bireylerin toplumsal rolleri, aidiyetleri ve benlik algısı gibi boyutlar

aracılığıyla daha özgöl kavramlara karşılık gelmektedir. Kimliğin bu özel biçimlerinden biri de bireyin hem kendini tanımlamasında hem de içinde bulunduğu toplumda konumlanması sürecinde oldukça önemli rol oynayan cinsel kimlik ya da başka bir ifadeyle cinsiyet kimliğidir.

Cinsel kimlik ya da cinsiyet kimliği, insanın kendisini kadın veya erkek olarak tanımlamasıdır. Başka bir ifadeyle; kişinin kendini, davranış ve kişilik açısından bir cinsiyete ait görmesi ve bu aidiyete göre yaşamasıdır (Dökmen, 2010, s. 26). Bireyin kim olduğu, kişisel ve biyolojik özellikleri, kendini nasıl tanımladığı, toplumun bireyi tanımlayış şekli “kimlik” tanımıyla doğrudan bağlantılı hâldedir. Günümüz modern toplumunda, sosyal ilişkilerden herhangi birinin, bireyin kimliğinden bağımsız olduğunu söylemek güçtür. Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyetin genel olarak cinsel kimlik ve davranış ile açık bir biçimde birlikte hareket ettiğı varsayılmaktadır. Geleneksel bir biçimde kadınların (dişi veya dişil) erkeklere ilgi duyduğu öngörölürken, erkeklerin (er ya da eril) kadınlara ilgi duyduğu varsayılmaktadır. Nitekim klasik bu varsayım hakiki dünyanın sahip olduğu farklılıkları açıklamaya yetmemektedir (Ersoy, 2009, s. 115). Tarih öncesi çağlardan günümüze her topluluğun, soyunun devamı ve hâkimiyetini sürdürülebilmesi adına gerek kadına gerekse erkeğe; farklı özellikler, sorumluluklar ve roller yüklediğı söylenebilir. Kadın ve erkek olmanın farklı görev ve sorumlulukları ise dünyanın pek çok bölgesinde –tarihi çok eskilere dayanmamakla birlikte- “cinsiyet” ile açıklanmaktadır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de bu ayrım oldukça yenidir. Öncelikli olarak 1970’li yıllarda konuyla ilgili kapsamlı araştırmalar başlamıştır, ama daha yoğun olarak 1990’lı yıllardan günümüze kadar devam etmiştir. (Dökmen, 2010, s.19). Nitekim yürütölen her çalışma birbirinden farklı görüşleri beraberinde getirmiştir. Kadın ve erkek bireyler arasında bulunan farklılıklarda biyolojik özelliklerin ve çevresel etkenlerin söz konusu olduğunu savunan feminist yaklaşımlar olduğu gibi iki cins arasındaki farklılıklarının hem biyolojik hem de çevresel sebeplerden kaynaklandığını ve bunların birbirinden ayrı nedenler olduğunu ileri sürölmesinin yanlış olduğunu iddia edenler de bulunmaktadır. Bütün bu toplumsal cinsiyet ve cinsiyet tartışmalarına karşın, literatürde genel kabul gören ayrım şu şekilde yapılmaktadır: Cinsiyet(sex) terimi, biyolojik olarak kadın ya da erkek olmayı tanımlamaktadır ve kişinin biyolojik yapısına ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet (gender) terimi ise, toplumun ve kültürün bireylere yüklediğı anlamları, beklentileri ve kadın- erkek olarak

tanımlamaları ifade etmektedir (Dökmen, 2010, s. 20). 15 Başka bir deyişle, kadınlığın ve erkekliğin kişilere öğretilen ve toplum tarafından inşa edilen olgular olduğunu öne sürmektedir. Toplumsal cinsiyet tartışmalarında genel sorun, erkek ve kadının toplum içerisindeki davranış biçimlerinin doğuştan kazanılmış olan “biyolojik” özellikleri tarafından mı yoksa bunun aksine çevresel etkilere bağlı olarak gelişen “kültür” tarafından mı şekillendiği sorununa yoğunlaşmaktadır. Erkekler ve kadınlar doğaları gereği mi, yoksa içinde yaşadıkları toplum yüzünden mi farklıdır? Erkekler doğaları gereği mi “yapan-eden” yani; işçi, savaşçı, karar alıcıdır, kadınlar ise yine doğalarından kaynaklı “bakıcı” konumunda mıdır? Erkekler doğaları gereği saldırgan, akılcı ve duygusal olmayan yapıdayken, kadınlar doğaları gereği daha pasif, güçlü sezgileri olan ve duygusal varlıklar mıdır? Erkeğin görevi çalışmak, mücadele etmek, yönetmek iken kadının yeri evi midir? (Slattey, 2007, s. 341). Gibi sorular toplumsal cinsiyet tartışmacılarının cevap aradığı temel noktaları oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet terimini, cinsiyet teriminden ayıran feministlere göre; kadın ve erkeği birbirinden ayıran farklılıklar “kıyafetleri, yaptıkları iş, birinin daha duygulu oluşu, diğerinin daha akıllı oluşu” gibi kıstaslar değildir. Bu iki cinsi birbirinden ayıran gerçek farklılıklar biyolojik özellikler, doğuştan gelen, öğrenilmemiş ve “kalıcı” olan farklılıklardır. Bu kalıcı farklılıklar değişik tarihsel süreçlerde, zaman ve mekân bağlamında her toplumda ayrı birikimler oluşturur ve dolayısıyla toplumun bireye yansımaları her dönemde farklı özelliklerle kendini gösterebilir. Böylesi tüm tartışmaların gölgesinde, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının ayrı ayrı kullanılması üzerinde yürütülen çalışmalar yoğunlaşmıştır. Zira tanımlamalardan anlaşılacağı üzere; toplumsal cinsiyet kavramı bireyin yaşadığı toplumun ekseninde geliştiği gibi, kadınların ve erkeklerin belirlenen tutum, tavır ve davranışlarda bulunmasını bekleyen toplumsal yapı düzeni kişilere belli sınırlar çizmeye devam ettiğini söylemek mümkündür.

1.5.1. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet tanımı, genel hatlarıyla toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili bir tanımdır. Bireylerin cinsiyetine bağlı olarak; toplumun beklenti, görev ve sorumluluklarını, toplumun bireyi nasıl gördüğünü açıklamasıyla ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Kişiler, içinde yaşadıkları toplulukların kültürel özelliklerinden, geleneklerinden, yaşayış biçimlerinden farklı değillerdir. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan, toplumsal, siyasal,

tarihi, coğrafi ve iktisadi pek çok olay her coğrafyada kendine has sosyal ve toplumsal yapıların meydana gelmesine zemin hazırlamıştır. Yaşanılan tüm gerçekliklerin etkisiyle her coğrafya, kendi inanış ve yaşayış biçimine paralel olarak gelişim ve değişim göstermiştir. Değişimin ise en büyük söz sahibi kuşkusuz ki kişiler ve kişi grupları olmuştur. Başka bir ifade ile: “Toplumun tarihsel süreçlerine etkili olan en büyük özne bireylerdir”. Toplum ve birey söz konusu olduğunda bu iki konunun da birbirinden ayrı ele alınması hayli zordur. Nitekim toplum ve birey arasındaki kurgu her dönemde başta sosyal bilimciler olmak üzere, birçok bilim dalına kaynak oluşturmaktadır. Bireyler üzerinde etkili olan toplumsal yargılar söz konusu olduğunda ise, bireylere yüklenen misyonları göz önünde bulundurmak önem arz etmektedir. Yaygın olarak başvurulmuş genel kanaate göre; kimliklere atfedilen anlamları kavrayabilmek adına, toplulukların bireylere yüklediği beklentileri ve sorumlulukları, cinsiyetler üzerinden incelenmesi gerekmektedir. Bu da ancak “toplumsal cinsiyet rolleri” ile açıklanabilir. Toplumsal cinsiyet rollerini, kadın ve erkek bireyler arasındaki farklılıkların toplum tarafından algılanışına odaklı olduğu ve toplumun perspektifinden cinsiyet sınıflandırmalarının kişilere yüklediği sorumluluklar temel alınarak, toplumun beklentilerini içeren bir terim olduğunu söylemek mümkündür. Rol terimi temel olarak tiyatroya ait bir terimdir ancak sosyolojik çalışmalar bünyesinde de sık sık kullanılır. Spencer’ in rol terimine ilişkin ifadesi şu şekildedir, sosyal bir yapı içerisinde, kişinin yer aldığı konumu, bu konum ile alakalı beklentileri, ayrıcalıkları ve diğer pozisyonlardaki kişiler ile etkileşimini yönlendiren kuralları göstermektedir” (Dökmen, 2010, s.25). Roller; annelik, babalık, öğretmenlik gibi birkaç şekilde örneklendirilebilir. Fatma Zehra Dökmen’ e göre, çocukların toplum içerisindeki bireyler tarafınca “kız ya da erkek” etiketlenilmelerinin sonrasında cinsiyet kavramının toplumsal anlamlarını idrak etmeye ve kazanmaya başlarlar. Cinsiyet sözcüğünün kültürel anlayışlar ise, toplumsal cinsiyet rolleri şeklinde görülür (Dökmen, 2010, s.29). Kadın ve erkeklere biçilen rollerin birbirinden ayrı oluşu da toplumsal cinsiyet rolleri olarak adlandırılmaktadır. Bu tanımlamaların hepsi toplumun bireylerden beklediği tutum ve davranışa vurgu yapmaktadır. Böylelikle rol bir yanıyla toplumsal bir yanıyla bireysel olmaktadır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse; toplumsal olanın, bireylerde davranış halinde görülmesidir (Vatandaş, 2007, s.33). Böylelikle toplumsal cinsiyet rolleri için, “toplum tarafınca belirlenen ve kişilerin uygulaması beklenen cinsiyete dayalı tutum ve davranışlar” olduğunu söylemek

mümkündür. Bu roller kadın ve erkek bireylere uygun olarak görünen bireysel nitelikleri kastetmektedir. Bu uygun olma durumunun öğrenildiği süreçler ise farklı kuramcılar tarafından farklı şekillerde ele alınmaktadır. Fatma Dökmen’ in ifadesi ile: “Kız ve erkek çocukların toplumsallaşma süreçlerinde, etkinlikleri, oyunları, nesneleri, çeşitli meslek gruplarını ve farklı kişilik özelliklerini, kendileri için uygun olan ya da uygun olmayan olarak ayırt etmeyi öğrenirler” (Dökmen, 2010, s.29). Kadınlar ve erkekler hangi davranışlarının doğru ve uygun, hangilerininse uygun olmadığı konusundaki “sosyo-etik” kabullerini sosyalleşme sürecinde ve kültürün içinde öğrenmektedirler ki; bu durum doğal olanın uzantısı niteliğinde algılanabilecek olan rol ve işlevlerin nasıl yerine getirileceği ve bunlara hangi anlamların atfedileceğine ilişkin toplumsal açıdan varlık kazanmış biçimlerin; toplumsal olarak belirlendiği ve kültürün içinde öğrenilip, içselleştirildiği anlamına gelmektedir (Uluocak ve Aslan, 2011, s. 27).

Şeyma Ersoy’a göre:

“Toplumsal cinsiyet ayrımları sonucu toplum içerisindeki insanların yaşayışları sınıflandırılmış ve bir takım davranış kalıpları ortaya çıkmıştır. Akılcılık, bağımsızlık, hükmetme, saldırganlık, hareketlilik, bireycilik, rekabet, nesneye olan ilgi, sosyal ortamda söz sahibi olma, para kazanma gibi sahip olunması gereken davranış biçimleri geleneksel olarak erkeklere atfedilmiştir. Bunun yanı sıra insanların yaşamlarını devam ettirebilmesi için gerekli olan diğer özellikler ise kadınlara bırakılmıştır. Bunlar; yardımseverlik, duyarlılık, duygusallık, besleyicilik, pasiflik, bağımlılık, ev içi işler, hizmet etmek ve sosyal olmamak, gibi birtakım özellikler sıralanabilir” (Ersay,2009, s. 116).

Kadın ve erkek olmanın birbirinden ayrı biyolojik temelleri olmasının yanı sıra, genel bir cinsiyet tanımı yapılırken, biyolojik temele dayandırılan tanımlardan bağımsız olarak; “kişilerin bir parçası olduğu toplumun donanımlarına da sahip olduğunu” ve kimlik tanımlaması yapılırken “toplumsal yapının kazandırdığı yönlerine vurguda bulunmak” toplumsal cinsiyet konusu sınıflandırması bakımından önemlidir. Bu biçimde kabul edilen, “kişinin sahip olduğu sosyo-kültürel ve biyolojik özelliklerinin birbirinden farklı iki alan olarak ele alınması” görüşü önemli kuramsal süreçlerle gerçekleşmiştir. 20.yüzyıldan itibaren kendinden söz ettirmeye başlayan “toplumsal cinsiyet” kuramının gelişim göstermesinde yüzyıllara yayılan bir süreci olduğu söylemek mümkündür. Zira kadınlar ataerkil sistem içinde var olup, ataerkil kurumlar vasıtasıyla sosyalleştiklerinden, özel alanda kalarak erkeklere bağımlı oldukları, yüzyıllarca bilimden ve eğitim

kurumlarından yoksun tutuldukları için kadın bilincinin ve farkındalığının gelişmesi çok sayıda engelin aşılabilmesiyle mümkün olmuştur. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu ataerkil sistem içerisinde görünmez ve duyulmaz olan bir cinsin kamusal alana ve bilime dâhil olma çabaları da elbette zorlu süreçlerden geçmiştir. Kadınlar böyle bir sistemde bağımsız bir biçimde düşünebilmek ve var olabilmek için her şeyden önce kendilerine ve birbirlerine Tanrı karşısında eşit bireyleri olduklarını kanıtlamak zorundaydılar. Bu sebeple ilk olarak “kadının ruhu var mıdır, yok mudur?” diye tartışan kilise kurumlarının, din adamlarının ve filozofların karşısına; “kadın insandır” ifadesiyle çıkmışlardır (Berktaş, 2011, s. 4). Bu perspektif ile başlayan düşünce biçimi daha sonralarda çeşitli evrelerden geçerek, kadınların sahip oldukları doğal hakların varlığını tartışmaya kadar ilerlemiştir. Ama doğal haklar görüşünün ortaya çıkmasından önce Batı Orta Çağı’nda kadınların değerinin vurgulanmasını sağlayan “Meryem Ana Kültü” nün yaygınlaşması annelik otoritesini ve toplumdaki annelik rolünü ön plana çıkarırken; ataerkil düşünme sistemine bir karşı duruş olarak kadınlara direnme cesareti vermiştir. Ancak anneliğin yüceltilmesi ataerkil sistem içinde kalarak ona meydan okuma niteliği taşııymıyordu. Daha sonraları bu yaklaşım, 19.yüzyılda “evdeki melek” imgesinin yaygınlaşmasına ve böylece kadının evdeki rolünün daha da pekiştirilmesine yol açmıştır (Berktaş, 2011, s. 4). Ancak tüm bu gelişmelere karşı da bir grup kadın, eğitim olanaklarının iyileşmesiyle ve değişen ekonomik koşulların da etkisiyle; kadınların “annelik” görevleri ile değil, “kişilik” özellikleri ile tanımlanması gerektiğini savunan bir alt yapıyla yeni teorilerin gelişmesine vesile olmuştur. Mary Wollstonecraft gibi feminist düşünürler kadınların bağımlılığının biyolojiden yani doğadan değil, toplumdan kaynaklandığını ve toplumsal-kültürel-eğitimsel engeller aşıldığı zaman kadınların özerk bireyler olmasının mümkün olacağını savunmuşlardır (Berktaş, 2011, s. 4).

1.6. Cinsiyet ve Medya: Toplumsal Kimliklerin İnşası ve Medyanın Cinsiyet Temsilleri

Medya, toplumsal yapıları şekillendiren, toplumsal normları pekiştiren ve bireylerin kimliklerini oluşturan güçlü bir araçtır. Cinsiyet temsilleri, medya içeriklerinin büyük bir kısmını oluşturur ve bu temsiller, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini anlamlandırma biçimlerini etkiler. Medya aracılığıyla üretilen cinsiyet temsilleri, sadece toplumsal normları yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin ne olduğu, nasıl

yaşandığı ve kimlerin bu normlara uygun hareket etmesi gerektiği konusunda güçlü mesajlar verir. Cinsiyet ve medya ilişkisinin nasıl şekillendiğini anlamak, toplumsal yapıları, güç dinamiklerini ve bireylerin kimlik gelişim süreçlerini analiz etmek açısından büyük önem taşır.

Medya, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren en önemli araçlardan biridir. Kadın ve erkeklerin medya temsilleri, genellikle geleneksel cinsiyet rolleriyle uyumlu bir biçimde şekillenir. Kadınlar, medyada genellikle duygusal, pasif, bakıcı ve ev içi rollerle temsil edilirken, erkekler güçlü, bağımsız, lider ve aktif figürler olarak sunulur. Bu temsiller, Tuchman (1978) tarafından “sembolik yok sayılma” kavramıyla ifade edilmiştir. Tuchman, medyanın kadınları toplumsal yaşamın dışına iterek, onları sadece belirli, dar rollerle tanımladığını öne sürer. Bu durum, kadınların toplumda aktif ve eşit bir şekilde yer almasını engelleyen bir strateji olarak işlev görür (Tuchman, 1978, s. 10).

Butler (1990/2006) ise, toplumsal cinsiyetin biyolojik değil, sosyal bir performans olduğunu savunur. Yani, cinsiyet kimlikleri, doğrudan bireylerin kimliklerini oluşturan ve sürekli olarak yeniden inşa edilen sosyal pratiklerdir. Bu bakış açısına göre, medya, toplumsal cinsiyetin bir performans olarak yeniden üretilmesinde önemli bir rol oynar. Kadınların ve erkeklerin medya aracılığıyla yeniden üretilen temsilleri, toplumsal normların sürekliliğini sağlar ve bireylerin bu normlara uygun davranmalarını teşvik eder (Butler, 1990/2006, s. 34).

Geleneksel medya biçimlerinin aksine, dijital medya platformları, kullanıcıların içerik üretiminde aktif rol oynayabilmelerine olanak tanır. Bu durum, toplumsal cinsiyetin medya aracılığıyla temsil edilme biçimlerini de dönüştürür. Sosyal medya, bireylerin kendi kimliklerini oluşturabilme, cinsiyet kimliklerini yeniden şekillendirme ve toplumsal normlarla olan ilişkilerini sorgulama açısından yeni bir alan yaratır. Boyd (2008), sosyal ağ sitelerinin gençlerin kimlik gelişiminde önemli bir rol oynadığını ve medya aracılığıyla cinsiyet kimliklerini inşa ettiklerini ifade eder. Medyanın, bireylerin kimliklerini oluşturduğu ve bu kimliklerin dijital ortamda sürekli olarak güncellendiği bir ortamda, toplumsal cinsiyetin performatif doğası daha belirgin hale gelir (Boyd, 2008, s. 123).

Sosyal medya, cinsiyet kimliklerinin çeşitlenmesine ve geleneksel normlara karşı çıkan seslerin duyulmasına imkân tanır. Ancak bu durum, her zaman toplumsal eşitlik anlamına gelmez. Dijital ortamda, cinsiyet temsilleri genellikle geleneksel normlarla çatışsalar da,

bu temsillerin geniş kitlelere ulaşması genellikle hegemonik güç yapılarını tekrar üreten bir süreçtir. Dolayısıyla, yeni medya araçları toplumsal cinsiyetin inşa edilmesinde bir fırsat sunarken, aynı zamanda bu normların yeniden üretildiği alanlar da yaratır.

Medyanın küreselleşmesi, cinsiyet temsillerinin farklı kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiği sorusunu gündeme getirir. Batı merkezli medya, genellikle evrensel olarak geçerli kabul edilen cinsiyet normlarını yaymaktadır. Ancak, küreselleşme ile birlikte, bu Batı merkezli temsillerin sınırları zorlanmakta ve farklı kültürler tarafından kendi kimliklerini yansıtan cinsiyet temsilleri üretilmektedir. Iwabuchi (2014), bu durumu "debatılma" kavramı ile tartışır ve medya üretiminin artık sadece Batı'nın kültürel egemenliğini yansıtmadığını, aynı zamanda yerel kültürlerin de güçlü bir şekilde medyaya entegre edildiğini belirtir. Bu süreç, farklı coğrafyalarda ve kültürlerde cinsiyet temsillerinin nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olur ve cinsiyetin medya aracılığıyla temsilinde daha çok çeşitliliği ortaya koyar (Iwabuchi, 2014, s. 49).

Medya, sadece cinsiyet kimliklerinin değil, aynı zamanda ırk, sınıf, etnik köken gibi birçok kimlik kategorisinin de şekillendiği bir alan olarak görülmelidir. Crenshaw, kesitsel kimlik (intersectionality) kavramını tanımlayarak, ırk, cinsiyet, sınıf gibi kimlik unsurlarının kesişiminde toplumsal dışlanmaların ve ayrımcılığın nasıl medyada temsiliyet bulduğunu incelemiştir. Medya, toplumsal cinsiyetin yanı sıra, bu kesişim noktasında yer alan kimliklerin de belirli normlarla temsil edilmesine neden olur. Özellikle siyah kadınların medyadaki temsilleri hem ırk hem de cinsiyet açısından dışlanmış bir konumda yer alır (Crenshaw, 1989, s. 145). Bu bakış açısı, cinsiyetin medya içindeki temsillerinin, sadece bir toplumsal normu değil, aynı zamanda karmaşık bir güç ilişkisini yansıttığını gösterir.

Medya, cinsiyet kimliklerinin inşasında önemli bir araçtır ve bu kimlikler sürekli olarak yeniden üretilir. Hem geleneksel hem de dijital medya, cinsiyet temsillerini şekillendirir ve bu temsiller, toplumsal normlarla etkileşime girer. Feminist medya çalışmaları, medyanın cinsiyet temsillerine eleştirel bir yaklaşım getirmiş ve bu temsillerin toplumsal eşitsizlikleri nasıl pekiştirdiğini göstermiştir. Bununla birlikte, dijital medya ve sosyal medya, bireylerin daha aktif bir şekilde kendi kimliklerini oluşturabilmesi ve toplumsal cinsiyet normlarını sorgulaması açısından yeni fırsatlar sunmaktadır. Ancak, medyanın gücü sadece alternatif temsiller yaratmakla sınırlı değildir; aynı zamanda hegemonik cinsiyet normlarını sürekli olarak yeniden üretme potansiyeline de sahiptir. Bu bağlamda,

medya çalışmalarında cinsiyet temsillerinin ele alınışı, toplumsal yapıları daha derinlemesine anlamak ve toplumsal değişimi yönlendirmek için önemli bir yol gösterici olmuştur.

1.7. Yeni Medya ve Toplumsal Cinsiyet

Yeni medya içerisinde “internet, internetle erişimin sağlandığı sosyal medya gibi ağlar incelenmiştir.

İletişim alanında yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak internet ağının gelişimi ve dünyayı ören bir ağa dönüşmesi günümüzde “bilgi toplumu”nu ortaya çıkarmıştır (Özdemir, Batga ve Uçar, 2019, s. 472). Teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle birlikte medya araçlarının ulaştığı kitle giderek artmaktadır. İnternetin ortaya çıkışı ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler doğrultusunda medya araçlarının fiyatlarında düşmeler meydana gelmekte ve hedef kitlenin bu araçlara ulaşımı kolaylaşmaktadır. Akıllı telefonların yaygınlaşması ile internete her alandan ulaşılabilme ve bu sayede medya araçlarının etkinliği daha da artmaktadır (Özdemir, 2010, s.102). Teknoloji ile birlikte gelişen yeni iletişim ağları ve yeni medyayı, geleneksel medyadan farklı kılan en önemli özellik kişisel yönetime ve paylaşım imkân vererek, geleneksel medyada edilgen konumdaki bireyi etken konuma getirmesidir. Yani yeni medya ile birlikte birey hem iletiyi alan hem de iletiyi gönderen bir konumda yer almaktadır (Polat, 2018, s.56). Bireylerde bilişsel olarak inşayı sağlayan geleneksel medya araçları (televizyon, radyo ve dergi vb.) ile birlikte artık yeni medya olarak tanımlayacağımız internetin de etkileri görülmektedir. Günümüzde birey üzerindeki etkisi giderek artan internet hem toplumu hem de kültürü etkilemekte ve toplumsal yapıda dönüşüme neden olmaktadır. Özellikle sosyal ağ bağlantıları sayesinde bireyler paylaşım yapabilmekte, kendilerine özel bir alan oluşturmakta ve diğer bireylerle iletişim kurabilmektedir. İnternet ile erişimin sağlandığı sosyal ağlar, insanların gerçek yaşamlarındaki duygu, düşünce ve davranışlarını etkilemekte ve değişimine öncülük etmektedir. Bununla beraber, bu ağlar içerisinde etkin yer alan kişilerin, diğer kişilerin paylaşımlarını görmesi, bu paylaşımı yorumlaması ve diğer ağlarda paylaşımı mümkün olmaktadır. Böylece bireylerin tutumlarının ve davranışlarının değişimi kolay hale gelmektedir (Özdemir, Batga ve Uçar, 2019, s. 472-473). Yeni medya içeriklerinde geleneksel medyada görülen eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gibi özellikler bulunurken, paylaşım açık bir alan olması ile birlikte de

cinsiyete bağılı olarak istismar, taciz ve eşitsizliğin tekrar oluşturulduğu sanal bir ortamın oluşmasına da neden olmaktadır (McCracken vd., 2018, s. 64). Bu eşitsizliklerin özellikle gençler üzerinde toplumsal cinsiyet rollerini benimseme ve içselleştirmelerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Medya kavramının değişmesiyle birlikte gelişen sosyal medya da önemli bir iletişim unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni bilgiler öğrenme, farklı kişileri tanıma, bireysel tecrübelerin aktarımı ve her türlü eşyanın kolayca sipariş edilmesine kadar birçok fırsatı sunan sosyal ağlar sayesinde dünyanın her yerinden bireyle iletişime geçilmekte ve yeni gelişmeler için imkân yaratılmaktadır. Erkeklerle birlikte artık kadınlarında bu medyada üreten ve tüketen olarak var olduğu görülmektedir (Bilişli ve İşler, 2019, s. 58).

Sosyal medya, toplumsal yapının dönüşümünde, farklı düşünce ve tutumların benimsetilmesinde ve uygulanmasında ya da kalıplaşmış değer yargıların sürdürülmesinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Sosyal medya, günlük yaşam olaylarından kişilerarası iletişime, bireyin kimliğinin oluşumundan kamudaki politikalara her alanda değişimi sağlamakta, yeni oluşumların ortaya çıkmasına ve süreklilik kazanmasına öncülük etmektedir. Toplumdaki kalıplaşmış cinsiyet rollerinin ve davranışlarının değiştirilmesinde sosyal medyanın etkisi oldukça büyüktür (Göker, 2015, s.401). Elinde bulundurduğu bu etki sayesinde her geçen gün artan bir kitleye sahip olmakla birlikte geleneksel değer yargılarının terk edilmesini ve cinsiyetler arası yaşanan eşitsizliği önleme konusunda da son derece önemli bir noktada durmaktadır (Latif ve Karkış, 2018, s.121). Sussman ve Tyson (2000)'ın yürüttükleri araştırmada, sosyal ağlarda erkeklere göre kadın kullanıcıların daha etkin yer aldığı ve bu platformlarda bireylerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet tutumlarını ve davranışlarını sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca politik alanlarda kadın kullanıcılara göre erkek kullanıcıların altı kat daha çok içerik yerleştirdikleri bulgusu edinilmiştir (Özdemir, Batga ve Uçar, 2019, s. 474-475).

1.8. Medyanın Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Cinsiyet Temsillerinin Medyada Yeniden Üretilmesi

Medya, toplumsal cinsiyet kimliklerinin inşasında merkezi bir rol oynar. Televizyon, film, sosyal medya ve dijital platformlar, hem toplumsal cinsiyet normlarını yeniden üreten hem de bazen bu normları sorgulayan önemli araçlardır. Medyanın bu işlevi,

bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını şekillendirir ve bu algılar toplumsal yapıların ve kültürlerin yeniden üretimine katkıda bulunur (Çelebi, 2014a, s. 97). Medyanın, özellikle televizyon ve sinemanın, toplumsal cinsiyetin farklı temsillerine nasıl yer verdiği ve bu temsillerin toplumdaki bireylerin günlük yaşamlarına nasıl yansıdığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaleti konusunda önemli soruları gündeme getirir.

Medya, toplumsal cinsiyet rollerini genellikle geleneksel kalıplar ve normlar çerçevesinde sunar. Örneğin, kadınlar medya içeriklerinde sıklıkla bakım veren, duygusal rollerle temsil edilirken, erkekler güç, bağımsızlık ve başarı ile ilişkilendirilir. Bu kalıplar, toplumsal cinsiyetin medyada nasıl kodlandığını ve bu kodlamaların izleyiciler üzerinde nasıl etkiler bıraktığını gösterir. McLuhan (1964), medyanın, insan davranışlarını ve toplumsal yapıları şekillendiren bir araç olduğunu belirtmiştir; onun ünlü "The medium is the message" (Araç mesajdır) görüşü, medyanın sadece içerik üretme değil, aynı zamanda içeriklerin izleyiciler üzerindeki algıyı nasıl oluşturduğunu da vurgulamaktadır (McLuhan, 1964, s. 23).

Medyanın toplumsal cinsiyet temsillerine dair önemli bir inceleme, Tazeen ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında görülür. Çalışmada, medya temsillerinin Pakistan'daki kadınlar üzerinde nasıl bir etki yarattığı incelenmiştir. Çalışma, kadınların medyada genellikle pasif, zayıf ve bağılı figürler olarak sunulmasının, toplumda kadınların yaşam beklentileri ve toplumsal rollerini nasıl sınırladığını ortaya koymuştur (Tazeen vd., 2011, s. 450).

Medya, gençlerin toplumsal cinsiyet kimliklerini oluşturma süreçlerinde kritik bir rol oynar. Bu dönemde, genç bireyler genellikle medyadaki temsillerle özdeşleşir ve bu temsiller üzerinden kendi kimliklerini inşa ederler. Özellikle televizyon dizileri, filmler ve sosyal medya platformları, gençlerin toplumsal cinsiyet algılarını ve kimliklerini pekiştiren alanlar haline gelmiştir. Bond ve Drogos (2014), Jersey Shore adlı reality şovunun gençlerin cinsellikle ilgili tutumlarını nasıl şekillendirdiğini incelemiş ve şovun izleyicilerinin, şovun cinsiyetçi temsillerine karşı daha hoşgörülü bir yaklaşım geliştirdiğini gözlemlemiştir (Bond ve Drogos, 2014, s. 102).

Frisen ve Wangqvist (2011) ise, İsveç'teki gençlerin, aşk, iş ve aile hayatı bağlamında toplumsal cinsiyet kimliklerini nasıl inşa ettiklerini incelemişlerdir. Çalışma, gençlerin kimliklerini sadece bireysel deneyimlere değil, aynı zamanda medya temsillerine de dayandığını ortaya koymuştur. Gençlerin toplumsal cinsiyet algılarını medya

aracılığıyla daha da derinleştirerek, toplumsal normlara uygun rollerin peşinden gitmeye başladıklarını vurgulamışlardır (Frisen ve Wangqvist, 2011, s. 200).

Sosyal medya, toplumsal cinsiyet normlarının sorgulandığı, yeniden şekillendirildiği ve bazen de alt üst edildiği önemli bir alan haline gelmiştir. Geleneksel medyanın aksine, sosyal medya platformları, bireylerin kendi kimliklerini yaratmaları ve cinsiyet normlarına dair farklı bakış açıları geliştirmeleri için fırsatlar sunar. Kullanıcılar, sosyal medyada kendilerini ifade ederken, toplumsal cinsiyetin geleneksel sınırlarını aşan temsiller üretirler. Özellikle LGBTQ+ topluluğunun sosyal medyada daha görünür hale gelmesi, toplumsal cinsiyetin esnekliğini ve çeşitliliğini vurgulayan bir gelişmedir. Bu da medyanın toplumsal cinsiyet kimliklerini sadece pekiştiren değil, aynı zamanda dönüştüren bir işlev gördüğünü gösterir (Bond ve Drogos, 2014, s. 105).

Sosyal medyada toplumsal cinsiyet kimliklerinin yeniden inşası, geleneksel medya içeriklerinin yanı sıra, kullanıcılar tarafından üretilen içeriklerle de beslenir. Bu içerikler, bireylerin kendi toplumsal cinsiyet kimliklerini daha özgürce ifade etmelerine olanak tanırken, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin ne anlama geldiği konusunda daha geniş bir tartışma alanı yaratır. Sosyal medya, bireylere toplumsal cinsiyetin katı sınırlarını aşma ve bu sınırları kendi kimliklerine göre şekillendirme fırsatı sunar (Van Zoonen, 1994, s. 115).

Medyanın toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirme gücü, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesiyle de doğrudan ilişkilidir. Medya, toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini artırabilir ya da bu eşitsizliği pekiştirebilir. Çelebi (2014a) çalışmasında, televizyon reklamlarının, çocukların davranışsal tutumları üzerindeki etkisini incelemiş ve çocukların medya yoluyla toplumsal cinsiyet normlarını içselleştirdiğini ortaya koymuştur (Çelebi, 2014a, s. 97). Çocukların izlediği reklamlar ve programlar, onların toplumsal cinsiyet rollerini nasıl algıladıklarını ve bu rolleri nasıl uyguladıklarını belirlemede önemli bir araçtır.

Ayrıca, medyanın toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda oynadığı rol, medya okuryazarlığı eğitimi ile daha da güçlenebilir. Eğitim yoluyla bireylerin medya içeriğini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri, toplumsal cinsiyetin yeniden inşa edilmesi için önemli bir adım olabilir. Çelebi (2014b), medya okuryazarlığı eğitimlerinin, özellikle gençler ve çocuklar için, toplumsal cinsiyet temsillerini anlamada ve sorgulamada kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Çelebi, 2014b, s. 478).

Medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisi, yalnızca medya içeriğinin gösterdiği temsillerle sınırlı değildir. Medya, aynı zamanda bireylerin toplumsal cinsiyet kimliklerini inşa etmelerine, bu kimlikleri pekiştirmelerine ya da dönüştürmelerine olanak tanır. Geleneksel medya ve sosyal medya, toplumsal cinsiyet normlarını ya sorgulayan ya da pekiştiren işlevler üstlenirken, bireylerin bu içerikleri nasıl tükettikleri ve yorumladıkları da oldukça önemlidir. Sonuç olarak, medya, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için güçlü bir araç olabilir, ancak bunun gerçekleşebilmesi için medya içeriğinin daha çeşitlendirilmiş, eşitlikçi ve eleştirel bir biçimde sunulması gerekmektedir.

1.9. Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Yeni Kimlik Olarak Ortaya Çıkan Cinsiyet Disforisi ve Medyanın Rolü

1.9.1. Cinsiyet Kimliği Gelişimi Çerçevesinde Cinsiyet Disforisi

Cinsiyet kimliği, bireyin kendisini kadın, erkek veya ikili cinsiyet sisteminin dışında bir cinsiyete ait hissetmesiyle ilgili bir özdeğer ve öz farkındalık duygusudur. Bu his, biyolojik cinsiyetle örtüşmeyebilir ve doğumda atanan cinsiyetle özdeşlik kurmayan bireyler, kendilerini “transgender”, “trans”, “trans erkek”, “trans kadın” veya ikili cinsiyet sistemine uymayan “nonbinary” gibi terimlerle tanımlayabilmektedir (Başar ve Yüksel, 2014, s. 22; Richards vd., 2016, s. 58). Bu terimler, bireysel kimlik inşasının ötesinde, toplumsal kabul, hak temelli mücadeleler ve ruh sağlığı süreçleri açısından da önemli bir yer tutmaktadır.

Ergenlik dönemi, cinsiyet kimliği gelişiminin kritik bir aşamasıdır. Bu dönemde bireyin bedensel, duygusal ve toplumsal kimlik gelişimi hızlanırken, cinsiyet kimliğiyle ilgili yaşanan uyumsuzluklar daha belirgin hale gelir. Son yıllarda, cinsiyet kimliği konusunda rahatsızlık yaşayan ve psikososyal destek arayan ergenlerin sayısında önemli bir artış gözlemlenmiştir (Aitken vd., 2015, s. 184). Bu artış, yalnızca bireysel farkındalık düzeyinin artışıyla değil; aynı zamanda toplumda artan görünürlük, bilgiye erişim olanakları ve psikososyal destek ağlarının yaygınlaşmasıyla da ilişkilidir. Ergenler, kendilerini ifade etme ve cinsiyet kimliklerini anlama süreçlerinde daha fazla bilgiye ve kaynağa ulaşabilmektedir.

Ergenlikte, ikincil cinsiyet özelliklerinin belirginleşmesiyle birlikte, cinsiyet hoşnutsuzluğu (gender dysphoria, CH) yoğunlaşabilir ve bu durum, depresyon, anksiyete

bozuklukları ve intihar düşüncesi gibi ciddi psikiyatrik sorunlarla ilişkilendirilmektedir (Gibson vd., 2021, s. 76). Ergenler, cinsiyet kimliğiyle ilgili içsel çatışmalar yaşadıklarında, psikolojik destek arayışının yanı sıra hormon tedavisi veya cerrahi müdahaleler gibi tıbbi adımlara dair güçlü bir motivasyon geliştirebilirler (Fontanari vd., 2020, s. 145). Bu süreç, yalnızca ruhsal değil, aynı zamanda bedensel dönüşüm süreçlerinin de ergenlikte nasıl ele alınması gerektiğine dair etik ve klinik tartışmaları gündeme getirmektedir.

Cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylerin değerlendirilmesi, gelişimsel özellikler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Çocuklar ve ergenler, bedenlerini, benlik algılarını ve sosyal rollerini hâlâ biçimlendirme sürecindedirler (Coleman vd., 2012, s. 78). Bu nedenle, cinsiyet kimliğiyle ilgili yaşanan rahatsızlıkları anlamak için çok boyutlu bir değerlendirme yaklaşımı benimsenmelidir. Bu süreçte, yalnızca bireyin psikolojik durumu değil, aynı zamanda ailesel destek düzeyi, toplumsal çevresi ve maruz kaldığı ayrımcılık gibi faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Ergenlik döneminde, cinsiyet kimliğiyle ilgili tıbbi müdahalelerin zamanında yapılmaması, hoşnutsuzluğu kronikleştirerek damgalanmayı artırabilir ve bireyin benlik gelişiminin sekteye uğramasına yol açabilir (Costa vd., 2015, s. 96). Bu dönemde erken müdahaleler, ergenlerin psikolojik sağlamlık geliştirmeleri için kritik öneme sahiptir. Ayrıca, tıbbi müdahaleler sadece fizyolojik dönüşüm sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin cinsiyet kimliklerini doğrulayan ve onaylayan bir sosyal bağlamda yer bulmalarına yardımcı olabilir.

Trans ve non-binary kimlikli bireyler, toplumsal dışlanma ve ayrımcılık gibi dışsal baskılarla karşılaşabilirler. Bu tür dışsal engeller, bireylerin kendi kimliklerini ifade etme süreçlerinde ciddi zorluklar yaratmaktadır. Özellikle bu dönemde, bireylerin kimliklerini ne zaman, nasıl ve hangi ölçüde ortaya koyacaklarına ilişkin karar süreçlerine destek verilmesi, duygusal güvenliklerini sağlayacak sosyal ortamların oluşturulması açısından önemlidir (Adelson ve American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 2012, s. 119). Bu tür destekler, bireylerin içsel çatışmalarını çözmelerine yardımcı olduğu gibi, yaşam doyumlarını ve psikolojik iyilik hallerini de artırmaktadır. Ergenlik dönemi, cinsiyet kimliği gelişimi açısından hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir dönüm noktasıdır. Cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan ergenlerin, psikolojik ve tıbbi desteklere duyduğu ihtiyaç, gelişimsel süreçlerinin bir parçasıdır ve bu süreçlerin doğru

yönetilmesi, bireylerin sağlıklı bir kimlik gelişimi göstermelerine olanak tanır. Bu bağlamda, ergenlerin cinsiyet kimliği ile ilgili yaşadıkları içsel çatışmaların, toplumsal dışlanma ve ayrımcılıkla pekişmediği, destekleyici bir ortamda ifade edilebildiği durumlar, onların duygusal ve psikolojik iyilik halleri üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır.

Cinsiyet gelişimi, yalnızca çocukluk ve ergenlik dönemleriyle sınırlı olmayıp, yetişkinlikte de önemli değişimler ve dinamikler barındırmaktadır. Bu süreç, bireylerin cinsiyet kimliklerini daha derinlemesine keşfetmeleri, toplumsal beklentilerle yüzleşmeleri ve kendi kimliklerini anlamlandırmalarıyla şekillenir. Yetişkinlikte cinsiyet gelişimi, bireylerin yaşamlarının farklı evrelerinde psikolojik, biyolojik ve toplumsal etmenlerin etkisiyle değişim gösterebilir (Richards ve ark., 2016, s. 45).

Yetişkinlik dönemi, cinsiyet kimliğinin sabitlenmiş olduğu bir aşama olarak algılansa da, özellikle yaşlanma ve fizyolojik değişimlerin etkisiyle, bireyler cinsiyet kimliklerini yeniden değerlendirebilirler. Örneğin, kadınlar menopoz dönemine girdiğinde, hormon düzeylerinin değişmesiyle birlikte, cinsiyet kimlikleri ve toplumsal roller hakkında yeniden bir düşünme sürecine girebilirler (Coleman vd., 2012, s. 113). Benzer şekilde, erkeklerde de yaşlanma süreciyle birlikte, toplumsal ve biyolojik cinsiyet kimlikleri arasındaki ilişki yeniden şekillenir. Bu noktada, bireylerin yaşadıkları cinsiyet kimliği ile toplumsal olarak kabul gören kimlikleri arasındaki uyumsuzluklar, psikolojik sorunlara yol açabilir.

Yetişkinlikte cinsiyet kimliği gelişimi büyük ölçüde toplumsal normlar ve rollerle şekillenir. Bu dönemde, bireylerin toplumsal cinsiyetle ilgili beklentilerle yüzleşmeleri ve kendi kimliklerini bu normlara göre biçimlendirmeleri önemli bir rol oynar. Toplum, bireylerden belirli cinsiyet rolleri ve davranış biçimleri beklerken, bazı yetişkinler bu normlara uyum sağlamayarak, toplumsal cinsiyet normlarını sorgular. Özellikle "transgender" ve "nonbinary" bireyler için bu süreç, geleneksel ikili cinsiyet sistemini aşarak, daha özgür bir kimlik anlayışı geliştirme fırsatı yaratabilir (Başar ve Yüksel, 2014, s. 29).

Cinsiyet kimliği, toplumsal yaşamda sürekli bir etkileşim içindedir. Yetişkinler, yaşamları boyunca kariyer, aile kurma, yaşlanma gibi farklı toplumsal roller ve sorumluluklarla karşılaşırken, bu rollerin cinsiyet kimlikleriyle nasıl örtüştüğü ya da örtüşmediği sorusuyla yüzleşirler. Kimi bireyler toplumsal cinsiyet normları

doğrultusunda hareket ederken, kimileri bu normları aşarak kimliklerini daha özgür ve öznel bir biçimde ifade eder (Aitken vd., 2015, s. 97).

Yetişkinlikte cinsiyet kimliği gelişimi, psikolojik sağlıkla da doğrudan ilişkilidir. Cinsiyet kimliğiyle barışık bir yaşam sürmek, bireylerin psikolojik iyilik halleri üzerinde olumlu bir etkiye sahipken, cinsiyet kimliğiyle ilgili içsel çatışmalar ya da dışsal ayrımcılık, anksiyete, depresyon ve stres gibi psikolojik sorunlara yol açabilir (Gibson vd., 2021, s. 106). Bu bağlamda, cinsiyet kimliğini tam olarak ifade edemeyen yetişkinler, sosyal çevrelerinde maruz kaldıkları dışlanma, ayrımcılık ve damgalanma gibi durumlarla da başa çıkmak zorunda kalabilirler. Bu tür deneyimler, bireylerin kendilik algılarını ve toplumsal ilişkilerini olumsuz bir şekilde etkileyebilir.

Cinsiyet kimliği gelişiminin bir diğer önemli boyutu ise, trans bireylerin yaşamlarındaki dönüşüm sürecidir. Cinsiyet kimliğinden hoşnutsuzluk yaşayan yetişkinler, kimliklerini dönüştürme ve cinsiyet geçişi yapma sürecine girebilirler. Bu süreç, genellikle uzun, karmaşık ve duygusal olarak yoğun bir dönemi kapsar. Yetişkinlerin cinsiyet kimliklerini ifade etme biçimleri, sadece biyolojik geçişle sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumsal ve psikolojik değişiklikleri de içerir. Bu tür geçiş süreçleri, bireylerin cinsiyet kimliklerinin nasıl şekillendiği ve bu kimliklerin toplum tarafından nasıl algılandığına dair önemli göstergeler sunar (Coleman vd, 2012, s. 112).

Yetişkinlik dönemi, cinsiyet kimliği gelişimi açısından yalnızca geçişlerin tamamlandığı bir aşama değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerini yeniden şekillendirdiği, toplumsal normlarla yüzleştiği ve kendilerini yeniden ifade ettiği bir süreçtir. Bu süreç, biyolojik, psikolojik ve toplumsal etmenlerin etkisiyle sürekli olarak dinamik bir şekilde şekillenir. Bireylerin cinsiyet kimliklerini ifade etme biçimleri, toplumsal yapıların ve normların ötesinde, daha öznel ve özgür bir kimlik arayışını yansıtabilir.

1.9.2. Cinsiyet Disforisi ve Medyanın Rolü

Cinsiyet disforisi, bireyin doğumda atanan cinsiyeti ile öz tanımladığı cinsiyet arasında uyumsuzluk yaşaması sonucu ortaya çıkan psikolojik bir durumdur (Cruz, 2014, s.65-73). Cinsiyet disforisi, bireyin doğumda atanan cinsiyet ile öz tanımladığı cinsiyet arasında yaşadığı uyumsuzluk sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Bu uyumsuzluk, bireyin psikolojik, sosyal ve hatta fiziksel açıdan çeşitli zorluklar yaşamasına neden olabilir. Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (APA) tanımlamalarına göre, DSM-IV'te bu durum

"cinsiyet kimliği bozukluğu" olarak ele alınmışken, DSM-5 ile birlikte "cinsiyet disforisi" terimi benimsenmiş ve bireyin yaşadığı sıkıntıya odaklanılmıştır (American Psychiatric Association, 2013). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise ICD-10'da cinsiyet disforisini ruhsal bozukluk olarak sınıflandırmış, ancak daha sonraki revizyonlarda bu durum ruh sağlığı kategorisinden çıkarılmıştır (World Health Organization, 1992).

Cinsiyet disforisi yaşayan bireyler üzerine yapılan araştırmalarda, veri toplama süreçlerinde ve analiz yöntemlerinde de önemli yanlışlıklar olduğu görülmektedir. Polat, Sodan Turan ve Kaynar (2013), cinsiyet temelli çalışmalarda cisheteronormatif varsayımların baskın olduğunu ve bu nedenle trans bireylerin deneyimlerinin yeterince temsil edilmediğini belirtmektedir. Özellikle psikiyatri ve psikoloji alanlarında yapılan araştırmalarda, trans bireyler sıklıkla patolojikleştirici bir bakış açısıyla ele alınmakta, bu da bilimsel bilginin tarafsızlığını ve kapsayıcılığını sorgulanır hale getirmektedir (Polat, Sodan Turan ve Kaynar, 2013, s.667-676).

Toplumsal cinsiyet, tarihsel olarak belirli roller ve beklentiler etrafında şekillenen bir yapı olarak toplumların temel yapı taşlarından biri olmuştur. Bu roller, bireylerin cinsiyet kimliklerini belirlerken, toplumsal normlarla uyumlu davranmalarını teşvik eder. Ancak son yıllarda, bu katı rollerin sorgulanmaya başlanmasıyla birlikte, cinsiyet kimliği ve ifadesi de daha geniş bir perspektife oturmaya başlamıştır. Cinsiyet disforisi, doğrudan biyolojik cinsiyet ile özdeşleşmeyen, ancak toplumsal cinsiyet normlarının dışına çıkan bir kimlik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, cinsiyet disforisinin toplumsal cinsiyet anlayışından bağımsız olarak, daha çok medya ve kültürel değişimle şekillenen yeni bir kimlik arayışı olduğu vurgulanmaktadır (Cruz, 2014; Polat, Gündüz ve Sodan Turan, 2013).

Cinsiyet disforisi, bireylerin biyolojik cinsiyetlerine karşı hissettikleri uyumsuzluk ve rahatsızlıkla ilişkilidir. Ancak bu durumun toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde açıklanması, cinsiyetin sabit ve değişmez bir kategori olarak görülmesine dayanan geleneksel anlayışa dayanmaktadır. Oysa günümüzde medya ve kültürel temsiller, cinsiyetin esnek ve dinamik bir kimlik olduğunu sürekli olarak vurgulamaktadır. Bu değişim, bireylerin sadece biyolojik cinsiyetleriyle değil, toplumsal olarak inşa edilen cinsiyet kimlikleriyle de yüzleşmelerine olanak tanımaktadır. Medya, bu kimliklerin toplumsal normlardan bağımsız olarak görünür hale gelmesini sağlayan en önemli faktörlerden biridir (Keskin, Yapca ve Tamam, 2015).

Medyanın bu süreçteki rolü, cinsiyet disforisinin toplumsal cinsiyet çerçevesinde anlaşılmasından çok daha öte bir noktaya ulaşmaktadır. Medya, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yıkmak ve alternatif kimlikler yaratmak için güçlü bir platform sunmaktadır. Özellikle son yıllarda, televizyon dizileri, sinema filmleri ve sosyal medya, cinsiyet kimliklerini daha geniş bir yelpazeye yayarak, toplumda kabul edilen normlara karşı olan bireylerin deneyimlerini daha görünür kılmaktadır. Bu temsiller, bireylerin kendi kimliklerini keşfetmeleri ve bu kimlikleri kamusal alanda ifade etmeleri için yeni bir alan yaratmaktadır (Coleman vd., 2012; Polat, Sodan Turan ve Kaynar, 2013). Bu bağlamda, medya, cinsiyet disforisi yaşayan bireylerin deneyimlerini toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız olarak ele almakta ve daha geniş bir kimlik çeşitliliğini kabul etmektedir.

Özellikle dijital medyanın ve sosyal medya platformlarının yükselişi, cinsiyet disforisinin daha fazla görünürlük kazanmasına yardımcı olmuştur. Sosyal medya, bireylerin deneyimlerini paylaşmalarına, kendi kimliklerini tanımlamalarına ve toplumsal cinsiyet normlarının dışına çıkmalarına olanak tanımaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyetin sabit değil, esnek bir kategori olduğunu pekiştirirken, cinsiyet disforisinin daha geniş bir kabul görmesini sağlamaktadır. Cinsiyet disforisi yaşayan bireyler, sosyal medyada deneyimlerini paylaşarak topluluklar oluşturarak, kendi kimliklerini yeniden inşa etme fırsatına sahip olurlar (Diamond ve Butterworth, 2008; Keskin, Yapca ve Tamam, 2015). Polat, Sodan Turan ve Kaynar (2013), toplumsal cinsiyetin yalnızca biyolojik temellere dayalı olarak tanımlanmasını eleştirirken, cinsiyet kimliğinin toplumsal olarak inşa edilen bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet anlayışı, bireylerin bu kimlikleri oluşturma süreçlerini kısıtlayan bir etkiye sahiptir. Ancak medya, bu kısıtlamaları aşarak, toplumsal cinsiyetin yalnızca biyolojik bir etken olmadığını, daha dinamik ve çeşitli bir yapı oluşturduğunu gözler önüne sermektedir. Bu noktada, medya, toplumsal cinsiyetin değişen algısını yansıtarak, bireylerin farklı kimliklerini daha rahat bir şekilde ifade etmelerini sağlamaktadır (Cruz, 2014). Medyanın bu işlevi, geleneksel cinsiyet normlarının dışına çıkan kimliklerin toplumda daha geniş bir kabul görmesine yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, cinsiyet disforisi, toplumsal cinsiyet anlayışının dışında kalmış bir kimlik deneyimi olmaktan çıkıp, medya aracılığıyla daha görünür ve kabul edilir bir hale gelmektedir. Medyanın bu süreçteki rolü, cinsiyet disforisini yalnızca toplumsal cinsiyet normları üzerinden açıklanmak yerine, esnek ve dinamik bir kimlik

arayışının parçası olarak ele almaktadır. Bu değişim, bireylerin kimliklerini özgürce keşfetmelerine ve ifade etmelerine olanak tanırken, geleneksel cinsiyet kalıplarını sorgulayan bir dönüşümü de tetiklemektedir (Diamond ve Butterworth, 2008; Coleman vd., 2012).

1.10. Cinsel Kimlik Süreci ve Sosyal Medya İlişkisi: Medyanın Şekillendirici Rolü

Cinsel kimlik, bireylerin kendilerini cinsiyetle ilişkili olarak nasıl tanımladıkları ve toplumsal normlar doğrultusunda kendilerini nasıl ifade ettikleridir. Bu kimlik, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillenir, ancak sosyal medya, bu süreci önemli ölçüde dönüştürmüş ve bireylerin cinsel kimliklerini yalnızca toplumsal faktörlerle değil, aynı zamanda medyanın güçlü etkisiyle de şekillendirmiştir (Diamond ve Butterworth, 2008, s. 370). Bugün, bireylerin cinsel kimliklerini keşfetme ve ifade etme süreçlerinde medyanın rolü giderek daha belirgin hale gelmektedir (Budge, Adelson, ve Howard, 2013, s. 548). Ancak bu gelişim, sadece olumlu değil, aynı zamanda bazı olumsuz sonuçlar doğurabilecek bir sürece işaret etmektedir (Meyer, 2015, s. 527).

Sosyal medya, bireylerin cinsel kimliklerini ortaya koymaları için bir alan sağlasa da bu kimliklerin ortaya çıkışı, toplumsal normlardan çok medya tarafından dayatılan idealler ve temsil biçimleriyle şekillendirilmektedir (Van der Meulen ve O'Donnell, 2020, s. 3). Medyanın, özellikle sosyal medya platformlarının, cinsiyet kimliklerini şekillendiren etkisi, bireylerin kendi kimliklerini keşfetme süreçlerini sıkça olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle cinsiyetin ikili kalıplarına (erkek ve kadın) sıkışmış bir temsille sınırlı olan sosyal medya içerikleri, bireylerin cinsel kimliklerini oluştururken karşılaştıkları baskıların arttığı bir ortam yaratmaktadır (Budge vd., 2013, s. 551). Bu, sosyal medyada sıkça karşılaşılan mükemmel beden ve görünüş standartlarıyla birleştiğinde, bireyler kendilerini bu kalıplara uymaya zorlanmış hissedebilirler (Meyer, 2015, s. 530).

Medyanın cinsel kimlikler üzerindeki etkisi, sadece sosyal medya platformlarının içerikleriyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyetle ilgili algıları da şekillendirir (Polat, Gündüz, ve Sodan Turan, 2013, s. 450). Sosyal medya, genellikle heteronormatif ve cinsiyet ikiliğine dayalı bir perspektif sunar. Cinsiyetin yalnızca erkek ve kadın olarak tanımlandığı ve diğer cinsiyet kimliklerinin göz ardı edildiği bir ortamda, bu kimliklerin kabul görmesi ya da kendini ifade etmesi giderek zorlaşır (Van der Meulen

ve O'Donnell, 2020, s. 7). Bu durum, özellikle trans bireyler ve non-binary kimlikler için daha belirgindir. Sosyal medyada bu kimliklere dair sınırlı temsil ve sıkça karşılaşılan dışlayıcı yorumlar, bu bireylerin kimliklerini tam anlamıyla ifade etmelerini engeller (Budge vd., 2013, s. 552).

Sosyal medya platformlarında popüler olan influencer'lar ve ünlülerin, belirli bir cinsiyet kimliği ve toplumsal cinsiyet rolünü empoze etmeleri, bireylerin bu kimlikleri taklit etmelerini teşvik eder (Diamond ve Butterworth, 2008, s. 373). Bu, bireylerin özgün kimliklerini keşfetmek yerine, medyanın belirlediği kalıplara uymaya çalışmalarıyla sonuçlanabilir. Örneğin, popüler influencer'lar arasında sıkça görülen "ideal" beden tipi veya cinsiyet temsilleri, bireyleri benzer bir cinsiyet kimliği ve toplumsal cinsiyet rolü benimsemeye zorlar (Meyer, 2015, s. 531). Bu durum, özellikle genç bireyler için kimlik oluşturma sürecini karmaşılaştırır ve sosyal medyanın oluşturduğu idealize edilmiş görüntülerin gerisinde kalan bireylerin kendilik algısını olumsuz yönde etkileyebilir (Van der Meulen ve O'Donnell, 2020, s. 8).

Bununla birlikte, sosyal medyanın cinsel kimlik üzerindeki etkisi sadece baskıdan ibaret değildir; sosyal medya aynı zamanda cinsel kimlikler üzerindeki olumsuz etkileri pekiştiren bir mekanizma olarak işlev görebilir (Budge vd., 2013, s. 554). Bireylerin, medyanın sunduğu ikili cinsiyet yapısı içinde kendilerini tanımlamaya zorlanması, kendi kimliklerini keşfetme süreçlerini engelleyebilir. Ayrıca, sosyal medyanın sağladığı anonimlik de bazı bireylerin bu kimlikleri tam anlamıyla ifade etmeleri konusunda kendilerini daha güvende hissetmelerine olanak tanıyabilirken, aynı zamanda dışlanma ve ayrımcılığa uğrama korkusu yaratabilir (Meyer, 2015, s. 533). Bu korkular, kişilerin kimliklerini medyadan daha fazla etkilenen bir şekilde inşa etmelerine neden olabilir (Budge vd., 2013, s. 553).

Özetle, sosyal medya ve medya içerikleri, bireylerin cinsel kimliklerini şekillendirirken yalnızca özgürleştirici değil, aynı zamanda sınırlayıcı bir etkiye de sahip olabilir. Cinsiyet kimliklerinin toplumsal cinsiyet normlarına göre değil, medya tarafından belirlenen popüler standartlara göre şekillendiği bir ortamda, bireyler özgün kimliklerini bulmak yerine toplumsal baskılarla yüzleşmek zorunda kalabilirler (Budge, Adelson, ve Howard, 2013, s. 548; Meyer, 2015, s. 530). Bu, cinsel kimlik süreçlerinde medyanın olumsuz bir faktör olarak öne çıktığını ve kimlik oluşumunda dışlayıcı ve homojenleştirici etkiler yarattığını gösteren önemli bir gerçektir (van der Meulen ve O'Donnell, 2020, s. 7).

1.10.1. Cinsiyetin Performatifliği ve Butler

Judith Butler'ın Gender Trouble'da (1990) ileri sürdüğü "performatif cinsiyet" kavrayışı, J. L. Austin'in "konuşma edimleri" kuramından miras alınan bir öncül üzerine kuruludur: kimi söylemler gerçekliği yalnız betimlemez, aynı anda icra etmektedir (Austin, 1975). Butler bu dil - eylem mantığını "kadınlık" ve "erkeklik" gibi kimlik kategorilerine uygular; cinsiyet, doğuştan gelen sabit bir öz değil, belirli jestlerin, kıyafetlerin, söylemlerin ve toplumsal normların sürekli tekrar edilen dizilerinden türeyen bir süreçtir (Butler, 1990). Michel Foucault'nun bilgi-iktidar çözümlemesi (Foucault, 1978) bu sürecin kurumsal boyutunu açıklamaktadır: bedenler, söylemsel pratikler aracılığıyla "okunabilir" kılınır; bu da cinsiyetin "doğal" görünümlü, fakat tarihî olarak inşa edilmiş bir koda dönüşmesine yol açmaktadır (Butler, 2011).

Performatiflik, heteronormatif matrisin sürekliliğini tekrar ilkesiyle sağlamaktadır. Ancak her tekrar kusursuz olmaktan uzak olduğu için kalıp "sızdırır"; sapmalar, normu görünüşte doğal kılan perdenin aralanabildiği çatlakları üretmektedir (Butler, 2011, s. 127-129). Bu kırılğanlık, normun sürdürülmesi adına inceltilmiş baskı tekniklerini, Butler'ın "normatif şiddet" kavramıyla işaret ettiği dilsel, toplumsal ve kurumsal zorlama biçimlerini davet etmektedir. Heteronormatif beklentileri pekiştiren medya ve kültür endüstrisi (Adorno ve Horkheimer, 2010) bu baskının modern ayağıdır; buna rağmen drag, cosplay ya da queer parodi gibi içerikler normu ironik biçimde ters-yüz ederek Butler'ın "başarısız tekrar"ının politik potansiyelini somutlaştırır. Nussbaum'un (1999) eleştirisinin işaret ettiği gibi, bu potansiyelin pratik-politik kazanıma dönüşmesi her zaman garanti değildir, fakat eleştiri bizzat bu dönüşüm yollarını tartışmaya açarak teoriyi canlı tutmaktadır.

Dijital platformlar-TikTok, Instagram Reels, YouTube Shorts performatifliği hız-etkileşim döngüsüne sokmaktadır. Algoritmalar popüler içerikleri öne çıkararak çoğu zaman cinsiyet stereotiplerini yeniden üretir; buna karşın, #TransTok #NonBinaryFashion veya "gender-reveal parody" gibi akımlar, normu parodi yoluyla aşındırır ve queer öznenin görünürlüğünü artırır (Turban vd., 2020). Böylece çevrim içi sahne, hem normatif düzeni yeniden paketleyen ticarileştirilmiş bir alan hem de normu altüst eden deneysel bir laboratuvar işlevi görür. Butler'ın vurgu yaptığı "parodi" ve "tekrarın başarısızlığı" burada hem analitik mercek hem de direniş imkânı sunmaktadır.

Bu araştırma, Butler'ın cinsiyetin öz-olmayan, performatif ve tekrarlarla kurulan yapısına ilişkin tezini, sosyal medyanın “dijital kamusal alan” niteliğiyle birleştirir. Butler'ın iddia ettiği gibi kimlik sabit değil yeniden inşadır; bugün bu yeniden inşa, TikTok'un dikey akışında, Instagram'ın Reels döngüsünde ve Twitter/X'in viral etiketlerinde gerçekleşmektedir. Algoritmik sıralama, heteronormatif kalıpları pekiştirme eğilimi gösterse de trans, non-binary ve cinsiyet disforisi yaşayan bireyler bu aynı altyapıyı kimliklerini görünür, tartışılır ve kolektif kılmak için kullanmaktadırlar. Çalışmanın veri setindeki trans içerik üreticilerinin dysphoria/euphoria temalı videoları, geçiş süreçlerinin yalnız tıbbî değil kültürel ve duygudaşlık-temelli bir yeniden performe pratiği olduğunu gösterir, yani trans kimlik sosyal medyada yalnız anlatılmaz, her etkileşimde yeniden sahneye konur. Dolayısıyla dijital platformlar, Butler'ın teorisindeki “kusurlu tekrar”ın güncel ve somut alanını oluşturur: hem baskıcı normları sürdürür hem de bu normların bozulabileceği, cinsiyetin gerçekten “yeniden yazılabileceği” aralığı açmaktadır.

1.10.2. Queer Teori ve Queer Medyayı Alımlamak

Queer teori, toplumsal cinsiyet ve cinsellik üzerine geleneksel normatif düşünceleri sorgulayan, cinsiyetin ve cinselliğin sürekli bir inşa süreci olduğuna dair görüşler geliştiren bir yaklaşımdır. Queer teori, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir belirleyici olmadığını, aksine toplumsal ve kültürel bağlamlarda şekillenen dinamik bir kategori olduğunu savunur. Bu bağlamda queer teori, medyanın cinsiyet kimlikleri, cinsellik ve toplumsal normlar üzerinden nasıl farklı anlamlar ürettiğini ve bu anlamların queer toplulukları üzerindeki etkilerini inceleyen bir alan olarak ortaya çıkar (Butler, 1990, s. 22).

Queer teori, Judith Butler gibi teorisyenlerin öncülüğünde, toplumsal cinsiyetin performatif bir eylem olduğunu savunur. Butler'a göre, toplumsal cinsiyet doğuştan gelen bir kimlik değil, toplumsal olarak inşa edilen ve sürekli yeniden performe edilen bir yapıdır (Butler, 1990, s. 22). Bu düşünce, medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini anlamak için oldukça önemlidir. Medyada, toplumsal cinsiyetin ve cinselliğin temsilleri, izleyicilerin kendi kimliklerini oluşturma ve anlamlandırma süreçlerini doğrudan etkiler (Livingstone, 2003, s. 157).

Medyanın queer kimlikler üzerindeki etkisini anlamak, queer teorisinin medya alımları üzerindeki etkisini çözümlemeyi gerektirir. Medya, cinsiyet ve cinsellik üzerine

kalıplaşmış normları pekiştirebilirken, aynı zamanda bu normları yıkma potansiyeline de sahiptir (Lovelock, 2019, s. 113). Liebes ve Katz, medya içeriklerinin izleyiciler tarafından nasıl alındığını ve anlamlandırıldığını incelemişlerdir. Medyanın queer kimliklere dair sunduğu temsiller, bu kimliklerin toplumsal olarak nasıl kabul gördüğü ya da dışlandığı hakkında önemli bilgiler sunar (McCarthy, 2005, s. 210).

Medya alımlama teorisi, izleyicilerin medya içeriklerini nasıl aldığını, nasıl anlamlandırıldığını ve bu anlamların toplumsal yapıları nasıl etkilediğini açıklamaya çalışır. Livingstone (1998, s. 98; 2003, s. 142), bu teoriyi geliştiren ve medya izleyici davranışlarını inceleyen önemli isimlerden biridir. Queer medya okumaları, bu alımlama süreçlerini toplumsal cinsiyet ve cinsellik bağlamında ele alır. Queer teori, geleneksel medya analizlerinden farklı olarak, izleyicinin medya içeriğini alırken kimliklerini ve cinselliklerini yeniden inşa ettiğini vurgular (McCarthy, 2005, s. 210).

Livingstone'ın (1998, s. 121; 2003, s. 157) medya alımlama çalışmaları, queer medya çalışmalarına ışık tutarak, queer kimliklerin medyada nasıl temsil edildiği ve izleyicilerin bu temsilleri nasıl içselleştirdiği konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Medyanın sadece bir yansıma değil, aynı zamanda toplumsal kimliklerin şekillendirildiği bir alan olduğu gerçeği, queer teori bağlamında daha da önemli hale gelir.

Medyanın queer kimlikler üzerindeki etkisi, yalnızca temsillerin içeriklerinde değil, aynı zamanda bu temsillerin nasıl tüketildiğiyle de ilgilidir. McLuhan (1964, s. 34), medyanın mesajdan çok, araç olmasının toplumsal algıları şekillendirmede nasıl bir etki yarattığını ifade etmiştir. Bu perspektiften bakıldığında, medya sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin ve cinselliğin yeniden inşa edildiği bir alan olarak ortaya çıkar (Lovelock, 2019, s. 113).

Queer teori ve queer medya çalışmaları, toplumsal cinsiyet ve cinsellik üzerine geleneksel anlayışları sorgulayan ve medya içeriklerinin bu anlayışları nasıl şekillendirdiğini analiz eden önemli bir disiplindir. Medyanın queer kimliklere dair sunduğu temsiller, toplumsal normların yeniden üretilmesinde önemli bir rol oynar. Queer teori, bu temsillerin eleştirel bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini vurgular, çünkü medyanın queer kimliklere dair sunduğu imgeler, sadece toplumda kabul edilen normları yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda bu normları yeniden üretir ve değişime uğratar (Liebes ve Katz, 1990, s. 45).

1.11. Kültür Endüstrisi Kuramı

Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer'in 20. yüzyılın ortalarında geliştirdiği Kültür Endüstrisi Kuramı, kültürel üretim kapitalist ekonomiyle i  içe geçtiği modern toplumlardaki dönüşümünü anlamada temel teorik kaynaklardan biri olmuştur. Bu kuram, özellikle medya bağlamında değerlendirildiğinde, kültürün ideolojik bir araç olarak nasıl işlev gördüğünü ortaya koyar.

Adorno, kültürün artık  zg r ve yaratıcı bir üretim alanı olmaktan çıkararak, kapitalist üretim ilişkilerine eklemleendiğini savunur. Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünmek başlıklı metninde, kültürün bir meta haline geldiğini ve kitle iletişim araçlarının bu metalaşmayı hızlandırdığını belirtir. Kültürel  r nlerin standartlaştırılması, bireyin estetik duyarlılığını k reltirken aynı zamanda onu edilgen bir t ketickiye dönüştürür (Adorno, 2005, s. 241-243).

Adorno'ya göre medya, bireyi eğlendirmek bahanesiyle yönlendirir, düşünme yetisini bastırır ve eleştirel bilinci zayıflatır. Minima Moralia'da bu durumu "zevkin manipülasyonu" olarak tanımlar. Kültürel  r nlerin tektipleştirilmiş biçimde sunulması, bireyleri sıradanlaştırır ve özgünlüğü yok eder (Adorno, 1998, s. 89-91). Bu süreçte medya araçları, kapitalist üretim mantığının bir uzantısı olarak çalışır ve bireyi sisteme daha uyumlu hale getirir.

Walter Benjamin'in sanatın teknik olarak yeniden  retilbilirliği üzerine yazıları Adorno'nun dikkatini çekmiş, ancak Adorno, Benjamin'in bu sürece yönelik iyimserliğini eleştirmiştir. Walter Benjamin  zerine adlı eserinde, Benjamin'in kitlelerin medya aracılığıyla  zg rleşeceği yönündeki görüşlerini "naif bir  topya" olarak nitelendirmiştir (Adorno, 2004, s. 66-68). Adorno'ya göre, medya teknik çoğaltım yoluyla estetik olanı demokratikleştirmez; aksine, sanatı araçsallaştırır ve onu sistemin ideolojik bir parçasına dönüştürür.

Popüler kültür de bu bağlamda Adorno'nun sert eleştirilerine maruz kalır. Ona göre popüler kültür, bireysel ifade biçimlerinin yozlaştırılmış halidir ve medya, bu tür kültürel ürünleri dolaşıma sokarak bireylerin ihtiyaçlarını yapay olarak üretir (Adorno vd., 2007, s. 31-33). Alemdar ve Erdoğan da bu noktada Adorno'ya paralel olarak, popüler kültürün medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşan, tekrar eden ve yüzeysel içeriklerden oluştuğunu belirtirler (Alemdar ve Erdoğan, 1994, s. 45-48).

Adorno'nun medya kuramı, sanatın özerkliğini vurgulayan estetik anlayışıyla da doğrudan bağlantılıdır. Dellaloğlu'nun aktardığı üzere, Adorno'ya göre ancak özerk ve sisteme dirençli sanat biçimleri gerçek bir estetik deneyim sunabilir. Ancak medya, bu özerkliği ortadan kaldırarak sanatı “tüketim nesnesine” indirger (Dellaloğlu, 2007, s. 114-116). Medya, Adorno'nun kuramında yalnızca bir iletişim aracı değil; aynı zamanda toplumsal denetimin ideolojik bir taşıyıcısıdır. Bu nedenle, medya ile kurulan ilişkinin eleştirel bir bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesi, bireysel özgürlük ve toplumsal dönüşüm açısından büyük önem taşır. Adorno'nun ifadesiyle, “Kültür endüstrisi, toplumun yalnızca eğlenceye değil, itaate de koşullandırılmasıdır” (Adorno, 2005, s. 247).

1.11.1. Kültür Endüstrisi Kuramı Çerçevesine Cinsel Kimlik

Frankfurt Okulu'nun kurucularından Theodor Adorno ve Max Horkheimer, modern toplumda kültürün, kapitalist üretim ilişkileriyle şekillenmiş ve ideolojik işlevler yüklenmiş bir araç haline geldiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda Kültür Endüstrisi Kuramı, yalnızca kültürel üretimin değil, aynı zamanda kimliklerin, özellikle de cinsel kimliğin nasıl üretildiğini ve kontrol edildiğini anlamada önemli bir çerçeve sunar. Horkheimer ve Adorno'ya göre, kültür endüstrisi bireyi yalnızca eğlendirmez; aynı zamanda onu toplumsal normlara, rollerine ve iktidar yapılarına uygun biçimde yeniden üretir. Bu süreçte medya, cinsiyet kimliklerinin temsilinde normatif değerleri yeniden üretir ve farklılıkları bastırarak tek tipleştirir. Aydınlanmanın Diyalektiği'nde belirttikleri gibi, modern kültür endüstrisi “farklı olanı sistem dışı ilan ederek, yalnızca uyumlu olanı yaşanabilir kılar” (Horkheimer ve Adorno, 1996a, s. 129). Bu, heteronormatif yapının medya aracılığıyla nasıl sürdürüldüğüne işaret eder.

Medya, cinsel kimliği yalnızca temsil etmez, aynı zamanda onu kurar ve disipline eder. Adorno'nun estetik anlayışına göre, kültür endüstrisinin sunduğu imgeler, bireylerin benliklerini ve arzularını şekillendirme gücüne sahiptir (Jay, 2001, s. 157-158). Bu bağlamda, televizyon, sinema, reklamcılık gibi araçlarla cinsellik, sabit kalıplara indirgenir ve özellikle kadın bedeni, ataerkil düzenin aracı haline getirilir. Sinema alanında yapılan çözümlemelerde de görüldüğü gibi, eril bakış sinemanın yapı taşlarından biri haline gelmiştir (Kirel, 2010, s. 63-65).

Fredric Jameson’a göre ise postmodern dönemde kültürel üretim ve kimlikler, daha da yüzeysel ve simülasyon temelli hale gelmiştir. Bu dönemde, cinsel kimlik temsilleri de piyasaya sunulan “görüntüler” arasında yer alır ve özgünlükten uzaklaştırılarak metalaştırılır (Jameson, 1994, s. 52-53). Böylece cinsel kimlik, tüketilebilen bir stil, bir imaj haline gelir.

Douglas Kellner’in ifade ettiği üzere Frankfurt Okulu’nun eleştirisi, kimlik inşasının kültürel söylemler ve ekonomik yapı üzerinden okunmasını sağlar. Medya, ideolojinin taşıyıcısı olarak bireyleri mevcut toplumsal düzene uygun kimlikler taşımaya zorlar. Bu bağlamda, örneğin queer kimliklerin temsili ya da bastırılması, yalnızca bir görünürlük meselesi değil, aynı zamanda bir kontrol mekanizması haline gelir (Kellner, 2006, s. 145-147).

Horkheimer’in Akıl Tutulması adlı eserinde belirttiği üzere, aklın araçsallaşması ile bireysellik yozlaşmış ve kimlikler, özgünlüğünü yitirerek sistemin taleplerine boyun eğmiştir. Bu süreçte medya, bireyin yalnızca davranışlarını değil, cinsiyet ve kimlik algılarını da yönlendirir (Horkheimer, 1986, s. 72-74). Kültür Endüstrisi Kuramı, cinsel kimliğin temsili kapitalist sistemle ne kadar iç içe geçtiğini ve bu temsillerin birey üzerindeki disipliner etkilerini açığa çıkarır. Kimlik, özneye ait bir içsel gerçeklikten ziyade, ideolojik üretim süreçleriyle biçimlenen bir yapı haline gelir. Medya günümüzün önemli bir kitle iletişim aracı olmasının yanı sıra bu sürecin hem aracı hem de taşıyıcısı olarak işlev görme potansiyeli gösterir.

1.11.2. Kitle Kültürü ve Kültür Endüstrisi Eleştirisi

Kitle kültürü, modern kapitalist toplumda bireyin kültürel tüketiciye indirgenmesiyle oluşan, standartlaştırılmış, ticarileştirilmiş ve ideolojik olarak yönlendirilmiş bir kültürel üretim biçimidir. Frankfurt Okulu’nun eleştirisine göre, kültür endüstrisi kitle kültürünü yaratarak bireyin düşünsel kapasitesini köreltir, eleştirel bilinci zayıflatır ve mevcut toplumsal yapının yeniden üretimini sağlar (Slater, 1998, s. 87-89; Wiggershaus, 1994, s. 231).

Horkheimer ve Adorno, kitle kültürünü “kültür endüstrisi” kavramı ile ele alarak kültürün tıpkı sanayi malları gibi üretildiğini ve bu üretimin temelde kâr amacı güttüğünü ifade ederler. Bu durum, özgün sanat anlayışının yerini metalaşmış kültür formlarına

bırakmasına neden olur. Kültür, bireyi özgürleştirmek yerine onu pasif bir izleyiciye dönüştürerek sisteme uyumlu hale getirir (Yaylagül, 2008, s. 139-141).

Kitle kültürünün yapısai işlevlerinden biri de bireyin eleştirel düşünce üretmesini engellemektir. Spurr'a göre bu süreçte birey, "toplumsal akıl"dan kopararak edilgenleştirilir ve kültürel tüketim nesneleri aracılığıyla manipüle edilir (Spurr, 2008, s. 64-66). Kitle kültürü böylece, toplumsal kontrolün inceltilmiş bir biçimi olarak işlev görür ve bireysel kimliklerin yerini, sistemin uygun gördüğü kimlik formlarına bırakır.

Silverman, kitle kültürünün görsel temsiller aracılığıyla özneyi nasıl inşa ettiğini ortaya koyar. Ona göre sinema, televizyon ve diğer görsel medyalar, öznenin bakışını denetim altına alarak ideolojik bir  er eve sunar. Bu bağlamda birey, yalnızca bir tüketicisi değil, aynı zamanda ideolojik mesajların taşıyıcısı haline gelir (Silverman, 2006, s. 73-75). Özellikle cinsiyet, sınıf ve etnisite gibi yapısai kimlik unsurları, kitle kültürü ürünlerinde tek tipleştirilerek sunulur.

Philip Smith ise kültürel kuramlar çerçevesinde kitle kültürünü, farklılıkları ortadan kaldırarak toplumsal eşitsizlikleri meşrulaştıran bir araç olarak değerlendirir. Ona göre bu kültür biçimi, kapitalizmin ihtiyaçlarına göre şekillenir ve bireyin kolektif deneyimlerini piyasa mantığına göre düzenler (Smith, 2005, s. 112-114).  zk k' n erken tarihli çalışmasında belirttiği gibi, kitlelerin   z l ş , onların politik ve kültürel olarak edilgenleşmesiyle ilgilidir. Kitle kültürü, bireyleri bir araya getiren değil, onları yalnızlaştıran bir yapıya sahiptir. Topluluklar çözülürken, birey yalnızca medya aracılığıyla kimlik kurmaya çalışır ( zk k, 1985, s. 43-44). Swingewood ise kitle kültürünün tarihsel gelişimini ele alırken, kültürel üretim aristokratik elitlerden alınıp sanayi toplumunun geniş kitlelerine sunulmasının, ilk bakışta demokratikleşme gibi göründüğünü; fakat bunun aslında kültürel yüzeysellik ve manipülasyonun yaygınlaşmasına yol açtığını belirtir (Swingewood, 1996, s. 58-60).

Zipes'in Frankfurt Okulu yorumuna göre, kültür endüstrisi eleştirisi yalnızca kültürün biçimlerine değil, aynı zamanda bu formların politik ve ideolojik işlevlerine yöneliktir. Kitle iletişim araçları, iktidarın yeniden üretiminde merkezi rol oynamakta ve bireyin özgürleşmesinin önünde engel oluşturmaktadır (Zipes, 2005, s. 227-229).

Sonuc olarak, Frankfurt Okulu'nun kitle kültürü ve kültür endüstrisi eleştirisi, bireyin toplumsal gerçeklikle kurduğu ilişkiyi dönüştüren bu mekanizmaları teşhir eder. Kitle

kültürü, modern bireyin kimlik, aidiyet ve anlam arayışlarını yönlendiren güçlü bir ideolojik aygıt haline gelmiştir.

1.12. Bedenin Sekülerleşmesi: Benim Bedenim Benim Seçimim

Sekülerleşme, toplumsal ve kültürel yapılar içerisindeki kutsal olanın zamanla yerini dünyevi anlayışlara bırakması sürecini ifade eder. Bu bağlamda, sekülerleşme paradigması bedenin de dini ve kutsal yorumlardan arındırılarak daha maddi ve bilimsel bir düzleme yerleşmesini açıklamaktadır. Bedeni kutsallık ve ilahi bir anlam yüklemelerinden soyutlayarak, fiziksel bir varlık olarak görmek, sekülerleşmenin temel yönlerinden biridir. Bedenin sekülerleşmesi, tarihsel olarak dini ve teolojik etkilerden uzaklaştırılması, onun biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarının daha sistematik ve objektif bir biçimde ele alınması olarak anlaşılabilir.

Bedenin kutsallıkla ilişkisinin gevşemesi, özellikle Orta Çağ'dan itibaren, dini anlayışların baskın olduğu toplumlardan, bilimsel yaklaşım ve rasyonalist düşüncenin yükseldiği bir döneme doğru evrimleşmiştir. Orta Çağ'da beden, Tanrı'nın yarattığı bir varlık olarak kabul edilmiştir ve bedenin her bir parçası, Tanrı'nın ilahi planının bir yansıması olarak görülmüştür. Bu dönemde, bedensel hastalıklar sıklıkla Tanrı'nın bir cezası olarak algılanırdı. Ancak Rönesans ile birlikte bilimsel düşüncenin ön plana çıkması, bedenin hem teolojik hem de metafiziksel açıklamalardan uzaklaştırılmasına zemin hazırlamıştır (Demir, 2018, s. 311).

Tıbbî gelişmeler, anatomi, fizyoloji ve biyoloji gibi bilim dallarının ilerlemesi, bedene dair dini açıklamaların yerini bilimsel bilgilerle doldurmuştur. Bedenin işleyişi, bilimsel yöntemlerle anlaşılabilir bir olgu olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Tıbbi müdahaleler, bir yandan bedensel hastalıkları tedavi ederken, diğer yandan bedene dair dini anlatıların bilimsel açıdan geçersizliğini ortaya koymuştur. Bu gelişmeler, seküler beden algılarının güçlenmesinin temellerini atmıştır. Dinî söylemler artık bedenin sağlığı ve hastalığına dair belirleyici faktör olarak kabul edilmezken, bunun yerine biyolojik faktörler ve bilimsel yaklaşımlar öne çıkmıştır. Bu noktada, bedenin sekülerleşmesi, dini yargıların ve teolojik bakış açılarını dışlayarak, bedeni yalnızca fiziksel bir varlık olarak algılamaya başlamış bir toplumun dönüşümünü işaret etmektedir (Öztaş ve Özbolat, 2019, s. 285).

Bununla birlikte, bedenin sekülerleşmesi yalnızca tıbbi alanda yaşanan gelişmelerle açıklanamaz. 14. yüzyıldan itibaren özellikle Batı düşüncesinde bedenin kutsallığından

uzaklaşma süreci, daha geniş bir felsefi ve entelektüel hareketin parçası olmuştur. Bu dönemde beden-akıl, ruh-beden gibi ikilemler, fiziksel ve metafiziksel anlayışların birbirine karşıt bir şekilde işlediği düşünsel yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ikilik, bedenin sadece maddi bir varlık olarak kabul edilmesinin önünü açmış ve dini öğretilerin etkisiyle şekillenen beden anlayışlarını sarsmıştır (Demir, 2018, s. 311).

Modern bilim ve seküler düşüncenin etkisiyle, bedenin sadece bir organizma olarak değerlendirilmesi, onu aşkın bir anlamdan ve kutsallıktan soyutlamıştır. Tıbbi gelişmeler, bedenin biyolojik olarak işleyen bir sistem olduğuna dair güçlü kanıtlar sunmuş, bu da bedenin dini anlamlar ve mitolojik yorumlardan bağımsız bir şekilde ele alınmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca, özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda akılcı düşüncenin yükselmesiyle, ruh ve beden arasındaki sınırlar giderek daha da netleşmiş ve beden, bilimsel araştırmalarla daha da belirginleşen bir nesne haline gelmiştir (Öztaş ve Özbolat, 2019, s. 285).

Sonuç olarak, bedenin sekülerleşmesi, tarihsel süreçte bedene yönelik dini ve teolojik bakış açılarıyla yapılan açıklamaların yerini, bilimsel, biyolojik ve fiziksel açıklamalara bırakmasıyla şekillenmiştir. Bu dönüşüm, bedenin sadece fiziksel ve biyolojik bir varlık olarak algılanmasını sağlamış ve dini referanslardan bağımsız bir şekilde seküler bir çerçevede anlaşılmasını mümkün kılmıştır. Bedene dair kutsal imgelerin ortadan kalkması, seküler bir toplumda bedenin, insanın dünyevi varlığı ve toplumsal kimliğiyle daha fazla bağlantılı hale gelmesini tetiklemiştir. Bu süreç, aynı zamanda bedenin toplumsal cinsiyet rollerinin, kültürel normların ve bireysel kimliklerin inşasında da önemli bir etken olmuştur (Öztaş ve Özbolat, 2019, s. 285; Demir, 2018, s. 311).

Dinin beden üzerindeki etkisi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derin izler bırakacak şekilde bedenin tüm eylemleri ve davranışları üzerinde güçlü bir denetim sağlamıştır. Dini kurallar ve yasaklar, bedenin arzularını ve isteklerini belirli normlar çerçevesine sokmuş, bu süreçte "günah" kavramı ile eylemler ve bedensel istekler meşrulaştırılmıştır. Bedene yönelik dini bu denetim, yalnızca bireyin değil, toplumun genel davranışlarını da şekillendiren önemli bir güç olmuştur (Aktay, 2000, s. 45). Bu bağlamda, bedenin her türlü arzusunun, dini referanslarla sınırlandırılması, onu "kutsal" bir boyuta taşıyan bir yapı kurmuştur. Bedene dair bu yasaklar, dini normlar ve ahlaki değerlerle iç içe geçmiş bir biçimde, bireylerin bedensel kimliklerini de belirlemiştir.

Ancak, 14. yüzyılın başlarında, toplumsal ve düşünsel alanda yaşanan yavaş ama derin değişimler, bedene dair kutsal tabuların sorgulanmasına ve yıkılmasına yol açmıştır. Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle toplumsal yapılarda dönüşüm başlamış, bilimsel ve tıbbi alandaki ilerlemeler de bedene dair geleneksel dini yargıların erozyona uğramasına neden olmuştur. Bu dönemde, beden, kutsallıktan arındırılmaya başlanmış ve yeni bir seküler algının temelleri atılmıştır. Artık beden, sadece bir varlık değil, aynı zamanda incelenabilir, manipüle edilebilir ve bilimin ve teknolojinin sunduğu araçlarla şekillendirilebilen bir nesne haline gelmiştir (Giddens, 2013, s. 296). Bu dönüşüm, bedeni bilimsel bir bakış açısıyla ele almayı, onun anatomisini ve işleyişini tıbbi ve biyolojik perspektiflerle anlamayı mümkün kılmıştır.

Sekülerleşen beden algısı, aynı zamanda bedene yönelik müdahaleleri meşrulaştıran bir zemin oluşturmıştır. Bu zeminde beden, sadece fiziksel bir nesne olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir yapı olarak da ele alınmıştır. Bedene dair müdahaleler, tıbbî uygulamalarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal normlar, politikalar ve bireysel tercihlerle şekillenen bir boyut kazanmıştır. Tıbbi gelişmeler, bedene dair dini açıklamaların yerini alarak, bedenin anatomik yapısını bilimsel gerçeklerle ortaya koymuştur. Böylece, bedenin işleyişi ve sağlığı kutsal kavramlarla değil, bilimsel ve objektif bir dil ile açıklanmıştır. Bu değişim, bireylerin ve toplumların bedenlerine dair kutsal referanslardan uzaklaşmasını sağlamış, seküler bir bakış açısının yayılmasına olanak tanımıştır (Gélis, 2008, s. 76).

17.yüzyılda daha da etkili hale gelen sekülerleşme, bireylerin beden üzerindeki dini ve kutsal kabullerden giderek uzaklaşmalarına yol açmıştır. Beden artık, Tanrı'nın yansıması olarak değil, bireysel bir varlık olarak ele alınmaya başlanmış ve "büyük ortak beden" fikrinden uzaklaşmıştır. Toplumsal ve bireysel düzeyde bedenin sekülerleşmesi, dinin otoritesini yitirmesiyle sonuçlanmış ve bireyler bedeni, kutsal ya da dini bir yükümlülük olarak değil, sadece fiziksel bir varlık olarak algılamaya başlamıştır (Gélis, 2008, s. 13). Bu süreçle birlikte, bedene dair dini söylemler sorgulanmaya başlanmış ve bilimsel anlayışlar, bedeni kutsal bir öge olmaktan çıkarmış, onu sadece maddi bir varlık olarak ele almıştır.

Sekülerleşen bedenin toplumsal ve bireysel düzeydeki etkileri farklı biçimlerde kendini göstermiştir. Sekülerleşme etkisinin daha az görüldüğü toplumlarda, bireyler bedenlerini hala dini öğretiler ve ahlaki kurallar çerçevesinde şekillendirirken, seküler zihniyetin

daha yaygın olduğu toplumlarda beden, dünyevi kabullerle biçimlendirilmiştir. Bu durum, bedenın artık yalnızca dini ve ahlaki normlara dayalı değil, aynı zamanda toplumsal tüketim, estetik ve bireysel memnuniyet gibi faktörlerle şekillendirilmesine yol açmıştır. Örneğin, günümüzde kozmetik, diyet ve beden eğitimi gibi endüstriler, bedenın seküler bir nesneye dönüştürülmesinin somut örnekleridir. Bu endüstriler, bedeni daha estetik, daha sağlıklı veya daha çekici kılma amacını güderken, bireyler de bedeni bu doğrultuda şekillendirmektedirler. Böylece beden, yalnızca bireysel zevk ve toplumsal kabul için bir araç haline gelmiştir (Canatan, 2011, s. 58).

Sonuç olarak, dinin beden üzerindeki etkisi, tarihsel olarak önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Orta  ağ'dan itibaren din ve beden ilişkisi, Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle değişmiş, sekülerleşen bir dünya görüşü ile bedene dair dini normlar ve yasaklar sorgulanmaya başlanmıştır. Bu dönüşüm, bedenın sadece biyolojik bir varlık olarak kabul edilmesine, dini ve kutsal kavramlardan arındırılmasına olanak sağlamıştır. Sekülerleşen beden, bireysel ve toplumsal düzeyde daha özgürleşmiş, ancak aynı zamanda bilimsel, tıbbi ve estetik normlarla şekillenen bir varlık haline gelmiştir.

Bedenın sekülerleşmesi, modernleşme süreciyle birlikte daha belirgin hale gelmiş ve bedeni kutsallıktan arındırarak onu bir araç olarak kullanma anlayışını pekiştirmiştir. Bu dönüşüm, bedeni sadece bir varlık değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik anlamda bir nesneye d n şt rm ştir. Sekülerleşen beden, modernitenin sunduğu argümanlarla şekillenmiş, dini ve kutsal anlamlardan arındırılmıştır. Bu durum, bedenın metalaşmasına, yani ekonomik değer ve tüketim aracına dönüştürülmesine zemin hazırlamıştır. Tüketim endüstrisi, bedeni estetik, sağlık ve diğer bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirirken, bedeni sadece birer tüketim nesnesi olarak görmeye başlamıştır (Giddens, 1998, s. 23).

Bedenın sekülerleşmesi süreci, sadece dini normların ortadan kalkmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda bu dönüşümün toplumsal ve kültürel bir yansıması olarak da şekillenmiştir. Feminist hareketlerin "bedenimiz bizimdir" sloganı, bu sekülerleşme sürecine bir meşruiyet kazandırmış ve bedenın üzerinde sahiplik hakkı ve kontrolü sorgulamaya başlamıştır. Feminist söylemler, kadının bedenini özgürleştirmeyi ve onu toplumsal, ekonomik, dini veya kültürel baskılardan arındırmayı amaçlamıştır. Bu anlayış, seküler bir bakış açısının kabulünü pekiştirmiş ve bedenın toplumsal ve kültürel anlamda birer araç haline gelmesine katkı sağlamıştır (Giddens, 1998, s. 23).

Bedene dair seküler argümanların güçlenmesi, bedeni hem bir toplumsal hem de bireysel düzeyde, müdahale edilebilir bir nesneye dönüştürmüştür. Tıbbî gelişmeler, bedenin bilinmezliklerini çözerek, bedeni anlaşılabilir ve bilimsel bir varlık haline getirmiştir. Bu çözümleme, bedenin üzerine yapılan müdahaleleri meşrulaştırmış, ancak bununla birlikte bedenin kutsallıkla ilişkisini zayıflatmış, onu daha çok bir fiziksel varlık ve biyolojik bir nesne olarak görmeye başlanmıştır. Bedenin bu sekülerleşmesi, aynı zamanda toplumsal düzeyde onu bir metaya dönüştürme sürecini de hızlandırmıştır (Giddens, 1998, s. 23).

Bedenin sekülerleşmesi, onun tıbbî, estetik ve sosyal boyutlarda yeniden inşa edilmesine yol açmıştır. Tıbbi müdahaleler, bedeni sadece biyolojik bir varlık olarak ele alırken, estetik endüstriler bedeni fiziksel çekicilik ve güzellik kriterleriyle yeniden tanımlamıştır. Bu durum, bedenin artık sadece bir biyolojik ve biyomedikal nesne değil, aynı zamanda toplumsal normlara göre şekillenen, estetik ve ekonomik değer taşıyan bir öge olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu sürecin nihayetinde, bedenin kutsallığına dair eski inançlar ve kabuller yıkılarak, onu şekillendiren seküler yaklaşımlar güçlenmiştir.

Sonuç olarak, bedenin sekülerleşmesi, onun dini ve kutsal bağlardan arındırılmasıyla birlikte, bedeni bir tüketim nesnesi olarak kullanma anlayışını beraberinde getirmiştir. Seküler argümanların etkisiyle bedene dair yeni anlamlar oluşmuş ve beden, biyolojik, estetik ve ekonomik açıdan şekillendirilen bir araç haline gelmiştir. Bu süreç, bedenin kutsallıkla olan bağlarını çözmüş ve onu toplumsal bir normun ürünü olarak yeniden inşa etmiştir.

Bu dönüşüm başka bir ifade ile inşa süreci bedeni bireysel ve fiziksel varlık olmaktan çıkararak, aynı zamanda dijital ve temsili düzeyde de yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda sekülerleşme ile beden artık sadece dini olarak tanımlanan bir kutsallık alanı olamamış, bireysel özelliğin, toplumsal aidiyetlerin ve kültürel tercihlerin ifade alanı haline gelmiştir. Özellikle günümüzde sosyal medya platformları seküler beden anlayışının dolaşıma sokularak görünürlük kazandığı ve yeniden inşa edildiği başlıca alanlardan biri haline gelmiştir.

Bu noktada özellikle sosyal medyada görünürlük kazanan cinsiyet disforisi yaşayan ve trans kimlikli bireyler yalnızca bu dijital alanlarda görünürlük kazanmakla sınırlı kalmamakta olup, aynı zamanda heteronormatif , ikili cinsiyet sistemine meydan okuyan alternatif beden anlatıları ile bir yeniden inşa sürecini göstererek ve bunları paylaşarak sosyal medyanın dolaşım sisteminde yerini almaktadırlar. Bu durum ise beden olgusunun

biyolojik bir gerçeklik olmanın ötesinde bir temsil performans ve toplumsal olarak kabul edilme çabasının bir nesnesi haline getirilmesine neden olmaktadır.

1.12.1. Tüketim Kültüründe Beden: Tükenen ve Tüketilen Bedenin Endüstrisi

Bedenin sekülerleşmesi ve metalaştırılması süreci, modern toplumların tüketim kültürüyle paralel bir gelişim göstermektedir. Bu süreç, bedenin yalnızca biyolojik bir varlık olmanın ötesine geçerek, sosyal, kültürel ve ekonomik bir araç haline gelmesine neden olmuştur. Beden, artık sadece insanı temsil eden bir organ olarak kalmayıp, aynı zamanda pazarlanan bir ürün ve tüketime yönelik bir araç olarak şekillendirilmektedir. Bu dönüşümün ilk adımlarından biri, bedenin estetik ve fiziksel özelliklerinin önem kazanmasıdır. Bedenin estetiksel algıları, güzellik, zarıflık, pürüzsüzlük ve çekicilik gibi kavramlarla tanımlanarak, onun haz ve arzu temelli bir nesneye dönüşmesine yol açmıştır (Baudrillard, 2012, s.149-150).

Modern toplumda, bedenin her bir parçası, estetik ve sağlık kriterlerine göre biçimlendirilmeye çalışılmaktadır. Bedenin metalaşmasıyla birlikte, tüketim toplumunun dayattığı beden algıları, moda, estetik, spor ve diyet gibi alanlarda kendini daha fazla hissettirmektedir. Beden artık sadece doğal bir varlık değil, aynı zamanda tüketim endüstrisinin bir parçası, üretim ve tüketim sürecinin merkezinde yer alan bir nesne haline gelmiştir. Bu dönüşüm, bedenin sadece bir tüketim aracı olmanın ötesine geçerek, bir "endüstri ürünü" olarak yeniden şekillendirilmesine zemin hazırlamıştır (Baudrillard, 2012, s.149-150).

Bedenin metalaştırılması, sağlık ve estetik alanlarında kullanılan tıbbi ve kozmetik ürünlerle daha da pekişmiştir. Tıbbın ve estetiğin, bedene müdahale etme hakkı, modern tıbbi gelişmelerle güçlenmiş ve bedenin fiziksel yapısı üzerinde çeşitli müdahalelere olanak tanımıştır. Bedenin her bir anatomik yapısı artık tıbbi, estetik ve kozmetik müdahalelerle şekillendirilebilmektedir. Böylece, beden sadece sağlıklı kalmak için değil, aynı zamanda sosyal kabul görmek, estetik beğeniyi sağlamak ve tüketim toplumunun normlarına uyum sağlamak için yeniden üretilir hale gelmiştir (Cırhınlıoğlu, 2003, s.139).

Bu gelişim, bedenin sadece bireyin özel bir parçası olmaktan çıkarak, geniş bir toplumsal ve ekonomik sistemin parçası haline gelmesine yol açmıştır. Estetik cerrahi, diyet endüstrisi ve kozmetik ürünler, bedenin dönüştürülmesi ve yeniden şekillendirilmesi

sürecini hızlandırmış ve bu süreç, bireylerin bedenleri üzerindeki kontrolü artırmıştır. Sonuçta, beden, tüketim endüstrisinin talep ettiği şekilde biçimlendirilmiş ve tüketime uygun hale getirilmiştir (Baudrillard, 2012, s.149-150; Cirhinliğlu, 2003, s.139).

Tüketim toplumunda bedenin estetiksel ve fiziksel görünümüne verilen önemin artması, bu toplumsal yapının bir doğal sonucu olarak şekillenmiştir. Bedenin şekli, görünümü ve estetiği, tüketim kültürünün önemli öğeleri haline gelmiştir. Tüketim kültüründe beden, yalnızca doğal bir varlık olmanın ötesinde, bir statü simgesi, arzuların tatmin edildiği bir araç ve zevkin, hazzın temsili olarak sunulmaktadır. Güzellik, zarıflık, ince yapıllık ve pürüzsüzlük gibi estetik normlar, bedenin formunun ve işlevinin temel belirleyicileri olmuştur (Panayırıcı, 2009, s.114). Bu normlar, sadece estetik değil, aynı zamanda toplumsal kabul görme ve bireysel kimlik inşa etme amacı güden bir sistemin parçası olarak işlev görmektedir.

Tüketim toplumunda beden, zevkin, arzuların ve kişisel ifade biçimlerinin bir aracı olarak inşa edilmiştir. Bu bağlamda, bedenin estetik ve fiziksel algısı, toplumsal ve kültürel normlar doğrultusunda şekillendirilmiş ve bedene yönelik tüm talepler, tüketim endüstrisinin ürettiği ürünlerle beslenmiştir (Featherstone, 1996, s.177). Tüketim kültürü, bedeni bir "zevk aracı" olarak inşa ederken, bu süreç, aynı zamanda bedeni bir meta haline getirerek onun daha fazla tüketilmesini sağlamak için çeşitli estetik ve kozmetik ürünler geliştirilmesine yol açmıştır.

Bu dönüşümde bedenin haz ve arzulara yönelik yükselen talebi, modern tüketim toplumunun temel dinamiklerinden biridir. Geçmişte ruhun kutsallığı, bedenin ise dünyevi ve arzu dolu doğasının geri planda tutulması, bedeni genellikle arzu ve zevkten uzak tutan bir anlayışla şekillendirilmiştir. Ancak sekülerleşmenin ve tüketim kültürünün etkisiyle, bedenin ruhsal ya da kutsal anlamları yerini, bedensel arzuların yüceltilmesine bırakmıştır. Bu değişim, bedenin estetiksel anlamda yeniden yapılandırılmasına ve onun her türlü arzu ve haz için şekillendirilmesine zemin hazırlamıştır (Canatan, 2016, s.118-119). Artık "bedenin arzuları kutsaldır" fikri, toplumsal düzeyde kabul görmüş ve bu anlayış, beden için üretilen ürünlerin pazarlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Bedenin metalaşması süreci, aynı zamanda onun sürekli bir iyileştirilmesi ve en iyi hale getirilmesi gerektiği anlayışını güçlendirmiştir. Tüketim toplumu, bedeni bir nesne olarak değerlendirirken, onun estetik ve fiziksel en iyi formda olması gerektiğine dair bir inanç oluşturmuştur. Bu da bedenin, sürekli olarak üzerinde çalışılması ve dönüştürülmesi

gereken bir araç haline gelmesine neden olmuştur. Tüketim endüstrisi bu anlayışı beslerken, bedeni "en iyi" hale getirecek estetik ürünler ve prosedürler geliştirmiştir. Bu süreç, bedenin her bir parçasının, estetik ve toplumsal normlara uygun şekilde şekillendirilmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, bedenin tüketim toplumundaki rolü sadece bireysel kimlik inşa etmekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal normları ve estetik değerleri yeniden üreten bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Bedenin bu dönüşümü, onu hem bireysel hem de toplumsal anlamda bir tüketim nesnesi haline getirmiştir. Böylece, bedenin arzuları ve estetik formları, modern toplumda giderek daha fazla değer kazanmış ve bu durum, bedeni şekillendiren ve dönüştüren endüstrilerin büyümesine katkı sağlamıştır.

Beden, kapitalist sistem ve tüketim endüstrisi tarafından bir meta olarak kullanılmakta, bunun sonucunda kapitalist aktörler, sektörel stratejiler geliştirerek bedeni pazarlama araçları haline getirmektedir. Bu stratejilerin temelinde bedenin arzularına hitap eden bir pazarlama anlayışı bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası pek çok sektör, bedenleri hedef alarak ürünler üretmekte ve bu ürünler, bedensel ihtiyaçları tatmin etme amacını gütmektedir. Bu sektörler, güzellik, yeme-içme, hazların tatmini, sağlık, spor, estetik, eğlence ve hatta askeri alanlar gibi pek çok farklı sahada bedenlere uygun stratejiler geliştirmektedir (Baudrillard, 2012, s.75). Kapitalizm, bu şekilde bedenler üzerinde stratejiler geliştirerek onları tüketim nesnelerine dönüştürmekte, bu da bedenin metalaştırılmasına yol açmaktadır.

Tüketim toplumu çerçevesinde bedene yönelik pazarlama stratejileri, onun sadece fiziksel formunu değil, aynı zamanda bedensel arzularını ve hazlarını ön plana çıkaran bir anlayışla şekillenmiştir. Özellikle kadın bedeni, bu pazarlama stratejilerinin merkezinde yer almakta, cinsellik, güzellik ve çekicilik gibi kavramlarla vurgulanarak bedensel arzular üzerinden ticaret yapılmaktadır. Kadın bedeninin cinsellik ve arzu üzerinden pazarlanması, bedenin metalaştırılması sürecinin önemli bir boyutunu oluşturur. Bu durum, bedenin arzularına yönelik oluşturulan pazarlama stratejilerinin kapitalist sistem tarafından nasıl kullanıldığını gösterir (Canatan, 2011, s.54-55).

Tüketim endüstrisinin bedeni metalaştırma süreci, birçok farklı sonucu beraberinde getirmektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda, bedenler bir ürün olarak alınıp satılmakta, estetik, güzellik, sağlık gibi kavramlarla imajlanarak pazarlanmaktadır. Bu süreç, bedensel hazların maddileştirilmesine yol açmakta ve hazlar,

arzular ve erotik imgeler üzerinden bedenlerin tüketilmesini sağlamaktadır. Tüketim kültürünün güçlü olduğu toplumlarda, bedene yapılan müdahaleler ve onun metalaştırılması, bedenin sadece fiziksel bir varlık olmasının ötesinde, kültürel ve toplumsal bir değer olarak pazarlanmasına neden olmaktadır (Okumuş, 2009, s.14).

Bedenin postmodern tüketim anlayışları çerçevesinde yeniden yapılandırılması, özellikle kadın bedeninin etrafında şekillenen estetik, güzellik, spor ve diyet gibi kavramlarla desteklenmiştir. Bu kavramlar, bedenin arzularına yönelik bir vaadi, bedensel zevklerin maddileştirilmesini ve sonuç olarak bedenin tüketilmesini sağlamaktadır. Bedenin estetiksel ve fiziksel formunun bu şekilde vurgulanması, onu bir nesne haline getirir ve toplumsal normlar doğrultusunda şekillendirilmesine neden olur (Baudrillard, 2012, s.75).

Bu bağlamda, bedenin metalaştırılması ve kapitalist sistemde tüketilmesi, sadece bireysel bir mesele değil, aynı zamanda toplumsal bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedenin tüketilmesi, kapitalizmin toplumsal yapıyı şekillendiren bir dinamiği olarak, modern toplumların temel yapı taşlarından biri haline gelmiştir.

Bedenin toplumsal yapının bir ürünü olarak şekillenışı ve anlam kazanışı, tarihsel süreçler ve toplumsal dönüşümlerle paralel bir şekilde devam etmektedir. Bu süreçte bedenin toplumsal bedenle olan etkileşimi, toplumsal cinsiyet, feminizm, cinsellik, üreme, kürtaj, ataerkillik gibi çok farklı söylemlerle birleşmiş ve bu söylemler, bedeni yeni bir biçimde anlamlandırılmasına ve kurgulanmasına yol açmıştır. Toplumsal bedenin şekillenışı, yalnızca fiziksellik üzerinden değil, aynı zamanda bedenin ideolojik yansımaları, toplumsal algılar ve tarihsel birikimlerle de ilişkilidir. Bu bağlamda bedenin estetik, sağlıklı, güzel, çekici gibi özelliklerle formüle edilmesi, modern tüketim kültürünün bir sonucudur. Bu da bedenin metalaştırılması ve ticarileştirilmesi sürecini hızlandırmıştır. Beden, bu süreçte hem tüketilen hem de tüketen bir araç olarak sembolize edilmiştir (Çil, 2017, s.22-23; Williams ve Bendelow, 1998; Turner, 1991).

Feminist söylemlerin yükselişi, bedenin toplumsal bedenle olan ilişkisini yeniden şekillendirmiştir. Toplumda kadın bedenine yönelik endüstriyel ürünlerin pazarlanması, estetik operasyonlar, diyet, spor ve kozmetik gibi müdahaleler, bedenin toplumsal cinsiyet, güzellik ve güçle olan bağlarını daha belirgin hale getirmiştir. Özellikle tıbbi teknolojilerdeki gelişmeler, beden üzerinde yapılan estetik müdahaleler ve bireylerin

bedeni şekillendirme yönündeki talepleri, toplumsal bedeni yeniden tanımlamaktadır (Solomon, 2013, s.196).

Toplumsal bedenin kurgusu, beden politikalarındaki ideolojik yansımaların bir sonucudur. Geçmişte, bedenin anlamı daha çok manevi ve kutsal bir bağlama otururken, modern seküler yaklaşımlar bu anlamı değiştirerek, bedeni tıbbi ve bireysel tercihlere göre şekillendirilebilir bir alan haline getirmiştir. Bu noktada, toplumsal bedenin ideolojik yansıması, modern kapitalist sistemin bireysel tercihler ve estetik değerlerle şekillenen bir araç haline gelmesini sağlamaktadır (Avcı ve Kayar, 2015, s.6).

Bedenin geçmişteki kutsallık ve manevi anlamı, modern toplumsal yapı içinde yerini seküler ve kapitalist değerlerle şekillendirilmiş bir bedene bırakmıştır. Bu değişim, bedenin sadece fiziksel bir varlık olmasının ötesinde, toplumsal statü, başarı, çekicilik gibi kavramlarla özdeşleştirilmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, bedensel form ve estetik değerler, kapitalist üretim ve tüketim kültürünün araçları olarak kullanılmıştır (Baudrillard, 2012).

Tüketim kültürü, bedeni yalnızca estetik ve haz temelli bir nesne olarak öne çıkarmakla kalmayıp, aynı zamanda belirli toplumsal normlara uymayan bedenleri marjinalleştiren bir yapı sunabilmektedir. Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyetin ikili ve normatif sınırlarına uymayan bireyler, zaman zaman cinsiyet disforisiyle ilişkili deneyimler yaşayabilmektedir. Özellikle cinsiyet disforisi yaşayan bireyler, estetik ve toplumsal normlarla uyumsuzluk hissiyle karşı karşıya kalabilir ve bu durum, cinsiyet kimliğini ifade etme biçimlerini etkileyebilir. Her ne kadar cinsiyet disforisi her zaman trans kimliğe yönelimi beraberinde getirmese de bireyin kendi bedeniyle kurduğu ilişki; toplumsal olarak idealize edilen beden ve cinsiyet temsillerine bağlı olarak çeşitli içsel çatışmalara yol açabilir. Bu bağlamda, tüketim kültüründe idealize edilen “ideal kadın” ya da “ideal erkek” bedenine dair söylemlerin, disfori yaşayan bireylerde bedensel uyumsuzluk hissini artırabileceği ve beden üzerinde değişim arayışlarını teşvik edebileceği düşünülebilir. Dolayısıyla, tüketim kültürünün estetik idealleri, yalnızca dış görünüme ilişkin kaygıları değil; aynı zamanda bireylerin cinsiyet kimliğini ve beden algısını şekillendirme, performe edebilme potansiyeline de sahip olabilir.

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimliğe ilişkin temsillerin, üniversite öğrencilerinin görüşleri üzerindeki rolünü incelemek amacıyla hem nitel hem de nicel yaklaşımların güçlü yönlerinden faydalanılarak, araştırma problemini daha kapsamlı bir şekilde ele almak üzere karma yöntem (mixed methods) kullanımı benimsenmiştir. Karma yöntem, nitel ve nicel yöntemlerin birbirini tamamlayarak veri toplama, analiz ve yorumlama sürecinde daha derinlemesine bir bakış açısı sunulmasını sağlamaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2018, s. 45). Bu bağlamda, araştırmada hem nitel hem de nicel verilerin bir arada analiz edilmesini mümkün kılan karma yöntem kullanılarak, araştırma sorularının daha derinlikli ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada karma yöntem bağlamında keşfedici sıralı desen (exploratory sequential design) tercih edilmiştir. Bu desen, çalışmanın ilk aşamasında nitel verilerin toplanmasını ve analiz edilmesini, daha sonra ise bu bulgular ışığında nicel veri toplama ve analiz sürecinin şekillendirilmesini sağlamaktadır (Tashakkori ve Teddlie, 2010, s. 68).

Karma yöntem yaklaşımı yalnızca veri toplamada değil aynı zamanda yorumlamada da çok boyutlu bir yaklaşım sunarak, toplumsal olguların daha gerçekçi ve derinlemesine anlaşılmasına olanak tanıyan bir yöntemdir. Bu yöntem, nitel verilerin bağlamsal zenginliğini, nicel verilerin nesnel ve genellenebilir niteliğiyle birleştirerek hem içerik hem de kapsam açısından çalışmaya bütüncül bir yapı kazandırmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın ilk aşamasında elde edilen nitel veriler hem olayların nasıl algılandığına hem de bireylerin olaylara ilişkin kişisel yaklaşımlarına ilişkin içgörüler sunmaktadır; İkinci aşamada geliştirilen nicel bir ölçüm aracı olan anket ise bu algıların daha geniş bir örnekleme test edilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca Araştırmanın keşfedici karma desen olarak yapılandırılması, araştırma sürecine sistematik bir yapı kazandırmaktadır. Bu desen, ilk aşamada nitel verilerin toplanıp analiz edilmesini, bu verilerden elde edilen bulgular ışığında nicel ölçme araçlarının geliştirilmesini ve nihayetinde bu araçların geniş örneklem üzerinde uygulanmasını içermektedir (Kıral ve Kıral, 2011, s. 294). Bu bağlamda araştırma modeli yalnızca metodolojik açıdan değil, aynı zamanda çalışmanın kapsamı ve bilimsel katkısı açısından da önemli avantajlar sunmaktadır.

Karma yöntemin avantajları arasında, yöntemler arası dengeleme sağlanarak tek bir yöntemin sınırlılıklarının diğerinin güçlü yönleri ile telafi edilmesi, daha geniş ve kapsayıcı bir veri yelpazesine ulaşılması, araştırmacının önyargılarını azaltma potansiyeli ve hem sayıların hem de anlatıların bir arada kullanılması sayılabilmektedir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004).

2.1.1. Nitel Boyut

Nitel araştırma, sosyal olguları ve olayları toplumsal ve kültürel bağlamları içinde bütüncül bir şekilde inceleyen; verilerin dijitalleştirilmeden ya da standart veri toplama araçları kullanılmadan elde edildiği bir araştırma olarak tanımlanır. Bu tür araştırmalar, ele alınan olgunun karmaşıklığını ve bütünlüğünü ortaya çıkarmayı sosyal aktörlerin eylemlerini ve bu eylemlerin ardındaki anlamları anlamayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır (Yılmaz, 2022). Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine yönelik görüşleri üzerinde sosyal medyanın nasıl bir rol oynadığını açıklamayı amaç edinen bu çalışma açısından, nitel araştırma büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın söz konusu amacı katılımcıların öznel deneyimlerine, algılarına ve anlam dünyalarına ulaşmayı gerektirmektedir. Çalışmanın nitel boyutu bu noktada öğrencilerin bu konudaki bakış açılarını kendi anlatımları üzerinden derinlemesine analiz etmeyi; böylece sosyal medyanın bu algılar üzerindeki rolünü daha bütüncül bir şekilde değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Araştırmanın ilk aşamasını oluşturan nitel boyutta katılımcıların deneyimlerinin daha iyi anlaşılması için yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, bireylerin yaşam deneyimlerini kendi kelimeleriyle ifade etmelerine olanak tanıyarak, kişisel anlam dünyalarının ve değer sistemlerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Nitel veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış mülakat formu tercih edilmiştir. Mülakat formu, alan yazın taraması ve konu uzmanlarının görüşleri doğrultusunda geliştirilerek son halini almış ve daha sonra veri toplanmaya başlanmıştır. Nitel boyutta elde edilen veriler, açık kodlama ve içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Kodlar temalar altında gruplanarak yorumlanmıştır. Ayrıca öne çıkan temalarla nicel ölçme aracı anket hazırlanarak araştırmanın hem daha büyük bir alana uygulanması mümkün kılınmış hem de çalışmanın evrene genellenebilirliği sağlanarak çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği desteklenmiştir.

2.1.2. Nicel Boyut

Nicel araştırma, toplumsal ve fiziksel dünyaların aynı şekilde incelenebileceğini ve bu nedenle toplumsal olguların doğa bilimlerinde olduğu gibi incelenmesi gerektiğini savunan pozitivist yaklaşıma dayanmaktadır. Bu tür araştırmalarda önceden belirlenmiş hipotezlerle geniş bir katılımcı grubundan veriler toplanır ve bu veriler istatistiksel tekniklerle analiz edilerek sosyal olaylar arasındaki neden -sonuç bağlamı ortaya konur. Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular geniş kitlelere genellenebilir bir nitelik taşıma özelliği gösterir (Garip, 2023). Karma araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada da nitel boyutta öne çıkan temalardan nicel ölçme aracı anket hazırlanarak araştırmanın çalışmanın geniş kitleye genellenebilirliği sağlanmıştır. Ayrıca çalışmanın nicel aşamasında, sosyal medya kullanımının bireylerin trans bireylere yönelik tutumları ve toplumsal kabul düzeyleri üzerindeki rolünü ortaya koymak amacıyla değişkenler arası ilişkileri açıklayan çok boyutlu bir model geliştirilmiştir. Bu model dört temel bileşenden oluşmaktadır:

Bağımsız değişkenler: Sosyal medya maruziyeti (sosyal medyanın günlük kullanım süresi ve temsilleri görme sıklığı) ile demografik özellikler (yaş, cinsiyet, ideolojik görüş vb.) bu grupta yer almaktadır. Bu değişkenlerin, bireylerin bilgi düzeyi ve tutumları üzerinde etkili olduğu varsayılmıştır.

Ara değişkenler: Katılımcıların cinsiyet disforisi ve trans kimliklere ilişkin farkındalık/bilgi düzeyi ile sosyal medyadaki temsillere yükledikleri anlamlar (örneğin, trans bireylere yönelik içeriklerin katılımcılar tarafından olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirme biçimleri) bu grupta değerlendirilmektedir. Bu değişkenler, sosyal medyanın katılımcıların tutum ve kabul düzeyi üzerindeki dolaylı etkisini açıklamaktadır.

Bağımlı değişkenler: Trans bireylere yönelik tutum (olumlu veya olumsuz görüş düzeyi) ve cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine yönelik toplumsal kabul/ret düzeyi araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır. Bu değişkenlerin şekillenmesinde sosyal medya maruziyeti ve bilgi düzeyi ön plana çıkmaktadır.

Denetleyici değişkenler: Katılımcıların kişisel deneyimleri (örneğin cinsiyet disforisi deneyiminde olan ya da trans birey olan bir birey tanıyıp tanımama durumu) ve akademik bilgi kaynaklarına erişimleri bu kategoriye dâhildir. Denetleyici değişkenin varlığı bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye etki etme durumu olan ancak

araştırmanın ana odağı olmayan değişkenlerdir. Söz konu bu değişkenlerin de analize dahil edilmesi durumu analizlerin güvenilirliğinin artırılmasını desteklemektedir.

Bu yapı, sosyal medya maruziyetinin hem doğrudan tutum ve bu bağlamda kabul düzeyine etkisini hem de bilgi düzeyi ve anlam yükleme gibi değişkenler aracılığıyla dolaylı etkilerini inceleyerek, konuya çok boyutlu bir yaklaşım sunmayı mümkün kılmaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni Sakarya Üniversitesi olup örnekleme ise 2024-2025 öğretim yılında Sakarya Üniversitesi'ne kayıtlı farklı fakültelerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma, karma yöntem bağlamında keşfedici sıralı desene göre yürütülmüş olup, bu bağlamda öncelikle nitel verilerin toplanmasıyla başlanmıştır. Bu kapsamda, demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, bölüm vb.) ve sosyal medya kullanım yoğunluğuna göre çeşitlilik sağlayacak şekilde, basit rastgele örnekleme tekniğiyle 11'i kadın 9'u erkek olmak üzere 20 katılımcı ile yüzü yüze bir şekilde yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle görüşülmüştür. Elde edilen nitel verilerde öne çıkan temalar aracılığıyla nicel ölçme aracı oluşturulmuş gerekli pilot çalışma yapılmış ve pilot çalışma ardından düzenlenmelerin tamamlanmasıyla nicel verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Nicel verilerin toplanmasında ölçme aracı olarak belirlenen anket elektronik form üzerinden Sakarya üniversitesinde farklı akademik düzeylerde olan 178'i kadın 160'ı erkek ve 12 'si cinsiyeti ikili cinsiyet sisteminin dışında olan öğrenciler olmak üzere 350 öğrenciye basit rastgele örneklem tekniğiyle uygulanmıştır. Nicel veri toplama aşamasında, evrendeki belirsiz büyüklük söz konusu olduğundan örneklem büyüklüğü %95 güven düzeyi ve %5 hata payı esas alınarak Cochran (1977) formülüyle hesaplanmıştır. Elde edilen nicel bulgular, nitel verilerle desteklenerek açıklayıcı gücü artırılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, nitel ve nicel veri toplama yöntemleri bir arada kullanılacaktır. Her iki veri toplama aracı da araştırmanın amaçlarına uygun olarak tasarlanmış ve güvenilirlikleri sağlanmıştır. Veri toplama araçları aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

2.3.1. Nitel Veri Toplama Aracı

Nitel veri toplama aşamasında, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme formu, katılımcıların demografik bilgilerini, medya ve sosyal medya kullanım alışkanlıklarını, cinsiyet disforisi ve trans bireylere yönelik tutumlarını değerlendirmeye yönelik 25 açık uçlu sorudan oluşmuştur. Görüşmeler, Sakarya Üniversitesi'nde eğitim gören 20 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 30-40 dakika sürmüştür. Katılımcılar K1, K2, ... K16 şeklinde kodlanarak mahremiyet ilkelerine uygun şekilde anonimleştirilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve ortaya çıkan ortak temalar, betimsel analiz ile desteklenmiştir. Betimsel analiz, verilerin belirli temalar altında organize edilmesini ve sistematik bir şekilde yorumlanmasını sağlamıştır (Miles ve Huberman, 1994, s. 237). Bu kapsamda, görüşmelerden elde edilen veriler, kodlama süreci ile analiz edilerek ana temalar ve alt temalar belirlenerek raporlanmıştır. Temaların oluşturulmasında katılımcıların ifadeleri doğrudan kullanılarak destekleyici alıntılara yer verilmiştir. Nitel aşamada elde edilen bulgular temel alınarak geliştirilen anket formu ile nicel veri toplanmıştır.

Nitel veriler, araştırma problemi bağlamında öğrenci deneyimlerini, algılarını ve görüşlerini derinlemesine incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak yüz yüze bir şekilde toplanmıştır. Mülakat formunda yer alan sorular, araştırma probleminin odaklandığı ana konu başlıklarıyla uyumlu olacak şekilde tasarlanmış olup her katılımcı ile yapılan görüşmelerde katılımcı izni dahilinde dijital ses kaydı ile ve not alarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ses kaydı alınan görüşmelerin transkripsiyonu gerçekleştirilerek metin haline getirilmiştir. Mülakat formunun geçerliliği ve güvenilirliği, uzman görüşleri ve literatür taraması ile sağlanmıştır. Uzman görüşü ile sağlanan geri bildirimlerle mülakat formunda gerekli düzenlemeler sağlanmış 2 kadın 2 erkek olmak üzere 4 katılımcıya öncelikle pilot olarak uygulanmıştır. Pilot çalışma sırasında bazı soruların katılımcı tarafından anlaşılmadığı tespit edilmiş bu sorularla ilgili gerekli düzenlemeler sağlanmıştır. Ek olarak anlaşılmayan sorularla ilgili alt sorular konularak katılımcı için ana sorunun daha anlaşılabilir hale gelmesi sağlanmış ayrıca alt sorularla katılımcılardan ana soruyla ilgili derinlemesine bilginin elde edilmesi mümkün kılınmıştır.

2.3.2. Nicel Veri Toplama Aracı

Nitel aşamada elde edilen bulgular temel alınarak geliştirilen anket formu ile nicel veriler toplanmıştır. Anket formu; katılımcıların demografik bilgileri, medya ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları, cinsiyet disforisi ve trans bireylere yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik kapalı uçlu ifadelerden oluşturulmuştur. Bu formda ayrıca katılımcıların görüşlerini sayısal olarak değerlendirebilmek amacıyla 5'li Likert ölçeği (1: Kesinlikle Katılmıyorum- 5: Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır. Anket, Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören 350 öğrenciye, basit rastgele örnekleme yöntemiyle uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken %95 güven düzeyi ve %5 hata payı esas alınarak Cochran (1977) formülünden yararlanılmıştır. Anketin geçerliliği, literatürde yer alan benzer çalışmalar ve uzman görüşleri dikkate alınarak sağlanmıştır. Ayrıca veri toplama aşamasına geçmeden önce anket 80 kişiye uygulanarak pilot çalışma yapılmış ve tekrar gerekli düzenlemeler sağlanmıştır. Anket formu, dijital ortamda uygulanabilecek şekilde hazırlanarak katılımcılara sunulmuştur. Anketin cevapları istatistiksel analizler için uygun olacak şekilde düzenlenerek ve verilerin analizi sağlanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma sürecinde, nitel ve nicel verilerin toplanması süreci planlı ve sistematik bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci, her iki veri toplama aracının (yarı yapılandırılmış mülakat formu ve anket formu) uygulanmasıyla başlamıştır.

2.4.1. Nitel Veri Toplama Süreci

Sakarya Üniversitesi'nde öğrenci olan 20 katılımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, sakarya üniversitesinde eğitim gören öğrencilerden oluşmakta olup basit rastgele örneklem tekniği ile seçilmiştir. Mülakatlar, araştırmacı tarafından belirlenen yer ve zamanda gönüllülük esası dikkate alınarak yüz yüze yapılarak katılımcı izni dahilinde hem not alarak hem de dijital ses kaydedici ile kayıt altına alınarak gerçekleştirilmiştir. Mülakatların süresi ortalama 30-40 dakika olacak şekilde planlanmıştır.

2.4.2. Nicel Veri Toplama Süreci

Nicel veriler, Sakarya Üniversitesi'nden seçilen 350 öğrenciyle gerçekleştirilmiş olup anket uygulaması ile toplanmıştır. Anket, üniversitenin güncel öğrenci listesi üzerinden rastgele seçilmiş katılımcılara, çevrimiçi şekilde uygulanmıştır. Ayrıca anket katılımcılara, katılım daveti ile gönderilerek ve gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Anketlerin toplanması sürecinde katılımcıların istekli katılımlarına dikkat edilmiş ve katılımı reddeden öğrenciler yerine aynı yöntemle yeni katılımcılar seçilmiştir. Anket uygulamasının veri toplama sürecine başlamadan önce, deneme uygulaması bağlamında pilot şekilde yapılarak geçerliliği test edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi, toplanan nitel ve nicel verilerin türlerine göre ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Her iki analiz türü de araştırma sorularına ışık tutacak şekilde tasarlanmıştır.

2.5.1. Nitel Veri Analizi

Nitel verilerin analizi, içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir İçerik analizi, metin, belge, makale gibi çeşitli ölçülebilir materyallerin önceden belirlenmiş ölçütler dahilinde sistematik olarak kodlanması, sınıflandırılması ve yorumlanmasına dayanan bir analiz yöntemidir (Metin ve Ünal, s.273). Bu yöntem, verilerin belirli temalar altında toplanmasına ve bu temalar aracılığıyla anlamlı sonuçlara varılmasına olanak tanımaktadır. Mülakatlardan elde edilen veriler öncelikle ses kaydı alınmasına izin veren katılımcıların kayıtlarının transkribe edilmesiyle başlamış olup transkripsiyonun bitmesinin ardından daha sonra not alınarak gerçekleştirilen diğer mülakatlarla birlikte tüm verilerle bir araya getirilerek düzenlenmiş temalar ve kategorilerin oluşturulması desteklenmiştir. Ayrıca İçerik analizi, katılımcıların ifadeleri üzerinden anlamlı kategoriler oluşturulmasına olanak tanımış ve araştırma sorularıyla ilgili çıkarımlar yapılmasını mümkün kılmıştır. Bu analiz sürecinde özellikle katılımcıların ifadelerinin sistematik olarak kodlanması nitel veri analizi yazılımı olan MAXQDA 2020'yi kullanılarak sağlanmıştır. Yazılım, verilerin sistematik olarak işlenmesine, kodların kategorilere sınıflandırılmasına ve daha güvenilir analizine olanak tanımıştır. Kodlama

süreci ise literatürde oluşturulan tematik çerçevelere uygun olarak yürütülmüş olup sonuçlar, katılımcıların ifadelerini dikkate alarak açıklanmıştır.

2.5.2. Nicel Veri Analizi

Anket tekniği ile toplanan veriler SPSS Statistics 25 programına aktarılarak aşağıdaki adımlarla analiz edilmiştir:

1. Veri Hazırlama ve Kodlama: Anket soruları; demografik ve tutum maddeleri için sayısal kodlara dönüştürülmüştür. Eksik ve tutarsız kayıtlar kontrol edilip, analiz dışında bırakılmıştır.
2. Betimsel İstatistikler: Kategorik değişkenler için frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Ölçüm özelliklerini tanımlamak amacıyla tablo ve grafikler oluşturulmuştur.
3. Ki-Kare Testi: Nicel araştırma kapsamında belirlenen hipotezlerin test edilemsi Ki Kare testi ile sağlanmıştır. Ki-kare testi, iki kategorik değişken arasındaki anlamlı ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu test, veri setinde gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını değerlendirmeyi sağlamaktadır. Ki Kare testi sonuçları; χ^2 (değişkenler arası serbestlik derecesi), p-değeri ve etki büyüklüğü (Phi veya Cramér's V) değerleriyle raporlanmıştır.

2.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma kapsamında nitel verilerin toplaması sürecinde, yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Formun içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla alan uzmanlarının görüşleri alınmış; soruların kavramsal olarak açıklığı, yönlendirici ifadelerden arındırılması ve hedef kitleye uygunluğu değerlendirilmiştir. Uzman geri bildirimleri doğrultusunda düzenlemeler yapıldıktan sonra, pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerle soruların sahadaki uygulanabilirliği test edilmiş ve katılımcı teyidi alınarak içerik doğrulaması yapılmıştır. Ayrıca, görüşmeler sırasında elde edilen verilerde doygunluk düzeyi takip edilerek yeterli sayıda veri sağlandığında nitel veri toplama sürecine son verilmiştir. Böylece hem içerik geçerliliği hem de uygulama güvenilirliği desteklenmiş, içerik analizi sürecine geçilmiştir.

Nicel veri toplama sürecinde ise, 5’li Likert tipi ölçeklerden oluşan anket formu kullanılmıştır. Veri toplama öncesinde küçük bir örneklem grubuyla pilot uygulama gerçekleştirilmiş, soruların anlaşılabilirliği, ölçme gücü ve uygulama süresi değerlendirilmiştir. Elde edilen pilot veriler aracılığıyla, ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach’s Alpha katsayısı ile test edilmiş ve güvenilirlik düzeyi değerlendirilmiştir. Ayrıca, anketin yapı geçerliliğini desteklemek amacıyla, sorular arasındaki anlamsal bütünlük gözden geçirilmiş ve ölçülen değişkenlerle örtüşmesine dikkat edilmiştir. Pilot uygulama sonuçlarına göre gerekli düzenlemeler tamamlandıktan sonra ana veri toplama süreci başlatılmıştır.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLARI

3.1. Nitel Analiz Bulguları ve Yorumları

Araştırmanın bu bölümünde, sosyal medya da karşılaşılan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin üniversite öğrencilerinin konuya ilişkin bilgi düzeylerini, anlam dünyalarını ve toplumsal kabule yönelik algılarına dair görüşlerini nasıl şekillendirdiği analiz edilmiştir. Bu kapsamda 18-27 yaş aralığında 11 kadın 9 erkek olmak üzere toplam 20 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sunulmuştur. Katılımcılarda elde edilen bulgular tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiş olup araştırmanın alt problemleri doğrultusunda 5 ana tema etrafında incelenmiştir.

3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi/ Bölüm	Uzun süre Yaşadığı Yer	İdeolojik Görüş
K1	Kadın	18	Lisans/Sosyoloji	Sakarya	Seküler
K2	Erkek	21	Lisans/Ekonometri	İstanbul	Seküler
K3	Erkek	18	Lisans/ İlahiyat	Çorum	Muhafazakar
K4	Kadın	20	Lisans/Ebelik	Muğla	Seküler/Muhafazakar
K5	Erkek	19	Lisans/Sosyoloji	Konya	Seküler
K6	Kadın	20	Lisans/Coğrafya	Sivas	Muhafazakar
K7	Kadın	19	Lisans/Ebelik	İstanbul	Feminist
K8	Erkek	21	Lisans/Sosyal Hizmet	Samsun	Muhafazakar
K9	Erkek	27	Doktora/Tarih	Eskişehir	Seküler
K10	Kadın	23	Y.L Sosyoloji	İstanbul	Muhafazakar
K11	Kadın	22	Lisans/Halkla ilişkiler	İzmir	Seküler
K12	Kadın	22	Lisans/ İktisat	İstanbul	Muhafazakar
K13	Kadın	23	Y.L/Kimya	Rize	Seküler
K14	Erkek	24	Y.L/ Tarih	Kars	Muhafazakar
K15	Erkek	25	Y.L/Fizik	Trabzon	Sosyalist
K16	Kadın	26	Doktora/İngiliz Dili ve E.	Kütahya	Seküler
K17	Kadın	29	Doktora/ İlahiyat	Sakarya	Muhafazakar
K18	Erkek	18	Lisans/Biyoloji	Sakarya	Seküler
K19	Kadın	27	Doktora /Uluslararası İlişkiler	Konya	Muhafazakar
K20	Erkek	21	Lisans/Bilgisayar mühendisliği	Sakarya	Milliyetçi

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri (N = 20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de yer alan çalışmanın demografik verilerine göre, çalışma 20 katılımcı ile gerçekleştirilmiş olup katılımcıların cinsiyet, yaş, uzun süre yaşadığı yer, eğitim seviyesi ve ideolojik görüş gibi özelliklerine yer verilmiştir. Katılımcılar arasında cinsiyet

dağılımının, 11'i kadın (K1, K4, K6, K7, K10, K11, K12, K13, K16, K17, K19) ve 9'unun erkek (K2, K3, K5, K8, K9, K14, K15, K18, K20) şeklinde olduğu görülmektedir. Yaş dağılımına bakıldığında, en genç katılımcıların 18 yaşında (K1, K3, K18), en yaşlı katılımcının ise 29 (K17) olduğu, genel yaş ortalamasının ise yaklaşık 22,15 olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyinde ise lisans eğitim düzeyinde olan katılımcıların (K1, K2, K1, K24, K5, K6, K7, K8, K11, K12, K18, K20) çoğunluğu oluştururken, yüksek lisans (K10, K13, K14, K15) ve doktora düzeyinde (K9, K16, K17, K19) düzeyinde olan katılımcında bu bağlamda çalışmanın akademi düzeyde çeşitliğinin sağladığı görülmektedir. Katılımcıların ideolojik görüşleri açısından çeşitlilik dikkat çekmektedir; 8'i seküler (K1, K2, K5, K9, K11, K13, K16, K18), 8'i muhafazakâr (K3, K6, K8, K10, K12, K14, K17, K19), 1'i yarı seküler/yarı muhafazakâr (K4), 1'i feminist (K7), 1'i sosyalist (K15) ve 1'i milliyetçi (K20) olarak kendini tanımlamıştır. Bu dağılım, katılımcıların cinsiyet dışorisine ve trans kimliğe yönelik algılarının ideolojik kimliklerinden etkilenebileceğini düşündürmektedir.

3.1.2. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklıkları

Kod	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı
K1	Günde 5–6 saat
K2	Günde 4–5 saat
K3	Günde 3–4 saat
K4	Günde 4–5 saat
K5	Günde 5–6 saat
K6	Günde 3 saat
K7	Günde 4–5 saat
K8	Günde 3–4 saat
K9	Günde 2–3 saat
K10	Günde 3–4 saat
K11	Günde 3–4 saat
K12	Günde 1 saat
K13	Günde 3 saat
K14	Günde 2 saat
K15	Günde 1 saat
K16	Günde 3–4 saat
K17	Günde 2 saat
K18	Günde 5 saat
K19	Günde 1 saat
K20	Günde 2–3 saat

Tablo 3: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklıkları (N=20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3 değerlendirildiğinde katılımcıların sosyal medya kullanım süreleri açısından belirgin farkların olduğu görülmektedir. Bazı katılımcılar günlük 5-6 saat (K1, K5, K18) 4-5 saat (K2, K4, K7) gibi yüksek sıklıkta sosyal medya kullanırken, bazıları ise sadece 3-4 saat, 1 saat (K12, K15, K19) ya da 2 saat (K14, K17) gibi daha sınırlı bir kullanım göstermektedir. Katılımcıları sosyal medya kullanım sıklıklarındaki bu çeşitlilik sosyal medya da yer alan cinsiyet disforisi deneyimi içerisinde olan bireylere ve trans bireylere ilişkin temsillere maruz kalma düzeylerinin de farklı olabileceğini göstermektedir. Bu durum katılımcıların sosyal medya kullanım sıklığının artmasıyla birlikte cinsiyet disforisi ve trans bireylere ilişkin içeriklerle karşılaşma durumlarının da paralel bir şekilde artabileceğini düşündürmektedir. Sosyal medya pek çok konuya ve alana dair içeriklerin hızlı biçimde dolaşıma girdiği ve kullanıcıya sunulduğu bir mecradır. Gündelik hayatın akışında sıkça kullanılan bir kitle iletişim aracı olarak sosyal medya, bu hızlı dolaşım özelliğiyle farklı içerik türlerinin geniş kitlelere ulaşmasına imkân tanımaktadır. Kullanıcıların kullanım sürelerindeki farklılıklar ise, bu mecra da diğer içeriklerde olduğu gibi cinsiyet disforisi ve trans bireylere ilişkin temsillerle karşılaşma durumlarının da çeşitlenebileceğini beraberinde getirebilmektedir. Katılımcıların sosyal medya kullanım süresi arttıkça cinsiyet disforisi ve transseksüelliğe dair temsillere daha fazla maruz kalmaları durumu bu temsillere yönelik bilgi düzeylerini, bu temsilleri nasıl anlamlandırdıkları ve konuya dair geliştirildikleri algıları etkileyebilir. Bu nedenle katılımcıların sosyal medya kullanım sıklığı çalışmanın nitel verileri açısından önemli bir bağlamsal zemin oluşturmaktadır.

3.1.3. Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transseksüellik Hakkında Bilgi Düzeyleri

Temalar	Katılımcılar	N
Yüksek düzey bilgi	K1, K5, K6, K9, K8, K13	6
Orta düzey bilgi	K3, K4, K7, K10, K11	5
Yüzeysel bilgi	K2, K14, K15, K16, K17 K18, K20	7
Düşük Düzeyde (sınırlı bilgi)	K12, K19	2

Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transeksüellik Hakkında Bilgi Düzeyi (N = 20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4, katılımcılara cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin bilgi düzeylerini sorgulayan araştırma ilk sorusu kapsamında elde edilen yanıtların tematik analizi sonucunda oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 20 kişiye, öncelikle bu kavramlara dair bilgi sahibi olup olmadıkları; bilgi sahibi olduklarını belirttikleri takdirde ise bu kavramları nasıl tanımlayabilecekleri sorulmuştur. Katılımcılardan elde edilen yanıtlar nitel veri analizine tabi tutulmuş ve benzer içerikteki ifadeler doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Analiz sonucunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun söz konusu kavramlara dair bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, katılımcıların bilgi düzeylerini yansıtan tematik yapı şu şekilde sınıflandırılmıştır: Cinsiyet disforisini ve trans kimlik kavramlarını psikolojik, biyolojik ve sosyolojik boyutlarıyla derinlemesine tanımlayabilen katılımcılar (n:6) “yüksek düzey bilgiye sahip” olarak değerlendirilmiştir. Kavramları doğru tanımlamakla birlikte süreç bilgisi sınırlı olan katılımcılar (n:5) “orta düzey bilgi” kategorisine dâhil edilmiştir. Sadece kavramları duymuş olan ve eksik ya da sınırlı tanımlamalar yapan katılımcılar (n:7) “yüzeysel bilgi” düzeyinde değerlendirilirken; kavramları hiç duymamış, başka kavramlarla karıştıran ya da kavramın kendisinde çağrıştırdıkları üzerinden açıklamaya çalışan katılımcılar ise (n:2) “düşük düzey(sınırlı) bilgi” kategorisinde yer almıştır.

3.1.3.1. Yüksek Düzeyde Bilgi

Yüksek düzeyde bilgi sahibi olarak nitelendirilen (K1, K5, K6, K9, K8, K13) cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarını psikolojik, biyolojik ve sosyolojik boyutlarıyla çok boyutlu bir şekilde tanımlamaktadır. Araştırma kapsamında kullanılan kavramsal çerçevede “transseksüellik” terimi geçmekle birlikte, katılımcıların çoğu bu kavramı güncel ve kapsayıcı bir anlayışla, “trans kimlik” çerçevesinde değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Bu kapsamda bu tema altında yer alan katılımcıların söz konusu kavramlara dair farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ve empati temelli duygusal duyarlılığı önceleyen bir yaklaşım benimsedikleri görülmüştür.

“Cinsiyetiyle ilgili kişinin çelişki yaşaması cinsiyetiyle bedeni arasında sorgulama yaşaması fakat bu insanlar, gördüğüm paylaşımlarda kendileriyle sonunda uyumlu olabildiklerini söylüyorlardı. Mutlu olmak en temel ihtiyaç bence. Mutlu olacağı cinsiyete geçiyorlar sonuçta onlar bu sorunu yaşıyor nasıl mutlularsa öyle yapmalılar” (K1,Kadın, 18 yaş)

“Sosyoloji öğrencisi olarak alanımdan dolayı toplumsal cinsiyetle ilgili kavramlara biraz daha hâkim olduğumu düşünüyorum. Özellikle günümüzde YouTube’da da ve her platformda bu konular yer alıyor. Gördüğüm reels’lerde rastlıyorum; bu nedenle bu kavramlar bana oldukça tanıdık geliyor diyebilirim. Cinsiyet hoşnutsuzluğu, kavramın kendisinden de belli olduğu gibi kişinin cinsiyetiyle ilgili sorun yaşaması, memnun olmaması olarak açıklayabilirim. Gördüğüm içeriklerde de “bu beden bana ait değil” diyerek açıklıyorlardı durumlarını sonrası zaten bireyin bu durumuna karşılık tercihini yapıp karar vermesi; trans olması, nasıl iyi hissedecekse onu yapması, onun kararının sonucu bu” (K5, Erkek, 19 yaş)

Yüksek düzeyde bilgi sahibi olan katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına yönelik bilgi düzeylerini yansıtan tanımlamaları değerlendirildiğinde, bu katılımcıların söz konusu kavramları yalnızca bireysel düzeyde cinsiyet kimliği ile ilgili yaşanan bir aidiyetsizlik ya da farklılık üzerinden değil kavramların psikolojik, biyolojik ve sosyolojik boyutlarına vurgularla çok boyutlu bir şekilde tanımladıkları görülmektedir. Bu yönüyle katılımcıların kavramlara ilişkin aktarımları ile yüksek düzeyde bir kavramsal farkındalığa sahip oldukları yüksek düzeyde bilgi temasında görülmektedir. Öte yandan, katılımcıların söz konusu bu kavramları açıklarken kullandıkları “nasıl iyi hissedecekse onu yapması, yani onun kararının sonucu bu” (K5) ya da “kişinin mutlu olacağı cinsiyete geçmesi gerektiği” (K1) gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Bu tür söylemler, katılımcıların cinsiyet kimliğiyle ilgili yaşanan sorunlar karşısında bireyin iyilik halinin öncelikli bir ölçüt olarak değerlendirdiklerini ve cinsiyet geçiş sürecini olağan, doğal ve bireysel bir karar olarak gördüklerini ortaya koyarken aynı zamanda katılımcıların cinsiyeti sabit, değişmez ve yalnızca biyolojik temelli keskin bir norm olarak değil, bireysel deneyim, duygusal farkındalık ve öznel ifade yoluyla şekillenebilen sosyal ve psikolojik bir kavramsal yapı olarak da değerlendirdiklerini göstermektedir.

Bu yaklaşım, yüksek düzeyde bilgi sahibi olarak nitelendirilen katılımcıların görüşlerinin, Judith Butler’ın toplumsal cinsiyetin değişmez ve sabit bir öz değil toplumsal etkileşimler ve tekrar eden pratikler yoluyla inşa edilen bir performans olduğu ifade eden cinsiyetin performatifliği kuramıyla örtüştüğünü göstermektedir. Butler’ a göre, toplumsal cinsiyet sabit, durağan bir kimlik olmaktan çok, bireylerin davranışları, söylemleri ve sosyal rolleri aracılığıyla sürekli olarak gerçekleşebilen bir performans olarak inşa edilebilen bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca bu görüş yalnızca toplumsal cinsiyetle sınırlı değildir; biyolojik cinsiyetin de doğuştan gelen sabit değiştirilemez bir gerçeklik olmaktan öte,

yine toplumsal pratikler aracılığıyla inşa edilen bir süreç olduğunu da savunur (Salih, 2002). Ayrıca katılımcıların, cinsiyet kimliği alanında önemli bir yer tutan cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarını açıklarken bu iki kavramı teorik düzeyde birbirinden ayırarak tanımlamadıkları aksine, kendi anlam dünyalarında bu kavramları birbiriyle iç içe geçmiş biçimde değerlendirdikleri görülmektedir. Bu noktada katılımcılar, cinsiyet disforisini bireyin mevcut cinsiyetiyle yaşadığı bir uyumsuzluk durumu olarak ifade ederken, trans kimliği ise bu durumun doğal, olağan bir sonucu ya da çözümü olarak yorumlamaktadırlar. Bu yaklaşım, “Mutlu olacağı cinsiyete geçiyorlar, nasıl mutlularsa öyle yapmalılar” (K1) ya da “nasıl iyi hissedecekse onu yapması, yani onun kararının sonucu bu” (K5) gibi ifadelerde açıkça görülmektedir.

Bu durum, cinsiyet disforisinin çözümüne yönelik değerlendirmelerin ağırlıklı olarak cinsiyet geçişi ekseninde şekillendiğini göstermektedir. Katılımcıların yalnızca bu çözüm biçimine odaklanmış olmaları, alternatif yaklaşımlara (örneğin psikolojik destek, terapötik müdahale ya da mevcut kimlikle barışık yaşama) değinmemeleri, bir eksiklik ya da zorunluluk olarak değerlendirilmemelidir. Bu tür bir ima ya da eleştiri söz konusu değildir. Burada asıl dikkat çekilmesi gereken nokta, katılımcıların büyük çoğunluğunun trans kimliği, cinsiyet disforisi deneyimine yönelik doğal ve öncelikli bir çözüm biçimi olarak konumlandırmalarıdır. Bu yaklaşım, cinsiyet geçişinin katılımcıların anlam dünyasında istikrarlı ve olumlu sonuçlar doğuran bir süreç olarak algılandığını yansıtmaktadır. Özellikle vurgulanması gereken bir diğer husus, katılımcıların bu kavramlara ilişkin bilgi birikimlerini ifade ederken, söz konusu kavramlara dair bilgilerini çoğunlukla medya ve sosyal medya mecralarında karşılaştıkları temsiller aracılığıyla edindiklerine atıfta bulunmaktadır. Bu durum, cinsiyet geçişine ilişkin medya temsillerinde yer alan olumlu sonuç ve duygularla çerçevelenen anlatıların, katılımcıların cinsiyet kimliğine dair cinsiyet disforisi gibi sorunlara yönelik çözüm yaklaşımlarını şekillendirmede etkili olmuş olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, medya ve sosyal medya aracılığıyla sunulan ve cinsiyet geçişini genellikle olumlu bir sonla ilişkilendiren temsil pratiklerinin, katılımcıların söz konusu cinsiyet disforisi kavramını açıklarken bu duruma yönelik çözüm olarak öncelikle trans kimliğe geçişi ifade etmelerinde etkili olmuş olabileceği söylenebilir. Nitekim “fakat bu insanlar, gördüğüm paylaşımlarda... Mutlu olacağı cinsiyete geçiyorlar, sonuçta onlar bu sorunu yaşıyor; nasıl mutlularsa öyle yapmalılar” gibi ifadelerle dile getirilen iyi hissetme vurgusu,

katılımcıların bu süreci doğal ve olağan bir yönelim olarak değerlendirdiklerini gösterirken medya ve sosyal medya temsillerinin katılımcıların anlam dünyasında cinsiyet geçişini olumlu sonuçlar doğuran bir çözüm yolu olarak konumlandırmalarında yönlendirici bir rol oynamış olabileceğine işaret etmektedir.

3.1.3.2. Orta Düzeyde Bilgi

Bu tema altında yer alan (K3, K4, K7, K10, K11) katılımcılar, cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına dair temel bir farkındalıkla kavramsal bir çerçeve sunmakla birlikte; açıklamalarında bu kavramlara ilişkin biyolojik, psikolojik ya da sosyolojik boyutlara doğrudan ya da dolaylı olarak kapsamlı biçimde yer verme noktasında sınırlı bir kavramsal bilgi aktarımı sergilemişlerdir. Bu yönüyle söz konusu katılımcılar, orta düzeyde bilgi teması altında değerlendirilmişlerdir.

“Cinsiyet disforisi, kişinin doğduğunda sahip olduğu biyolojik cinsiyetine yabancı olması durumu transseksüellik ise böyle bir durumda kararını verip sahip olduğu cinsiyeti ameliyatla değiştirmesidir” (K3, Erkek, 18 yaş)

“Tam olarak süreçlerini bilmiyorum ama bunları ara sıra Tiktok’ta görüyorum ya kadın olarak ya da erkek olarak oldukları cinsiyette barışık olamadıklarını söylüyorlar cinsiyetlerini değiştirenlerde trans oluyor diye biliyorum” (K11, Kadın, 22 yaş)

Orta düzey bilgi teması altında yer alan katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde, katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına dair temel bir farkındalığa sahip oldukları; ancak bu kavramları açıklarken sundukları ifadelerin genellikle kavramların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutlarını kapsamayan, daha çok kısıtlı bir tanılayıcı bir çerçevede kaldığı görülmektedir. Ayrıca bazı katılımcıların, sosyal medya platformlarında söz konusu kavramlara dair karşılaştıkları içeriklerde yer alan anlatımları doğrudan referans alarak, bu içeriklerden edindikleri gözlemleri kavramsal tanımlama biçiminde aktardıkları görülmektedir. Bu durum aynı zamanda bazı katılımcılar için sosyal medyanın bu kavramların açıklanmasında bir bilgi kaynağı olarak işlevsel bir araç olduğunu yansıtmaktadır.

Bu bağlamda, K3 ve K11 numaralı katılımcıların söylemlerinde bu durum oldukça açık bir şekilde görülmektedir. K3’ün “Cinsiyet disforisi, kişinin doğduğunda sahip olduğu biyolojik cinsiyetine yabancı olması durumu; transseksüellik ise sahip olduğu cinsiyeti ameliyatla değiştirmesidir” şeklindeki ifadesi, kavramlara dair belirli bir tanımlama

sunmakla birlikte, bu açıklamanın cinsiyet disforisi ve transesüellik kavramlarına dair biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutlarını kapsamayan, daha çok kısıtlı ve dar bir tanılayıcı çerçevede kaldığı görülmektedir. Benzer şekilde, K11'in "Tam olarak süreçlerini bilmiyorum ama bunları ara sıra TikTok'ta görüyorum ya kadın olarak ya da erkek olarak oldukları cinsiyette barışık olmadıklarını söylüyorlar" ifadesi, katılımcının cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına dair bilgisini, sosyal medya platformlarından biri olan TikTok'ta karşılaştığı temsiller doğrultusunda biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Katılımcının bu kavramlara ilişkin açıklaması, söz konusu kavramların çok boyutlu doğasını yansıtmak yerine, sosyal medyada karşılaştığı belirli içeriklere dayalı sınırlı bir tanımlamayı ifade etmektedir. Bu durum, sosyal medyanın yalnızca bir bilgi kaynağı olmakla kalmayıp, aynı zamanda bu bilgilerin tanımsal çerçevesini şekillendiren ve içeriklerin sunuluş biçimiyle katılımcının algısını yönlendiren bir araç olarak da işlev görebildiğini göstermektedir. Öyle ki, K11'in bu kavramlara ilişkin açıklamasını, sosyal medya temsillerinde karşılaştığı anlatılar doğrultusunda şekillendirmesi ve bu anlatıları kavramların tanımsal karşılığı olarak benimseyip aktarması, sosyal medyanın söz konusu kavramların nasıl anlaşıldığı üzerinde sınır koyucu ve yönlendirici bir rol üstlenebileceğini yansıtmaktadır.

3.1.3.3. Yüzeysel Düzeyde Bilgi

Bu tema altında yer alan (K2, K14, K15, K16, K17, K18, K20) numaralı katılımcılar, cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarını açıklarken kavramların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik süreçlerine dair kapsamlı ve sistematik bir bilgi aktarımından ziyade çoğunlukla bu kavramlara dair zihinlerinde yer eden temalar, medya ve sosyal medyada karşılaştıkları temsiller ya da gündelik yaşamda duydukları ifadelerle dayalı aktarımlarla sunmuşlardır. Bu bağlamda, yüzeysel bilgi düzeyi teması, katılımcıların söz konusu kavramlara ilişkin bilgi düzeylerinin kısıtlı olduğunu açıklamalarının ise çoğunlukla çağrışıma dayalı, sezgisel ve tanımsal derinlikten yoksun, tek kelimelik ya da kısa ifadelerle sınırlı olduğunu göstermektedir.

"Cinsiyet hoşnutsuzluğu hakkında bir şeyler gördüm çok aşına olmasam da açıklayabilirim. Bir haftaları var onların yürüyüş yapıyorlar haberlere konu oluyorlar kullandığım sosyal medya platformlarında görüyorum. Bu hoşnutsuzluk cinsiyetle ilgili bunalım sanırım. Transseksüellikte cinsiyetini değiştirmesi." (K2, Erkek, 21 yaş)

“Paylaşımlar görüyorum bunlarla ilgili. Instagram’da bu deneyimleri yaşayan influencerlardan dinlediğim kadarıyla, bu cinsel kimlik karmaşası yaşayan bireyleri ifade ediyor sanırım. Bu karmaşayla da yaşanamayınca, bu bireyler karar veriyor; ameliyat olup trans oluyor işte.” (K14, Erkek, 24 yaş)

Yüzeysel bilgi düzeyi teması kapsamında yer alan K2 ve K14’ün ifadeleri değerlendirildiğinde, cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin bilgilerin oldukça sınırlı sezgisel, kısa ve parçalı ifadelerle şekillendiği görülmekte olup bununla birlikte ayrıca her iki katılımcının da bu kavramları anlamlandırma sürecinde medya ve sosyal platformlarına referansta bulunmaları dikkat çekmektedir. Özellikle “bir haftaları var”, “haberlere konu oluyorlar”, “Instagram’da bu deneyimleri yaşayan influencerlardan dinlediğim kadarıyla” gibi söylemler, söz konusu kavramlar hususunda bilgi edinim sürecinin medyatik ve görsel izlenimlere dayalı olarak şekillendiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, medya ve sosyal medya platformlarında yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine dair salt bilgi ya da bu deneyimler içinde olan bireylere görünürlük sunan içeriklerin, katılımcıların bu kavramlara ilişkin düşünce ve tanımlamalarında etkili bir rol oynayabileceği söylenebilir. Öyle ki katılımcıların bu kavramlara ilişkin tanımlayıcı ifadelerinde medya ve sosyal medya araçlarını bir referans olarak gösterirken ya bu kavramları doğrudan bu mecralar aracılığıyla öğrendiklerini ifade etmekte ya da bu platformlardaki anlatılardan edindikleri izlenimleri dolaylı biçimde tanımlamalarına yansıtmaktadırlar. Bu noktada medya ve sosyal medya araçlarında cinsiyet disforisi ve trans kimlik kavramlarına dair yer alan içeriklerin, bu kavramlara yönelik bilgi edinme ve anlam kurma süreçlerinde belirleyici, işlevsel bir kaynak görevi görebileceğini söylemek mümkündür. Marshall McLuhan’ın “araç iletidir” yaklaşımı, medyanın bu işlevselliğini açıklayıcı bir perspektif sunmaktadır. McLuhan’a göre, bir iletinin içeriğinden çok, o içeriğin sunulduğu araç bireyler üzerinde güçlü bir etki yaratmaktadır. Başka bir ifade ile mesajın içeriği mesajın iletildiği araçtan bağımsız değildir; McLuhan, mesajın iletildiği aracın yapısının mesajın nasıl algılanacağını ve yorumlanacağını üzerinde belirleyici bir rol oynadığını vurgulanmaktadır (Çelik Varol, Varol, 2019, s.149-151)

Bu kapsamda, katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin sundukları sınırlı, sezgisel ve yüzeysel tanımlamaların; yalnızca bireysel bir bilgi eksikliğiyle açıklanamayacağı, aynı zamanda bu kavramlara dair içeriklerin sunulduğu

medya araçlarının işleyişsel yapısının bir sonucu olduğu söylenebilir. Öyle ki katılımcılar, bu kavramları açıklarken medya ve sosyal medya araçlarıyla karşılaştıkları içeriklerden edindikleri izlenimlere dayalı ifadeler kullanmış ve kavramlara dair bilgilerini, hızlı tüketim esaslı, görsel yoğunluklu, bütünlüklü sunumdan ziyade parça parça sunumun sağlandığı bu araçlardaki içeriklerin biçimine uygun şekilde aktarmışlardır. Bu kapsamda katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına dair bilgi edinme ve anlamlandırma biçimlerinde, medya ve sosyal medyanın yalnızca içeriği görünür kılan pasif bir kanal olmadığı; bilginin nasıl algılanacağını biçimlendiren bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların yüzeysel ve sezgisel açıklamaları, bilginin içeriğinden çok, bu bilgiyi sunan aracın anlamlandırma biçimi üzerinde yönlendirici bir etkisi olduğunu görünür kılmaktadır.

3.1.3.4. Düşük Düzeyde Bilgi

Cinsiyet disforisi ve Transseksüellik kavramına yönelik kavramı hiç duymamış başka kavramlarla karıştıran ya da kavramın kendisinde çağrıştırdıkları üzerinden açıklamaya çalışan katılımcılar (K12, K19) olmak üzere düşük düzeyde bilgi sahibi olarak nitelendirilen bu temada kategorilendirilmiştir.

“Çok bilmiyorum maalesef. Sosyal medyada görüyorum cinsiyetini değiştirenleri cinsiyetlerine ait hissetmiyorlar farklı bedende olduklarını dile getiriyorlar bazen komik içeriklerle durumlarını mizahi şekilde anlatıyorlar bazen de hayat öyküleri şeklinde Translık kadıncık erkek, erkekken kadın olmak.” (K19,Kadın, 27 yaş)

“Bu disfori işte hoşnutsuzluk kavramı daha çok bir beğenmeme mi cinsiyetinden hoşnut olmama mı? Transseksüelliği biliyorum artık çok görür olduk alıştık ama hastalık gibi bir şey bence tedavi edilmesi gereken bir durum.” (K12, Kadın, 22 yaş)

Düşük düzeyde bilgi sahibi katılımcılar ise ilgili kavramlara ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını açıkça belirtmekte ya da yalnızca temel çağrışımlar üzerinden kısa ve doğrudan açıklamalar sunmaktadır. “Translık kadıncık erkek, erkekken kadın olmak” (K19) veya “Transseksüelliği biliyorum artık çok görür olduk alıştık ama hastalık gibi bir şey bence” (K12) gibi ifadeler, kavramsal bilgi eksikliğini açıkça yansıtmaktadır

Katılımcıların cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin bilgi düzeylerini yansıtan ifadeleri, yalnızca bireysel bilgi birikiminin değil; aynı zamanda bu bilgilere hangi kaynaklar aracılığıyla ulaşıldığının da bir göstergesi niteliğindedir. Veriler,

katılımcıların büyük çoğunluğunun bu kavramlara dair bilgilerini medya ve özellikle sosyal medya mecralarında karşılaştıkları temsiller aracılığıyla edindiğini göstermektedir. Bu durum, bilginin içeriğinden çok sunuluş biçiminin, katılımcıların kavramlara dair algı ve tanımlamalarda belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bilgi düzeyi teması altında değerlendirilen katılımcıların çoğu, cinsiyet disforisi ve trans kimlik kavramlarını açıklarken, süreci “karar verme”, “tercih etme” veya “iyi hissetme” gibi bireysel yönelimi ve bireysel iyilik hâlini merkeze alan ifadelerle tanımlamıştır. Bazı katılımcılar bu süreci doğrudan “bireyin bedeni ve kararı” söylemiyle ifade etmiş bazıları ise bu çerçeveyi dolaylı biçimde yansıtmıştır.

Ancak özellikle katılımcıların çoğunluğunun söylemlerinde, cinsiyet disforisi ve trans kimlik kavramlarını medyada karşılaştıkları temsiller üzerinden açıklamaları, bu açıklamaların yalnızca bireysel iradelerinin bir sonucu olarak değil; aynı zamanda medyada tekrar eden kalıpların zihinlerde yer edinmesiyle oluşan içselleştirilmiş etkilerin bir yansıması olarak da değerlendirilmesi gerektiğini mümkün kılmaktadır. Özellikle sosyal medya platformlarında karşılaşılan “beden uyumsuzluğu”, “karar verme süreci” ve “trans kimlik geçişinin mutlu, iyi hissetmeyle bağdaştırılması” gibi anlatılar, bireylerin bu kavramlara yönelik yaklaşımlarını şekillendirmekte olup farklı çözüm yollarını görünmez kılarak bu noktadaki anlatıları öne çıkarmayı gölgelemiştir. Bu kapsamda medya hususunda, geleneksel kitle iletişim araçlarının yanı sıra; kullanıcı temelli ve etkileşimli bir yapı sergileyen, bu yönüyle günümüzün etkin bir aracı olarak gündelik hayatın merkezine yerleşmiş olan sosyal medyanın da yalnızca bir bilgilendirme aracı değil, aynı zamanda rızaya dayalı bir yönlendirme mekanizması olarak işlev gördüğü söylenebilir. Bu durum, Gramsci’nin hegemonya kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, medyanın toplumsal kabullerin yeniden inşasında işlev gören bir ideolojik aygıt olarak nasıl konumlandığını anlaşılmasında önemli bir perspektif sunmaktadır.

Gramsci’ye göre hegemonya, yalnızca zor ya da baskı yoluyla kurulan bir tahakküm biçimi olmayıp; bireylerin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimlerini şekillendiren ideolojik aygıtlar aracılığıyla, onların rızasını kazanarak inşa edilen bir iktidar biçimidir. Günümüzde ekonomik gücü ve baskı araçlarını (asker, polis vb.) elinde bulunduran egemen sınıflar, toplumsal düzlemde kendi anlam dünyalarını, yerleşik kabullerini ve ideolojilerini hâkim kılma çabasını zor kullanarak değil; medya gibi ideolojik aygıtlar

aracılığıyla, yani rıza üretimi yoluyla gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda, gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelen medya ve özellikle yeni medya bağlamında yer alan sosyal medya platformları, söz konusu ideolojik aygıtlar içerisinde hegemonik düzenin inşasında ve sürdürülmesinde merkezi bir işleve sahiptir (Çoban, 2011, s. 79–127).

Bilgi düzeyi teması kapsamında yer alan temalar değerlendirildiğinde, sosyal medya platformlarının cinsiyet disforisi ve trans kimlik kavramlarının tanımlanmasında belirleyici bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu kavramları sosyal medyada karşılaştıkları temsiller üzerinden tanımlamış ve süreci çoğunlukla “karar verme”, “iyi hissetme” ya da “bireyin bedeni ve kararı” gibi öznel ifadelerle açıklamıştır. Bu durum, katılımcı söylemlerinin yalnızca bireysel düşüncelere değil; tekrar yoluyla içselleştirilen, yaygın sosyal medya anlatılarına da dayandığını düşündürmektedir. “Nasıl mutlu olacaksın öyle yaşamalı” veya “doğal olarak cinsiyetini değiştirmesi” gibi ifadeler, medya temsillerinin yalnızca görünürlük sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda belirli anlam çerçevelerini meşrulaştıran ve düşünsel sınırlar çizen bir yönlendirme gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle sosyal medya, bilgi sunan bir araç olmanın ötesinde, bireylerin algılarını şekillendiren ideolojik bir aygıt olarak işlev görebileceğini göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların benzer ve tekrarlayan tanımlamalar yoluyla cinsiyet disforisi ve trans kimlik kavramlarını açıklamaları, kültür endüstrisi eleştirisini de akla getirmektedir. Bu eleştiriye göre, kitle iletişim araçları karmaşık toplumsal sorunları sadeleştirerek sunar, entelektüel çeşitliliği sınırlar ve bireylerin düşüncelerini standartlaştırır (Adorno ve Horkheimer, 2010). Bu çerçevede, katılımcıların söylemlerinde gözlemlenen tekrar eden ifade kalıpları, medya temsillerinin yalnızca bilgilendirme değil; aynı zamanda düşünsel yönelimi biçimlendirme, alternatif yaklaşımları görünmez kılma ve belirli bakış açılarını yeniden üretme işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

3.1.4. Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transseksüellik Kavramıyla İlk Kez Nereden Bilgi Edindikleri

Temalar	Katılımcılar	N
Arkadaş Çevresi	K1, K14, K18, K20	4
Sosyal Medya	K2, K5 K7, K9, K11, K13, K16	7
Geleneksel Medya	K3, K4, K6, K8, K10, K12, K15, K17, K19	9

Tablo 5: Katılımcıların Cinsiyet Disforisi ve Transeksüellik Kavramıyla İlk Kez Nereden Bilgi Edindiğine İlişkin Temalar (N=20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyet disforisi ve transeksüellik kavramıyla ilk tanıştıkları kaynaklar arasında arkadaş çevresi, sosyal medya ve geleneksel medya araçları (televizyon, sinema, dizi, magazin programları vb.) öne çıkmaktadır. Özellikle sosyal medya ve geleneksel medya temalarında katılımcıların daha fazla yoğunlaştığı; bu bağlamda bu mecraların, ilgili kavramlara dair görünürlük kazandırılmasında belirgin bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca arkadaş çevresi teması içerisinde yer alan bazı katılımcı ifadelerinde de bu mecralara yönelik dolaylı ya da doğrudan atıflara yer verilmesi dikkat çekmektedir.

3.1.4.1. Arkadaş Çevresi

Arkadaş çevresi teması altında yer alan katılımcıların (K1, K14, K18, K20) cinsiyet disforisi ve transeksüellik kavramlarına ilişkin ilk bilgilerini, cinsel kimlik konusunda sorun yaşayan ya da trans birey olan arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler ve bu ilişkilerden edindikleri gözlemler aracılığıyla edindikleri anlaşılmaktadır. Deneyim ve gözlem yoluyla bu kavramlara dair ilk farkındalıklarını geliştirdiklerini ifade eden katılımcıların çoğu, aynı zamanda sosyal medyada karşılaştıkları temsillerin de bu sürece katkı sağladığını belirtmiştir.

“Sosyal medyadan da okumalarım da ama aslında yakın bir arkadaşımın cinsel hoşnutsuzluk yaşaması sürecine şahit olmamla yaşadığı süreci bizzat yanında olarak hissetmemle bilgim var diyebilirim. Arkadaşımı o kadar fazla yargıladılar ve görmezden geldiler ki yani aslında onun bedeni ve onun kararı geriye döndüğümde iyi ki ona destek oldum diyebiliyorum. Cinsiyet hoşnutsuzluğu kavramı bireyin doğumda atanan cinsiyetinden memnun olmaması durumudur; translık ise doğal olarak bireyin cinsel kimliğine karar vererek kendini ait hissettiği kimliğe geçmesi durumudur.” (K1, Kadın, 18 yaş)

K1'in "translık ise doğal olarak bireyin cinsel kimliğine karar vererek kendini ait hissettiği kimliğe geçmesi durumudur" ifadesi, Judith Butler'ın cinsiyetin performatifliği kuramı bağlamında değerlendirildiğinde önemli bir zemin sunmaktadır. Butler'a göre cinsiyet, biyolojik olarak sabit ya da doğuştan belirlenmiş bir gerçeklik değil; toplumsal normların etkisiyle tekrar eden söylem ve davranışlarla inşa edilen bir süreçtir. Bu bağlamda, katılımcının belirttiği üzere hem sosyal medya aracılığıyla hem de yakın arkadaşları aracılığıyla doğrudan gözlemlediği deneyimler, cinsiyet kimliğinin bireysel deneyimlerle şekillenebileceğine ve bunun "doğal" bir yönelim olarak algılanabileceğine dair bir görüş geliştirmesine zemin hazırlamıştır. Katılımcının bu doğrultuda trans kimlik deneyimini, bireyin kendini ait hissettiği cinsiyeti yaşama hakkı ve ifadesi olarak görerek bu süreci performatif ve normal olarak içselleştirmiş olduğu görülmektedir.

"Arkadaşımla arkadaşım cinsel geçiş sürecindeydi kendileri aynı semtte olmalarından tanıştı ben üniversite de tanıdım onları. Cinsiyetini, kimliğini ailesinin de desteğiyle değiştirme aşamasında. Yirmi bir yaşında kendisini gördükçe selam verirdim süreciyle ilgili sorunlardan bahsedirdi. Toplumda kabul görmemelerinden falan. Ortaokuldayken bedeniyle uyuşmadığı ailesine bunu çekinmeden paylaştığını ve ailesinin de bunu anlayışla karşıladığını söylemişti. Bayağı şaşırmıştım kendisiyle sık görüşmüyorum gördükçe selam verip yoluma devam ediyorum biraz çekiniyorum yan yana gözükmekten insanların tepkileri kötü yani direkt etiketlenilebilirsin medyadan görüyoruz inanılmaz önyargı var bu görüşmemde bayağı olmuştur yeni üniversiteye başladığımda falandı sanırım Instagram'da da görüyorum reelslerden cinsiyetine ait hissetmeyen insanları hoşnutsuzluk sanırım bu yani "(K18, Erkek, 18 yaş)

K18'in ifadesinde cinsiyet disforisine ve transseksüel bireylere yönelik kavramlarla ilk karşılaşmasını doğrudan arkadaş çevresinden sağladığı arkadaşının bir cinsiyet kimliğine dair geçiş sürecine yönelik gözlemleriyle bu durumu açıkladığı görülmektedir. Katılımcı geçiş sürecinde olan bireyin yaşadığı süreci yakından gözlemleme fırsatı bulmuştur. Katılımcının ifadesinde yer alan "Ortaokuldayken bedeniyle uyuşmadığı ailesine bunu çekinmeden paylaştığını ve ailesinin de bunu anlayışla karşıladığını söylemişti. Bayağı şaşırmıştım" şeklindeki ifadesi toplumda bu tür deneyimlerin norm dışı olarak algılanmasına yönelik içselleştirilmiş kabullerin olduğunu göstermektedir. Yani cinsiyet kimliğine dair geçiş sürecinde olan bireylerin genelde ailesiyle veya toplumla kabul sorunları yaşaması alışagelmiş, olağan olarak görülmektedir. Ayrıca katılımcının

ifadesinde cinsiyet disforisini ya da transseksüellik kavramlarını teorik olarak tanımlanmasından ziyade kavramlara dair süreçsel bir vurgunun olduğu ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda katılımcı “cinsiyetine ait hissetmeyen” “bedeniyle uyuşmama” “toplumsal kabul sorunu” gibi aktarımlarla aslında kavramların teorik tanımlanmasından ziyade süreçsel gelişimine vurguyu göstermektedir. Öte yandan, katılımcının cinsiyet geçiş sürecinde olan arkadaşıyla kurduğu ilişkiyi sınırlı tutması, yan yana görünmekten kaçınması ve etiketlenme kaygısı taşıması, damgalanma korkusunun söz konusu kavramlara dair deneyim içerisinde olan bireylerle bireysel ilişkiler üzerindeki şekillendirici rolünü ortaya koymaktadır.

3.1.4.2. Sosyal Medya

Cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramları ile ilk defa sosyal medyada karşılaşarak sosyal medya aracılığıyla öğrenen katılımcılar (K2, K5, K7, K9, K11, K13, K16) sosyal medya da yer alan kısa videolar ve paylaşımlar yoluyla bu kavramlara açıklama getirmişlerdir. Katılımcılar sosyal medya platformları özelinde cinsiyet disforisine ve trans bireylere yönelik görmüş oldukları bireysel deneyim anlatılarıyla cinsiyet değişim süreci, vb. diğer süreç videoları gibi içeriklerle kavramları öğrenmiş ve sosyal medyanın içerikleri tekrarlayıcı yapısıyla da pekiştirmiş ve içselleştirmişlerdir. Kültür Endüstrisi eleştirisine göre de kitle iletişim araçlarının sürükleyici ve ticarileştirici formatları, tektip bakış açıları oluşturabilmektedir (Adorno ve Horkheimer, 2010). Bu bağlamda önemli bir kitle iletişim aracı olarak sosyal medyanın içerikleri tekrar eden algoritmik yapısının kullanıcıların bu kavramlara yönelik tanımlamalarını bu kapsamda algılarını sınırlı tek düze örnekler üzerinden ifade etmesine neden olduğu söz konusu tema altında ön plana çıkmıştır. Bu durum katılımcıları sosyal medya teması altındaki ifadelerinde açık bir şekilde yansıtmıştır.

“Kavramlar hakkında az da olsa bilgi sahibi olduğumu söyleyebilirim. Çünkü bu örneklerle sosyal medyada çok fazla rastladım. Fakat tam tanımını yapmam zor; bir cinsel kimlik sorunu olarak görüyorum. Sosyal medyada, ameliyat aşamalarını neden bu kararı aldıklarını anlatan videoları izliyorum. Anlıyorum onları zor çok zor bir durum bir de insanlara açıklama yapmak zorunda kalıyorlar burada konuşarak ne kadar zor durumda olduklarını anlıyorum.” (K7, Kadın, 19 yaş)

“Sosyal medya bu konuda oldukça fazla örnek gösteriyor bu durumu yaşayan kişiler bedeniyle yaşadıkları savaşı anlatıyorlar sosyal medya onların seslerini duyuruyor anlaşılmasını sağlıyor.” (K2, Erkek, 21 yaş).

K7 katılımcısının ifadesi değerlendirildiğinde, cinsiyet disforisi ve trans kimliklere dair bilgilerini sosyal medya aracılığıyla edindiği ve bu süreçte karşılaştığı bireysel hikâyelerle empati kurduğu anlaşılmaktadır. Ancak K7’nin “ameliyatlarını neden bu kararı aldıklarını anlatan videoları izliyorum” şeklindeki ifadesi, bu kavramları bedensel bir dönüşüm süreci üzerinden anlamlandırdığını gösterirken; aynı zamanda sosyal medyada var olan cerrahi müdahale temsillerinin, cinsiyet disforisi ve trans kimlik kavramının çok boyutlu yapısının geri planda kalmasına ve bu kapsamda gelişen algının daha sınırlı bir çerçevede şekillenmesine katkı sunduğunu da düşündürmektedir. Ayrıca K7 katılımcının “ameliyatlarını neden bu kararı aldıklarını anlatan videoları izliyorum” söyleminin ardından “Anlıyorum onları zor çok zor bir durum bir de insanlara açıklama yapmak zorunda kalıyorlar burada konuşarak ne kadar zor durumda olduklarını anlıyorum” şeklindeki söylemi sosyal medyada sunulan bu kavramlara dair temsillerin katılımcının empatiye dayalı bir yaklaşım göstermesinde etkili olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, K2’nin “bu durumu yaşayan kişiler bedeniyle yaşadıkları savaşı anlatıyorlar sosyal medya onların seslerini duyuruyor” ifadesi de sosyal medyanın bireylerin deneyimlerine görünürlük sağlarken empati yaklaşımını pekiştirdiğini göstermektedir. Ancak özellikle her iki katılımcının da sosyal medyada gördükleri temsiller doğrultusunda cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin tanımlamalardan ziyade yalnızca empatiye dayalı bir yaklaşım sergilemeleri dikkat çekmektedir. Bu durum, sosyal medyada cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin dolaşıma giren temsillerin çoğunlukla duygusal yaklaşımı destekleyen bireysel deneyim anlatıları aracılığıyla sunulduğunu; buna karşılık toplumsal, kültürel ve bedensel dönüşüm sürecinin fiziksel ve ruhsal açıdan içerdiği güçlükler ile cerrahi müdahalelere ilişkin kapsamlı anlatıların arka planda kaldığını düşündürmektedir. Bu tema kapsamında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bu temsillere dayalı olarak empatiye odaklanan duygusal farkındalık temelinde bir yaklaşım sergilemeleri ve söz konusu kavramların karmaşık ve çok boyutlu yapısına dair tanımlarında bu boyutlara yüzeysel ya da hiç değinmemeleri, bu dengenin sosyal medyada var olan temsiller aracılığıyla nasıl kurulduğuna yönelik sorgulamayı da

beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede, sosyal medyada cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına ilişkin öne çıkan temsillerin, bu kavramların psikolojik, toplumsal, kültürel ve bedensel boyutlarını birlikte ve derinlemesine ele alan geniş bir çerçeve sunmadığı anlaşılmaktadır. Tema kapsamında katılımcıların büyük çoğunluğunun benzer ifade kalıplarıyla empati odaklı bir yaklaşım sergilemesi, anlamlandırmanın çoğunlukla duygusal farkındalık üzerinden ve sınırlı bir kapsamda kurulduğunu düşündürmektedir. Bu örüntü, sosyal medya temsillerinin anlam üretimi süreçlerinde bazı bağlamlarda hegemonik bir işlev üstlenebileceğine işaret etmektedir.

3.1.4.3. Geleneksel Medya

Sinema ve Diziler:

Cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarıyla ilk kez geleneksel medya araçları ile karşılaşan (K4, K8, K12, K3, K6, K10, K15, K17, K19) katılımcılar televizyon, magazin programları, haber bültenleri ve röportajlar aracılığıyla söz konusu kavramlarla ve temsillerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Özellikle (K4, K3) sinema ve diziler aracılığıyla bu temsillerle karşılaşmış olduğunu belirtmiş olup bu kavramlara ilişkin bilgilerini çoğunlukla izlemiş oldukları kurgu karakterlerinin yaşantıları üzerinden edindikleri örneklerle ifade etmişlerdir. Görsel anlatımın etkileyici doğası gereği, bu yapımlar izleyicilerde empati geliştirme, özdeşleşme kurma ve konuyu duygusal düzeyde deneyimleme gibi yollarla anlam üretimini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı açısından bakıldığında, bu öğrenme süreci "özdeşleşme yoluyla model alma" biçiminde gerçekleşmektedir. Katılımcılar, film ya da dizilerde izledikleri karakterlerin deneyimlerini gözlemleyerek, onların yaşadığı içsel çatışmaları ve toplumsal mücadeleleri anlamlandırmaya çalışmışlardır (Bandura, 2006). Bununla birlikte, sinema ve dizilerdeki temsillerin, cinsiyetin sabit bir kimlikten ziyade, toplumsal normlar ve tekrar eden davranış kalıpları üzerinden sürekli biçimde sahneye konulan bir yapı olduğunu görünür kıldığı söylenebilir (Butler, 1990). Bu temsil pratikleri, izleyicilerin cinsiyet kimliğini daha esnek ve değişken bir olgu olarak algılamasına katkı sunmaktadır. Ayrıca popüler kültürün önemli aracı ve ürünü haline gelen sinema ve diziler, toplumun genel beğenisine hitap etmek amacıyla, konuları basitleştirme ve kalıplaşmış anlatılarla sunma eğilimindedir. Bu durum, trans bireylerin ya da cinsiyet disforisi yaşayan bireylerin yaşantılarının klişeleşmiş karakterlerle temsil

edilmesine neden olur. Bu durum ise katılımcıların bu temsiller aracılığıyla konuya dair yüzeysel bir bilgi edinmelerine ve olgunun çok katmanlı toplumsal ve psikolojik boyutlarını fark edememelerine kültür endüstrisinde de vurgulandığı üzere edilgen birer izleyici olmalarına neden olmaktadır (Adorno ve Horkheimer, 2010). Bu bağlamda, geleneksel medya teması altında bazı katılımcıların, geleneksel medya araçları aracılığıyla karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimliklere yönelik içerikleri eleştirel bir farkındalıkla değerlendirdikleri görülürken, katılımcıların büyük çoğunluğunun ise Adorno ve Horkheimer'ın kültür endüstrisi eleştirisinde vurguladığı biçimde, bu temsilleri sorgulamaksızın ve eleştirel bir süzgeçten geçirmeksizin sunulduğu biçimde anlamlandırdıkları gözlemlenmiştir.

“Bu kavramları duydum. Bildiğim kadarıyla cinsiyet disforisi, bireyin biyolojik cinsiyetiyle kimliksel sorunlar yaşaması sonucu ortaya çıkan bir durum. Bu durum nedeniyle cinsiyetini değiştiren kişilere de transseksüel deniyor. Bu kavramları gördüğüm ilk yer kulağa biraz komik gelse de çizgi diziler olmuştur. Ben “Family Guy”, “South Park”, “Simpsonlar” gibi içinde bulunduğu ülkeyi ve belirli konuları ele eğlenceli bir şekilde ele alan çizgi dizileri çok seven ve sürekli tekrar tekrar izleyen biriyim. Bu kavramları da ilk önce Family Guy’da duymuştum. Karakterlerden birinin babası aslında kendini yıllarca kadın olarak hissettiğini ve erkek bedenini onu hapsettiğini söylemişti. İşin garip yanı da bunu söyleyen karakterin emekli bir general olmasıydı. ABD’nin dizi ve sinema sektöründe şöyle bir kural vardır: “Toplumda yaşanan absürt veya farklı bir durum, davranış dizi sektöründe ele alınmaya başladıysa, artık normalleşmiştir.” O bölümü izlediğimde de böyle düşündüm ve artık normal olarak görülen bu kavramları internet ya da sosyal medyada da sıkça rastlamaya başladım. (K4, Kadın, 20 yaş)

Cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarıyla ilk kez sinema ve diziler aracılığıyla karşılaşan katılımcılar arasında K4’ün ifadesi bu tür yapımların söz konusu bu kavramlara tanıtılmasında ve anlamlandırmasında ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcı cinsiyet disforisi ve transseksüel bireylere yönelik kavramlarla karşılaştığı ilk yer olarak “Family Guy”, “South Park”, “Simpsonlar” gibi çizgi dizileri örnek vermiş ve bu bağlamda özellikle “Family Guy” üzerinden karakterin “yıllarca kadın olarak hissettiğini ve erkek bedenini onu hapsettiğini” söylediğini ifade etmiştir. K4’ün bu ifadesi cinsiyet hoşnutsuzluğunun temel özelliği olan bedensel uyumsuzluğu hissiyle doğrudan örtüşmektedir. Ayrıca K4’ün ifadesinden dikkat çeken bir diğer bağlam ise katılımcının

eleştirel ve farkındalık sahibi bir bakış açısına sahip olmasıdır ABD’de dizi ve film sektörüne yönelik “Toplumda yaşanan absürt veya farklı bir durum, davranış dizi sektöründe ele alınmaya başladıysa, artık normalleşmiştir.” şeklindeki değerlendirmesi cinsiyet kimliğinin zaman içerisinde sinema/ televizyon ve medya aracılığı ile daha alışılmış esnek ve değişebilen bir yapı olarak ele alınmasının, bu konuda normalleştirici bir algı oluşturabileceğine yönelik bir farkındalığa işaret etmektedir.

“Cinsiyet hoşnutsuzluğu ve transseksüellik hakkında daha önce duyduğum kavramlar ama çok derin bir bilgin yoktu. Disforinin, kişinin doğuştan gelen cinsiyetini kabul etmemesi; transseksüellik ise istediği uygun kimliğe geçme süreci olduğunu düşünüyorum. Televizyonda tarafsız haber kanallarından magazin programlarından twitter’den görüyoruz bugün LGBT içerikleri zaman zaman gündem oluyor, ayrıca bazı ünlü isimlerin cinsiyet değiştirmeleriyle ilgili magazin haberleride çokça günemde olabiliyor bazen medya bu konuda oldukça fazla örnek gösteriyor bu durumu yaşayan kişiler bedeniyle yaşadıkları savaşı anlatıyorlar.” (K3, Erkek, 18 yaş)

K3’ün ifadesi değerlendirildiğinde, cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarına yönelik bilgi edinme sürecinin ağırlıklı olarak geleneksel medya temsilleri üzerinden şekillendiği görülmektedir. Bu temsiller, çoğunlukla magazin içerikleri aracılığıyla görünürlük kazanmakta; özellikle ünlü figürlerin cinsiyet kimliğiyle ilgili deneyimleri, bireysel anlatılar biçiminde sunularak kamuoyunun ilgisini çekmektedir. Medyanın bu tür içerikleri çoğu zaman yüzeysel, basitleştirilmiş ve indirgemeci bir biçimde aktardığı; toplumsal, kültürel ve psikolojik boyutları arka planda bırakarak bireysel dönüşüm hikâyelerine odaklandığı anlaşılmaktadır. Katılımcının cinsiyet disforisi ve transseksüellik kavramlarını sınırlı da olsa anlamlandırma çabası bu bağlamda değerlendirildiğinde, tanımlamaların daha çok medyada görünürlük kazanmış bireysel deneyim anlatılarına ve popüler figürlerin yaşam öykülerine dayandığı izlenimi oluşmaktadır. Özellikle katılımcının “bedeniyle yaşadıkları savaş” ifadesi, bu temsillerin etkisiyle sloganlaşmış bir anlatı biçiminin içselleştirildiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, katılımcının ifadelerinde cinsiyet disforisi yaşayan bireylere karşı empatik bir yaklaşım benimsediği ve trans kimliğe geçiş sürecini olağan karşıladığı da dikkat çekmektedir. Bu durum, medyada görünürlük kazanan kişisel anlatıların, bireylerin algı ve değerlendirme süreçlerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, geleneksel medya araçları üzerinden bilgi edinen katılımcıların ifadelerinde, cinsiyet

disforisi ve transseksüellik gibi çok katmanlı kavramların yüzeysel, parçalı ve bağlamsal derinlikten uzak biçimde anlamlandırıldığı söylemek mümkündür.

3.1.5. Katılımcıların Cinsiyet Disforine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Sosyal Medyada Gördükleri Temsillere Yükladıkları Anlamlar

Temalar	Katılımcılar	N
Hoşgörü	K1, K7, K11, K15	4
Empati	K2, K5, K6, K13	4
Yanlış Örnek Teşkil etme	K3, K4, K9, K14, K19	5
Önyargı ve Ayrımcılık	K18, K20	2
Toplumsal Değerlere Aykırı	K8, K10, K12, K16, K17	5

Tablo 6: Katılımcıların Cinsiyet Disforine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Sosyal Medyada Gördükleri Temsillere Yükladıkları Anlamlar (N = 20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında katılımcılara sosyal medya platformlarında cinsiyet disforine ve transseksüel bireylere yönelik görmüş oldukları temsillerle ilgili neler düşündükleri sorulmuştur. Bu bağlamda katılımcıların sosyal medyada görmüş oldukları söz konusu temsilleri nasıl anlamlandırdıkları analiz edilerek konuya ilişkin katılımcıların anlam dünyalarının ortaya konulması sağlanmıştır. Yukarıda yer alan Tablo 6, katılımcıların sosyal medya platformlarında cinsiyet disforine ve transseksüel bireylere yönelik görmüş oldukları temsillere yönelik algılarını ve bu temsilleri nasıl anlamlandırdıklarını göstermektedir. Katılımcıların bu temsillere yönelik olarak geliştirmiş olduğu anlamlar olumlu (hoşgörü ve empati) ve olumsuz (yanlış örnek teşkil etme, ayrımcılık, toplumsal değerlere aykırılık) olmak üzere beş alt tema olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma katılımcıların sosyal medya temsilleri aracılığıyla edinmiş oldukları duygusal ve düşünsel değerlendirmelere karşı önemli ipuçları sunmaktadır.

3.1.5.1. Hoşgörü

Hoşgörü teması altında yer alan (K1, K7, K11, K15) katılımcıların sosyal medyada karşılaşmış oldukları cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerini içeren temsillere karşı anlayışlı, kabul edici ve kapsayıcı bir anlam yükladıkları görülmektedir. Bu katılımcılar ifadelerinde özellikle cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi içerisinde olan bireylerin yaşadıkları sürece saygı duyulması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğu

özelikle bu tema altında sosyal medya platformlarının cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi içerisinde olan bireylerin kendilerini ifade etme alanı sunarak onların görünürlüklerini artırdıklarını bu sayede seslerini duyurabildiklerini belirtmişlerdir. Bu durum sosyal medyanın marjinalleştirilmiş gruplar için görünürlük sağlamanın yanı sıra aynı zamanda duygusal farkındalık ve toplumsal kabulün gelişmesi bağlamında işlev gördüğüne işaret etmektedir.

“Arkadaşımın sürecine şahit olmak ve sosyal medyada gördüklerim, bu bireylere karşı hoşgörülü olmamı sağladı. Önceden biraz daha tepkisizdim maalesef. Medya görünürlük sunmasa onları belki de görmeyeceğiz gördüğümüzde de tuhaf bakışlarımızla ötekileştireceğiz tıpkı diğer insanlar gibi onlar gerçekten bu muameleleri hakketmiyorlar onların bedeni onların kararı bizlere saygı duymak düşmeli.” (K1, Kadın, 18 yaş)

K1'in ifadesi değerlendirildiğinde, katılımcının hem sosyal çevresinden, yani arkadaşının cinsel kimliğiyle yaşadığı sürece doğrudan tanıklık etmesinin hem de sosyal medyada karşılaştığı temsillerin etkisiyle bu konuda daha hoşgörülü bir yaklaşım geliştirdiği anlaşılmaktadır. Özellikle "arkadaşımın sürecine şahit olmak ve sosyal medyada gördüklerim, bu bireylere karşı hoşgörülü olmamı sağladı, önceden biraz daha tepkisizdim maalesef" şeklindeki ifadesi, zaman içerisinde yaşanan düşünsel bir dönüşüme işaret etmektedir. Katılımcının bu dönüşüm sürecinde yalnızca kişisel deneyimlere değil, aynı zamanda medyanın görünürlük işlevine de açıkça vurgu yaptığı görülmektedir. “Medya görünürlük sunmasa onları belki de görmeyeceğiz; gördüğümüzde de tuhaf bakışlarımızla ötekileştireceğiz” ifadesi, sosyal medyada karşılaşılan temsillerin toplumsal dışlanmayı önlemeye dönük bir işlev taşıdığına dair güçlü bir izlenimi yansıtmaktadır. Bu noktada sosyal medya, katılımcının bu bireyleri fark etmesini sağlayan ve onları toplumsal gündeme taşıyan bir araç olarak konumlandırılmaktadır. Bu dönüşümde, sosyal medyada karşılaşılan temsil biçimlerinin etkisi dikkat çekicidir. Özellikle cinsiyet disforisi ve trans bireylere ilişkin kısa, duygusal yoğunluğu yüksek ve bireysel hikâyelere dayalı içerikler, bu kimliklerin görünür olmasına katkı sağlarken, kullanıcılar üzerinde anlayış geliştirmeye yönelik bir zemin de sunmaktadır. Ancak bu tür içerikler genellikle sosyal medyanın içerik sunma dinamiklerine bağlı olarak hızlı tüketilen ve seçilmiş temsillere dayandığı için, ortaya çıkan hoşgörü yaklaşımının daha derinlikli ve eleştirel bir kavrayıştan ziyade sınırlı bir yüzey sunumuna dayandığı da söylenebilir. Bu da sosyal medyanın temsil gücünün hem

dönüştürücü hem de sınırlandırıcı bir yön taşıdığına işaret etmektedir. K1 katılımcısının yaklaşımı değerlendirildiğinde, söz konusu temsillere yönelik yaklaşımın daha çok duygusal farkındalık temelinde şekillendiği; ancak bu temsillerin nasıl bir anlatı çerçevesi içinde üretildiğine ya da ne tür içerik pratiklerine bağlı olarak sunulduğuna dair bir sorgulamanın geliştirilmediği görülmektedir. Bu durum, sosyal medyada tekrar eden ve idealize edilmiş biçimlerde dolaşıma giren cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin, bu kimliklere dair anlamların sınırlı bazı temalar etrafında şekillenmesine neden olabileceğini yansıtmaktadır. Katılımcının bu temsillerle kurduğu ilişki göz önüne alındığında, bütüncül bir değerlendirme yerine daha çok duygusal farkındalıkla sınırlı bir yaklaşımın geliştiği söylenebilir. Bu durum, sosyal medyanın yalnızca görünürlük sağlayan bir mecra olmanın ötesinde, sunulan temsil biçimleri aracılığıyla belirli anlamların hangi çerçevede şekilleneceğine dolaylı olarak etki edebileceğini düşündürmektedir. Özellikle kısa ve tekrar eden içerik yapıları, kullanıcıların bu tür kimlikleri nasıl algılayacağına ilişkin belli başlı yönelimleri ön plana çıkarabilir. Bu yönüyle sosyal medya, anlam üretimi sürecinde yön verici bir işlev üstlenebilen bir ortam olarak değerlendirilebilir. Nitekim K1'in ifadesinde yer alan "onların bedeni, onların kararı" söylemi, bu tür platformlarda sıkça karşılaşılan bireysel özgürlük vurgusunu yansıtmaktadır. Bu da katılımcının sosyal medya aracılığıyla karşılaştığı temsiller doğrultusunda, kavrama yönelik anlamını belli değerler ve söylemler etrafında kurduğunu yansıtmaktadır.

3.1.5.2. Empati

Empati teması altında yer alan (K2, K5, K6, K13) katılımcıların ifadeleri sosyal medyada karşılaşmış oldukları cinsiyet disforisi ve trans bireylere ilişkin temsillere karşın bu bireylerin yaşamış oldukları süreçleri daha derinlemesine anlamaya başladıklarını göstermektedir. Katılımcıların çoğunun özellikle bu tema altında yer alan ifadelerinde sosyal medyada cinsiyet disforisine ve transseksüelliğe yönelik görmüş oldukları temsillerde söz konusu bireylerin ailevi olarak kabul sorunları yaşadıklarına, iş bulma konusunda yaşadığı zorluklara, toplumsal dışlanmayla maruz kalmalarına vb. odaklı olarak empati duygusu geliştirdikleri ortaya çıkmıştır.

"Instagram ve Twitter'da bilgilendirici paylaşımlar var. Trans bireylerin hikâyelerini dinlemek, onları daha iyi anlamamı sağlıyor hikayelerini kendi ağızlarından dinliyorum çünkü yüzlerini görüyorum doğruyu söylediklerini hissedebiliyorum

daha da önemlisi yaşadıkları zorlu süreci onları görmek istemeyen kalabalıklarca linçlenmelerine rağmen paylaşımları zaten bir cesaret gerektiriyor bunu göze alıyorlar.” (K6, Kadın, 20 yaş)

“Zor bir hayatları var. Çoğu ailesi kabul etmediği için ayrı bir evde yaşıyor. Aileleri reddediyor toplum reddediyor iş yerleri reddediyor. Kendileri bu durumlarını sosyal medyada anlatıyor eğlenceli içerikler çekerek sevilme istiyorlar kabul görmek istiyorlar.” (K2, Erkek 21 yaş).

K6 ve K2 katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde sosyal medyada cinsiyet disforisine ve transseksüel bireylere yönelik sunulan temsillerin, katılımcıların yalnızca söz konusu bu bireylerin deneyimlerini anlamaya daha yatkın hale gelmelerini sağlamakla kalmadığı aynı zamanda bu temsillerin duygusal bir etkileşim yaratarak empatinin gelişimine katkı sunduğu görülmektedir. Her iki katılımcı da cinsiyet disforisi yaşayanların veya trans birey olanların yaşadıkları zorlukları dışlanma, reddedilme, kabul görmeme gibi sorunlarla dikkat çekmiş ve bu bireylerin sosyal medyada kendilerini ifade etmelerine duyarlı bir şekilde yaklaşmışlardır. K6 “Trans bireylerin hikâyelerini dinlemek, onları daha iyi anlamamı sağlıyor hikayelerini kendi ağızlarından dinliyorum” şeklindeki ifadesi ile duygusal güveni oluşturduğunu gösterirken, K2 ise daha çok sosyal medyada görmüş oldukları temsillerde cinsiyet disforisi yaşayanların veya trans birey olanların maruz kalmış oldukları çoklu dışlanmaları sıralayarak bu bireylerin toplumsal kabul ihtiyacına odaklandığını göstermiştir. Bu kapsamda her iki katılımcı da empatik bir yaklaşım sergilese de K6’nın bireysel ve duygusal olarak bir anlamlandırmaya yöneldiği K2’nin ise daha toplumsal bir çerçeve ile empati kurmuş olduğu söylenebilir.

“Bu tarz temsilleri görmek hoşuma gitmiyor ama önyargılı biri de değilim onları gördüğümde gerçekten hallerine üzülüyorum herkes tarafından farklı olarak görülsem ve dışlansam kabul edildiğim bir yerde var olmaya çalışırdım. Onlarda sosyal medyada var oluyolar ama bazen bunun popülerliğe dönüştüğünü kurgusal bir durum mu olduğunu da düşünmüyor değilim yani sosyal medya sonuçta gelir sağlayabiliyor.” (K13, Kadın, 23 yaş)

K13’ün ifadesi değerlendirildiğinde K13 empati yaklaşımının sınırlarına dikkat çekmektedir. Cinsiyet disforisi ve trans bireylere yönelik temsilleri gördüğünde bu bireylerin dışlanmış ve var olduklarını göstermeye çalışan bireyler olduğuna yönelik üzüntüsünü belirtirken ancak aynı zamanda sosyal medyada karşılaştığı bu temsillerin samimiyeti konusunda şüphe duyduğuna dikkat çekmektedir. Katılımcının empati teması

altında yaşamış olduğu bu çelişki durumu aynı zamanda sosyal medyanın sunmuş olduğu içeriklerin ticarileşmesi ve duygu nesnesine dönüşmesine dair eleştirel bir farkındalığı yansıtmaktadır. Bu durum sosyal medya platformlarında yer alan temsillerin her zaman izleyici tarafından saf empati ile karşılanmadığını da göstermektedir.

Empati teması altında yer alan katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde katılımcıların tamamı cinsiyet disforisi yaşayan veya trans birey olan bireylerin deneyimlerini sosyal medya aracılığı ile tanımış ve duygusal bireysel ya da düşünsel bir perspektifte anlamlandırmıştır. Fakat empatik yaklaşımlar katılımcıların kişisel deneyimleri, değer yargıları ve medyaya dair eleştirel düşünce düzeyi gibi çeşitli unsurlara bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Sonuç olarak bu durum sosyal medya temsillerinin empatiyi artırma potansiyeline sahip olduğunu fakat bu potansiyelin ise izleyicinin bireysel perspektifine göre şekillendiğine işaret etmektedir.

3.1.5.3. Yanlış Örnek Teşkil Etme

Yanlış örnek teşkil etme teması altında yer alan (K3, K4, K9, K14, K19) katılımcıların sosyal medyada karşılaşmış oldukları cinsiyet disforisi ve trans bireylere ilişkin temsilleri eleştirel bir bağlamda değerlendikleri görülmektedir. Özellikle bu tema altında ifadelerini sunan katılımcıların sosyal medyada dolaşıma sokulan bu içerikleri genç nesil üzerinde olumsuz etkileri oluşturabilecek bir potansiyel ve bu bağlamda “özendirme ve popülerlik” sağlayan bir yapı olarak belirttikleri görülmüştür.

“Sürekli makyaj videoları ve özendirici anlatımlar, sosyal medya kullanan küçük yaştakiler için yanlış bir model oluşturuyor.” (K14, Erkek, 24 yaş).

“Elon Musk’ın oğlunun cinsiyet değiştirdiğini açıklayan bir video karşıma çıkmıştı. Çocuk daha çok küçük olmasına rağmen böyle bir yola girmesi beni biraz üzmüştü çünkü o yaşta birinin verdiği kararları mantıklı düşünerek verdiğini sanmıyorum ciddi bir konu ve o yaşta olan biri bu ciddiyeti görebilecek bir yapıda olmadığını düşünüyorum.” (K9, Erkek, 27 yaş)

“Örnekler hep abartılı, popülerleşme amaçlı sunuluyor. Bu, yeni nesil için olumsuz bir örnek bence.” (K19, Kadın, 27 yaş).

Katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde, K14’ün sosyal medyada cinsiyet disforisine ve transseksüelliğe yönelik sunulan içeriklerle ilgili ifadesinde bu tür içeriklerin küçük yaştaki sosyal medya kullanıcıları için yanlış bir rol model olacağı kaygısını taşıdığını görülmektedir. Benzer şekilde K19’un da “Örnekler hep abartılı, popülerleşme amaçlı

sunuluyor. Bu, yeni nesil için olumsuz bir örnek bence” ifadesiyle K14 ile aynı kaygıyı hassasiyeti taşıdığı ancak K14’ün ek olarak bu tür temsilleri popülerlik ürünü olarak değerlendirildiği görülmektedir. Özellikle K14 ve K19’un görüşleri bireysel cinsiyet geçişlerinin varlığına dair bir eleştiriyi değil bu süreçlerin sosyal medya platformlarında temsil edilerek popüler hale getirilmesine yöneliktir. K9 ise K14 ve K19 katılımcıların ifadelerinden farklı olarak Elon Musk ‘ın oğluna yönelik sosyal medyada görmüş olduğu temsil üzerinden “Çocuk daha çok küçük olmasına rağmen böyle bir yola girmesi beni biraz üzmüştü çünkü o yaşta birinin verdiği kararları mantıklı düşünerek verdiğini sanmıyorum” diyerek bireysel cinsiyet geçişlerinin varlığına dair bir eleştiri yapmıştır. Yanlış örnek teşkil etme teması altında yer alan katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde, söz konusu katılımcıların sosyal medya içeriklerini genç bireyler için yönlendirici ve yanıltıcı gerçeklikten kopuk olumsuz örnekler bağlamında değerlendirdikleri görülmektedir.

3.1.5.4. Önyargı ve Ayrımcılık

Önyargı ve ayrımcılık teması altında yer alan (K18, K20) katılımcıların sosyal medyada karşılamış oldukları cinsiyet disforisi ve trans bireylere ilişkin temsillere karşın direkt kişisel bir önyargı ya da ayrımcılık belirten bir ifade de bulunmadıkları aksine bu bireylere yöneltilen toplumsal önyargı ve ayrımcılığa eleştirel bir şekilde vurgu yapmış oldukları görülmüştür. Katılımcıların ifadeleri sosyal medyada bu bireylerin yalnızca varoluşları ya da görünürlükleri nedeniyle yoğun olumsuzluklara maruz kaldıklarını yönündendir. Bu durum bu tema altındaki katılımcıların kendilerini söz konusu bu bireylere karşı gösterilen ötekileştirici söylemlerden ayırttığını ve toplumsal önyargılara karşı eleştirel bir pozisyon aldığını göstermektedir.

“Onlara karşı inanılmaz bir önyargının olduğunu düşünüyorum paylaşımlarının altlarına ölürsün inşallah, hakaretler, aşağılayıcı sözler falan yazılıyor intihar edenler var” (K18, Erkek, 18 yaş).

“Onlar farklılıklarıyla var olmaya çalıştıklarını gösteriyorlar dik bir duruş sergiliyorlar ama giyiniş tarzlarından dolayı bile yaftalanıyorlar” (K20, Erkek, 21 yaş).

K18’in ifadesi, sosyal medyada cinsiyet disforisi ve trans birey olma deneyimi yaşayan bireylere yönelik sunulan içeriklerde bu bireylere yönelik önyargının ciddi psikolojik sonuçlara yol açabileceğine dikkat çekerken K4’ün yorumu ise toplumsal normların

dışına çıkan beden temsiline yönelik damgalayıcı tutumlara odaklanmaktadır. Her iki ifade de katılımcıların önyargı ve ayrımcılığa duyarlı ve eleştirel bir algı benimsediklerini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda söz konusu konuya dair ifadeleriyle önyargı ve ayrımcılık teması altında yer alan katılımcıların çoğunun sosyal medya içeriklerini yalnızca bilgilendirici ya da eğlence sağlayan bir bağlamda değil aynı zamanda toplumsal önyargıların yeniden üretildiği mecralar olarak anlamlandırdıkları söylenebilir. Bu farkındalık katılımcıların önyargı ve ayrımcılığa karşı mesafeli ve sorgulayıcı bir pozisyon geliştirdiğini gösterirken aynı zamanda bu yönüyle katılımcıların sosyal medyada görmüş oldukları bu içeriklere yönelik eleştirel yaklaşım gösterdiklerini de göstermektedir. Katılımcıların bu bakış açılarını anlamlandırma noktasında Adorno ve Horkheimer'in kültür endüstrisi eleştiri oldukça önemlidir. Adorno'ya göre medya, bireyi eğlendirmek bahanesiyle yönlendirir, düşünme yetisini bastırır ve eleştirel bilinci zayıflatır. Kültürel ürünlerin tektipleştirilmiş biçimde sunulması, bireyleri sıradanlaştırır ve özgünlüğü yok eder (Adorno ve Horkheimer, 2010). Ancak katılımcıların, sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin bu temsillere yönelik önyargı ve ayrımcılığın yeniden üretilmesine katkı sunduğunu yansıtan ifadeleri; bu içeriklere karşı eleştirel bir mesafe geliştirdiklerini ve böylece kültür endüstrisinde tanımlanan standartlaştırılmış/tektipleştirilmiş medya ürünleri karşısında edilgen özneler olmadıklarını, aksine sorgulayan ve eleştirel bilince sahip bireyler olduklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, kültür endüstrisi eleştirisinin öngördüğü edilgen tüketici modelinin dışına çıkan; sorgulayan eleştirel bilinç gösteren birey örneğinin, tema örnekleme içerisinde oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir.

3.1.5.5. Toplumsal Değerlere Aykırı

Toplumsal değerlere aykırılık teması altında, katılımcılar (K8, K10, K12, K16, K17) sosyal medyada cinsiyet disforisi ve trans bireylerin temsillerine karşı doğrudan olumsuz bir yaklaşım sergilememekle birlikte, bu temsillerin artan görünürlüğünün toplumsal normlarla ve geleneksel değer sistemleriyle çeliştiğine inandıklarını ifade etmektedirler. Katılımcılar cinsiyet disforisini deneyimleyen ya da trans olan bireylerin bireysel tercihlere saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamış, ancak sosyal medyadaki kapsamlı temsillerin toplumun kültürel yapısında bir kırılmaya neden olduğu konusunda endişelerini dile

getirmişlerdir. Bu durum, katılımcıların bireysel haklar ve özgürlükler ile toplumsal değerler kavramları arasında bir gerilim yaşadıklarını göstermektedir.

“Sosyal medyada sürekli trans bireylere yönelik ya da trans olmamış ama sürecin içerisinde olanlarla ilgili karşına örnekler çıkıyor insanların seçimlerine karışmak doğru değil ama sosyal medya da bu kadar çok temsil edilmelerinin bir toplumsal çözülme olduğunu düşünüyorum” (K10, Kadın, 23 yaş).

“Tamam, kendi tercihleri, kendi kararları da bizim de bir inancımız, değerlerimiz var. Bu konular giderek fazla yer buldu yani” (K16, Kadın, 26 yaş).

K10 ve K16 katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde katılımcıların cinsiyet disforini deneyimleyen ya da trans olan bireylerin kişisel haklar kapsamındaki görünürlüğüne değerli bulmalarına rağmen, bu görünürlüğün yaygınlaşmasını toplumsal düzen açısından sorunlu bulduklarını ortaya koydukları görülmektedir. Artan temsiliyet, katılımcılar için yalnızca bireysel çeşitlilik olarak değil, aynı zamanda "kültürel normlara zarar verme" riski olarak da vurgulanmıştır. Adorno ve Horkheimer'ın kültür endüstrisine yönelik eleştirisine göre medyanın rolü yalnızca eğlenceyle sınırlı değildir; ayrıca bireylerin entelektüel yapısını şekillendirir ve mevcut düzenin yeniden üretilmesini sağlar (Adorno ve Horkheimer, 2010) Katılımcıların, bu temsilleri geleneksel değerlerle çelişen bir şekilde yayıldığına dair anlamlandırması kültürel temsillerin yalnızca bireyi değil, aynı zamanda kolektif bilinci de etkilediğini göstermektedir. Sonuç olarak, bu tema bağlamındaki bulunan katılımcılar, toplumsal yapının sürdürülebilirliğini tehdit eden bir değişim hissetmektedirler. Bireysel farklılıklara doğrudan karşı çıkmasalar da bu farklılıkların medyada yoğun bir şekilde yer almasının kültürel normlara zarar verdiğine inanmaktadırlar.

3.1.6. Katılımcıların Sosyal Medyada Görmüş Oldukları Temsillerinin Önceki Görüşleri Üzerindeki Rolü

Temalar	Katılımcılar
Görüş Değişimi	K1, K2, K5, K7, K14, K18
Görüş Sabitliği	K3, K4, K6, K8, K15
Görüş Belirsizliği	K9, K10, K11, K12, K13, K16, K17, K19, K20

Tablo 7: Katılımcıların Cinsiyet Disforine ve Transeksüellikle İlgili Sosyal Medyada Görmüş Olduğu Temsillerin Daha Önce Var Olan Görüşleri Üzerindeki Rolü (N = 20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcılara, sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu ve trans kimlik deneyimleri içerisinde olan bireylere ilişkin ne tür temsillerle karşılaştıkları ve bu temsillerin önceden var olan görüşlerini değiştirip değiştirmediği sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar, görüş değişimi yaşayanlar, görüşleri sabit kalanlar ve görmüş olduğu temsillerden belirgin biçimde etkilenmeyen ya da tepkisi belirsiz kalan görüşü belirsiz katılımcıların olduğunu göstermiş olup bu bağlam dikkate alınarak Görüş Değişimi, Görüş Sabitliği ve Görüş Belirsizliği olmak üzere üç tema altında Tablo 7 'de sunulmuştur.

3.1.6.1. Görüş Değişimi

Görüşleri değişen katılımcıların büyük çoğunluğu, sosyal medyada karşılaştıkları içeriklerin etkisiyle daha önce sahip oldukları bazı kalıplaşmış düşünceleri sorguladıklarını bilgi ve farkındalık eksikliklerini giderme imkânı bulduklarını yansıtmaktadır. Katılımcı ifadeleri dikkatle incelendiğinde, bu değişimin genellikle benzer yapıdaki içeriklerle tekrarlayan karşılaşmalar sonucunda gerçekleştiği görülmektedir. Bu noktada, katılımcıların ifadelerinde özellikle bireysel anlatılara ve cinsiyet geçiş sürecine dair içeriklere yapılan tekrar eden vurgular, söz konusu süreci daha anlaşılır kılmaktadır. Sosyal medya platformlarında bu tür içeriklerin sıklıkla karşılarına çıkması, katılımcıların ilgili konulara dair düşünsel değerlendirmelerini yeniden gözden geçirmelerine zemin hazırlamış olabilir. Bu bağlamda, sosyal medya temsillerinin yalnızca bilgi ve farkındalık sunmakla kalmayıp, zamanla bireylerin yaklaşımlarında değişimi mümkün kılan bir etkileşim alanı olarak işlev gördüğü söylenebilir.

“Cinsiyetini değiştirme nedenlerini anlattıkları içerikler görüyorum çoğunlukla Düşündüğüm olumsuz fikirler bilgi yetersizliğinden kaynaklanıyordu bence Hayatlarını yakından görmem, kendi ağızlarından duymam önemliydi; sosyal medya ile edindiğim bilgiler düşüncelerimi oldukça geliştirdi” (K7, Kadın, 19 yaş).

“Cinsiyet değiştirme sürecinin psikolojik yükünü ve ameliyat aşamalarını anlatan içerikler izledikçe empati yapmadan duramıyorum. Eskiden dışlanmanın ne demek olduğunu anlamamıştım belki şimdi seslerini duyuyorum” (K18, Erkek, 18 yaş).

Katılımcı anlatıları değerlendirildiğinde, görüş değişiminin çoğunlukla yaygın dolaşımdaki medyatik içerikler ve özelinde medyada yer alan popüler kültüre dayalı

içeriklerle (haber-magazin, influencer anlatıları vb.) kurulan tekrarlayan karşılaşmalar sonucunda kademeli biçimde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde özellikle içeriklerin tematik ve anlatsal benzerliklerinin (ortak anlatı şemaları, duygusal vurgular vb.) öne çıkışı dikkat çekmektedir. Bu benzerliklerin oluşturduğu yinelenen temasların, etkileşimi birikimli hâle getirerek katılımcıların konuya dair önceki görüşlerinin yeniden değerlendirmelerine ve bilgiyi tamamlama/anlamlandırma yönünde bir eğilim geliştirmelerine eşlik ettiği söylenebilir. Bu süreçte, sosyal medya platformlarının algoritmik akışı çerçevesinde temsillerin düzenli biçimde görünür olması ise katılımcıların değerlendirmelerinin zaman içinde yumuşamasına ve daha ılımlı yaklaşımlar geliştirmelerine katkıda bulunmuş olabilir. Medyada pek çok farklı konuyu kapsayan popüler kültür içerikli anlatıların, cinsiyet disforisi ve trans kimlik konularında da dolaşıma girdiği, katılımcıların ifadelerinden gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak anlaşılmaktadır. Bu içeriklerin, popüler kültüre özgü anlatı formatıyla söz konusu konuyu soyut bir tartışma alanından çıkararak daha somut ve gündelik yaşamla ilişkilendirilen bir bağlama taşıdığı ifade edilebilir. Katılımcılar, cinsiyet disforisi ve trans kimliğe dair sosyal medyada gördükleri temsillerin görüşlerinde değişim sağladığını ifade ederken, özellikle kişisel deneyimlere, sürece dair benzer paylaşımlara sıklıkla atıfta bulunmaktadır. Bu durum, popüler kültür kaynaklı içeriklerin gündelik yaşamla kurduğu bağın, katılımcıların konuyla ilgili değerlendirmelerini etkileyebilmiş olabileceğini yansıtmaktadır.

Görüş değişimi teması altında yer alan ve temadaki katılımcıların büyük çoğunluğunun yaklaşımlarını yansıtan K7 ve K2'nin ifadeleri, sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin, katılımcıların görüşlerinde değişime eşlik edebildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, özellikle sürece dair yaşantıların ve duygusal deneyimlerin doğrudan aktarıldığı içeriklerle karşılaştıkça, konuya yönelik önceki yaklaşımlarını sorguladıklarını ifade etmektedir. Bu noktada, cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine ilişkin popüler kültür bağlamında sunulan medya içeriklerinde yer alan kişisel deneyim temelli anlatımların katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanması, bu konuların soyut ya da mesafeli bir tartışma alanı olmaktan çıkıp gündelik yaşamla ilişkilendirilen bir çerçeveye taşındığını göstermektedir. K7'nin, sosyal medyada karşılaştığı cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin görüş değişimini “kendi ağızlarından duymam önemliydi” şeklindeki ifadesiyle gerekçelendirmesi, bu

mecralardaki kişisel anlatıların etkisini açık biçimde ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, K2'nin duygusal yük ve empati vurgusu, katılımcıların yalnızca bilgi edinmekle kalmayıp, aynı zamanda duygusal düzeyde de sürece dahil olduklarını göstermektedir. Bu bağlamda, popüler kültür kaynaklı içeriklerin, yalnızca bilgi ve farkındalık sağlama işleviyle sınırlı kalmayıp, bireylerin konuya ilişkin yaklaşımlarını yeniden değerlendirmelerine, empati geliştirmelerine ve daha kapsayıcı bir anlayış biçimi oluşturmalarına olanak tanıyan çok katmanlı bir etkileşim alanı sunduğu söylenebilir. Sosyal medyada tekrar eden ve gündelik yaşama temas eden bu tür temsiller, bireylerin konuya dair düşünsel, duygusal ve toplumsal düzeyde yeniden konumlanmaları konusunda önemli bir yer tutmaktadır.

Ancak bununla birlikte, dikkat çeken bir diğer unsur, katılımcıların cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine dair sosyal medyada karşılaştıkları içerikleri çoğunlukla doğrudan ve eleştirel bir süzgeçten geçirmeksizin anlamlandırmaları ve bu bağlamda görüş ve yaklaşımlarını belirtmeleridir. İçeriğin doğruluğu, bütünlüğü ya da temsiliyet niteliğine yönelik bir sorgulamanın katılımcı ifadelerinde büyük ölçüde yer bulmaması, bu tür anlatıların yalnızca bilgilendirici ve farkındalık sağlayıcı değil, aynı zamanda yönlendirici ya da sınırlandırıcı etkiler de doğurabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu durum özellikle, biyolojik, psikolojik ve toplumsal boyutlarıyla çok katmanlı bir yapıya sahip olan cinsiyet disforisi ve trans kimlik gibi konular söz konusu olduğunda, içeriğin yalnızca görünürlük üzerinden değil, temsilin niteliği üzerinden de değerlendirilmesini elzem olarak gerekli kılmaktadır. Sosyal medyanın dinamik yapısı gereği içeriklerin kısa süreli, hızlı tüketilebilir formatlarda sunulması ve daha çok popülerleşme ya da trend olma potansiyeline sahip anlatıların öne çıkması, bu konuların karmaşık yapısının yüzeysel biçimde yansıtılmasını beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla, içeriklerin bu yönleri göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların söz konusu temsillerle kurdukları ilişkide yalnızca farkındalık geliştirmekle kalmayıp, yaklaşım ve algı biçimlerinin de biçimlenmesine ve belirli yönelimlerin oluşmasına açık hale geldikleri sosyal medyanın ise bu noktada işlevsel bir mecra olarak yerini aldığı söylenebilir.

3.1.6.2. Görüş Sabitliği

Bu tema, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine rağmen mevcut görüşlerini koruyan katılımcıları kapsamaktadır. Görüş sabitliği teması kapsamında değerlendirilen katılımcıların büyük çoğunluğunun, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin içerikleri; ya sunuluş biçimi ve yapısı bakımından gerçeği yansıtmadığı yönünde değerlendirdikleri ya da bu temsillere ilişkin önceden varolan mevcut düşünsel birikimlerini yeterli buldukları için, görüşlerinde belirgin bir değişim gözlemlenmediği görülmüştür. Bu durum ile cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine dair sosyal medya içeriklerinin katılımcılar üzerinde her zaman düşünsel bir dönüşümü beraberinde getirmeyebileceğini; kimi zaman var olan görüşlerin sürdürülmesine de sosyal medyanın sahip olduğu yapısal dinamiklerin (algoritmik akışta benzer içeriklerin tekrar karşıya çıkarılması, içeriklerin eğlence ya da magazinleştirme ekseninde sunulması ve temsil biçimlerinin standartlaşması) vb. işlevsel bir şekilde zemin hazırlayabildiği, tema kapsamında gözlemlenmiştir.

“Hayır, görüşlerimde değişiklik olmadı. Sosyal medyadaki popüler olmak için eğlence odaklı içeriklerle kendilerini alay konusu eden bu kişileri fazlasıyla gördüğüm için doğrudan inanmamayı tercih ediyorum. En doğru içerik çekiyor gibi gözükene bile sonradan sapıtığı için belli ediyor yani kendini.” (K15, Erkek, 25 yaş)

“Gördüklerimle görüşlerim değişmedi önceden de onların kabul edilmesi her insan gibi davranılmasını hak ettiğini düşünüyordum. İnsan gibi! Onlarda insan bu hakkı aramaları bence garip. Sosyal medyada da gayet kendilerini diğer insanlar gibi ifade ediyorlar.” (K6 Kadın 20 yaş)

K15 ve K6’nın ifadeleri, her iki katılımcının da sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine yönelik mevcut görüşlerini sürdürdükleri göstermektedir. Ancak söz konusu konuya dair bu görüş sabitliği, iki farklı gerekçelendirme biçimiyle ortaya çıkmaktadır. K15’in ifadesi, sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine ilişkin içeriklere yönelik belirgin bir güvensizlik yaklaşımı yansıtmaktadır. Katılımcının “popüler olmak için eğlence odaklı içeriklerle kendilerini alay konusu eden kişiler” ifadesi, bu içeriklerin inandırıcılığına dair kuşku taşıdığını bu bağlamda sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerini içeriklerin biçimini ve sunuluş tarzını dikkate alarak bu temsilleri eleştirel bir mesafede değerlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, bazı bireylerin sosyal medyada

karşılaştıkları içeriklerle kurdukları ilişkinin, yalnızca görünürlükle sınırlı kalmayıp; içeriğin nasıl sunulduğuna, hangi bağlamda üretildiğine ve ne şekilde temsil edildiğine göre şekillenebileceğini düşündürmektedir. K6'nın yaklaşımı ise tema kapsamında farklı bir çerçeve sunmaktadır. Katılımcı, trans bireylerin sosyal medyada kendilerini “diğer insanlar gibi” ifade ettiklerini belirtmesi bunu olağan ve beklenen bir durum olarak gördüğünü göstermektedir. Ayrıca K6'nın söyleminde trans bireylerin temel insan hakları kapsamında eşit muamele görmesine yönelik vurgu normatif bir kabulü gösterse de bu yaklaşım, sosyal medyada karşılaşılan temsillerin bireyin mevcut düşünce biçimini yeniden ele almasına neden olacak bir sorgulama sürecine dönüşmemektedir. Dolayısıyla K6, temsil edilen deneyimleri onaylamakla birlikte, bu temsillerden etkilenecek kendi yaklaşımını dönüştürme ihtiyacı duymamıştır. Görüş sabitliği teması altında yer alan katılımcıların büyük çoğunluğunun, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine karşı mevcut görüşlerini sürdürdükleri; bu görüşlerin ise K15 ve K6 örneklerinde de görüldüğü üzere, genellikle içeriklere yönelik temkinli, eleştirel bir mesafe veya var olan değerlendirmenin yeterli bulunması gibi gerekçelerle şekillendiği görülmektedir.

Bu bağlamda, sosyal medya içeriklerinin her bireyde aynı düzlede bir etki yaratmadığı; bazı durumlarda mevcut yaklaşımların korunmasına, pekişmesine veya yeniden üretilmesine zemin hazırlayabildiğini söylemek mümkündür. Katılımcı ifadelerinden hareketle, cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin sosyal medya içeriklerinin, kimi bireylerde düşünsel bir dönüşüm başlatmak yerine, hâlihazırda var olan görüşlerinin yeniden pekişmesine aracılık ettiği görülmektedir. Bu noktada yalnızca bireyin öznel yaklaşımı değil; bu yaklaşımın yinelenmesi aşamasında sosyal medyada sunulan temsillerin biçimi, dili ve aktarım bağlamı da belirleyici olmaktadır. Özellikle sosyal medyanın algoritmik işleyişiyle benzer içeriklerin tekrar tekrar karşıya çıkması gerçeği, kullanıcının daha önceki görüşlerini destekleyen temsillere yönelmesini kolaylaştırabilirken; aynı zamanda mevcut düşünsel çerçevenin sorgulanmadan devam etmesine de katkı sunabilmektedir. Dolayısıyla, görüş sabitliği teması kapsamında değerlendirilen katılımcıların, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve transseksüelliğe yönelik temsillere dair görüşlerinde; bu içeriklerin sunuluş biçimi, dili ve bağlamı doğrultusunda mevcut düşünce yapılarını koruma ve sürdürme yönünde bir

eğilim geliştiği ve bu eğilimde sosyal medyanın söz konusu yönleriyle belirleyici bir rol icra edebildiği gözlemlenmiştir.

3.1.6.3. Görüş Belirsizliği

Bu tema altında yer alan katılımcılar, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine yönelik net bir yaklaşım geliştirmemiş olan katılımcılardır. Bu bağlamda, bazı katılımcıların karşılaştıkları çeşitli temsilleri anlamlandırmakta güçlük yaşadığı bu nedenle sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine dair açık bir şekilde görüşlerini yansıtamadığı, bazı katılımcıların ise görüşlerini açıkça ifade etmekten kaçındıkları görülmüştür.

“Hayatlarını aile sorunlarını ve gün içinde neler yaptıklarını anlattıkları içerikler sosyal medyada sık sık var ama bazen samimi geliyor bazen gelmiyor bana yani dikkat çekmek için mi yapıyorlar bilmiyorum gördüğümde üzüldüğüm oluyor ya da onlar için mutlu olduğumda bir anlam veremiyorum durumlarına karmaşık geliyor bana o nedenle tam ne diyeceğimi bilemiyorum bununla ilgili.” (K17, Kadın, 29 yaş)

“Sosyal medyada elbette görüyorum ama herkesin kendi hayatı kendi yolu bununla ilgili çok bir görüş ya da yorum belirtmek istemiyorum açıkçası” (K11, Kadın, 22 yaş).

K17’nin ifadesi, sosyal medyada karşılaştığı cinsiyet disforisine ve trans kimlik temsillerine dair içeriklere yönelik çelişkili duygular taşıdığını ve bu içeriklerin ne kadar samimi olduğunu sorguladığını göstermektedir. Katılımcının, içerikleri “dikkat çekmek için mi yapıyorlar bilmiyorum” diyerek sorgulaması, bir yandan temsillere yönelik bir güvensizlik hissi yaşadığını yansıtırken; diğer yandan da bu güvensizlik nedeniyle kendi duygu ve düşüncelerini açıklamakta zorlandığını göstermektedir. Katılımcının bu tür yaklaşımı, Adorno ve Horkheimer’in kültür endüstrisi eleştirisini akla getirmektedir. Adorno ve Horkheimer’a (2010) göre kültür ürünleri (sanat, edebiyat, sinema, müzik ve eğlence vb.), kitle iletişim araçları aracılığıyla dolaşıma girmektedir. Ancak kitle iletişim araçları, kültür ürünlerinin dolaşımını; bu ürünlerin standartlaştırıldığı, ticarileştirildiği ve tekrar üretilen kalıplar içinde sunulduğu bir yapının aracı olarak göstermektedir. Bu nedenle Adorno ve Horkheimer, bu sürecin endüstri mantığıyla işlediğini vurgulamış, durumu eleştirmiş ve kültür endüstrisi olarak adlandırmışlardır. Günümüzde sosyal medya, kültür endüstrisinin bu işleyişini dijital ortama taşıyan ve hızlandıran pek çok araçtan biri olarak önemli bir yer tutmaktadır (Ay, 2020) Bu bağlamda, sosyal medyada dolaşıma giren cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin de özellikle sunuluş tarzları

ve içerik yapıları bakımından, kültür endüstrisinin mantığıyla zaman zaman örtüşen yönler taşıdığı düşünülebilir. Öyle ki, içeriklerin kültür endüstrisinin kâr ve dolaşım mantığına uygun biçimde biçimselleşmiş, tekrar edilebilir ve tüketime elverişli formlar içinde sunulması, katılımcı açısından bu temsillerin düşünsel ve duygusal düzeyde kavranmasını zorlaştırarak bir belirsizlik hâli yaratmış olabilir. Bu çerçevede, katılımcının ifade ettiği duygusal karmaşa ve kararsızlık, sosyal medyada karşılaştığı cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin, zaman zaman deneyimlerin özgünlüğünden çok, kültür endüstrisinin aklına uygun olarak sunulan standartlaştırılmış temsil biçimlerinin etkisine bağlı olabilir. K11'nin ifadesi değerlendirildiğinde, sosyal medyada karşılaştığı cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine dair, bu temsilleri "herkesin kendi hayatı, kendi yolu" şeklindeki söylemiyle, temel insan hakları ve özgürlükler çerçevesinde dolaylı ve genelleyici bir görüşle ele aldığı; ancak aynı zamanda "bununla ilgili çok bir görüş ya da yorum belirtmek istemiyorum açıkçası" ifadesiyle de herhangi bir kişisel değerlendirmede bulunmaktan bilinçli biçimde kaçındığı görülmektedir. Kitle iletişim araçları bağlamında ortaya çıkan Noelle-Neumann'ın (1974) Sessizlik Sarmalı kuramına göre bireyler, herhangi bir konuya dair toplumda azınlıkta kaldıklarını düşündüklerinde ya da baskın görüşe aykırı bir tutum sergilemenin dışlanma riski taşıyabileceğini hissettiklerinde, fikir ve görüşlerini açıkça ifade etmek yerine sessiz kalmayı tercih edebilirler. Bu sürecin oluşmasında kitle iletişim araçları önemli bir rol üstlenmektedir; zira bu araçlar, bazı görüşleri öne çıkarırken bazılarını geri planda bırakarak, belirli gruplara görünürlük ve ifade imkânı tanırken, diğerlerini dolaylı biçimde sessizleştirebilmektedir (Kehya, 2018). Kehya'nın (2018) da vurguladığı üzere, bu işleyiş yalnızca geleneksel medya ortamlarıyla sınırlı kalmamakta olup çevrimiçi medya platformları da benzer biçimde bireylerin görüş belirtme davranışlarını etkileyen mecralar hâline gelebilmektedir. Bu çerçevede, K11'in görüş söz konusu temsillerin görüşleri üzerindeki durumunu bildirmekten kaçınması katılımcının yalnızca kişisel bir tercihi olarak değil; aynı zamanda, çevrimiçi medya bağlamında sosya medyada cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine dair hâkim olan kanaatlerle ters düşme olasılığı, eleştirilme riski gibi etkenlerle şekillenmiş bir suskunluk olarak da değerlendirilebilir.

Katılımcıların sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsilleri, görüş değişimi, görüş sabitliği ve görüş belirsizliği temalarında da görüldüğü üzere,

düşünsel konumlanmalarını farklı biçimlerde etkilemiştir. Bu etkilerin yalnızca bireysel eğilimlerle değil; aynı zamanda içeriklerin sosyal medyada nasıl temsil edildiği, hangi biçimde sunulduğu ve bu temsillerin duygusal ya da düşünsel düzeyde kurulan bağlar üzerinden nasıl anlamlandırıldığıyla yakından ilişkili olduğu; ayrıca bu sürecin sosyal medyanın yapısal ve etkileşimsel dinamikleriyle de şekillendiği görülmektedir.

3.1.7. Katılımcıların Kabul/Ret Kararlarında Etkili Faktör

Temalar	Katılımcılar	N
Eşit Haklar ve Kapsayıcılık	K1, K2, K6, K7, K8 K18	6
Eleştirel Sorgulama ve Araştırma	K4, K14, K15, K17	4
Medya ve Popülerlik Baskısı	K5, K10, K16	3
Aşırı Genelleme Kaygısı	K3, K9, K12, K19	4
Normalleşme Şüphesi	K11, K13, K20	3

Tablo 8: Katılımcıların Cinsiyet Disforisi Yaşayan ve Trans Birey Olan Bireyleri Kabul Ya Da Ret Etme Kararlarında Etkili Faktörler (N = 20)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8 incelendiğinde, araştırma kapsamında katılımcılara, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine ilişkin temsilleri göz önünde bulundurarak; cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi içerisinde olan bireylerin toplumsal olarak kabul edilmeli mi eğer edilmeli veya edilmemeliyse bunu nedeniyle birlikte açıklar mısınız sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar, gerekçeleriyle birlikte değerlendirildiğinde; toplumsal kabul ya da ret yönündeki düşünsel eğilimlerin, beş alt tema altında toplandığı görülmüştür. Bu alt temalar sırasıyla: Eşit Haklar ve Kapsayıcılık, Eleştirel Sorgulama ve Araştırma Medya ve Popülerlik Baskısı, Aşırı Genelleme Kaygısı, Normalleşme Şüphesi olmak üzere beş alt temada toplanmıştır. “Eşit Haklar ve Kapsayıcılık” teması en fazla katılımcı tarafından dile getirilen tema olup bunu “Eleştirel Sorgulama” ve “Aşırı Genelleme” temaları takip etmektedir. “Medya/Popülerlik Baskısı” ve “Normalleşme Şüphesi” ise daha sınırlı sayıda ancak belirgin biçimde öne çıkan endişe başlık olarak kendisini göstermektedir.

3.1.7.1. Eşit Haklar ve Kapsayıcılık

“Kabul edilmelidirler. Bu kişiler toplum için bir tehdit değildir. Her insan gibi eşit haklara sahiptirler” (K7, Kadın, 19 yaş).

“Kendi tercihi kendi kararı neden hala kabul sorununu bu kadar büyütüyoruz toplumca anlamadım. Kabul edilmeliler diğer insanların kararlarına nasıl saygı gösteriyorsak onların da bu duruma saygı göstermeliyiz. Onlar da öyle mutlu kabul etmeyerek tercihleri yüzünden dışlayıcı olmak adil gelmiyor bana” (K18 Erkek, 18 yaş).

Eşit Haklar ve Kapsayıcılık grubunda yer alan katılımcılar (n = 6) cinsiyet disforisi yaşayan ve trans bireylerin toplumsal kabulünde temel yaklaşımlarını insan hakları, bireysel özgürlük ve toplumsal kapsayıcılık üzerinden değerlendirmişlerdir. Katılımcılar, bireylerin cinsiyet kimliklerinin kişisel bir tercih ve öznel bir deneyim olduğunu vurgulayarak, ifadelerinde temel insan hakları vurgusu yapmışlar ve dışlanmanın ahlaki gerekçesinin bulunmadığını savunmuşlardır. “Kabul edilmelidirler. Her insan gibi eşit haklara sahiptirler” diyen K7’nin ifadesi ve K18 ‘in “Kendi tercihi kendi kararı neden hala kabul sorununu bu kadar büyütüyoruz” ifadesi bu yaklaşımı özetlemektedir. Aynı ifade biçimleri bu tema altında yer alan diğer katılımcıların ifadesinde de benzer biçimlerde görülmüştür.

K7 ve K18’in ifadeleri ile bu ifadelere benzer olan eşit haklar ve kapsayıcılık teması altında yer alan diğer katılımcılarında büyük çoğunlukla cinsiyet kimliğini Judith Butler’in Cinsiyetin Performatifliği kuramında bahsettiği üzere algılamış olduğunu söylemek mümkündür. Judith Butler’e göre cinsiyet doğuştan gelen biyolojik bir zorunluluk değil; toplumsal pratikler, tekrarlar ve bireyin öznel performanslarıyla sürekli inşa edilen bir kimliktir. Katılımcıların bu tema altında çoğunlukla yoğunlaşmış olduğu “kendi kararı kendi tercihi” gibi doğrudan veya dolaylı söylemler öncelikle katılımcıların cinsiyet kimliğini bireyin kişisel deneyimi ve kendi öz tanımıyla şekillenen bir olgu olarak algıladıklarını göstermekte olup Judith Butler’in cinsiyetin, doğuştan gelen sabit bir öz değil, belirli jestlerin, kıyafetlerin, söylemlerin ve toplumsal normların hatta sürekli tekrar edilen dizilerinden türeyen bir sürecidir (Butler, 1990). Şeklindeki ifadesini destekler durumdadır. Bu doğrultuda, katılımcı yanıtları cinsiyet disforisine ve trans kimliklere ilişkin olağanlaştırmalar olarak da okunabilir. Sosyal medyada dolaşıma giren cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi temsilleriyle birlikte öne çıkan bazı popüler söylemlerin, söz konusu anlayışların oluşumuna katkı sunduğu ve zamanla katılımcıların

algısal yönelimlerini etkileyerek daha kabul edici ve kapsayıcı bir yaklaşım geliştirmelerine zemin hazırladığı düşünülebilir. Nitekim bu tema kapsamında yer alan katılımcıların büyük çoğunluğunun ifadelerinde; “onun bedeni, onun kararı”, “onun tercihi” gibi söylemlerin, temel insan hakları ve bireysel özgürlük vurgusuyla birlikte tekrarlandığı görülmektedir. Bu tür söylemlerin, sosyal medya aracılığıyla dolaşıma giren temsillerle örtüşerek, ilgili kavramların daha anlaşılır hâle gelmesini ve zamanla olağanlaştırılmış bir deneyim anlatısı içerisinde konumlandırılmasını sağladığı söylenebilir. Bu bağlamda, katılımcıların söz konusu temsillere yönelik açıklamalarının temelinde, cinsiyet olgusunu sabit ve geleneksel cinsiyet normlarının ötesinde, performatif bir çerçevede değerlendirdikleri ve karşılaştıkları temsilleri sıradanlaştırılmış, doğal kabul edilen bir deneyim anlatısı içerisinde konumlandıkları görülmektedir. Bu durumun, yalnızca söz konusu temsillerle tekrar tekrar karşılaşmalarıyla değil, aynı zamanda bu içeriklerin popülerleşmiş söylemlerle ilişkilendirilerek zamanla toplumsal kabul ve geçerlilik kazanmalarıyla da yakından ilişkili olduğu söylenebilir.

3.1.7.2. Eleştirel Sorgulama ve Araştırma

Eleştirel Sorgulama ve Araştırma teması altında yer alan katılımcılar, cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi içerisinde olan bireylere yönelik görmüş oldukları temsillere karşılık doğrudan bir ret ya da kabul kararı sergilemekten ziyade, bu temsillerin arka planına, sunuluş biçimine ve işlevselliğine dair bir sorgulamayı ön planda tutmuşlardır. “Hiçbir birey dışlanmamalı; “Neden popüler?”, “Buna ne hizmet ediyor?” soruları sorulmalı” (K17, Kadın, 29 yaş).

Özellikle bu tema altında yer alan K17'nin "Neden popüler, Buna ne hizmet ediyor?" şeklindeki ifadesindeki sorgulama durumu, bu eleştirel duruşun açık bir örneğini göstermektedir. Katılımcı bu ifadesi ile trans bireylere yönelik dışlanmayı onaylamamakta olup aynı zamanda bu temsillerin medya ve sosyal medya araçları ile yaygınlaşma biçimine ve bunun hangi amaca hizmet ettiğini sorgulamaktadır. Katılımcının bu sorgulayıcı yaklaşımı, Adorno ve Horkheimer'in (2010) Kültür Endüstrisi eleştirisini akla getirmektedir. Kültür Endüstrisi eleştirisine göre medya, kitlelere standartlaştırılmış, tektipleştirilmiş ve tüketime uygun içerikler sunarak bireyleri edilgen birer özneye dönüştürme kapasitesine sahiptir. Edilgen özne durumu, medya

tarafından bireylerin özgün ve bağımsız düşünme kapasitelerinin baskılanması anlamına gelir. Başka bir ifade ile medya karşısında özgün ve bağımsız düşünme kapasitesi bastırılmış bireyler edilgen özneler haline dönüşür. Bu dönüşüm sürecinde özellikle cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimleri kimi zaman popüler kültür ve medya aracılığıyla araçsallaştırılabilir; derinlemesine anlaşılması ve tartışılması gereken çok katmanlı bireysel ve toplumsal süreçler, daha kolay tüketilebilen, duygusal ve sansasyonel tasvirlerle indirgenebiliyor. Bu bağlamda K17'nin ve bu tema altında yer alan diğer katılımcıların konuya dair benzer ifadeleri; onların sorgulayıcı ve eleştirel yaklaşımlarının, aslında kültür endüstrisinin önemli aracı haline gelen medyanın işleyiş mekanizmasını fark etmeye ve bu mekanizmaya karşı bilinç geliştirme durumlarının olduğunun göstergesidir. Bu doğrultuda bu tema altında yer alan katılımcıların kültür endüstrisinin işlevsel bir aracı haline gelen medya ve sosyal medya da cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimlerine dair görmüş oldukları temsiller karşısında edilgen özneler değil, etken özneler olduklarını söylemek mümkündür.

3.1.7.3. Medya ve Popülerlik Baskısı

“Sürekli öne çıkan trendler insanı etkilemiyor desem yalan olur”(K5, Erkek, 19 yaş).

“İnstagram'da bu durumları yaşayan ünlü influencer'ın paylaşımları milyonlarca beğeni alıyor her şeyi anlatıyorlar neden bu durum içinde olduklarını ve bazen de günlük hayatlarında yaptıklarını gezdikleri yerleri paylaşıyorlar birçok insan bu insanları anlıyor ve destekliyor. Kendilerini iyi ifade ediyorlar sempatik olduklarını düşünüyorum.” (K16, Kadın, 26 yaş)

Medya ve Popülerlik Baskısı grubundaki katılımcılar (n = 3), popüler kültür içeriklerine ve bu bağlamda gelişen trendlere vurgu yapmışlardır. Özellikle K5 bu ifade biçimi tam olarak bu durumu yansıtmıştır. Katılımcılar, cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin popüler kültür dinamiklerine uygun şekilde sunulmasının, bu deneyimi yaşayan bireylerde olumlu bir yaklaşım ve kabul duygusunu güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, popüler kültürün sosyal medya ve sosyal medya mecralarındaki cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimleri kapsamındaki görünürlüğü, hem K5'in “sürekli öne çıkan trendler insanı etkilemiyor desem yalan olur” ifadesiyle hem de K16'nın “İnstagram'da bu durumları yaşayan ünlü influencer'ın paylaşımları milyonlarca beğeni alıyor... Kendilerini iyi ifade ediyorlar, sempatik olduklarını düşünüyorum” ifadesiyle somutlaşmaktadır. Bu bağlamda, bir yandan sosyal medyanın

yaygın içerik akışının, cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimi yaşayan bireylerde yalnızlık duygusunu kırarak aidiyet ve onay arayışına yanıt verme imkânı sunduğu; diğer yandan ise bazı katılımcıların ifadelerinden hareketle, algoritmanın benzer içerikleri tekrar tekrar karşılarına çıkarmasıyla bu temsilleri farkında olmadan içselleştirip daha kabul odaklı bir yaklaşım geliştirebildikleri düşünülebilmektedir. Sonuç olarak, medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine de hâkim olan popüler kültür dinamiklerinin, bu temsillere yönelik yaklaşımlar üzerinde etkili olabileceği görülmüştür. Bu bağlamda, özellikle katılımcılar özelinde söz konusu yaklaşımların daha çok olumlu ve kabule yönelik biçimlendiği öne çıkmıştır.

3.1.7.4. Aşırı Genelleme Kaygısı

“Trans bireyler kabul edilirse, ‘ben kendimi at olarak hissediyorum’ diyenler de aynı tepkiyi almalı mı ?”(K19, Kadın, 27 yaş).

Aşırı Genelleme Kaygısı grubunda yer alan katılımcılar (n = 4), trans bireylerin kabulünün sınırların belirsizleşmesine ve özellikle uç ve mantık dışı örneklerin de meşrulaşabileceği kaygısını taşımaktadır. K19’un “Trans bireyler kabul edilirse, 'ben kendimi at olarak hissediyorum' diyenler de aynı tepkiyi almalı mı?” şeklindeki sorusu bu düşünce biçiminin tipik bir yansımasıdır. Burada katılımcı, trans kimliğin tanınmasının ileride biyolojik temeli veya toplumsal karşılığı olmayan iddiaların da normalleştirilebileceği korkusunu ifade etmektedir. Bu tema altında yer alan diğer katılımcılar da benzer şekilde trans kimliklerin kabulünün, toplumsal norm ve değerlerin kırılmaşmasına ve gelecekte sınırları tanımlanması güç kimlik iddialarının ortaya çıkmasına yol açabileceği yönündeki kaygılarını dile getirmişlerdir. Bu bağlamda, katılımcılar biyolojik cinsiyet temelli tanımların korunmasının toplumsal düzen ve normatif sınırlar açısından gerekli olduğunu savunmuşlardır.

3.1.7.5. Normalleşme Şüphesi

“Sosyal medya çok fazla yer veriyor bu durumu normal hale getiriyor zaten. Bu durumu yaşayan insnalara tabii ki hoşgörüm var ama yine de söz konusu sosyal medya olunca bu yaygın normalleştirme neden sorusu aklıma geliyor” (K13, Kadın, 23 yaş).

Normalleşme Şüphesi grubunda yer alan katılımcılar (n = 3), medyada sunulan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin, özellikle sosyal medya aracılığıyla görünür hâle

geldiğini ve bu görünürlüğün zamanla bir “normalleştirme çabasına” dönüşmüş olabileceğini ifade etmişlerdir. K13’ün “Sosyal medya çok fazla yer veriyor, bu durumu normal hâle getiriyor zaten... ama yine de bu yaygın normalleştirme neden sorusu aklıma geliyor” şeklindeki ifadesi, bu şüphenin temsili bir örneği niteliğindedir. Katılımcı, söz konusu bireylere karşı hoşgörülü bir yaklaşım içinde olduğunu belirtse de, sosyal medyada bu temsillerin yoğun biçimde yer almasının ardında başka bir yönlendirici niyet olup olmadığını sorgulama eğilimindedir. Bu durum, katılımcının temsillere karşı olmadığı, ancak bu görünürlüğün ardındaki sürekliliğe ve yaygınlığa dair bir tereddüt taşıdığını göstermektedir. Veri setinde “normalleşme” kaygısı, diğer katılımcılar tarafından da K13 örneğinde olduğu gibi benzer şekilde açık bir biçimde dile getirilmiş olsa da genel eğilim bu temsillerin normalleşmesine yönelik ifadelerin varlığına rağmen, çoğunlukla olağan ve kabul edilebilir bir çerçevede değerlendirildiği yönündedir

Katılımcıların, cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimine ilişkin sosyal medya temsillerini değerlendirirken geliştirdikleri kabul ve ret yönündeki yaklaşımların gerekçeleri incelendiğinde; bu yaklaşımların, eşitlik ve kapsayıcılık yönündeki hassasiyetlerden eleştirel sorgulama süreçlerine, sosyal medyanın etkisine dair duyarlılıklardan aşırı genelleme ve normalleşme kaygılarına kadar uzanan çok katmanlı ve farklılaşan düşünsel eğilimlere dayandırdıkları gözlenmiştir. Hak temelli ve insan onurunu önceleyen içerikler bazı katılımcılarda kabul yönünde yaklaşımı kolaylaştırırken, bazı katılımcılar ise bu tür temsilleri daha mesafeli eleştirel bir biçimde ele almış ve görüşlerini kişisel ve toplumsal değer yargıları ve bu bağlamda içeriklerin sunulmuş biçimine dair sorgulamaları üzerinden temellendirmiştir. Bu doğrultuda, sosyal medyada yer alan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerinin popüler kültürün dinamikleri doğrultusunda sunulduğu, katılımcılar tarafından doğrudan ifade edilmese de; bazı katılımcı söylemlerinde bu sunum biçimini yansıtan ve temsillerin zamanla bir normalleştirme eğilimi taşıdığına işaret eden değerlendirmelere rastlanmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların bu tür içeriklere ilişkin genel yaklaşımlarında olumlu ve kabul yaklaşımına dayalı bir bir yönelim sergiledikleri gözlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun, sosyal medyada sunulan cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine yönelik biçimsel tekrarlar, içeriksel vurgular ve sunum biçimlerindeki yönlendirme unsurlarının farkında olmaksızın; bu temsillere karşı kabul ve olumlu bir yaklaşım geliştirme eğiliminde oldukları görülmüştür. Nitekim

katılımcıların farklı temalar altındaki değerlendirmelerinde dahi, sosyal medyada karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin izlenimlerinin çoğunlukla benzer sunum kalıpları etrafında şekillendiği ve bu benzerliğin, temsillere yönelik kabul eğilimini pekiştiren bir unsur olarak işlev gördüğü öne çıkmaktadır.

3.2. Nicel Analiz Bulguları ve Yorumları

Bu bölümde, Katılımcıların sosyal medya kullanımının cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) yaşayan bireyler ve transseksüel bireylere yönelik görüşleri üzerindeki rolünün anlaşılması amacıyla gerçekleştirilen analiz sunulmuştur. Bu bağlamda, katılımcıların sosyal medya kullanım alışkanlıkları, cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) yaşayan bireyler ve transseksüel bireylere yönelik bilgi düzeyleri ve toplumsal algıları arasındaki ilişkiler ki-kare testi ile incelenmiştir. Ki-kare testi, iki kategorik değişken arasındaki anlamlı ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu test, veri setinde gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını değerlendirmeyi sağlamaktadır.

3.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%
Erkek	160	45.7
Kadın	178	50.9
Diğer	12	3.4
Toplam	350	100.0

Tablo 9: Cinsiyet Frekans Analizi (N=350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında yer alan 350 katılımcının cinsiyet dağılımı incelendiğinde, kadın bireylerin oranı %50,9 ile en yüksek düzeyde yer almaktadır. Bu oran, toplamda 178 kişiye karşılık gelmektedir. Kadın katılımcıların çalışmadaki ağırlığı, verilerin yarısından fazlasını oluşturarak özellikle kadın perspektifini daha güçlü yansıtacak niteliktedir. Bu durum, çalışmanın toplumsal cinsiyet temsiliyeti açısından denge sağlamaya çalışan bir yapıda olduğunu göstermektedir. Erkek katılımcıların sayısı ise 160'tır ve bu grup toplam örneklemin %45,7'sini oluşturmaktadır. Erkek bireylerin katılım oranı da oldukça yüksektir ve kadın katılımcılarla birlikte çalışmanın büyük bölümünü teşkil etmektedir. Erkek ve kadın katılımcıların toplam oranı %96,6'ya ulaşmakta, bu da çalışmanın

heteronormatif cinsiyet kimliklerini büyük oranda içerdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, kendini ikili cinsiyet tanımlarının dışında konumlandıran bireylerin de araştırmaya dahil olduğu görülmektedir. Katılımcıların %3,4'ünü oluşturan 12 kişi, kendisini ikili cinsiyet kimliği dışında bir cinsiyet kimliği ile tanımladığını belirtmiş olup bu kapsamda “diğer” olarak tanımlamıştır. Bu grup, ikili cinsiyet tanımları dışında kalan kimlikleri temsil etmekte ve veri setine yapısal bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu kapsamda, yalnızca ikili cinsiyet kimlikleri çerçevesinde kendini tanımlayan katılımcıların değil, bu çerçevenin dışında kalan bireylerin görüş ve tanımlarının da araştırma kapsamında yer aldığı görülmektedir. Bu durum, elde edilen verilerin yorumlanmasında farklı kimlik pozisyonlarının dikkate alınmasını mümkün kılmaktadır.

Yaş	N	%
17-22	247	70.6
23-28	88	25.1
29-34	6	1.7
35-40	6	1.7
41-45	3	.9
Toplam	350	100.0

Tablo 10: Yaş Frekans Analizi (N=350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yer alan tabloya göre yaş değişkenine ilişkin dağılım incelendiğinde, çalışmanın örneklemini üniversite öğrencilerinden oluştuğu için yaş dağılımının ağırlıklı olarak genç katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların büyük çoğunluğunu 17-22 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır. (%70,6; n=247) Bu durum ayrıca örneklemin ağırlıklı olarak lisans derecinde eğitim gören öğrencilerden oluştuğunu da göstermektedir.

17-22 yaş grubundaki katılımcılardan sonra çoğunluğu oluşturan diğer yaş grubu olarak 23-28 yaş grubundaki katılımcılar (%25,1;n=88) da çalışmada yüksek lisans derecesine sahip olanları veya ara verdikten sonra eğitimlerine devam edenleri yansıtabilecek grubu oluşturmaktadır.

Daha ileri yaş gruplarındaki katılımın ise oldukça sınırlı olması durumu söz konusudur. Bu bağlamda 29-34 ve 35-40 yaş gruplarının her birinde yalnızca %1,7 (n=6) katılımcı ve 41-45 yaş grubunda yalnızca %0,9 (n=3) katılımcı bulunduğu görülmektedir. Bu

sonuç, yüksek öğrenim kurumlarında okuyan daha ileri yaştaki bireylerinde örneklem grubuna dahil edilerek kapsayıcılığın ve çeşitliğin sağlandığını göstermektedir.

Genel olarak, tabloda da görüldüğü üzere ileri yaş gruplarının düşük sayıda katılımcıyla temsil edildiği, buna karşın genç yaş gruplarının daha yüksek düzeyde temsil edildiği görülmektedir. Bu nedenle, araştırmanın bulguları kapsamında yaş değişkeniyle ilişkili katılımcı görüşlerinin açıklanmasında, sonuçların ileri yaş gruplarına genellenebilirliğinin sınırlı olabileceği göz önünde bulundurulması gerektiğine ulaşılmaktadır.

Bölüm Adı	N	%
Bilgisayar Mühendisliği	16	4.6
Bilişim Sistemleri Mühendisliği	3	0.9
Biyoloji	4	1.1
Biyomedikal Mühendislik	2	0.6
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	2	0.6
Dış Hekimliği	5	1.4
Elektrik Elektronik Mühendisliği	6	1.7
Endüstri Mühendisliği	3	0.9
Fizik	2	0.6
Gıda Mühendisliği	2	0.6
Grafik Tasarım	4	1.1
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	2	0.6
Hemşirelik	2	0.6
Hukuk	3	0.9
İktisat	6	1.7
İlahiyat	14	4.0
İnşaat Mühendisliği	3	0.9
Kimya	9	2.6
Makine Mühendisliği	12	3.4
Maliye	10	2.9
Matematik	2	0.6
Psikoloji	21	6.0
Sosyal Hizmet	90	25.7
Sosyoloji	35	10.0
Tarih	5	1.4
Tıp	6	1.7
Uluslararası İlişkiler	5	1.4
Ziraat Mühendisliği	2	0.6
Diğer	74	21.2
Toplam	350	100.0

Tablo 11: Katılımcıların Okudukları Bölümler (N=350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında yer alan 350 katılımcının okudukları bölümlere ilişkin dağılım, çalışmanın farklı akademik disiplinlerden bireyleri kapsayan geniş bir yelpazeye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. En yüksek katılım, %25,7 oran ve 90 kişilik frekans ile Sosyal Hizmet bölümünden gelmiştir. Bu, araştırmanın sosyal bilimler alanında yoğunlaştığını göstermektedir. Sosyal Hizmet bölümünü %10,0 ile Sosyoloji %6,0 ile Psikoloji, %4,0 ile İlahiyat vb. diğer sosyal bilim alanları takip etmektedir. Katılımcıların dağılımı yalnızca sosyal bilimlerle sınırlı kalmamış, fen bilimlerinden de önemli katılımlar sağlanmıştır. Örneğin; katılımcılar arasında %4,6 oranında Bilgisayar Mühendisliği, %3,4 oranında Makine Mühendisliği, %2,6 oranında Kimya, %1,7 oranında ise Elektrik-Elektronik Mühendisliği gibi bölümler yer almakta; bunun yanı sıra farklı oranlarla temsil edilen diğer fen bilimleri bölümleri de örnekleme bulunmaktadır. Bu durum, çalışmanın sadece belirli bir disipline ait katılımcıların değil, farklı alanlardan gelen katılımcıların bakış açılarını da içerdiğini göstermektedir. Ayrıca, sosyal ve fen bilimleri dışında konumlanan Tıp ve Diş Hekimliği gibi sağlık bilimleri alanlarından da örnekleme sınırlı sayıda katılımcı dâhil olmuştur. Bu düşük oranlı temsil, her ne kadar sınırlı düzeyde olsa da çalışmanın disiplinler arası çeşitliliğine katkı sunduğu görülmektedir. Diğer başlıkları altında gruplandırılan alanlar, örnekleme fen ve sosyal bilimler kapsamında çok düşük frekanslarla temsil edilen bölümleri kapsamakta ve toplamda %21,2 gibi kayda değer bir kısmı oluşturmaktadır. Genel olarak bu tablo, araştırmanın sosyal bilimler ve fen bilimleri alanlarının yanı sıra, sınırlı da olsa sağlık bilimleri alanlarından katılımcıları içeren çok yönlü bir örnekleme dayandığını ortaya koymaktadır. Bu disiplinler arası yapı, elde edilecek bulguların farklı bakış açılarıyla analiz edilmesine ve yorumlanmasına olanak tanımaktadır.

Sınıf Durumu	N	%
1. Sınıf	60	17.1
2. Sınıf	100	28.6
3. Sınıf	85	24.3
4. Sınıf	60	17.1
Lisansüstü	17	4.9
Diğer	28	8
Toplam	350	100.0

Tablo 12: Katılımcıların Sınıf Durumları (N=350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların sınıf düzeylerine ilişkin dağılımı incelendiğinde, araştırmanın büyük ölçüde lisans öğrencilerine dayandığı görülmektedir. En yüksek katılım %28,6 oranıyla 2. sınıf öğrencilerine aittir ve bu grubu %24,3 ile 3. sınıf öğrencileri takip etmektedir. 1. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinin oranları ise eşit düzeyde olup, her biri %17,1 oranında temsil edilmiştir. Bu dengeli dağılım, çalışmanın lisans eğitiminin çeşitli aşamalarındaki bireyleri kapsadığını ve eğitim sürecindeki gelişim evrelerine dair kapsamlı veriler sunduğunu göstermektedir. Lisansüstü düzeyde eğitim gören (yüksek lisans ve doktora) katılımcıların oranı görece daha düşük olmakla birlikte (%4,9), araştırmaya daha ileri düzey akademik perspektiflerin de dâhil edilmesine katkı sağlamaktadır. Bazı katılımcılar “hazırlık” ya da “bilimsel hazırlık” vb. gibi sınıflandırmaya doğrudan uymayan cevaplar vermiştir; bu durumlar “Diğer” başlığı altında değerlendirilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, sınıf durumlarındaki bu çeşitlilik, araştırmanın farklı akademik aşamalarda bulunan bireylerden oluşan bir örneklemle gerçekleştirildiğini gösterirken aynı zamanda farklı akademik düzeyde olan katılımcıların varlığı, çalışmada konuya ilişkin çeşitli deneyim ve bakış açıları çeşitliliğinin görünürlüğünü ortaya koyarken; elde edilen verilerin daha zengin ve çok yönlü bir biçimde değerlendirilmesine de katkı sunmaktadır.

Yaşadıkları Yer	N	%
Sakarya/Adapazarı	83	23.8
İstanbul	60	17.1
İzmir	18	5.1
Kocaeli	18	5.2
Antalya	12	3.4
Ankara	14	4.0
Muğla	13	3.7
Bursa	10	2.9
Samsun	6	1.7
Konya	7	2.0
Kütahya	5	1.4
Kahramanmaraş	3	0.9
Diğer şehirler ve ülkeler	81	23.1
Toplam	350	100.0

Tablo 13: Katılımcıların Yaşadıkları Yer (N=350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların yaşadıkları yerlere ilişkin veriler incelendiğinde, örneklemin coğrafi açıdan geniş bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların en yoğun olarak bulunduğu yer %23,8 oranı ile Sakarya/Adapazarı'dır. Bu sonuç, araştırmanın bölgesel yoğunluğunun Sakarya çevresinde kümelenmesine işaret etmektedir. İstanbul %17,1 ile ikinci sırada yer almakta olup, metropoliten yapısıyla araştırmaya farklı sosyo-kültürel dinamikler katmaktadır. İzmir, Ankara, Muğla ve Kocaeli gibi büyük şehirler de örnekleme anlamlı katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, Konya, Samsun, Bursa ve Antalya gibi illerden gelen katılımcılar da küçük ancak önemli oranlarla temsil edilmiştir. "Diğer şehirler ve ülkeler" kategorisinde ise %23,1 oranında katılımcı yer almakta olup, bu grup Türkiye'nin farklı illeriyle birlikte yurt dışında ikamet eden bireyleri de içermektedir. Bu durum, çalışmanın sadece belirli bir bölgeyle sınırlı kalmadığını ve ulusal düzeyde bir yelpazeyi kapsadığını göstermektedir.

Dünya Görüşü	N	%
Seküler	75	21.4
Milliyetçi	65	18.6
Feminist	55	15.7
Muhafazakâr	45	12.9
İslamcı	28	8.0
Sosyalist	18	5.1
Liberal	15	4.3
Ulusalcı	10	2.9
Dindar	4	1.1
Anarşist	3	0.9
Müslüman	2	0.6
Diğer	16	4.8
Toplam	350	100.0

Tablo 14: Katılımcıların Dünya Görüşü (N=350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin dünya görüşlerine ilişkin dağılım incelendiğinde, toplumsal ve ideolojik çeşitliliğin oldukça geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Katılımcıların en büyük oranı seküler (%21,4) dünya görüşünü benimsemektedir. Seküler bireylerin yüksek oranı, bireylerin din dışı bir referans çerçevesinden toplumsal olayları değerlendirme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bunun ardından milliyetçi görüşe sahip katılımcılar %18,6 oranıyla ikinci sırada yer almakta, feminist katılımcılar ise %15,7 ile toplumsal cinsiyet eşitliği ve hak temelli bir perspektifle öne çıkmaktadır. Muhafazakâr (%12,9) ve İslamcı (%8,0) dünya görüşüne sahip katılımcıların varlığı, araştırmanın daha geleneksel ve dini referanslı bireyleri de kapsadığını göstermektedir. Sosyalist (%5,1), liberal (%4,3) ve ulusalcı (%2,9) gibi ideolojik pozisyonlar da dikkat çekici oranlara sahiptir. Bu durum, çalışmanın ideolojik çeşitliliği içerecek biçimde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, daha marjinal ya da nadir rastlanan görüşler anarşist, anarko-primitivist, devrimci ve faşist vb. gibi düşük frekanslarla da olsa örnekleme “diğer” ifadesi ile yer almaktadır.

Cinsel Kimlik	N	%
Erkek	160	45.7
Kadın	178	50.9
Diğer	12	3.4
Toplam	350	100.0

Tablo 15: Katılımcıların Cinsel Kimliği (N = 350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, katılımcıların biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız olarak kendilerini nasıl tanımladıklarını göstermektedir. Dağılım incelendiğinde, %50,9'unun kendini kadın, %45,7'sinin erkek ve %3,4'ünün ise “diğer” olarak tanımladığı görülmektedir. Buna bağlamda, veriler katılımcıların büyük çoğunluğu ikili cinsiyet kategorileri içinde kendini konumlandırmakta olduğunu ve örneklemin ağırlığının kadınların oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca “diğer” kategorisinde yer alan az sayıda katılımcının ise kadın ve erkek dışında kalan tanımları tercih ettiği görülmektedir. Bu durum, araştırmanın cinsiyet kimliğine ilişkin analizlerinde, cinsiyetin yalnızca ikili ve sabit kategorilerle tanımlanan bir yapı olmaktan öte, esnek ve akışkan biçimlerde de ifade bulunduğunu gösteren bir veri örüntüsünü yansıtmaktadır.

Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	%
0-2 saat	81	23.1
2-4 saat	121	34.5
4 saat ve üzeri	148	42.4
Toplam	350	100.0

Tablo 16: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklığı(N = 350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların sosyal medya kullanım sıklığına ilişkin verileri incelendiğinde, %23,1'inin (n=81) günde 0–2 saat, %34,5'inin (n=121) 2–4 saat, %42,4'ünün ise (n=148) 4 saat ve üzeri sosyal medya kullandığı görülmektedir. Özellikle 4 saat ve üzeri kullanım oranının, diğer 0-2 saat ve 2-4 saat aralığındaki oranlara göre daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Bu durum, hem genel olarak sosyal medya kullanım düzeyinin katılımcılar arasında oldukça yaygın olduğunu hem de yüksek düzeyde bir kullanım sıklığının söz konusu olduğunu göstermektedir.

Başka bir ifadeyle, katılımcıların yaklaşık üçte ikisinin (yaklaşık %76,9) günde en az 2 saatten fazla sosyal medyada vakit geçirdiği göz önünde bulundurulduğunda, dijital medyanın katılımcıların günlük yaşantılarında belirgin bir yer tuttuğu ifadesi mümkün kılınmaktadır.

Paylaşım Durumu	N	%
Evet	192	54.9
Hayır	158	45.1
Toplam	350	100.0

Tablo 17: Katılımcıların Sosyal Medya Platformlarında Paylaşım Yapma Durumu (N = 350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların %54,9'u sosyal medya platformlarında aktif olarak içerik paylaşımı yaptığını belirtirken, %45,1'lik bir kesim herhangi bir paylaşımında bulunmadığını ifade etmiştir. Bu veriler, dijital mecralarda kullanıcıların önemli bir kısmının içerik üretiminde bulunduğunu, ancak yine de az bir kesimin daha çok pasif kullanıcı konumunda olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal medya kullanımının gözlem temelli mi yoksa üretim odaklı mı gerçekleştiği, dijital katılımın niteliğini anlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda, içerik paylaşım oranının yarıdan biraz fazla olması, bireylerin sosyal medyayı yalnızca bilgi ve eğlence amaçlı değil, aynı zamanda ifade etme ve görünür olma aracı olarak da benimsediklerini göstermektedir. Buna karşın, neredeyse yarıya yakın bir kitlenin paylaşım yapmaması, sosyal medyada bireysel mahremiyet, izleme davranışı ya da dijital sessizlik gibi olgularla ilişkilendirilebilir.

Paylaşım Sıklığı	N	%
Günlük	11	3.1
Haftada bir	43	12.3
Haftada birkaç kez	8	2.3
Günde 1-2 kez	14	4.0
Günde 2-3 kez	10	2.9
Ayda 1 kez	16	4.6
Ayda birkaç kez	8	2.3
Her hafta 1-2 kez	11	3.1
Ayda birkaç kez (yazım farkıyla gelenler)	5	1.4
Belli aralıklarla (örneğin haftada 1-2)	10	2.9
Çok nadiren	5	1.4
Nadiren veya çok sık değil	8	2.3
Paylaşım yapmıyorum	5	1.4
Diğer (özelleşmiş cevaplar)	14	4.0
Toplam	350	100.0

Tablo 18: Katılımcıların Sosyal Medyada Paylaşım Yapma Sıklığı (N = 350)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların sosyal medyada içerik paylaşım sıklığı incelendiğinde, önemli bir kısmının haftalık ya da günlük düzeyde paylaşım yaptığı görülmektedir. Günlük paylaşım oranı %3,1 seviyesinde kalırken, haftalık paylaşımların (haftada bir, haftada birkaç kez, her hafta 1-2 kez gibi) toplam oranı yaklaşık %19 düzeyindedir. Bu durum, sosyal medya kullanıcılarının büyük çoğunluğunun düzenli ancak aşırı yoğun olmayan bir paylaşım pratiğine sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, %13'lük bir kesim paylaşım sıklığını "çok nadir" ya da "belli aralıklarla" şeklinde tanımlamış, bu da sosyal medyada var olma biçimlerinin kişisel tercihlere, dijital mahremiyet algılarına ve gündelik yaşantıya bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Paylaşım yapmayan bireylerin oranı ise %1,4 gibi düşük bir seviyededir. Bu, sosyal medyada salt tüketici konumundaki bireylerin sayısının azaldığını ve üretkenliğin öne çıktığını düşündürmektedir.

Katılımcıların sosyal medya platformlarında günlük geçirdikleri süreye ilişkin veriler, dijital platformların bireylerin günlük yaşamında oldukça merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%44,9), günde 2 ila 5 saat arasında sosyal medya kullanımı gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Özellikle günde 5 saat kullanım bildirenlerin oranı %14,6 gibi dikkat çekici bir seviyededir. Günde 6 saat ve üzeri sosyal medya kullanan katılımcı oranı ise toplamda %17,1 olarak hesaplanmıştır. Bu, bazı

bireyler için sosyal medyanın neredeyse tam gün süren bir dijital uğraş alanına dönüştüğünü göstermektedir. Öte yandan, 1-2 saat aralığında kullanım bildirenlerin oranı %10'dur ve bu kesim, sosyal medya kullanımını daha kontrollü biçimde sürdüren bireyleri temsil etmektedir.

Görülme Sıklığı	N	%
Her zaman görüyorum	74	21.0
Sıkça görüyorum	79	22.4
Ara sıra görüyorum	124	35.6
Nadiren görüyorum	57	16.4
Hiç görmüyorum	16	4.6
Toplam	350	100.0

Tablo 19: Sosyal Medyada Cinsiyet Hoşnutsuzluğu Yaşayanlara ve Trans Bireylere Yönelik İçerik Görülme Sıklığı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların büyük bir kısmı, sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik içeriklere belirli aralıklarla maruz kaldıklarını ifade etmektedir. %79'luk bir oran, sosyal medya kullanıcılarının bu içeriklerle karşılaştığını göstermektedir. Bu oranı oluşturan kategoriler şunlardır:

- Ara sıra görenler: En büyük paya sahip grup olup, %35,6 oranıyla en fazla görülen içerik sıklığına işaret etmektedir.
- Sıkça görenler: %22,4 oranıyla sosyal medya kullanıcılarının bir kısmı, bu içerikleri düzenli olarak görmektedir.
- Her zaman görenler: %21,0 oranı, sıkça karşılaşılan bir başka önemli grubu yansıtmaktadır.

Bunun yanında, %4,6'lık bir dilim, hiç görmediğini belirtmiştir. Bu oran, sosyal medyada bu konuların oldukça görünür hale geldiğini gösterse de hâlâ belli bir kesimin bu içeriklere erişmediğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak, veriler sosyal medyanın, trans bireyler ve cinsiyet kimliği ile ilgili içeriklerin daha görünür hale gelmesinde etkili bir mecra olduğunu göstermektedir. Bu, toplumsal algıların sosyal medya aracılığıyla şekillenme ihtimalini artıran önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Yanıt Seçeneği	N	%
Evet	87	24.7
Hayır	118	33.8
Kesinlikle Evet	93	26.5
Kesinlikle Hayır	52	15.1
Toplam	350	100.0

Tablo 20: Yakın Bir Tanıdığın Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Cinsel Kimlik Değişimi Kararına Destek Verme Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların, yakın bir arkadaşlarının ya da tanıdıklarının cinsiyet kimliği değişim kararına verdiği destek oranlarına baktığımızda, veriler belirli bir dengeyi göstermektedir.

Katılımcılar arasında olumlu destek verenlerin oranı:

- %51,2 (Kesinlikle Evet: %26,5 + Evet: %24,7) olarak hesaplanmıştır.

Bu oran, cinsiyet kimliği değişimi konusunda destekleyici bir tutum sergileyen bir grup olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, karşıt görüş bildirenlerin oranı ise:

- %48,9 (Kesinlikle Hayır: %15,1 + Hayır: %33,8) olarak gözlemlenmektedir.

Bu denge, toplumsal cinsiyetle ilgili tartışmaların hala toplumda çok keskin görüş ayrılıkları oluşturduğunu göstermektedir. Destek verenlerin sayısının az farkla daha fazla olması, toplumun bu konuda giderek daha açık fikirli hale geldiği ve trans bireylerin haklarına yönelik anlayışın arttığını gösterebilir. Ancak, hala önemli bir kesimin bu değişimi reddettiği ya da onaylamadığı da dikkat çekmektedir. Veriler, sosyal medya ve cinsiyet kimliğiyle ilgili toplumda değişen algıları yansıtmaktadır. Sosyal medyanın rolü özellikle trans bireylere yönelik içeriklerin görünürlüğünü artırırken, cinsiyet kimliği değişimi konusunda destekleyenlerin oranındaki artış, toplumsal cinsiyet algılarının değişebileceğini gösteriyor. Ancak, hala karşıt görüşlerin varlığı, bu süreçlerin toplumda tam anlamıyla kabul görmediğini, ancak dönüşümün hızla devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine yapılacak çalışmalar ve farkındalık artırıcı kampanyalar için önemli bir veri kaynağı olacaktır.

3.2.2. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Toplumsal Kabule Yönelik Tutumları

Günde ortalama ne kadar süre sosyal medya kullanıyorsunuz?	Cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşıyıp cinsiyet kimliğini değiştirerek trans olan bireylerin toplumda kabul edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?							
	Kesinlikle hayır	Kısmen hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kısmen evet	Kesinlikle evet	Toplam (%)
0-2 saat	20,4 % 17	6,8 % 5	9,1 % 7	29,6 % 24	6,8 % 5	18,2 % 15	9,1 % 8	100 % 81
2-4 saat	6,6 % 8	4,1 % 5	14,2 % 17	23,4 % 28	25,9 % 31	5 % 6	20,8 % 26	100 % 121
4 saat ve üzeri	9,5 % 14	2,8 % 4	4,4 % 7	21,7 % 32	22,7 % 33	3,9 % 6	35 % 52	100 % 148

$\chi^2 = 187.273$, $sd=90$, $p<.005$

Tablo 21: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Trans Bireylerin Toplumda Kabulüne Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda sosyal medya kullanım süresi ile trans bireylerin toplumda kabulüne ilişkin tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 187.273$, $sd = 90$, $p < .005$). Bu bulgu, sosyal medyada daha fazla zaman geçiren bireylerin trans bireylerin kabulüne yönelik daha olumlu tutumlara sahip olabileceğine işaret etmektedir. Gözlenen değerler incelendiğinde, özellikle sosyal medyada günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren bireylerin “evet”, “kesinlikle evet” gibi olumlu görüşlere daha sık sahip oldukları görülmektedir. Buna karşın sosyal medya kullanım süresi düşük olan bireylerde “kesinlikle hayır” ve “kararsızım” gibi olumsuz ya da nötr tutumların daha yaygın olduğu dikkat çekmektedir. Bu bulgu, sosyal medyanın hem bilgilendirici hem de hayat tecrübesi sunan içeriğinin, kullanıcıların azınlık gruplara yönelik empati ve kapsayıcılık düzeyini artırmada önemli bir rol oynadığını destekler niteliktedir.

Butler’ın (1990) cinsiyet performativitesi kuramı, toplumsal cinsiyetin tekrarlanan söylem ve eylemler aracılığıyla kurulduğunu ileri sürmektedir. Bu kuramsal çerçeveden hareketle, sosyal medyada sıkça dolaşıma giren trans bireylere ilişkin öncesi/sonrası makyaj videoları, günlük yaşamdan kesitler ve ‘coming out’ hikâyeleri, toplumsal

cinsiyet normlarını yeniden üreten performatif pratikler olarak yorumlanabilir. Tablo 21’de uzun süre sosyal medya kullanan katılımcıların daha olumlu tutumlar geliştirmesi ise, bu kişilerin söz konusu performanslara daha fazla maruz kalmalarının, trans kimliğin geçerli ve tanınabilir bir toplumsal cinsiyet performansı olarak algılanmasına katkı sağlamış olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, dört saatten fazla maruz kalmanın sonucunda katılımcının zihninde var olan kalıplar, performatif içeriklerle zaman içinde değişir bu da trans bireylerin kabul edilmesi gerektiği tutumuna dönüşür. Tablo 21’in gösterdiği artmış kabul oranı, temelde ekran karşısındaki performansların izleyicide yarattığı yanıltıcı bir kabullenme de olabilir. Gerçek bir toplumsal dönüşüm yaşamadan, sosyal medyada gördüğünü kabullenmek ile saha deneyimine göre davranmak farklı şeylerdir. Butler’ın kuramı, bu ayrımı vurgularken, sosyal medya performanslarının kitleleri yönlendiren gücü burada dikkat çekmektedir.

Adorno ve Horkheimer’in (2010) kültür endüstrisi kuramı, kitle iletişim araçlarının ticarileştirilmiş, homojenleştirici ve tüketim odaklı içerikler ürettiğini savunur. Tablo 21’deki sonuç, günde 4 saat ve üzeri kullananların trans bireylere daha olumlu baktığı izlenimini verse de bu olumlu tutum aslında popüler medya ürünlerinin (örneğin YouTube, TikTok, Instagram Reels) belirlediği çerçeveleme sayesinde ortaya çıkar. Kuramcılarının ifadesiyle, kültür endüstrisi, farklılıkları standart bir biçime indirger ve ticarileştirilebilecek hikâyeleri önce çıkarır (Adorno ve Horkheimer, 2010, s. 14). Dolayısıyla, kullanıcı empati geliştirdiğini düşündüğü paylaşımlar bile çoğunlukla viral olabilecek formatta hazırlanmış, duygusal vurgusu maksimuma çıkarılmış fragmanlardan ibarettir. Bu fragmanlar, Tablo 21’de uzun süre maruziyetle artan kabul oranının birincil temelidir. Adorno ve Horkheimer’in kültür endüstrisi perspektifi, kullanıcıların bu yüzeysel ve standartlaştırılmış temsil biçimlerini doğal veya tek gerçek olarak algılamalarına yol açtığını ve böylece bireylerin marjinal grupları tam olarak içselleştirmeyen bir popüler kabullenmeyi yaşadığını vurgular.

Sosyal medya platformları, süreklilik arz eden algoritmalar aracılığıyla ne kadar uzun kalırsan o kadar fazla içerik gösterir mantığıyla çalışır. Tablo 21, günde 5 saat ve üzeri kullananlarda “evet” ve “kesinlikle evet” oranlarının beklenenden çok daha yüksek olduğunu gösterirken, bu kişilerin aslında ne gördüklerini bilmeden tekrar eden döngüye itildiklerini akılda tutmak önemlidir. Örneğin, bir kullanıcı bir kez empati duygusu uyandıran bir trans hikâyesi izlediğinde, algoritma benzer videoları önüne çıkarır.

Bandura'nın (2006) sosyal öğrenme perspektifine göre, gözlemsel öğrenme burada otomatikleştirilmiş bir biçimde gerçekleşir: Kullanıcı, izlediği her videoyla trans bireylere destek mesajını pekiştirir. Fakat bu pekiştirme, içeriklerin çoğu kez tek boyutlu veya abartılı dramatize edilmiş kesitler olmasından ötürü, izleyicide trans olmanın kolay, popüler, hatta moda bir seçim olduğu algısına kapılma riski yaratır. Bu durum, yanlış yönlendirmenin klasik örneğidir: Kişi empati ve kabul noktasında motive edilirken, aynı zamanda gerçek hayattaki uzun vadeli psikolojik ve toplumsal süreçleri görmezden gelir. Tablo 21'da uzun süre sosyal medya kullananların tutumlarının daha olumlu olduğu gözlenirken, Butler'ın vurguladığı performatif duygudan hareketle özneleşme riski ön plana çıkmaktadır. Bir kişi, deneyim videosu olarak gördüğü bir içeriği izleyip kendi kimliğini sorgulamaya başlayabilir; bu, özellikle yanlış modellerin (abartılı makyaj, estetik dönüşüm odaklı içerikler) yoğun olduğu algoritmik beslenmeyle pekişir. Böylece, sosyal medya kullanıcısı farkında olmadan cinsiyet disforisi mekanizmasına giden bir basamak da atlayabilir. Adorno ve Horkheimer'ın kültür endüstrisi eleştirisi (Adorno ve Horkheimer, 2010, s. 19) burada daha da kritikleşir: Çünkü ticarileştirici medya, cinsiyet kimliğinin bir tüketim ürünü gibi sunulmasına yol açar. İzleyici, bu sunumlar sayesinde bir anlık moda trendine dönüşebilecek bir cinsiyet dönüşümü fikrini normalleştirebilir ve toplumsal normlardan kopuk bir yöne doğru eğilim/algı gösterebilir. Yani Tablo 19'un uzun maruziyetin kabulü artırdığı bulgusu, aynı zamanda farkında olmadan cinsiyet kimliği konusunda belirsizlikler veya farklı yönelimler geliştirme potansiyelini de barındırabilmektedir.

3.2.3. Maruz Kalma Sıklığı ile Kabul Tutumları

Trans bireyler kesinlikle toplumsal olarak kabul görmelidir,						
Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikleri ne sıklıkla görüyorsunuz?	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam (%)
Ara sıra görüyorum	16,8 % 24	13,3 % 19	22,4 % 32	24,4 % 35	23,1 % 33	100 % 143
Her zaman görüyorum	20,4 % 11	3,7 % 2	12,9 % 7	3,7 % 2	59,3 % 32	100 % 54
Hiç görmüyorum	31,6 % 6	21 % 4	21 % 4	15,8 % 3	10,6 % 2	100 % 19
Nadiren görüyorum	12,8 % 7	7,2 % 4	43,7 % 24	21,8 % 12	14,5 % 8	100 % 55
Sıkça görüyorum	27 % 20	10,9 % 8	27 % 20	4 % 3	31,1 % 23	100 % 74

$\chi^2 = 67.447$, $sd=16$, $p<.005$

Tablo 22: Katılımcıların Sosyal Medya Platformlarında Cinsiyet Hoşnutsuzluğu Yaşayanlara ve Trans Bireylere Yönelik İçeriklere Maruz Kalma Sıklığı ile Trans Bireylerin Toplumsal Olarak Kabul Edilmesi Gerektiğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik içeriklere maruz kalma sıklığı ile trans bireylerin toplumsal olarak kabul edilmesi gerektiğine yönelik tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 67.447$, $sd = 16$, $p < .005$). Bu bulgu, bireylerin bu tür içeriklere daha sık maruz kalmasının, onların trans bireylerin kabulüne yönelik tutumlarını etkileyebileceğini göstermektedir. Gözlenen değerler incelendiğinde, sosyal medyada bu içeriklere “her zaman” veya “sıkça” maruz kalan bireylerin “kesinlikle katılıyorum” gibi olumlu tutumları daha sık ifade ettikleri dikkat çekmektedir. Buna karşın bu tür içerikleri “hiç görmeyen” veya “nadiren gören” bireylerin “katılmıyorum” ve “kararsızım” gibi daha olumsuz ya da nötr tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Butler’a (1990) göre toplumsal cinsiyet, bedenin ve dilin yinelemeli performansları üzerinden inşa edilen bir eylem sürecidir. Tablo 22’de “her zaman” veya “sık sık” izleyicilerin daha olumlu tutum geliştirmesi, sosyal medyada sürekli tekrarlanan trans birey temsillerinin, izleyicinin zihnindeki cinsiyet normunu dönüştürdüğünü gösterir. Örneğin, bir kullanıcı günde birkaç kez “coming out” hikâyeleri, geçiş süreci videoları ve olumlayan yorumlarla karşılaştıkça, bu kısıntı performanslar normalleştirici bir etki yaratabilir. Bu tekrarlanan performanslar çoğunlukla geniş kitlelere hitap eden yüzeysel kesitler şeklinde kurgulanabilmektedir. İzleyici yalnızca başarı öyküsünü görürken, aile içi reddedilme, ekonomik zorluklar ve yasal süreçler gibi daha derin boyutlar çoğunlukla

görünmez kalmaktadır. Dolayısıyla yüksek maruziyet pozitif bir kabullenmeyi desteklerken, izleyicinin cinsiyet kimliğini sadece medyatik performansa indirgemesine; gerçek toplumsal dinamikleri, tıbbi ve psikososyal desteğin karmaşıklığını göz ardı etmesine de yol açabilir. Bu bağlamda sürekli tekrarlanan performans kesitleri, izleyicide trans bireylerin cinsiyet kimliğini kolay uygulanır bir model olarak algılayan yeni bir normun oluşmasına yol açabilir.

Adorno ve Horkheimer (2010), medya araçlarının kitleleri homojenleştirerek ticarileştirdiğini ve eleştirel düşüncüyü körelttiğini ifade eder. Tablo 22’de sık maruz kalmanın “kesinlikle katılıyorum” tutumuna yol açması, bu ticarileştirilmiş içeriklerin izleyicide popüler kabullenme tepkisi oluşturduğunu ortaya koyar. Sosyal medya algoritmaları, en çok izlenen ve en çok beğenilen trans içerikleri öne çıkardığında, bunlar birer tüketim ürününe dönüşür: Kısa videolar, duygusal anlatılar, viral etiketler tüm bunlar trans olmak konusunu eğlenceli, hızlı sindirilebilir bir paket haline getirir. İzleyici, bu homojen sunumlar sayesinde gerçek toplumun karmaşık dinamiklerini, sistematik ayrımcılığı veya aile içi çatışmaları hiç deneyimlememişken olumlu bir tutuma sahip olabileceğini düşünür. Kültür endüstrisinin dayattığı tek tip trans imajları, Tablo 22’de gözlenen yüksek kabul oranının bir yönünü açıklar; ancak bu yolla elde edilen kabullenme, medyanın tüketim mantığına sıkı sıkıya bağlı olduğundan, gerçek hayatta karşılaşılan derin sorunları ve toplumsal yapıdaki dayatmaları gözden kaçabilmektedir. Neticede, sık tekrar edilen popüler formatlı içerikler, izleyicide hem yüzeysel kabullenme oluştururken hem de kişinin cinsiyet kimliğini tüketime uygun bir moda hâline getirmesine neden olur.

Tablo 22’deki istatistiksel ilişki, sosyal medyada tekrarlanan trans temsillerinin izleyicide olumlu tutumlar geliştirmesini sağlarken, aynı zamanda farkında olmadan cinsiyet disforisi yaşama eğilimini de körükleyebilir. Bir kullanıcı “her zaman” gördüğü makyajla dramatize edilmiş cinsiyet geçişi videoları, cerrahi süreç anlatımları veya mutlu son klişesi içeren içeriklerle karşılaştıkça, kendi cinsel kimliğini bu medyatik normlara göre sorgulamaya başlayabilir. Bandura’nın (2006) sosyal öğrenme kuramı bağlamında, izleyici idealize edilmiş veya sosyal medya dostu performansları taklit etmeye yönelebilir bunun sonucunda ise henüz gerçek bir danışmanlık ya da kapsamlı bir tıbbi değerlendirme sürecine girmeden ben de bu eğilimdeyim veya ‘ben de trans olmalıyım’ vb gibi düşünceler ortaya çıkabilir. Sonuç olarak, sosyal medya maruziyeti yalnızca

kabullenmeyi artırmaz; aynı zamanda cinsiyet kimliğini algoritmik içerik üzerine inşa etme riskini de beraberinde getirirebilir.

3.2.4. Sosyal Medya Kullanım Süresi ve Katılımcıların Mevcut Bilgi Düzeylerinin Yeniden Sorgulanması

Katılımcıların Günlük sosyal medya kullanım süresi ile sosyal medya platformlarında görülen trans bireylere yönelik içeriklerin bireylerin bilgi ve görüşlerini yeniden sorgulamasına neden olması arasındaki ilişki

Günde ortalama ne kadar süre sosyal medya kullanıyorsunuz?	Sosyal medya platformları üzerinde gördüğünüz cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikler sizin daha önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğunuz bilgilerinizi ve görüşlerinizi yeniden sorgulayarak güncellenenize neden oldu mu?			
	Hayır	Evet	Kesinlikle Evet	Toplam
0-2 saat	69,7 % 57	22,8 % 18	7,5 % 6	100 % 81
2-4 saat	4,2 % 5	46,7 % 57	49,1 % 59	100 % 121
4 saat ve üzeri	22% 32	26,9 % 40	51,1 % 76	100 % 148

$\chi^2 = 88.989$, $sd=30$, $p<.005$

Tablo 23: Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Trans Bireylere Yönelik Bilgi ve Görüşlerin Yeniden Sorgulanması Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda sosyal medya kullanım süresi ile bireylerin cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikler aracılığıyla bilgi ve görüşlerini yeniden sorgulayıp güncellemeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 88.989$, $sd = 30$, $p < .005$). Bu sonuç, sosyal medyada daha fazla zaman geçiren bireylerin, bu tür içeriklerle karşılaştıklarında önceki düşüncelerini sorgulama ve yeniden değerlendirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Gözlenen değerler incelendiğinde, günlük sosyal medya kullanım süresi 4 saat ve üzeri olan bireylerin “evet” ve “kesinlikle evet” yanıtlarını daha sık verdiği; buna karşılık 0-2 saat gibi daha kısa sürelerle sosyal medya kullanan bireylerin çoğunlukla “hayır” yanıtını tercih ettiği gözlemlenmektedir. Bu da sosyal medya maruziyetinin bilgi ve tutum değişikliği ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Butler’ın (1990) cinsiyet performativitesi kuramına göre toplumsal cinsiyet, dilin, beden pratiklerinin ve yinelemelerin üretimidir. Tablo 23’te, günde 4 saatten fazla maruziyetin

bilgileri yeniden sorgulamayı tetiklemesi, izleyicinin sosyal medyada defalarca karşılaştığı tekrarlanan cinsiyet performanslarının algıda yarattığı çarpıcı izlenimlerin mantıksal eleştiriye uğramaya başladığını gösterir. Yüksek maruziyet, izleyicinin sayısız “coming out” hikâyesini, “öncesi/sonrası” klinik videoları ve dramatize edilmiş kişisel öykü kesitlerini üst üste görmesine yol açabilir. Bu performans örüntüleri, izleyicinin zihin dünyasında trans kimliğinin nasıl inşa edildiği görüşünü tekrar tekrar üretir; ancak aynı anda izleyicinin zihnindeki eski stereotiplerle çatışmaya girip bu benim bugüne kadar edindiğim bilgiye ters düşüyor biçiminde bilişsel gerilim yaratabilir. Butler’ın vurguladığı gibi (Butler, 1990, s. 25), performansın kendisi bir norm üretir, ama yoğun maruziyet bu normun sınırlarına ilişkin kuşkuyu da derinleştirebilir. Böylece, sosyal medya performanslarının tekrarı, izleyicide öznel normatif iç çatışma üretimini ve bilgilerimi yeniden güncellemem gerekiyor şeklindeki sorgulamaları doğmasını beraberinde getirebilmektedir.

Adorno ve Horkheimer (2010) kültür endüstrisi kuramına göre, kitle iletişim araçları içerikleri standartlaştırarak homojen bir popüler kültür algısı yaratır. Tablo 23’te yüksek maruziyetle artan sorgulama oranı, sosyal medyanın sunduğu ticarileştirilmiş ve viral normların izleyiciyi çelişkilerle yüzleştirdiğini gösterir. Örneğin gündelik hayatında trans bireyleri hiç tanımayan bir kişi, sürekli tekrar edilen başarı öyküsü vb. kesitleriyle karşılaştıkça, bu ticarileştirilmiş anlatıların gerçek mi, abartı mı? İkilemiyle boğuşabilir. Adorno ve Horkheimer’in (2010, s. 19) kültür endüstrisine ilişkin değerlendirmelerinde, standartlaştırılan anlatıların izleyicide gerçek bir sorgulama yerine, yüzeysel ve hazır kabuller ürettiği vurgulanır. Bu nedenle, izleyici yeni içeriklere yöneldikçe bilgi güncellediğini düşünebilir; ancak bu güncelleme çoğu kez derin toplumsal bağlamı göz ardı eden, yüzeysel bir yenilenme ile sınırlı kalabilmektedir. Sonuçta, kullanıcı heyecanla tıkladığı her yeni içerikle birlikte bilgi güncellerken, medyanın ticari motivasyonları nedeniyle derin toplumsal bağlam çoğu kez göz ardı edebilir ve yeniden sorgulama yüzeysel bir yenileme olarak kalabilir.

Tablo 23’te günde 4 saat ve üzeri sosyal medya kullananların “kesinlikle evet” oranlarının göze çarpması, sosyal medyanın yanlış yönlendirme dinamiklerini açığa çıkartmaktadır. Bir kullanıcı, bir kez abartılı estetik içerik veya viral kimlik hikâyesini gördüğünde algoritma onu benzer içeriklere yönlendirir. Bandura’nın (2006) sosyal öğrenme kuramıyla uyumlu olarak, izleyici yanlış model olarak adlandırılabilen yanıltıcı

videoları taklit etme ve içselleştirme riskini taşır. Yüksek maruziyet, izleyicinin kritik akıl yürütme kapasitesini zaman zaman çökertebilir; çünkü sürekli tekrar edilen tek tip performans kesitleri, bilgiyi sorgulamaktan ziyade tek bir normu sorgusuz sualsiz kabul etme eğilimini besler. Bu durumda Tablo 23'teki bilgi yeniden sorgulama maddesi, aslında düşünmeye çalışırken yanlış kaynaktan beslenme riskini de içerebilmektedir.

3.2.5. Sosyal Medya Kullanım Süresi ve Trans Bireylere Yönelik Bilgi ve Görüşlerdeki Değişim Yönü

Katılımcıların Günlük sosyal medya kullanım süresi ile bireylerin trans bireylere yönelik sahip oldukları bilgi ve görüşlerin değişim yönü arasındaki ilişki.

Günde ortalama ne kadar süre sosyal medya kullanıyorsunuz?	Sosyal medya platformları üzerinde gördüğünüz cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikler sizin daha önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğunuz bilgilerinizi ve görüşlerinizi ne şekilde etkide bulundu?			
	Önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğum bilgi ve görüşlerimi olumsuz durumdan olumlu duruma dönüştürdü.	Önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğum bilgi ve görüşlerimi olumlu durumdan olumsuz duruma dönüştürdü.	Önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğum bilgi ve görüşlerim üzerinde herhangi bir değişikliğe neden olmadı.	Toplam (%)
0-2 saat	10,1 % 8	6,3 % 5	83,6 % 68	100 % 81
2-4 saat	66,7 % 81	12,5 % 15	20,8 % 25	100 % 121
4 saat ve üzeri	51,7 % 77	15,2 % 22	33,1 % 49	100 % 148

$\chi^2 = 87.468$, sd = 30, p < .005

Tablo 24: Sosyal Medya Kullanım Süresi ile Trans Bireylere Yönelik Bilgi ve Görüşlerdeki Değişim Yönü Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda sosyal medya kullanım süresi ile bireylerin trans bireylere yönelik bilgi ve görüşlerinin değişim yönü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 87.468$, sd = 30, p < .005). Bu bulgu, sosyal medyada geçirilen sürenin bireylerin bu konudaki düşünce ve algılarında bir değişime neden olabileceğini göstermektedir. Gözlenen değerler incelendiğinde, sosyal medya kullanım süresi arttıkça “önceden olumsuz olan görüşlerin olumluya dönüşmesi” eğiliminin belirginleştiği, özellikle 2-4, 4 saat ve üzeri sosyal medya kullanan bireylerde bu cevabın daha sık

verildiği görülmektedir. Buna karşın daha kısa süre sosyal medya kullanan bireylerde, “herhangi bir değişiklik olmadı” seçeneği ön plandadır. “Olumlu görüşten olumsuz dönüşme” ise genellikle düşük frekansta kalmıştır. Bu bulgu, sosyal medyanın yoğun kullanımının kullanıcıları pasif tüketime değil aktif bilgi sorgulamaya sevk ederek inanç ve tutumlarında pozitif yönde evrimleşme sağlayabildiğini göstermektedir.

Tablo 24’e göre günde 4 saat ve üzeri sosyal medya kullanan katılımcıların önceki “olumsuz” görüşlerini olumluya dönüştürme oranı, 0–2 saatlik gruptakine kıyasla belirgin biçimde yüksektir. Butler’ın cinsiyet performativitesi kuramı (Butler, 1990, s. 25), toplumsal cinsiyetin tekrarlanan performatif pratikler aracılığıyla inşa edildiğini vurgular. Bu kuramsal çerçeveden hareketle, sosyal medyada tekrar tekrar karşımıza çıkan trans bireylerin günlük yaşantılarına dair paylaşımlar (örneğin makyaj süreçleri, ameliyat sonrası adaptasyon hikâyeleri), izleyicilerin zihninde toplumsal cinsiyet normlarının yeniden üretimiyle ilişkili performans örüntüleri olarak değerlendirilebilir. Yüksek maruziyet, bu performans örüntülerinin defalarca izleyerek trans kimliğinin doğal ve meşru bir varoluş olarak içselleştirmeye zemin hazırlayabilir; dolayısıyla izleyicinin daha önce hiçbir gerekçe olmadan reddettiği trans bireyleri artık haklı ve desteklenmesi gereken bir toplumsal grup olarak görme eğilimi artabilir. Parçalı ve dramatize edilmiş birer performans kesiti olması nedeniyle bu kabul, gerçekteki uzun vadeli sosyo-ekonomik zorlukları veya aile içi çatışmaları ortadan kaldırmadığı halde, izleyicide önemli bir tutum evrimi yarabilir.

Adorno ve Horkheimer’in kültür endüstrisi kuramına (Adorno ve Horkheimer, 2010) göre, sosyal medya platformları tüketilebilir içerikleri öne çıkararak izleyiciyi homojen bir popüler kültür akışına maruz bırakır. Tablo 24’te sık maruz kalanların olumluya dönüşüm eğilimlerinin artması, kültür endüstrisinin en çok beğenilen ve en çok paylaşılan trans içerikleri idealize ederek yaymasıyla doğrudan ilişkilidir. Viral videolar ve görsel efekt odaklı başarı öyküleri, trans geçiş sürecini yalnızca estetik ve eğlenceli bir metaya dönüştürerek izleyicinin zihnini ticarileştirilmiş bir kabullenme moduna sokar. Bu içerikler gerçek hayatın karmaşıklığını gizlerken, izleyicinin yüzeysel bir olumlama geliştirmesini sağlar. Dolayısıyla, Tablo 24’teki olumsuzdan olumluya dönüşüm, sosyal medyanın popüler trendleştirdiği homojenleştirici mekanizmanın bir sonucudur.

Petty ve Cacioppo’nun Elaboration Likelihood Model’i (1986), bireyin yeterli motivasyon ve kapasiteye sahipken bilgiyi detaylı sorgulama yönünde ele aldığını öne

sürer. Tablo 24’te günde en az 3–4 saat sosyal medya kullananların görüş değiştirme eğilimi, bu eşik eşiğine ulaştıklarını gösterir: Tekrarlanan içerik akışı, izleyiciyi yalnızca geçici beğeni yerine sağlam bir veri toplama ve karşılaştırma moduna iter. Ancak Butler’ın performativite vurgusuyla (Butler, 1990) birleştiğinde bu detaylı sorgulama bile çarpıtılabilir içerikleri derinlemesine sorgulamaya açarken, yine de sosyal medyanın sunduğu dramatize edilmiş performans kesitleri çerçevesini aşamayabilir. Yani, yoğun maruziyet izleyiciyi derin düşünmeye teşvik ettiği kadar, aynı zamanda medya normlarına bağlı kalmaya da zorlar.

0–2 saatlik kısa maruziyet grubundakilerin büyük çoğunluğu “hiç bilgi değişikliği olmadı” derken, Stroud’un medya seçiciliği kuramı (2008) çerçevesinde, izleyicinin yalnızca kendi mevcut inançlarını doğrulayan içeriklere yönelme eğiliminde olduğu ortadadır. Kısa süre maruz kalan bireyler, trans temalı paylaşımları algoritmalarca öne çıkarılmış şekilde görmeyecek ya da izleseler bile yetersiz bilgiyle eski görüşlerini sorgulamadan devam edeceklerdir. Bu durum, sosyal medya içeriğinin çeşitliliği ve derinliğine ulaşmadan kapalı bir bilgi balonu içinde kalmak gibi bir riski gösterir. Sonuç olarak, Tablo 24’teki “hiç değişiklik olmadı” oranının yüksekliği, düşük maruziyetin kullanıcıları pasif tüketime mahkûm ederek gerçek bir içsel dönüşümü engellediğini ortaya koymaktadır.

3.2.6. Cinsiyet ve Kimlik Değişim Görüşleri

Katılımcıların Cinsiyeti ile cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylerin cinsiyet kimliklerini değiştirmesi gerektiğine yönelik görüşler arasındaki ilişki

Cinsiyet	Cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) yaşayan bireylerin cinsiyetini değiştirmesini gerektiğini düşünüyor musunuz?							Toplam (%)
	Kesinlikle hayır	Kısmen hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kısmen evet	Kesinlikle evet	
Kadın	20,9% 37	4,7% 8	16,8% 30	35,2% 63	13,8% 24	6% 10	3,4% 6	100% 178
Erkek	4,6% 8	2,7% 4	10,3% 17	21,4% 34	7,4% 12	25,9% 41	27,7% 44	100% 160
Diğer	0 0	0 0	33,4% 4	0 0	0 0	50% 6	16,6% 2	100% 12

$\chi^2 = 59.185$, sd = 12, p < .005

Tablo 25: Katılımcıların Cinsiyeti ile Cinsiyet Disforisi Yaşayan Bireylerin Cinsiyet Değişimi Gerekliliğine Yönelik Görüşler Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda bireylerin cinsiyetleri ile cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) yaşayan bireylerin cinsiyet kimliklerini değiştirmesi gerektiğine yönelik görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 59.185$, sd = 12, p < .005). Bu bulgu, bireylerin biyolojik cinsiyetlerinin, cinsiyet disforisi yaşayan kişilere yönelik tutumlarını etkileyebileceğini göstermektedir. Gözlenen değerler incelendiğinde, özellikle “kesinlikle evet” yanıtının erkek katılımcılar arasında daha yüksek oranda verildiği, buna karşın kadın katılımcıların daha çok “kararsızım” ve “hayır” gibi seçeneklere yöneldiği görülmektedir. Kadın katılımcılar arasında “kararsızım” yanıtı en yüksek frekansta gözlenirken (35,2 %), erkek katılımcılar arasında ise “kesinlikle evet” (27,4 %) dikkat çekmektedir. Bu durum, erkek bireylerin daha net bir şekilde cinsiyet değişiminin gerekli olduğunu düşündüklerini, kadın bireylerin ise konuya daha temkinli yaklaştıklarını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, önceki araştırmalarla da örtüşmektedir.

Kadın ve erkek katılımcıların görüş dağılımı, Butler’ın cinsiyet performativitesi kuramında (Butler, 1990, s. 25) tanımladığı toplumsal cinsiyet rolü tekrarlamalarının nasıl farklı algılanabileceğine işaret eder. Erkeklerin “kesinlikle evet” yanıtını daha yüksek oranda vermesi (27,4 %), toplumsal olarak inşa edilen “geleneksel erkeklik” performansını sürdürme eğilimleriyle uyumludur. Butler’a göre toplumsal cinsiyet, bireyin dışarıdan gözlemler ve tekrarlanan pratikler yoluyla öğrendiği bir sonuçtur; sosyal

medyada erkek figürlerin net, cesurluk bağlamındaki örnekleri öne çıktığında, erkek izleyici de bu performans kalıplarını benimseyebilir. Dolayısıyla erkek katılımcıların trans bireylerin cinsiyet değişimini kesinlikle gerekli olarak görmesi, cinsiyet performansının mutlak ve net bir ifade biçimiyle örtüşmesi sonucunda ortaya çıkar. Sosyal medya ve popüler kültürde sıkça temsil edilen cesur erkek figürü, bu keskin onay tavrının yeniden üretilmesine katkı sağlayabildiğini göstermektedir.

Kadın katılımcıların ise en yüksek frekansta “kararsızım” (35,2 %) ve “kesinlikle hayır” seçeneklerine (20,9%) yönelmesi, yine Butler’ın aynı performatif kuramıyla açıklanabilir: Kadınlık performansları, toplumsal alanda daha fazla duygusal ve kaygıyla sorgulama barındırmaya eğilimlidir. Martin ve Lee’nin (2019) bulgularının da belirttiği gibi kadınlar, toplumsal cinsiyet meselelerinde empati ve belirsizliği daha yüksek tutar. Sosyal medyada maruz kaldıkları çok katmanlı trans hikâyeleri hem görsel dönüşümün estetik boyutunu hem de duygusal zorluk anlatılarını içeren kesitler kadın izleyicinin zihninde kalıplaşmış net cevap yerine sorgulayıcı ve çok boyutlu temsilleri göz önüne alma eğilimini oluşturur.

Adorno ve Horkheimer (2010)’ın kültür endüstrisi eleştirisi bağlamında, medya bu cinsiyet farklılaşmasını homojenleştirici bir biçimde sunabilmektedir. Erkek izleyiciye yönelik cesaret temaları, hızlı tüketilen, tek boyutlu onay içerikleri olarak paketlenir; bu da erkek katılımcının “kesinlikle evet” yanıtı verme eğilimini güçlendirir. Kadın katılımcılar ise, sosyal medyada dolaşıma giren duygusal dönüşüm fragmanlarının ticarileştirilmiş biçimlerine eleştirel mesafeyle bakarak, sorgulamayı sürdürür. Kültür endüstrisinin ticarileştirdiği bu yalnızca görsel estetik ve duygusal dramatizasyon temelli anlatılar, kadınların bilgi düzeylerini yeniden sorgularken, aynı zamanda yüzeysel popülerlik ile derin toplumsal süreç arasındaki uçurumu ortaya çıkarır.

Tablo 25’teki cinsiyet-tutum ilişkisi; Butler’ın cinsiyet performanslarının toplumsal beklentilerle nasıl şekillendiğini, Adorno ve Horkheimer’in kültür endüstrisinin bu performansları nasıl homojenleştirdiğini ve sosyal medyanın doğruluğu ya da yanlışlığı belirsizlik içinde olan model temsillerle izleyiciyi nasıl yönlendirdiğini gözler önüne serer. Erkek katılımcıların net onayı, geleneksel erkeklik performans kalıpları ve homojenleştirilmiş medyatik temsilin birleşiminden; kadın katılımcıların kuşkulu duruşu ise karmaşık performans kesitlerine maruz kalan ve kültür endüstrisinin hızla tüketilen içeriklerine eleştirel mesafe koyan bir algı biçiminden doğabileceği görülmektedir.

3.2.7. İdeolojik Görüş ve Kabul Tutumları

Katılımcıların Cinsiyeti ile cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylerin cinsiyet kimliklerini değiştirmesi gerektiğine yönelik görüşler arasındaki ilişki.

Kendinizi dünya görüşü olarak nasıl tanımlıyorsunuz?	Trans bireyler kesinlikle toplumsal olarak kabul görmelidir					Toplam (%)
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Feminist	6% 3	2% 1	30% 17	6% 3	56% 31	100% 55
İslamcı	35,7% 10	39,3% 11	3,50% 1	3,50% 1	18% 5	100% 28
Liberal	7,7% 1	23,2% 4	15,4% 2	15,4% 2	38,3% 6	100% 15
Milliyetçi	16,30% 11	9,2% 6	19,1% 12	21,2% 14	34,2% 22	100% 65
Muhafazakâr	42% 19	6% 2	42% 19	8% 4	2% 1	100% 45
Seküler	10,7% 8	10,7% 8	24% 18	29,3% 22	25,3% 19	100% 75
Sosyalist	18,7% 3	0 0	31,2% 6	43,8% 8	6,3% 1	100% 18
Ulusalıcı	20% 2	0 0	30% 3	20% 2	30% 3	100% 10
Diğer	4% 1	16% 4	40% 10	20% 5	20% 5	100% 25

$\chi^2 = 124.222$, $sd = 28$, $p < .005$

Tablo 26: Katılımcıların Cinsiyeti ile Cinsiyet Disforisi Yaşayan Bireylerin Cinsiyet Değişimi Gerekliliğine Yönelik Görüşler Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda bireylerin ideolojik görüşleri ile trans bireylerin toplumda kabul edilmesi gerektiğine yönelik görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 124.222$, $sd = 28$, $p < .005$). Bu bulgu, bireylerin sahip oldukları ideolojik dünya görüşlerinin, trans bireylerin toplumsal kabulüne ilişkin düşüncelerini önemli ölçüde etkileyebileceğini göstermektedir. Gözlenen değerler incelendiğinde, “kesinlikle katılıyorum” yanıtı en çok feminist (56 %) ve milliyetçi (34,2 %) bireyler arasında görülmektedir. Feminist bireylerde bu yüksek destek beklenen bir durumken, milliyetçi bireylerde bu oranın görece yüksek olması dikkat çekicidir. Diğer yandan muhafazakâr bireyler arasında “kesinlikle katılmıyorum” (42 %) ve “kararsızım” (42 %) yanıtlarının öne çıktığı gözlenmektedir. Bu durum, muhafazakâr bireylerin konuya daha olumsuz ya da temkinli yaklaştığını göstermektedir. İslamcı görüşe sahip katılımcılar ise ağırlıklı olarak “kesinlikle katılmıyorum” (35,7 %) ve “katılmıyorum” (39

%) yanıtlarını vermiştir. Bu grupta olumlu görüş bildirenlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Öte yandan sosyalist ve ulusalcı bireylerde yanıtlar daha dağınık olmakla birlikte, olumlu görüşlerin (“katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”) daha düşük düzeyde temsil edildiği görülmektedir. Seküler görüşe sahip bireyler de büyük ölçüde olumlu tutum sergilemektedir. Diğer ideolojik görüş kategorisinde ise yanıtlar daha dengeli dağılmış hem olumlu hem olumsuz tutumlar gözlemlenmiştir. Bu bulgu, ideolojik kimliğin toplumsal cinsiyet konularındaki tutumları şekillendirmede kritik bir belirleyici olduğunu gösterir.

3.2.8. Yaş ve Toplumsal Kabul Etkisi

Katılımcıların Yaşı ile sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylere yönelik içeriklerin toplumsal kabul üzerindeki etkisine dair görüşleri arasındaki ilişki

Kaç Yaşındasınız?	Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik sunulan içerikler trans bireylerin toplumsal kabulünde olumlu bir etki oluşturmaktadır.					Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
17-22 yaş	13,6% 33	10,4% 26	40,9% 101	17,7% 44	17,4% 43	100% 247
23-28 yaş	11,4% 10	12,6% 11	32,9% 29	23,8% 21	19,3% 17	100% 88
29-34 yaş	33,4% 2	0 0	16,6% 1	16,6% 1	33,4% 2	100% 6
35-40 yaş	0 0	0 0	100% 6	0 0	0 0	100% 6
41-45 yaş	0 0	0 0	66,7% 2	33,3% 1	0 0	100% 3

$\chi^2 = 16.992$, $sd = 16$, $p > .005$

Tablo 27: Yaş Grupları ile Sosyal Medya İçeriklerinin Trans Bireylerin Toplumsal Kabulüne Etkisine Dair Görüşler Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan ki-kare analizi sonucunda bireylerin yaş grupları ile sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylere yönelik içeriklerin, bu bireylerin toplumsal kabulü üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($\chi^2 = 16.992$, $sd = 16$, $p > .005$). Bu sonuç, bireylerin yaşlarına göre bu tür sosyal medya içeriklerinin etkisine dair görüşlerinin belirgin bir biçimde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Gözlenen değerler incelendiğinde, en yüksek katılım 17-22 yaş aralığındaki bireylerden oluşmakta ve bu yaş grubunda en sık verilen yanıt “kararsızım” (40,9 %) olmuştur. Bu grupta ayrıca “katılıyorum” (17,7 %) ve “kesinlikle katılıyorum” (17,4 %) yanıtlarının da görece yüksek olduğu görülmektedir. 23-28 yaş grubunda ise “kararsızım” (32,9 %) ve “katılıyorum” (23,8 %) yanıtları öne çıkmaktadır. Bu bulgu, medya etkisinin yaşa göre belirgin bir farklılık göstermeyebileceğini savunan kitle iletişim teorileri ile uyumludur. McLeod ve Chaffee (1973), temel medya içeriğinin toplumun genel normlarını pekiştirmede ortak bir rol oynadığını; bireylerin yaşsal farklılıklarının ise çoğunlukla içerik seçimi ve kullanım biçimiyle sınırlı kaldığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Valkenburg ve Peter (2013), ergen ile genç erişkin arasındaki dijital içeriğe maruziyetin tutum geliştirmede benzer mekanizmalar tetiklediğini; bu nedenle yaşın tek başına bir belirleyici faktör olmadığını ifade etmiştir.

Bununla birlikte, yaş grupları incelendiğinde 17-22 yaş aralığında yer alan bireylerin sosyal medya içeriklerinin trans bireylerin toplumsal kabulü üzerinde olumlu etkisi olduğunu daha fazla düşündüğü; yaş ilerledikçe ise bu olumlu bakışın azaldığı gözlemlenmektedir. Ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış olup, yalnızca mevcut örneklem özelinde dikkat çeken bir eğilim olarak değerlendirilmelidir.

Adorno ve Horkheimer’in kültür endüstrisi kuramı (Adorno ve Horkheimer, 2010) çerçevesinde, sosyal medya platformları tüketilebilir ve viral olabilecek trans anlatıları evrensel bir kalıba sokarak her yaş grubuna benzer mesajları ulaştırır. Tablo 27’de 17–22 yaş grubunda “kararsızım” (40,9 %) ve 23–28 yaş grubunda “kararsızım” (32,9 %) yanıtlarının baskın çıkması, homojenleştirilmiş içerik prototiplerinin genç izleyicide kafa karışıklığı yarattığını gösterir. Kültür endüstrisinin popülerlik odaklı senenin transman/hikâyesi gibi fragmentleri, genç yaştaki izleyicinin gerçek sosyo-ekonomik ve ailevi bağlamını ıskalayarak evrensel bir kabullenme veya red ikilemi sunar. Yaş ilerledikçe içerik sayısı azalmasına rağmen, yine de her yaş grubunda “kararsızım” ve “katılıyorum” benzer oranlarda kalır; bu da kültür endüstrisinin homojenleştirici gücünün, izleyicinin yaşsal farklılıklarını baskın performatif normlarla geçersiz kıldığını ortaya koyar.

Sosyal medya platformlarının algoritmik mantığı, en çok dikkat çeken içerikleri her yaşa taşıyarak izleyiciyi tekrarlanan bir döngüye sürükler. Bu döngü içinde trans bireyin toplumsal olarak kabulü teması; 17–22, 23–28, 29–34, 35–40 ve 41–45 yaş grupları nezdinde farklı yoğunlukta görülse bile, kimse için gerçekçi bir sorgulama zemini oluşturmaz. Bandura’nın sosyal öğrenme kuramına (Bandura, 2006) göre izleyici, yanlış model olarak adlandırılan dramatize ve seçkisiz kesitleri taklit ederek kendi ön yargılarını ya da belirsizliklerini pekiştirir. Tablo 27’deki “kararsızım” yanıtları, bu yanlış yönlendirme mekanizmasının tam merkezindedir: Çünkü izleyici, sayısız kez gördüğü duygusal fragmanları karşısında, neye inanacağını bilemez hâle gelir. Yaş fark etmeksizin her kullanıcı, sürekli tekrar edilen ötekileştirme/idealize etme performansları arasında sıkışır ve net bir pozisyon almadan “kararsız” kalır.

17–22 grubunun “kararsızım” (40,9 %), 23–28 grubunun “kararsızım” (32,9 %) ve sonraki yaş gruplarının “kararsızım” “katılıyorum” dengesinin sürmesi, her demografideki izleyicinin performans kırıntılarına karşı benzer bir tutum geliştirdiğini gösterir. Butler’ın (1990) belirttiği gibi cinsiyet, tekrarlanan performanslar aracılığıyla yapılır; sosyal medya ise bu performansları kısacık, çarpıcı fragmanlar hâline getirerek her yaş grubunda normatif cinsiyet performansı algısının benzer biçimde yeniden üretilmesine neden olur. Dolayısıyla, Tablo 27’deki veriler, sosyal medyanın yaş fark etmeksizin performans kırıntılarını besleyerek izleyicide hem kafa karışıklığı hem de evrensel bir kabullenme eğilimi yarattığını ortaya koyar.

SONUÇ

Bu çalışma, dijitalleşen toplum yapısında sosyal medya platformlarının, cinsiyet disforisi ve trans bireylere yönelik algıların şekillenmesindeki rolünü üniversite öğrencileri örnekleminde incelemiştir. Günümüzde sosyal medya yalnızca bilgiye erişim mecrası değil; aynı zamanda bireylerin kimlik, norm ve değer algılarını yönlendiren güçlü bir ideolojik aygıt hâline gelmiştir. Bu bağlamda araştırma, öğrencilerin bu tür temsillerle nasıl karşılaştıklarını, bu temsilleri nasıl anlamlandırdıklarını ve bu anlamlandırma süreci sonucunda ne tür kabul, ret ya da sorgulayıcı yaklaşımlar geliştirdiklerini ortaya koymuştur.

Elde edilen bulgular, katılımcıların cinsiyet disforisi ve trans kimlik konularına ilişkin görüşlerinin, doğrudan bireysel deneyimlerden çok, sosyal medyada karşılaştıkları temsillerin etkisiyle biçimlendiğini göstermektedir. Katılımcıların ifadelerinde özgürlük, eşitlik, bireysel haklar gibi kavramlara sıkça yer verilmiş olsa da bu kavramların çoğunlukla sosyal medyada baskın biçimde yer bulan, duygusal içeriklerle bezenmiş ve tekrara dayalı temsil biçimlerinden beslendiği görülmektedir. Bu durum, bireylerin benimsediklerini düşündükleri görüşlerin, aslında medya aracılığıyla dolaylı olarak sunulan semboller ve anlatılar çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Bazı katılımcılar bu temsillere eleştirel bir mesafe koyarak medyada sunulan içeriklerin ardındaki amacı sorgulamış; bazıları ise kararsızlık, çelişki ve kafa karışıklığı yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu durum, sosyal medyanın yalnızca olumlu ya da olumsuz yönelimler üretmediğini, aynı zamanda bireylerin düşünsel dünyasında karmaşa ve belirsizlik de yaratabildiğini göstermektedir. Özellikle belirli bir söylemin tekrarla sunulması, bireylerin eleştirel düşünme kapasitelerini köreltebilmekte; fakat bazı örneklerde, bu hegemonik çerçeveye karşı direnç geliştirme potansiyeli de açığa çıkabilmektedir.

Bireysel tutum ve yönelimlerin, içinde bulunulan kültürel bağlamdan ve özellikle medya aracılığıyla dolaşıma giren egemen temsillerden bağımsız düşünülmemeyeceğini açıkça göstermektedir. Cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine ilişkin algılar, yalnızca bireyin özgür iradesinin ürünü değil, aynı zamanda medya aracılığıyla şekillenen hegemonik anlam üretiminin bir parçasıdır. Bu durum, medya okuryazarlığının yalnızca içerik analizinden ibaret olmayan, eleştirel düşünce, söylem çözümlemesi ve ideoloji farkındalığını da içeren bir formasyona kavuşturulması gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, sosyal medya temsillerinin bireylerin tutumlarını yüzeysel olarak şekillendirmedeği, aksine onların değer dünyasına nüfuz ederek düşünsel ve duygusal yönelimlerini dönüştürdüğüdür. Bu yönüyle medya, bireyin yalnızca neyi savunduğunu değil, nasıl düşündüğünü, neye değer verdiğini ve neyi “normal” ya da “anormal” olarak değerlendirdiğini de belirlemektedir. Temsillerin sürekli tekrar eden, duygusal farkındalığı destekleyen ve standartlaştırılmış yapısı, bireyleri belli duygulara yönlendirirken; bu yönlendirme çoğu zaman fark edilmeden bir normallik ya da doğallık algısı yaratmaktadır. Tez kapsamında ortaya konan değerlendirmeler, sosyal medyanın özellikle cinsiyet disforisi ve trans kimlik deneyimleri gibi cinsiyet kimliğini kapsayan temsiller aracılığıyla bireylerin algı ve tutumları üzerindeki yönlendirici gücünü göz önüne sermektedir; bu doğrultuda elde edilen bulguların, gelecekteki çalışmalara hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde katkı sunacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Bu çalışmanın bulguları, sosyal medyanın yalnızca içerik dolaşımını sağlayan bir mecra olmanın ötesinde; algoritmik akışlar, tekrar eden temsiller ve standardize edilmiş anlatılar yoluyla anlamın biçimlenmesinde yönlendirici ve hegemonik bir işlev üstlenebildiğine işaret etmektedir. Ayrıca, bu dijital ortamın, bireylerin cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsilleriyle karşılaştıkları, bu temsillere dair bilgi edindikleri ve çeşitli tutumlar geliştirdikleri bir zemin işlevi gördüğü, ancak aynı zamanda içeriklerin bağlamından kopararak okunmasına, yanlış anlamaların oluşmasına ve duygusal ya da ideolojik kutuplaşmaların ortaya çıkmasına da zemin hazırlayabildiği gözlemlenmektedir. Bu çerçevede geliştirilen öneriler, herhangi bir cinsiyet kimliği ya da ifade biçimini teşvik etmeyi değil; bilgi düzeyini artırmayı, olası yanlış anlamaları azaltmayı ve dijital ortamda ifade güvenliğini gözetmeyi amaçlamaktadır.

Butler’a göre cinsiyet kimlikleri, belirli jestler, davranışlar, söylemler ve toplumsal ritüeller aracılığıyla “performans” yoluyla kurulmakta; bu performans, bireylerin toplumsal normlarla kurdukları ilişki ve bu normlara verdikleri tepkiler doğrultusunda sürekli yeniden sahnelenmektedir. Dijitalleşmenin hızla ilerlemesiyle birlikte gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelen sosyal medya ise, yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde; bireylerin kendilerini ifade ettikleri, bu bağlamda kimliklerini görünür kıldıkları bir alan olarak da önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca bu mecra, bireylerin

kimliklerine ilişkin çeşitli yönleri beden, aidiyet ya da cinsiyet bağlamındaki temsilleri farklı biçimlerde ortaya koyabildikleri, yeniden tanımlayabildikleri ve performe edebildikleri dijital bir “sahne” olarak da işlev görmektedir. Bu yönüyle sosyal medya, kimliğin inşa sürecinde önemli bir işlevsellik göstermekte olup bu işlev, cinsiyet kimliğinin toplumsal olarak kurulmasında ve yeniden üretilmesinde de belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, sosyal medyada hangi temsillerin görünür kılınacağı büyük ölçüde algoritmik öneri sistemleri ve içerik sıralama pratikleri tarafından belirlenmekte olup; bu durum yalnızca belirli temsil biçimlerinin öne çıkmasına değil, aynı zamanda kullanıcıların bu temsilleri nasıl algılayacağına ve nasıl anlamlandıracağına yön veren yapısal bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu bağlamda, cinsiyet disforisi ve trans kimlik gibi cinsiyet kimliği ilişkili olan ve normatif cinsiyet anlayışlarını sorgulayan kimlik biçimlerine dair sunulan temsillerin, kullanıcıların bu kimlikleri nasıl değerlendireceği üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Böylece sosyal medya, cinsiyet kimliğine ilişkin toplumsal anlamların üretildiği ve bu anlamların algoritmik işleyiş yapısı doğrultusunda tekrar ile pekiştirildiği hegemonik bir düzeneğin parçası hâline gelebilmektedir. Bu süreç, temsillerin çeşitliliğini sınırlandırarak belli kalıpların ön plana çıkmasını beraberinde getirirken bireysel algıların ise bu tekrarlar doğrultusunda şekillenmesine zemin hazırlayabilmektedir.

Öncelikle, Butler’ın toplumsal cinsiyetin performatif olarak inşa edildiğine dair yaklaşımı, sosyal medya kullanıcılarının cinsiyet kimliği temsillerine yönelik yaklaşımlarını değerlendirmede açıklayıcı bir kuramsal dayanak sunmaktadır. Bu çerçevede sosyal medya, bireylerin tekrar eden içerikler aracılığıyla belirli normları yeniden ürettiği ya da sorgulayabildiği dijital bir sahne işlevi görmektedir. Araştırma bulguları, katılımcıların cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerini genellikle duygusal farkındalık temelinde değerlendirdiklerini ve bu temsilleri çoğunlukla beden dönüşümüne odaklanan anlatılar yoluyla algıladıklarını ortaya koymuştur. Bu durum, cinsiyet kimliğine ilişkin normların sosyal medya aracılığıyla nasıl performe edildiğini ve görünür hâle geldiğini anlamak açısından açıklayıcı bir zemin sunmaktadır.

Bu bağlamda, önerilen analiz yöntemleri yalnızca içerik çeşitliliğini değil, aynı zamanda bu tekrarların hangi normları pekiştirdiğini ya da hangi alanlarda kusurlu tekrarlar aracılığıyla farklılaşma imkânı sunduğunu da göz önünde bulundurmalıdır. Bununla birlikte, kullanıcıların bu temsilleri nasıl içselleştirdiği, anlamlandırdığı ve yeniden

ürettiği süreçleri daha derinlemesine değerlendirmek amacıyla, sosyal medya içeriklerine entegre edilebilecek etkileşimli mikro değerlendirme araçlarının kullanımı da önerilebilir. İçerik sonlarına eklenebilecek kısa anketler aracılığıyla (örneğin: Bu içerik sizde nasıl bir duygu uyandırdı?) vd. kullanıcıların sadece izleyici değil, aynı zamanda aktif bir yorumlayıcı hâline gelmeleri sağlanabilir. Bu tür mikro etkileşimler, hem bireysel farkındalık gelişimine katkı sunar hem de platformların temsillere dair daha kapsayıcı ve çoğulcu içerik politikaları geliştirmelerine yönelik veriler üretilmesine katkı sağlamaktadır.

Sosyal medya, yalnızca bilgi aktaran bir mecra olmayıp aynı zamanda duygusal ve bilişsel konumlanmaları etkileyerek görüş değişikliklerine yol açabilen etkileşimsel bir alan olarak işlev görmektedir. Araştırma bulgularında da görüldüğü üzere, katılımcıların önemli bir bölümü, cinsiyet kimliğine dair karşılaştıkları cinsiyet disforisi ve trans kimlik temsillerine özellikle düşünsel bir süzgeçten geçirmeksizin, doğrudan duygusal farkındalık temelinde yaklaşmaktadır. Katılımcılar bu yaklaşım biçimlerini açıklarken, sosyal medyada sıklıkla karşılaştıkları bedensel dönüşüm süreçlerine dair kişisel deneyim anlatılarının, bu anlamlandırma ve algı gelişimi üzerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı ifadeleri temelinde değerlendirildiğinde, farkındalık gelişiminde özellikle bu tür duygu esaslı ve bireysel anlatıların yoğun olarak öne çıktığı ve diğer boyutların daha arka planda kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, cinsiyet kimliğiyle ilişkili psikolojik, toplumsal, kültürel ve biyolojik katmanların bütüncül bir şekilde değerlendirilememesi riskini de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, söz konusu temsillerin psikolojik, sosyolojik, hukuki ve sağlıkla ilgili boyutları içeren bağlamsal açıklamalarla birlikte sunulması; daha dengeli bir öğrenme ve değerlendirme ortamı oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Özellikle duygusal yoğunluğu yüksek, kısa ve hızlı tüketilen videoların ardından erişilebilecek biçimde yapılandırılan kapsayıcı anlayışa katkı sunan materyaller (örneğin: okuma listeleri, sıkça sorulan sorular, kavramsal süreç haritaları vb.), içeriklerin sıkı biçimde algılanma riskini azaltabilir. Bu tür içerikler, sosyal medya mecralarında yer alan videolara entegre edilen bağlantılar veya yorum bölümüne sabitlenen açıklamalar yoluyla kullanıcılara sunulabilir. Böylece bireyler, izledikleri içeriği daha geniş bir bağlam içinde değerlendirme fırsatı bulabilir.

Sosyal medya platformları düzeyinde, özellikle algoritmik şeffaflığın artırılması önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Kullanıcılara önerilen içeriklerin yalnızca kişisel

tercihlere değil, aynı zamanda platformların sistematik algoritmik önceliklendirmelerine dayandığını şeffaf bir biçimde göstermek; kullanıcıların içeriklerle kurduğu ilişkiye eleştirel bir mesafe kazandırabilir. Bu bağlamda, öneri sistemlerine içerik ve temsil çeşitliliğini artırmaya yönelik ayarların varsayılan olarak entegre edilmesi; kullanıcıların yalnızca tek yönlü temsillerle karşılaşmasında önleyici olabilir. Özellikle cinsiyet kimliğine ilişkin içeriklerde, kavramların çok boyutluluğunu özetleyen kısa açıklamaların yer alması; güvenilir kaynaklara, bilimsel çalışmalara ve psikososyal destek hatlarına yönlendiren bağlantıların görünür biçimde sunulması, içeriklerin daha bilinçli değerlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Araştırmada yer alan katılımcıların önemli bir kısmının sosyal medya içeriklerini kaynak denetimi yapmadan tükettiği gözlemlenmiştir. Bu durum, içeriklerin bağlamından koparılarak veya genelleyici biçimde değerlendirilmesi riskini artırmaktadır. Bu nedenle medya okuryazarlığı modülleri, eğitim müfredatlarına entegre edilmeli ve içerik bağlamı okuma, kaynak sorgulama, dijital söylem çözümlemesi gibi beceriler üzerine yoğunlaşmalıdır. Bu yaklaşım, kullanıcıların karşılaştıkları temsillere yalnızca duygusal tepkiyle değil; eleştirel düşünme ve kavramsal çerçeveler üzerinden yaklaşmalarını destekleyebilir. Bu çerçevede, “trans” ya da “cinsiyet disforisi” gibi kavramlara ilişkin açıklamaların; sosyoloji, psikoloji, biyoloji ve tıp gibi disiplinlerin katkısıyla, tarafsızlık ve kavramsal bütünlük esas alınarak hazırlanması, bilgi temelli farkındalık gelişimini desteklemek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tür içeriklerin bilimsel disiplinler arası yaklaşımla ve sadeleştirilmiş biçimde hazırlanarak eğitim materyallerine entegre edilmesi, öğrencilerin dijital temsillere yönelik değerlendirmelerini bilimsel temele dayandırmalarını kolaylaştırabilir.

Özellikle eğitim alanında sosyal medya okuryazarlığı yalnızca kuramsal bilgilerle değil, kurumsal ve sürdürülebilir programlarla da desteklenmelidir. Üniversitelerde belirli aralıklarla düzenlenebilecek seminerler, modül temelli eğitim programları ya da atölye çalışmaları aracılığıyla; öğrencilerin sosyal medya içeriklerini analiz etme, öneri sistemlerinin işleyişini sorgulama ve dijital temsillerdeki anlam çerçevelerini değerlendirme becerileri geliştirilebilir. Bu tür programlar; iletişim, sosyoloji, psikoloji, medya çalışmaları gibi disiplinler arası iş birlikleriyle, ayrıca sivil toplum kuruluşları ve medya kuruluşlarının katkısıyla gerçekleştirilebilir. Eğitim içeriklerinde kişisel anlatıların bilimsel kavramlarla ilişkilendirilmesine yer verilmesi, öğrencilerin sosyal

medyada karşılaştıkları temsillere eleştirel ve çok boyutlu bakış geliştirmesini destekleyebilir.

Araştırma verileri, sosyal medyada uzun süre vakit geçiren bireylerin zamanla daha keskin veya uç tutumlar geliştirebildiğine işaret etmektedir. Bu durum, algoritmik olarak tekrarlanan içerik akışlarının, kullanıcının düşünsel çeşitliliğe ulaşmasını zorlaştırarak tek yönlü tutumları pekiştirebildiğini göstermektedir. Bu nedenle, sosyal medya platformlarının içerik filtreleme ve öneri sistemlerinde yalnızca popüler ya da sistemle uyumlu içeriklerin değil, farklı bakış açılarını temsil eden içeriklerin de görünür kılınmasına yönelik düzenlemeler yapılabilir. Böyle bir yaklaşım, herhangi bir yönelimi teşvik etmekten ziyade; kullanıcıların içerik çeşitliliğiyle karşılaşmasını sağlayarak, homojen akışların doğurabileceği yanlı değerlendirme riskini azaltmayı amaçlamaktadır. İzleme ve değerlendirme süreçleri, önerilerin etkileri sistematik biçimde görünür kılmak açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Bu süreçlerde, temsil çeşitliliği (anlatı türleri, kaynak dağılımı, içerik tekrar oranı), bilgi derinliği (ön-son değerlendirme farklılıkları), içerik akışına yapılan müdahalelerin etkisi (okuma süresi, tıklanma oranları, içerik çeşitliliğindeki değişim) ve anlam sağlama dengesi (empati ve hoşgörü odaklı temsiller ile olumsuz çerçeveleme oranları) gibi nitel ve nicel göstergeler düzenli olarak izlenip raporlanabilir. Tüm bu süreçlerde mahremiyetin korunması, bilgilendirilmiş onam alınması ve verilerin ikincil kullanımına ilişkin etik ilkelere titizlikle riayet edilmesi gerekmektedir. Bu tür bir etik çerçeve, çevrim içi ortamda oluşabilecek olası saldırı, yanlış yönlendirme ve sosyal etiketlemelere karşı koruyucu iletişim politikalarının da temelini oluşturabilir.

Sonuç olarak, burada geliştirilen öneriler, sosyal medyanın yönlendirici ve bu bağlamda hegemonik işleyişi altında daralma eğilimi gösterebilen temsil evrenini genişletmeye; empatik yaklaşımları bağlamsal ve kuramsal bilgi ile bütünleştirmeye; bireysel anlamlandırma biçimlerini ise daha dengeli, çok katmanlı ve eleştirel bir düzleme taşımaya yönelik bir katkı sunmaktadır. Sıralı uygulamalarla desteklenen izleme ve geri bildirim döngüleri, yalnızca akademik zeminde değil; aynı zamanda sosyal medya politikalarının geliştirilmesinde ve içerik düzenleme pratiklerinde sürdürülebilir iyileşmelere zemin hazırlayabilir.

KAYNAKÇA

- Åberg, E. ve Koivula, A. ve Kukkonen, I. (2019). A feminine burden of perfection? Appearance-related pressures on social networking sites. *Telematics and Informatics*, 46, 101319. DOI: 10.1016/j.tele.2019.101319.
- Adelson, S. L., ve American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. (2012). *Practice parameter on gay, lesbian, or bisexual sexual orientation, gender nonconformity, and gender discordance in children and adolescents*. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 51(9), 957–974.
- Adorno, T. (1998). *Minima Moralia* (Çev. O. Koçak ve A. Doğukan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Adorno, T. W. (2005). Kültür endüstrisini yeniden düşünmek. *Kitle İletişim Kuramları, Der. ve Çev. Erol Mutlu, Ankara, Ütopya Yayınevi*.
- Adorno, T. W., Ülner, N., Tüzel, M., Gen, E., ve Bernstein, J. M. (2007). *Kültür endüstrisi kültür yönetimi. İletişim*.
- Adorno, T. W., ve Horkheimer, M. (2010). Aydınlanmanın diyalektiği. *İstanbul: Kabalcı Yayınevi*.
- Adorno, T. W., ve Horkheimer, M. (2010). *Dialectic of enlightenment: Philosophical fragments* (G. Schmid Noerr, Ed.; E. Jephcott, Trans.). Stanford University Press.
- Aitken, M., Steensma, T., Blanchard, R., VanderLaan, D., Wood, H., Fuentes, A., . . . Zucker, K. (2015). Evidence for an altered sex ratio in clinic-referred adolescents with gender dysphoria. *Journal of Sexual Medicine*, 12(3), 756–763.
- Akner, N., ve Eren, Ş. (2013). Toplumsal cinsiyet bağlamında evlilik programları. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2-20.
- Aksoy, M. (2018). A Qualitative Study on the Reasons for Social Media Addiction. *European Journal of Educational Research*, 7, 861-865.
- Aktaş, N. (2020). Toplumda değişen kadın rollerinin reklamlara yansımaları: Küçük ev aletleri markalarına yönelik bir analiz. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (15), 183-201.
- Aktay, Y. (2000). İktidarın Nesnesi ve Kaynağı Olarak Beden ve Kimlik Politikaları. 3. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildirisi. Eskişehir.
- Alemdar, K., ve Erdoğan, İ. (1994). *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Alper, K., Aytan, N., ve Ünlü, S. (2015). Görsel medya çağında çocukların video oyun bağımlılıkları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 98-106.

- American Psychiatric Association (2013) Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5. Baskı, Washington, DC, American Psychiatric Publishing.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed., text rev.). American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Press.
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- Austin, J. L. (1975). How to do things with words. Harvard university press.
- Avcı, S., ve Kayar, N. (2015). Bedenin Anlamı ve Sınırları. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ay, M. (2020). Medya ve kültür endüstrisi eleştirisinin yeniden üretimi. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 35, 179–202.
- Aytaş, E. (2024). *Yeni medya ortamında toplumsal hareketler: Gezi Parkı örneği* (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (2001). *Social cognitive theory: An agentic perspective*. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26.
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective, *Annual Reviews Psychology*.
- Bandura, A. (2006). Autobiography. MG Lindzey ve WM Runyan (Eds.), *A history of psychology in autobiography* (Vol. 9). Washington, DC: American Psychological Association.
- Bandura, A. ve Walters, R.H. (1959). *Adolescent Aggression*, New York, USA: Ronald Press. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Başar, K., ve Yüksel, Ş. (2014). Trans bireylerde ruh sağlığı: Deneyimler, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(4), 266–274.
- Baudrillard, J. (2012). *Tüketim Toplumu*. (H. Deliceçaylı, & F. Keskin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınlar

- Bayraktutan Sütçü, G. (2010). Dijital oyunlarda cinsiyetçilik. İçinde Yeni Medyada Nefret Söylemi (ss. 37-64). Ankara: Kalkedon Yayınevi.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Bilişli, Y., ve İşler, L. (2019). Medyada kadın temsilleri. İçinde H. Çiftçi (Ed.), Yeni Medya Halkla İlişkiler ve İletişim (ss. 37-64). Ankara: İksad Yayınevi.
- Binark, M. (2007). Yeni medya çalışmalarında yeni sorular ve yöntem sorunu. In M. Binark (Ed.), *Yeni medya çalışmaları* (s. 21-44). Dipnot Yayınevi.
- Bond, B. J., ve Drogos, K. L. (2014). Sex on the shore: Wishful Identification and parasocial relationships as mediators in the relationship between Jersey Shore exposure and emerging adults' sexual attitudes and behaviors. *Media Psychology*, 17(1), 102-126.
- Boyd, D. (2008). Why youth (heart) social network sites: The role of networked publics in teenage social life. In D. Buckingham (Ed.), *Youth, identity, and digital media* (pp. 119-142). Cambridge, MA: MIT Press.
- Brandt, M. J., ve Henry, P. J. (2012). Ideology, out-group emotion, and exclusionism. *Political Psychology*, 33(2), 343-358.
- Brik, T., Vrouenraets, L. J. J. J., de Vries, M. C., ve Hannema, S. E. (2020). Trajectories of adolescents treated with gonadotropin-releasing hormone analogues for gender dysphoria. *Archives of Sexual Behavior*, 49(7), 2611-2618. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01675-0>
- Budge, S. L., Adelson, J. L., ve Howard, K. A. S. (2013). Anxiety and depression in transgender individuals: The roles of transition status, loss, social support, and coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81(3), 545-557.
- Budge, S. L., Adelson, J. L., ve Howard, K. A. S. (2013). Anxiety and depression in transgender individuals: The roles of transition status, loss, social support, and coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81(3), 545-557.
- Budge, S. L., Adelson, J. L., ve Howard, K. A. S. (2013). Anxiety and depression in transgender individuals: The roles of transition status, loss, social support, and coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81(3), 545-557.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Butler, J. (1990/2006). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York, NY: Routledge.
- Butler, J. (2011). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203828274>

- Büstan, Ö. (2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında televizyon reklâmlarında geleneksel kadın tiplmesi: Deterjan reklâmlarında kadının temsili. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 167-184.
- Byne, W., Karasic, D. H., Coleman, E., et al. (2018). Gender dysphoria in adults: An overview and primer for psychiatrists. *Transgender Health*, 3(1), 57–70. <https://doi.org/10.1089/trgh.2017.0053>
- Byne, W., Karasic, D. H., Coleman, E., et al. (2018). Gender dysphoria in adults: An overview and primer for psychiatrists. *Transgender Health*, 3(1), 57–70. <https://doi.org/10.1089/trgh.2017.0053>
- Can, S., ve Koz, K. A. (2018). Medya ve kadın. İçinde B. Ayhan (Ed.), İletişim Sosyolojisi (ss. 359-382). Konya: Literatürk Academia.
- Canatan, K. (2011). Beden Sosyolojisi. İstanbul: Açılımkitap Yayınları.
- Canatan, K. (2016). Beden ve Beyan. İstanbul: Mana Yayınları.
- Cirhinliğlu, Z. (2003). Post-Modern Çözülüş ve Sağlık. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 136-137.
- Clark, T. C., Lucassen, M. F. G., Bullen, P., et al. (2014). The health and well-being of transgender high school students: Results from the New Zealand adolescent health survey (Youth'12). *Journal of Adolescent Health*, 55(1), 93–99. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.11.008>
- Coleman, E., Bockting, W., Botzer, M., Cohen-Kettenis, P., DeCuypere, G., Feldman, J., vd. (2012). Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender-nonconforming people, Version 7. *International Journal of Transgenderism*, 13(3), 165-232. <https://doi.org/10.1080/15532739.2012.746493>
- Coleman, E., Bockting, W., Botzer, M., Cohen-Kettenis, P., DeCuypere, G., Feldman, J., . . . Zucker, K. (2012). *Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender nonconforming people, version 7*. *International Journal of Transgenderism*, 13(4), 165–232.
- Connell, R. W. (2002). *Gender*. Polity Press.
- Connolly, M. D., Zervos, M. J., Barone, C. J., Johnson, C. C., ve Joseph, C. L. M. (2016). The mental health of transgender youth: Advances in understanding. *Journal of Adolescent Health*, 59(5), 489–495. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2016.06.012>
- Costa, R., Dunsford, M., Skagerberg, E., Holt, V., Carmichael, P., ve Colizzi, M. (2015). Psychological support, puberty suppression, and psychosocial functioning in adolescents with gender dysphoria. *Journal of Sexual Medicine*, 12(11), 2206–2214.

- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, Article 8, 139–167.
- Cruz, T. M. (2014). Assessing access to care for transgender and gender nonconforming people: A consideration of diversity in combating discrimination. *Social Science ve Medicine*, 110, 65-73. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.02.029>
- Çelebi, E. (2014a). Televizyon reklamlarının çocukların davranışsal tutumları ve obezite gelişme riski üzerine etkileri. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 97-107.
- Çelebi, E. (2014b). 4-6 Yaş Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Üzerine Okul Öncesi Öğretmenlerin Görüş ve Tutumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(32), 476-485.
- Çelebi, E. (2018). Filmlerdeki Sigara Sahnelerine Yönelik Medya Okuryazarlığı Bilgisi ve Sigara Kullanım Alışkanlığı Arasındaki İlişki. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(1), 366-381.
- Çelebi, E. (2022). Medyanın toplumsal cinsiyet rollerine üzerindeki etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 822–829.
- Çelik Varol, M., & Varol, E. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan’a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 137–158.
- Çetin, A. (2017). Türk sinemasında yoksulluk temsilleri, 1960-1975 dönemi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çil, H. (2017). Bedeni Kurgulamak: İslami Romanlarda Beden ve Kimlik. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Çoban, B. (2011). Toplumsal hareketler ve yeni alternatif/radikal medyalar. *Yeditepe Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, (14), 1–14.
- de Vries, A. L. C., Cohen-Kettenis, P. T. (2012). Clinical management of gender dysphoria in children and adolescents: The Dutch approach. *Journal of Homosexuality*, 59(3), 301–320. <https://doi.org/10.1080/00918369.2012.653300>
- de Vries, A. L. C., Steensma, T. D., Cohen-Kettenis, P. T., VanderLaan, D. P., ve Zucker, K. J. (2016). Poor peer relations predict behavioral and emotional problems in adolescents with gender dysphoria: A cross-national, cross-clinic comparative analysis. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 25(6), 579–588. <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0774-2>
- Dellaloğlu, B. (2007). *Frankfurt Okulu’nda Sanat ve Toplum*. İstanbul: Say Yayınları.

- Demir, T. (2018). Kutsaldan Sekülere Değişen Beden Algısı. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9.
- Diamond, L. M., ve Butterworth, M. (2008). Questioning gender and sexual identity: Dynamic links over time. *Sex Roles*, 59(5-6), 365-376.
- Diamond, L. M., ve Butterworth, M. (2008). Questioning gender and sexual identity: Dynamic links over time. *Sex Roles*, 59(5-6), 365-376. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9423-5>
- Drescher, J., ve Pula, J. (2014). Ethical issues raised by the treatment of gender-variant prepubescent children. *The Hastings Center Report*, 44(S4), S17–S22. <https://doi.org/10.1002/hast.365>
- Drescher, J., ve Pula, J. (2014). Ethical issues raised by the treatment of gender-variant prepubescent children. *Hastings Center Report*, 44(S4), S17–S22. <https://doi.org/10.1002/hast.365>
- Dündar, G. (2014). Dijital oyunlarda toplumsal cinsiyet inşası: Warrior of Nemesis örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Eagly, A. H., ve Wood, W. (2013). The nature-nurture debates: 25 years of challenges in understanding the psychology of gender. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3), 340–357. <https://doi.org/10.1177/1745691613484767>
- Erdoğan, İ. (2015). Erkek dergilerini anlamak: GQ Türkiye örneğinde bir anlama çözümlemesi. *Journal of Yaşar University*, 10(38), 6478-6554.
- Erdoğan, M., ve Civelek, S. (2012). Toplumsal cinsiyet eşitliğinde medyanın rolü konulu komisyon raporu. Ankara: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayını.
- Erol, D. (2013). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkiye yazılı basınında şiddet haberleri ve haber fotoğrafları. *Selçuk İletişim*, 8(1), 192-211.
- Ersoy-Çak, Ş. (2011). Toplumsal cinsiyet ve feminizm teorileri bağlamında Türkiye’deki reklâm filmleri ve popüler müzik videoları. *Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 357-363.
- Fausto-Sterling, A., Crews, D., Sung, J., Garcia-Coll, C., ve Seifer, R. (2015). Multi-modal sex-related differences in infant and infant-directed maternal behaviors during months three through twelve of development. *Developmental Psychology*, 51(10), 1351–1366. <https://doi.org/10.1037/dev0000046>
- Featherstone, M. (1996). Postmodernizm ve Tüketim Kültürü. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (M. Küçük, Çev.)
- Fontanari, A. M. V., Vilanova, F., Schneider, M. A., Soll, B. M., Schwarz, K., Lobato, M. I. R., ve Costa, A. B. (2020). Gender dysphoria, mental health, and resilience among Brazilian transgender youth. *Psychiatry Research*, 284, 112769.

- Foucault, M. (1978). The history of sexuality, volume 1: An introduction (R. Hurley, Trans.). New York: Vintage.
- Freud, S. (1925). Some psychical consequences of the anatomical distinction between the sexes. *The International Journal of Psychoanalysis*, 6, 21–26.
- Frisen, A., ve Wangqvist, M. (2011). Emerging adults in Sweden: Identity formation in the light of love, work, and family. *Journal of Adolescent Research*, 26, 200-221.
- Garg, G., Elshimy, G., ve Marwaha, R. (2023). Gender dysphoria. In StatPearls. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing. Retrieved April 9, 2023, from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30335346/>
- Gèlis, J. (2008). Beden, Kilise ve Kutsal. Bedenin Tarihi 1: Rönesans'tan Aydınlanma'ya. (S. Özen, Çev., A. Corbin, J.-J. Courtine, & G. Vigarello, Derleyiciler) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gerbner, G., ve Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26(2), 172–199.
- Gerbner, G., ve Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26(2), 172–199.
- Gibson, B. A., Hirshfield, S., ve Bidell, M. P. (2021). Predicting suicide attempts among transgender and gender-diverse people. *LGBT Health*, 8(2), 104–112.
- Giddens, A. (1998). Modernliğin Sonuçları. Yayınları. (E. Kuşdil, Çev.) İstanbul: Ayrıntı
- Giddens, A. (2013). Sosyoloji. (H. Özel, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Goffman, E. (1979). *Gender advertisements*. Harvard University Press.
- González, A., ve Martínez, L. (2018). Media exposure and attitude formation: The role of frequency and diversity of representation. *Journal of Social Psychology*, 159(4), 512–527.
- Göker, G. (2015). İletişimin McDonalddlaşması: Sosyal medya üzerine bir inceleme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 389-410.
- Göker, N., ve Göker, G. (2014). Sinemada alternatif kadın temsilleri: Stepford kadınları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 221-238.
- Güler, N. (2014). İletişim, toplumsal cinsiyet ve ideoloji. *Journal of Yaşar University*, 9(34), 6023-6043. <https://doi.org/10.19168/jyu.11835>
- Güneş, G., ve Yıldırım, B. (2019). Cinsiyet temelli bir savaş: Kadın cinayetlerinin medyada temsili üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 936-964.

- Haig, D. (2004). The inexorable rise of gender and the decline of sex: Social change in academic titles, 1945–2001. *Archives of Sexual Behavior*, 33, 87–96. <https://doi.org/10.1023/B:ASEB.0000014323.74541.92>
- Hayes, K. (2018). Ethical implications of treatment for gender dysphoria in youth. *Journal of Health Ethics*, 14(2). <https://doi.org/10.18785/ojhe.1402.03>
- Hayes, K. (2018). Ethical implications of treatment for gender dysphoria in youth. *Journal of Health Ethics*, 14(2). <https://doi.org/10.18785/ojhe.1402.03>
- Hembree, W. C. (2013). Management of juvenile gender dysphoria. *Current Opinion in Endocrinology, Diabetes and Obesity*, 20(6), 559–564. <https://doi.org/10.1097/MED.0000000000000011>
- Hembree, W. C., Cohen-Kettenis, P. T., Gooren, L., et al. (2017). Endocrine treatment of gender-dysphoric/gender-incongruent persons: An endocrine society clinical practice guideline. *The Journal of Clinical Endocrinology ve Metabolism*, 102(11), 3869–3903. <https://doi.org/10.1210/jc.2017-01658>
- Hembree, W. C., Cohen-Kettenis, P. T., Gooren, L., et al. (2017). Endocrine treatment of gender-dysphoric/gender-incongruent persons: An Endocrine Society Clinical Practice Guideline. *The Journal of Clinical Endocrinology ve Metabolism*, 102(11), 3869–3903. <https://doi.org/10.1210/jc.2017-01658>
- Hong, S., Jahng, R., Lee, N., ve Wise, K. (2020). Do you filter who you are? : Excessive self-presentation, social cues, and user evaluations of Instagram selfies. *Computers in Human Behavior*, 104, 106159. DOI: 10.1016/j.chb.2019.106159.
- Horkheimer, M. (1986). *Akıl Tutulması* (Çev. O. Koçak). İstanbul: Metis Yayınları.
- Horkheimer, M. ve Adorno, T. (1996a). *Aydınlanmanın Diyalektiği I* (Çev. O. Özgül). İstanbul: Kalcı Yayınevi.
- Hoşaf, N., ve Arslan, E. (2019). Kadın milletvekili adaylarının basında temsili (7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri). *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (31), 444-470. <https://doi.org/10.31123/akil.533894>
- Ichau, E., Frissen, T., ve d' Haenens, L. (2019). From #Selfie to #Edgy. Hashtag Networks and Images Associated with the Hashtag #Jews on Instagram. *Telematics and Informatics*, 101275. DOI: 10.1016/j.tele.2019.101275.
- Iwabuchi, K. (2014). De-westernisation, inter-Asian referencing and beyond. *European Journal of Cultural Studies*, 17(1), 44–57.
- İnceoğlu, İ., ve Akçalı, E. (2018). Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği araştırması. İstanbul: TÜSİAD.
- İnceoğlu, Y. G., & Çoban, S. (Eds.). (2014). *Popülizm ve medya*. İletişim Yayınları.

- Jameson, F. (1994). *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı* (Çev. N. Plürner). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Jay, M. (2001). *Adorno* (Çev. Ü. Oskay). İstanbul: Der Yayınları.
- Johnson, T., ve Bhattacharya, S. (2017). Social media exposure and belief revision: Evidence from content engagement. *Journal of Media Psychology*, 12(2), 115–130.
- Jost, J. T., Federico, C. M., ve Napier, J. L. (2009). Political ideology: Its structure, functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology*, 60, 307–337.
- Kaltiala-Heino, R., Bergman, H., Työlajärvi, M., ve Frisén, L. (2018). Gender dysphoria in adolescence: Current perspectives. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 9, 31–41. <https://doi.org/10.2147/AHMT.S135432>
- Kaya, M., ve Demir, S. (2020). Sosyal medya kullanımının toplumsal tutumlara etkisi: Farklı kimlik grupları üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 45–62.
- Kehya, R. Ö. (2022). Çevrimiçi medya ve suskunluk sarmalı. *SDÜ İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1–23.
- Kellner, D. (2006). Frankfurt Okulu’nu Yeniden Değerlendirmek: Martin Jay’ın Diyalektik İmgeleminin Eleştirisi. H. E. Bağce (Der.), *Frankfurt Okulu*, ss. 134–166. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Keskin, N., Yapca, G., ve Tamam, L. (2015). Transsexualism: Clinical features and legal issues. *Current Applied Psychiatry*, 7(1), 1-5.
- Kirel, S. (2010). *Kültürel Çalışmalar ve Sinema*. Ankara: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Krijnen, T., ve Van Bauwel, S. (2015). *Gender and media: Representing, producing, consuming*. London, UK: Routledge.
- Lee, D.K.L., ve Borah, P. (2020). Self-presentation on Instagram and friendship development among young adults: A moderated mediation model of media richness, perceived functionality, and openness. *Computers in Human Behavior*, 103, 57-66. DOI: 10.1016/j.chb.2019.09.017.
- Littman, L. (2018). Rapid-onset gender dysphoria in adolescents and young adults: A study of parental reports. *PLoS ONE*, 13(8), 1-23. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202330>
- Livingstone, S. (2019). *Children and the internet: Great expectations and challenging realities*. Polity Press.
- Locke, J. (1690). *Two Treatises of Government*. London: A. ve J. Churchill.

- LOCKE, J. (2004). İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme, Çev. Vehbi Hacıkadıroğlu, İstanbul: Kabalcı Yayınları
- Lucero, L. (2017). Safe spaces in online places: social media and LGBTQ youth. *Multicultural Education Review*, 9(2), 117-128. DOI: 10.1080/2005615X.2017.1313482
- Martin, L., ve Lee, S. (2019). Empathy and uncertainty: Women's attitudes toward gender transitions. *Social Psychology Quarterly*, 82(2), 145–162.
- McLeod, J. M., ve Chaffee, S. H. (1973). The construction of social reality: Media and interpretation. *Public Opinion Quarterly*, 37(3), 331–348.
- McLuhan, M. (1964). The medium is the message. In *Understanding Media: The Extensions of Man*, pp. 23–35, 63–7. New York: Signet.
- Meyer, D., ve Schwiter, K. (2021). Social media and the transformation of gender identities. *Journal of Digital Culture*, 5(2), 75-90.
- Meyer, I. H. (2015). Resilience in the face of stigma: The mental health of lesbian, gay, and bisexual populations. *American Psychologist*, 70(5), 524-533.
- Meyer, I. H. (2015). Resilience in the face of stigma: The mental health of lesbian, gay, and bisexual populations. *American Psychologist*, 70(5), 524-533.
- Money, J. (1955). Hermaphroditism, gender and precocity in hyperadrenocorticism: Psychologic findings. *Bulletin of the Johns Hopkins Hospital*, 96, 253–264.
- Money, J. (1955). Hermaphroditism, gender and precocity in hyperadrenocorticism: Psychologic findings. *Bulletin of the Johns Hopkins Hospital*, 96, 253–264.
- Noelle-Neumann, E. (1974). The spiral of silence: A theory of public opinion. *Journal of Communication*, 24(2), 43–51.
- Nussbaum, M. C. (1999). The professor of parody. *New Republic*, 220(8), 37-45.
- Okumuş, E. (2009, Kasım). Bedene Müdehalenin Sosyolojisi. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* (2).
- Olson, J., Forbes, C., ve Belzer, M. (2011). Management of the transgender adolescent. *Archives of Pediatrics ve Adolescent Medicine*, 165(2), 171–176. <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2010.275>
- Özdemir, E. (2020). Muhafazakâr milliyetçilik ve azınlık algısı: Türkiye örneği. *Sosyoloji Dergisi*, 24(4), 55–74.
- Özdener, E. (2022, 21 Kasım). Gençlerin İnternette Geçirdiği Zaman Televizyon İzleme Süresini Yaklaşık 3'e katladı. Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/genclerin-internette-gecirdigi-zaman-televizyon-izleme-suresini-yaklasik-3e-katladi/2743829#>

- Özkök, E. (1985). *Kitlelerin çözülüşü*. Ankara: Tan Yayınları.
- Öztaş, F., & Özbolat, A. (2019). Sekülerleşme Perspektifinden Bedenin Tüketim Bağlamında Araçsal Konumlanışı. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 279-29.
- Panayırıcı, U. C. (2009). Postmodernizm, Kültür ve Reklam: Diyet Gıda Ürünleri Reklamların Söylemi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Reklamcılık ve Tanıtım Bilim Dalı.
- Petrosyan, A. (2023, 23 Şubat). U.S. Internet Usage Penetration 2021, by Age Group. Statista. Kaynak: [https:// www.statista.com/statistics/266587/percentage-of-internet-users-by-age-groups-in-the-us/](https://www.statista.com/statistics/266587/percentage-of-internet-users-by-age-groups-in-the-us/)
- Petty, R. E., ve Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and persuasion: Central and peripheral routes to attitude change*. Springer-Verlag.
- Polat, A., Gündüz, N., ve Sodan Turan, H. (2013). Doğurganlığın kontrolü ve kadın bedeni üzerindeki denetim. Ş. Yüksel, L. Gülseren, A. D. Başterzi (Eds.), *Kadın Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı Kitabı* (s. 445-454). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Polat, A., Gündüz, N., ve Sodan Turan, H. (2013). Doğurganlığın kontrolü ve kadın bedeni üzerindeki denetim. In Ş. Yüksel, L. Gülseren, ve A. D. Başterzi (Eds.), *Kadın yaşamı ve kadın ruh sağlığı kitabı* (pp. 445-454). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Polat, A., Sodan Turan, H., ve Kaynar, G. (2013). Kadınlarla yapılan araştırmalarda cinsiyet yanlılıkları ve yöntem sorunları. In Ş. Yüksel, L. Gülseren, ve A. D. Başterzi (Eds.), *Kadın yaşamı ve kadın ruh sağlığı kitabı* (pp. 667-676). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Rafferty, J., et al. (2018). Ensuring comprehensive care and support for transgender and gender-diverse children and adolescents. *Pediatrics*, 142(4), e20182162. <https://doi.org/10.1542/peds.2018-2162>
- Reale, C., Invernizzi, F., Panteghini, C., ve Garavaglia, B. (2023). Genetics, sex, and gender. *Journal of Neuroscience Research*, 101(5), 553–562. <https://doi.org/10.1002/jnr.25193>
- Reed, G. M., Drescher, J., Krueger, R. B., et al. (2016). Disorders related to sexuality and gender identity in the ICD-11: Revising the ICD-10 classification based on current scientific evidence, best clinical practices, and human rights considerations. *World Psychiatry*, 15(3), 205–221. <https://doi.org/10.1002/wps.20354>
- Reed, G. M., Drescher, J., Krueger, R. B., et al. (2016). Disorders related to sexuality and gender identity in the ICD-11: Revising the ICD-10 classification based on current scientific evidence, best clinical practices, and human rights considerations. *World Psychiatry*, 15(3), 205–221. <https://doi.org/10.1002/wps.20354>

- Richards, C., Bouman, W. P., Seal, L., Barker, M. J., Nieder, T. O., ve T'Sjoen, G. (2016). Non-binary or genderqueer genders. *International Review of Psychiatry*, 28(1), 95–102.
- Ristori, J., ve Steensma, T. D. (2016). Gender dysphoria in childhood. *International Review of Psychiatry*, 28(1), 13–20. <https://doi.org/10.3109/09540261.2015.1115754>
- Ryan, C., Toomey, R. B., Diaz, R. M., ve Russell, S. T. (2020). Parent-initiated sexual orientation change efforts with LGBT adolescents: Implications for young adult mental health and adjustment. *Journal of Homosexuality*, 67(2), 159–173. <https://doi.org/10.1080/00918369.2018.1538407>
- Sadock, B. J., ve Kaplan, H. I. (Eds.). (2007). *Kaplan and Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences, clinical psychiatry* (10th ed.). Lippincott Williams ve Wilkins.
- Salih, S. (2002). *Judith Butler*. Routledge.
- Sanchez, J., Parker, D., ve Ortiz, R. (2017). Gender roles and attitudes toward transgender identity: A cross-sectional study. *Journal of Gender Studies*, 26(4), 412–428.
- Silverman, K. (2006). *Görünür dünyanın eşiği* (A. Onacak, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Slater, P. (1998). *Frankfurt Okulu* (A. Özden, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Smith, P. (2005). *Kültürel kuram* (S. Güzelsarı ve İ. Gündoğdu, Çev.). İstanbul: Babil Yayıncılık.
- Solomon, M. R. (2013). *Consumer Behavior*. Essex: Pearson Education Limited.
- Spurk, J. (2008). *Toplumsal aklın eleştirisi* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Versus Yayınları.
- Steensma, T. D., Biemond, R., de Boer, F., ve Cohen-Kettenis, P. T. (2011). Desisting and persisting gender dysphoria after childhood: A qualitative follow-up study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 16(4), 499–516. <https://doi.org/10.1177/1359104510378303>
- Straube, W. (2020). Introduction: Visibility and screen politics after the transgender tipping point. *Screen Bodies: The Journal of Embodiment, Media Arts, and Technology*, 5(1), 56–65.
- Streed, C. G., Anderson, J. S., Babits, C., ve Ferguson, M. A. (2019). Changing medical practice, not patients – putting an end to conversion therapy. *The New England Journal of Medicine*, 381(6), 500–502. <https://doi.org/10.1056/NEJMp1907285>
- Stroud, N. J. (2008). Media use and political predispositions: Revisiting the concept of selective exposure. *Political Behavior*, 30(3), 341–366.

- Swingewood, A. (1996). *Kitle kültürü efsanesi* (A. Kansu, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şah, U. (2025). (Toplumsal) cinsiyet ikiliğini sorgulamak: Güncel çalışmalar ne gösteriyor? [Questioning the gender binary: What do recent studies show?]. *FeDergi: Feminist Eleştiri*, 17(1), 179–210.
- Tazeen, S. A., Gunilla K., Raisa G., Nargis A., Eva J., ve Ingrid M. (2011). Gender roles and their influence on life prospects for women in urban Karachi, Pakistan: A qualitative study. *Global Health Action*, 4(1), 7448.
- Tuchman, G. (1978). Introduction: The symbolic annihilation of women by the mass media. In G. Tuchman, A. Kaplan, ve J. W. Benét (Eds.), *Hearth and homes: Images of women in the mass media* (pp. 3–38). New York, NY: Oxford University Press.
- Tuchman, G. (1978). The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media. *The Communication Review*, 3(1), 52-64.
- Tuchman, G. (1978). The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media. *The Communication Review*, 3(1), 52-64.
- Turban, J. L., King, D., Carswell, J. M., ve Keuroghlian, A. S. (2020). Pubertal suppression for transgender youth and risk of suicidal ideation. *Pediatrics*, 145(2), e20191725. <https://doi.org/10.1542/peds.2019-1725>
- Turner, B. (1991). *The Body and Society: Explorations in Social Theory*. London: Sage Publications.
- Türk Tabipler Birliği. (2016). *Hekimler için LGBTİ sağlığı*. Türk Tabipler Birliği Yayınları. Retrieved from https://www.ttb.org.tr/kutuphane/lgbti_sagligi.pdf
- Vaidakis, N. (2020). Conceptual controversies regarding the terms Gender and Sex. *Psikiyatriki*, 31(3), 271–274. <https://doi.org/10.22365/jpsych.2020.313.271>
- Valkenburg, P. M., ve Peter, J. (2013). Social consequences of the Internet for adolescents: A decade of research. *Current Directions in Psychological Science*, 22(2), 79-84.
- Valkenburg, P. M., ve Peter, J. (2013). The differential susceptibility to media effects model. *Journal of Communication*, 63(2), 221–243.
- van de Grift, T. C., Cohen-Kettenis, P. T., Steensma, T. D., et al. (2016). Body satisfaction and physical appearance in gender dysphoria. *Archives of Sexual Behavior*, 45(3), 575–585. <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0500-2>
- van der Meulen, J. F., ve O'Donnell, E. (2020). Social media and identity: A study of social media platforms and their implications for young people's identity formation. *Journal of Youth Studies*, 23(1), 1-15.

- van der Meulen, J. F., ve O'Donnell, E. (2020). Social media and identity: A study of social media platforms and their implications for young people's identity formation. *Journal of Youth Studies*, 23(1), 1-15.
- Van Zoonen, L. (1994). *Feminist media studies*. London, UK: Sage.
- Ward, L. M., ve Schneider, D. (2009). Through the looking glass: Media's role in shaping social attitudes. *Communication Theory*, 19(3), 265–287.
- Wiggershaus, R. (1994). *The Frankfurt School: Its history, theories, and political significance*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Williams, S., ve Bendelow, G. (1998). *The Body in Health and Illness*. London: Routledge.
- World Health Organization. (1992). *The ICD-10 classification of mental and behavioral disorders: Clinical descriptions and diagnostic guidelines*. World Health Organization.
- World Professional Association for Transgender Health (WPATH). (2011). *Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender nonconforming people: 7th Version*. Retrieved from <https://www.wpath.org/media/cms/Documents/Web%20Transfer/SOC/Standards%20of%20Care%20V7%20-%202011%20WPATH.pdf>
- Yağlı, S. (2015). Bir anlatı mecrası olarak yeni medyanın söyleminde trans bireyler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 267–284.
- Yaylagül, L. (2008). Frankfurt Okulu'nda kültür endüstrileri ve kitle kültürü yaklaşımı. L. Yaylagül ve N. Korkmaz (Ed.), *Medya, popüler kültür ve ideoloji* (ss. 139–154). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yılmaz, T., ve Aydın, E. (2021). Dijital öyküler ve empati: Sosyal medyada azınlık temsillerinin algı ve tutumlara etkisi. *İletişim Çalışmaları*, 8(2), 87–105.
- Zipes, J. (2005). Frankfurt Okulu ve kültür eleştirisi. E. Mutlu (Ed.), *Kitle iletişim kuramları* (ss. 227–232). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Zucker, K. J. (2016). Persistence and desistence in children and adolescents with gender variance: A comparative-developmental perspective. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 55(10 Suppl), S80. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2016.07.774>
- Zucker, K. J. (2017). Epidemiology of gender dysphoria and transgender identity. *Sexual Health*, 14(5), 404–411. <https://doi.org/10.1071/SH17067>
- Zucker, K. J. (2017). Epidemiology of gender dysphoria and transgender identity. *Sexual Health*, 14(5), 404–411. <https://doi.org/10.1071/SH17067>

Zucker, K. J. (2019). Adolescents with gender dysphoria: Reflections on some contemporary clinical and research issues. *Archives of Sexual Behavior*, 48(2), 297-307.

EK

Ek 1: Etik Kurulu Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.09.2024-E.399944

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-399944
Konu : 74/26(b) Kader KOCA

19.09.2024

Sayın Kader KOCA

İlgi : 13.09.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 18.09.2024 tarihli ve 74 sayılı toplantısında alınan "26/b" nolu karar ile Kader KOCA'nın başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Selim İNANÇLI
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSLL22HANT Pin Kodu :60082

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSLL22HANT&eS=399944>

Adres:Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31
e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

KARAR

26/b. Kader KOCA'nın **Karma (Nitel+Nicel) Araştırma Yönetimi** kullanılacak olan "Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi " başlıklı **nicel** çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Kader KOCA'nın " Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

KARAR

26/a. Kader KOCA'nın **Karma (Nitel+Nitel) Araştırma Yönetimi** kullanılacak olan "Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi " başlıklı **nitel** çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Kader KOCA'nın " Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK 2: Mülakat Formu

Değerli katılımcı, “**Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi**”ni konu alan bu çalışma Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Kader Koca tarafından yapılmaktadır. Bu araştırma kapsamında aşağıda yer alan sorulara vermiş olduğunuz yanıtlarla birlikte kişisel bilgileriniz gizli tutulacak olup yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız ve vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:.....

Bölümünüz ve Sınıfınız:

Bölüm:

Sınıf:

Annenizin Eğitim Düzeyi :.....

Babanızın Eğitim Düzeyi:.....

Hayatınız en uzun süresi nerede geçti? (Yurt dışı, Büyükşehir Merkezi İl Merkezi İlçe Merkezi, Köy/Kasaba vb.)

Kendinizi İdeolojik Olarak Nasıl Tanımlarsınız? (Muhafazakâr, Seküler, Liberal, Sosyalist vb)

Cinsiyet Hoşnutsuzluğu (Disforisi) ve Transseksüellik Hakkında Genel Bilgi Düzeyi

1. Cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) ve transseksüellik hakkında bilgi sahibi misiniz? Bu kavramları nasıl tanımlarsınız? Eğer bu kavramlarla ilgili bilgi sahibiyse cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) ve transseksüellik hakkında ilk defa nerede veya nasıl bilgi sahibi olduğunuzu açıklayınız?

- 1.1) Bu bilgi kaynağı sizin cinsiyet hoşnutsuzluğuna ve transseksüelliğe yönelik algınız üzerinde şekillendirici bir rol oynadı mı eğer algınız üzerinde şekillendirici bir rol oynadıysa nasıl olduğunu anlatır mısınız?

2. Cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) ve transseksüellik hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ister miydiniz? Eğer cinsiyet hoşnutsuzluğu ve transseksüellik hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istiyorsanız bunu nedeniyle birlikte açıklar mısınız?
3. Trans bireyler hakkında bilgi sahibi misiniz? Eğer bilgi sahibiyse bu konuda ne kadar bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz? Bu konuda bilgi sahibi olmanızda etkili olan kaynaklardan ve varsa deneyimlerinizden bahseder misiniz?
4. Daha önce bir trans bireyle tanışıklığınız veya etkileşiminiz oldu mu? Olduysa bu durum trans bireylere yönelik bilgi birikiminizi ve bakış açınız nasıl etkiledi?
5. Eğitim düzeyinin trans bireylere yönelik bakışı etkilediğini düşünüyor musunuz? Eğitim düzeyi düşük veya yüksek olan bireyler arasında bu konuda farklılıklar olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
6. Eğitim hayatınız boyunca trans bireylere veya cinsiyet kimliği konularına yönelik herhangi bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitimin trans bireylere yönelik görüşlerinizi nasıl şekillendirdiğini düşünüyorsunuz?”
7. Sizce sosyoekonomik durum, trans bireylerin toplumda kabul görmesi veya ayrımcılığa uğraması konusunda bir rol oynar mı? Kendi deneyimleriniz veya gözlemleriniz doğrultusunda bu durumu nasıl değerlendirirsiniz?
8. Aile yapınızın (geleneksel, modern, muhafazakâr vb.) ve kültürel değerlere bakış açınızın, trans bireylere yönelik algılarınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Ailenizin bu konudaki görüşleriyle kendi görüşleriniz arasında bir fark var mı?
9. Çocukluk ve gençlik yıllarınızı geçirdiğiniz sosyo-kültürel çevrenin (köy, kasaba, şehir vb.) trans bireylere yönelik algıları nasıl şekillendirdiğini düşünüyorsunuz? Farklı sosyo-kültürel çevrelerde büyümüş olsaydınız görüşleriniz değişir miydi?

Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları

10. Hangi sosyal medya platformlarını kullanıyorsunuz?
11. Kullanmış olduğunuz sosyal medya platformu ya da platformlarında aktif olarak paylaşımlarda bulunuyor musunuz?
12. Günde ortalama ne kadar süre sosyal medya kullanıyorsunuz?

Sosyal Medyada Karşılaşılan Temsiller ve Etkisine Yönelik Sorular

13. Sosyal medya platformlarında sergilenen içerikler içerisinde cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireyler ve trans bireylere yönelik içeriklere rastlıyor musunuz? (Eğer bu içeriklere rastlıyorsanız ne sıklıkla bu içeriklere rastladığınızdan ve genel olarak içeriklerle ilgili neler düşündüğünüzden bahseder misiniz?)
 - 13.1) Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireyler ve trans bireylere yönelik ne tür konuda içeriklere rastlıyorsunuz (bilgilendirici, eğlenceli, eleştirel vb.) en sık rastladığınız içerikler nelerdir? Bu konu ve içerikler sizin trans bireylere yönelik bilgi birikimizi ve görüşlerinizi yeniden sorgulamanıza neden oluyor mu?
 - 13.2) Trans bireylere yönelik içeriklere rastladığınızda nasıl bir duygusal tepki veriyorsunuz ?
 - 13.3) Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireyler ve trans bireylerinin yönelik içerikler sizin önceden var olan görüşlerinizde değişikliklere neden oldu mu? (Örneğin önceden önyargılı yaklaşıyorken daha sonra empatik yaklaşmaya başlamak gibi vb.)
14. Sosyal medya platformları üzerinde içerik üreten trans birey ya da bireyleri takip ediyor musunuz? (Eğer ediyorsanız bu trans birey ya da bireylerin sunmuş olduğu

içerikler trans bireylere yönelik görüşleriniz üzerinde rol oynamaktadır? (Eğer takip etmiş olduğunuz trans birey ya da bireylerin sunmuş olduğu içerikler trans bireylere yönelik görüşleriniz üzerinde rol oynamaktaysa nasıl ve ne şekilde rol oynadığını açıklayınız?)

15. Sosyal Medya platformlarında görmüş olduğunuz trans bireylere yönelik içerikleri arkadaşlarınızla ya da çevrenizdeki diğer kişilerle paylaşıyor mısınız? Paylaşıyorsanız trans bireylere yönelik en çok hangi içerikleri paylaşıyorsunuz?

15.1) Arkadaşlarınızla ya da çevrenizdeki diğer kişilerle yaptığınız bu paylaşımlara arkadaşlarınız ya da çevrenizdeki diğer kişiler nasıl tepkiler veriyor?

Geleneksel Medyada ve Trans Temsiline Yönelik Sorular

16. Televizyon ya da sinema filmlerinde trans bireylere yönelik nasıl bir temsil görüyorsunuz ?

17. Sizce televizyon ya da sinema filmlerinde trans bireylere yönelik sunulan içerikler trans bireylerin toplumda kabul görmesi üzerinde etkili midir ?

17.1) Televizyon ya da sinema filmlerinde trans bireylere yönelik sunulan içerikler sizce trans bireylerin toplumda kabul görmesine nasıl bir katkı sağlıyor veya engelliyor?

18. Sizce televizyon programlarında, sinema filmlerinde veya basılı yayınlarda trans bireylere yer verildiğinde, hangi temalar veya konular ön planda tutulmaktadır? (cinsiyet geçiş süreci, başarı hikayeleri, ayrımcılık ve zorluklar, aile ilişkileri vb.)

19. Siz bu temalardan en çok hangisine rastlıyorsunuz bu temalar sizin trans bireylere yönelik görüşleriniz üzerinde nasıl bir rol oynamaktadır? (Önceden var olan görüşleriniz bu temalar ile farklılaştı mı ya da bu temalar sayesinde trans bireylere yönelik bilgi edindiniz mi?

Kişisel Deneyimlere Dair Görüş ve Tutumlar

20. Kendi cinsiyet kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? Bu kimlik sizin kişisel ve toplumsal deneyimlerinizi üzerinde nasıl bir rol oynuyor?
21. Sosyal medya üzerinde trans bireylerin cinsel kimliklerini ifade etmeleri ve bu durumun toplumun her kesimi tarafından görünür olması sizce toplumun değerlerini olumsuz yönde etkilemekte midir? Neden?
22. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanların ve trans bireylerin ön yargı ve ayrımcılığa maruz kaldığını ya da desteklendiğini düşündüğünüz örneklerle rastladınız mı? Eğer bu tür örneklerle rastladıysanız bu örnekler sizin cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik tutumlarınızı nasıl etkiledi?
23. Sosyal medya platformlarında trans bireylerin görünür olması ve kendi kimliklerinden kimlik geçiş süreçlerinden bahsetmesinin toplumsal olarak kabul edilme süreçlerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

23.1) Sizce Trans bireyler toplum tarafından kabul edilmeli midir? (Kabul edilmesi veya edilmemesi gerektiğini düşünüyorsanız nedeniyle birlikte açıklayabilir misiniz?)

1. Sizce toplumun trans bireyleri kabul etmesinin nedenleri veya engelleri nelerdir?
2. Yakın bir arkadaşınız size cinsiyetinden hoşnut olmadığını ve cinsel kimliğini değiştirmek istediğini söyleseydi bu durumu nasıl karşıladınız ve arkadaşınıza karşı tutumunuz nasıl olurdu?

2.1) Bu tutumunuzda sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik görmüş olduğunuz temsillerin ve içeriklerin etkisi var mıdır? Varsa hangi tür temsil ve içerikleri gördünüzden dolayı bu tutuma karar verdiğinizi açıklayabilir misiniz?

Ek 3: Kişisel Bilgi Anket Formu

Değerli katılımcı, “**Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Disforisine ve Transseksüel Bireylere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi**”ni konu alan bu çalışma Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Kader Koca tarafından yapılmaktadır. Bu araştırma kapsamında aşağıda yer alan sorulara vermiş olduğunuz yanıtlarla birlikte kişisel bilgileriniz gizli tutulacak olup yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız ve vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaşınız:.....

Cinsiyetiniz:

☐ Kadın

☐ Erkek

Diğer(Belirtiniz).....

Bölümünüz ve Sınıfınız:

Bölüm: _____

Sınıf: _

Aile tipiniz nedir?

☐ Çekirdek aile

☐ Geniş aile

☐ Tek ebeveynli aile

☐ Üvey aile

☐ Ebeveynlerin ayrı yaşadığı aile

☐ Anne eğitim düzeyi

☐ Okur-yazar değil

☐ Okur-yazar

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

- ☐ Üniversite
- ☐ Lisansüstü

Baba eğitim düzeyi

- ☐ Okur-yazar değil
- ☐ Okur-yazar
- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite Lisansüstü

Aylık ortalama geliriniz?

- ☐ Asgari ücret altı
- ☐ Asgari ücret
- ☐ (17.000-25.000)
- ☐ (25.000-45.000)
- ☐ 45.000 üstü

Hayatınız en uzun süresi nerede geçti?

- ☐ Yurt dışı
- ☐ Büyükşehir Merkezi
- ☐ İl Merkezi
- ☐ İlçe Merkezi
- ☐ Köy/Kasaba

Nerede yaşamaktasınız?

.....

Kendinizi dünya görüşü olarak nasıl tanımlıyorsunuz?

- ☐ Feminist
- ☐ İslamcı
- ☐ Liberal

- ☐ Milliyetçi
- ☐ Muhafazakâr
- ☐ Seküler
- ☐ Sosyalist
- ☐ Ulusalcı
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

Cinsel kimliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz ?

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek
- ☐ Trans kadın
- ☐ Trans erkek
- ☐ Non-binary (kadın veya erkek kimliği dışında başka bir kimlik tanımı)
- ☐ Genderqueer (cinsiyet kimliği akışkan veya belirsiz)
- ☐ Agender (cinsiyetsiz)
- ☐ Bigender (iki cinsiyet kimliği arasında geçiş yapan)
- ☐ Genderfluid (cinsiyet kimliği zamanla değişen)
- ☐ Cinsiyet kimliği hakkında emin değilim
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

Hangi sosyal medya platformlarını kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Facebook
- ☐ Instagram
- ☐ (X)Twitter
- ☐ TikTok
- ☐ YouTube
- ☐ Snapchat
- ☐ Diğer (Belirtiniz): ____

Kullanmış olduğunuz sosyal medya platformunda ya platformlarında aktif olarak paylaşımlarda bulunuyor musunuz?

- ☐ Evet
☐ Hayır

Kullanmış olduğunuz sosyal medya platformunda ya da platformlarında aktif olarak paylaşımlarda bulunuyorsanız paylaşım yapma sıklığınızı belirtir misiniz?

.....

..... Günde ortalama ne kadar süre sosyal medya kullanıyorsunuz?

.....

Anket Soruları

1. Yaşadığınız yerdeki sosyal-kültürel yapıyı nasıl tanımlarsınız ?

- ☐ Geleneksel ve muhafazakâr
- ☐ Geleneksel fakat değişime açık
- ☐ Modern ve açık görüşlü
- ☐ Seküler
- ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

1. Yaşadığınız yerdeki toplumsal norm ve değerler (inanç sistemi, kültürü gelenekleri, kurallar sistemi vb.) cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konularında ne kadar kabul edicidir?

- ☐ Çok kabul edici
- ☐ Kabul edici
- ☐ Kısmen kabul edici
- ☐ Kabul edici değil
- ☐ Hiç kabul edici değil

2. Cinsiyet hoşnutsuzluğu (disforisi) ve transseksüel bireyler hakkında ne kadar bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?

- ☐ Az derecede bilgi sahibiyim
- ☐ Orta derecede bilgi sahibiyim
- ☐ Çok derecede bilgi sahibiyim
- ☐ Hiç bilgi sahibi değilim

3. Cinsiyet hoşnutsuzluğu ve transseksüel bireyler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ister miydiniz?

- ☐ Hayır
- ☐ Kesinlikle hayır
- ☐ Evet
- ☐ Kesinlikle evet

4. Cinsiyet hoşnutsuzluğu (Disforisi) ve transseksüel bireyler hakkında hangi kaynaktan bilgi ediniyorsunuz?

- ☐ Sosyal medya
- ☐ Dizi ve filmler
- ☐ Aile ve arkadaş çevresi
- ☐ Akademik kaynaklar
- ☐ Diğer.....

5. Cinsiyet hoşnutsuzluğu ve transseksüel bireyleri kapsayan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ile ilgili görüşlerin oluşmasında üretilen bilgilerin doğru veya yanlış olduğuna dair durumu neyle ölçersiniz?

- ☐ Sosyal medya platformlarıyla ölçerim bu mecrada üretilenlerin doğru olduğunu düşünüyorum.
- ☐ Akademik Kaynaklarla ölçerim bu mecrada üretilenlerin doğru olduğunu düşünüyorum
- ☐ Toplumun değer yargılarıyla ölçerim bu mecrada üretilenlerin doğru olduğunu düşünüyorum
- ☐ Kendi inanç ve değerlerimle ölçerim kendi inanç ve değerlerimin bu konuda doğru olduğunu düşünüyorum.
- ☐ Bireysel görüşlere göre ölçerim bireysel görüşlerin doğru olduğunu düşünüyorum.

6. Çevrenizde daha önce cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bir tanıdığınız oldu mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

7. Çevrenizde daha önce cinsiyetini değiştirerek transseksüel birey olan tanıdığınız oldu mu?

- ☐ Evet

- ☐ Hayır

8. Cinsiyet hoşnutsuzluğu (Disforisi) yaşayan bireylerin cinsiyetini değiştirmesini gerektiğini düşünüyor musunuz?

- ☐ Kesinlikle hayır
- ☐ Kısmen hayır
- ☐ Hayır
- ☐ Kararsızım
- ☐ Evet
- ☐ Kısmen evet
- ☐ Kesinlikle evet

9. Sizce cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bir birey, herhangi bir şekilde tıbbi, psikolojik veya hukuki bir müdahaleye tabii olmaksızın direkt cinsiyet kimliğini değiştirme kararı almalı mıdır?

- ☐ Kesinlikle hayır
- ☐ Kısmen hayır
- ☐ Hayır
- ☐ Kararsızım
- ☐ Evet
- ☐ Kısmen evet
- ☐ Kesinlikle evet

10. Trans bireylere yönelik daha önce sahip olduğunuz herhangi bir önyargı var mıydı? Eğer önyargılarınız varsa, bu görüşleriniz herhangi bir deneyim veya bilgiyle değişti mi?

Yanıt Seçenekleri:

- ☐ Hiçbir zaman önyargım olmadı.
- ☐ Pozitif önyargılarım vardı, fakat değişmedi.
- ☐ Pozitif önyargılarım vardı, zamanla olumsuzlaştı.
- ☐ Negatif önyargılarım vardı, fakat değişmedi.
- ☐ Negatif önyargılarım vardı, zamanla pozitif hale geldi.
- ☐ Görüşlerim sürekli değişiyor ve net bir fikrim yok.

11. Trans bireyler hakkında görüşlerinizi etkileyen en önemli faktörler nelerdir?

(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Aile ve arkadaş çevresi
- ☐ Dini veya manevi inançlar
- ☐ Medya temsilleri (haberler, diziler, filmler)
- ☐ Sosyal medya içerikleri
- ☐ Akademik bilgi ve araştırmalar
- ☐ Toplumun genel değer yargıları
- ☐ Kişisel deneyimlerim
- ☐ Diğer (Belirtiniz):

12. Bulunduğunuz sosyo-kültürel çevre, trans bireylere yönelik görüşlerinizi nasıl etkiliyor?

- ☐ Çevrem trans bireyler hakkında daha hoşgörülü, bu da benim görüşlerime olumlu yansıyor.
- ☐ Çevrem trans bireylere karşı olumsuz bir bakış açısına sahip, bu durum benim görüşlerimi de etkiliyor.
- ☐ Çevrem trans bireylere karşı kararsız, bu da benim görüşlerimi şekillendirmiyor.
- ☐ Çevremden bağımsız olarak kendi görüşlerimi oluşturuyorum.
- ☐ Bu konuda çevremden etkilenmiyorum.

13. Cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayıp cinsiyet kimliğini değiştirerek trans olan bireylerin toplumda kabul edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

- ☐ Kesinlikle hayır
- ☐ Kısmen hayır
- ☐ Hayır
- ☐ Kararsızım
- ☐ Evet
- ☐ Kısmen evet
- ☐ Kesinlikle evet

14. Toplumsal norm ve değerlerin trans bireylerle ilgili görüşlerinizi etkilediğini düşünüyor musunuz ?

- ☐ Kesinlikle hayır

- ☐ Kısmen hayır
- ☐ Hayır
- ☐ Kararsızım
- ☐ Evet
- ☐ Kısmen evet
- ☐ Kesinlikle evet

15. Toplumsal norm ve değerlerin trans bireylerle ilgili görüşlerinizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz ?

- ☐ Çok olumlu şekilde etkiledi
- ☐ Olumlu şekilde etkiledi
- ☐ Ne olumlu ne de olumsuz şekilde etkiledi
- ☐ Olumsuz şekilde etkiledi
- ☐ Çok olumsuz şekilde etkiledi

16. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikleri ne sıklıkla görüyorsunuz?

- ☐ Her zaman görüyorum
- ☐ Şıkça görüyorum
- ☐ Ara sıra görüyorum
- ☐ Nadiren görüyorum
- ☐ Hiç görmüyorum

17. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik ne tür içerikler görüyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Eğitim ve bilgilendirmeye yönelik içerikler (öcinsiyet kimlikleri ve geçiş süreçleri hakkında bilgi)
- ☐ Destekleyici paylaşım içerikleri (kişisel hikayeler ve destek mesajları)
- ☐ Aktivizm ve bilinçlendirme kampanyalarına yönelik içerikler (toplumsal cinsiyet eşitliği ve trans hakları)
- ☐ Kişisel deneyim ve hikayeleri içeren içerikler (trans bireylerin kendi yaşantıları)

- Kültürel ve medya temsilleri (ürün ve hizmet tanıtımları (film, dizi, kitap vb. tanıtımları)
- Sosyal medya eğilimlerine yönelik içerikler (sosyal medya da trend olan moda, müzik, dans, fikir, slogan, mizaha yönelik içerikler)
- Diğer

18. Yakın bir arkadaşınız veya tanıdığınız biri cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşadığını ve cinsel kimliğini değiştirmek istediğini söyleyip sosyal medya platformunda bu kararına yönelik paylaşımlarda bulunarak kendini ifade etmek istediğini sizinle paylaşırdı onun bu kararına destek olur muydunuz?

- Hayır
- Kesinlikle hayır
- Evet
- Kesinlikle evet

19. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik paylaşımların sunulmasının bu bireylere yönelik toplumsal algı üzerinde etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?

- Hayır
- Kesinlikle hayır
- Evet
- Kesinlikle evet

20. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik paylaşımların sunulmasının bu bireylere yönelik toplumsal algı üzerinde ne kadar etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

- Çok etkili olduğunu düşünüyorum
- Orta derecede etkili olduğunu düşünüyorum
- Az etkili olduğunu düşünüyorum
- Hiç etkili olduğunu düşünmüyorum.

21. Sosyal medya platformları üzerinde gördüğünüz cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikler sizin daha önceden bu

bireylere yönelik sahip olmuş olduğunuz bilgilerinizi ve görüşlerinizi yeniden sorgulayarak güncellenenize neden oldu mu?

- ☐ Hayır
- ☐ Kesinlikle hayır
- ☐ Evet
- ☐ Kesinlikle evet

22. Sosyal medya platformları üzerinde gördüğünüz cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve transseksüel bireylere yönelik içerikler sizin daha önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğunuz bilgilerinizi ve görüşlerinizi ne şekilde etkide bulundu?

- ☐ Önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğum bilgi ve görüşlerimi olumsuz durumdan olumlu duruma dönüştürdü
- ☐ Önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğum bilgi ve görüşlerimi olumlu durumdan olumsuz duruma dönüştürdü.
- ☐ Önceden bu bireylere yönelik sahip olmuş olduğum bilgi ve görüşlerim üzerinde herhangi bir değişikliğe neden olmadı.

5’li Likert Ölçeği Soruları

Aşağıdaki ifadelerle ne derece katıldığınızı belirtiniz:

1 =Kesinlikle Katılmıyorum, 2 =Katılmıyorum, 3 =Kararsızım, 4 = Katılıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum

3. Trans bireyler kesinlikle toplumsal olarak kabul görmelidir.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

4. Trans bireyler toplumun değer ve yargılarını olumsuz yönde etkilemektedir.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

5. Trans bireylerle tanışmaktan ve arkadaşlık yapmaktan çekinmem.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

6. Trans bir arkadaşım olmasını isterim.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

7. Trans bireylerle iletişim kurmaktan kaçınırım.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

8. Yakın bir arkadaşım cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşar ve cinsel kimliğini değiştirmek isterse ondan uzaklaşıyorum.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

9. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanları ve transseksüel influencerları takip etmekten çekinmem.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

10. Sosyal medya platformlarında trans bireylerin cinsel kimliklerini belirleme sürecinde yaşadıkları zorlukları ve deneyimleri paylaşan içerikler dikkatimi çeker ve trans bireylere yönelik görüşlerimin şekillenmesine katkı sağlar.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

11. Sosyal medya platformları cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere oldukça yer vermektedir.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

12. Sosyal medya platformlarında cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanlara ve trans bireylere yönelik sunulan içerikler trans bireylerin toplumsal kabulünde olumlu bir etki oluşturmaktadır.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

13. Sosyal medya platformlarının cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayanların ve trans bireylerin cinsel kimliklerini ifade etmek ve toplumsal görünürlüklerini ortaya koymak için önemli bir araç olduğunu düşünüyorum.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

14. Cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bir bireyin, herhangi bir şekilde tıbbi, psikolojik veya hukuki bir müdahaleye tabii olmaksızın direkt cinsiyet kimliğini değiştirme kararını almasının normal olduğunu düşünüyorum.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

15. Sosyal medya platformlarında trans bireylerin sunmuş olduğu içeriklerin cinsiyet hoşnutsuzluğu yaşayan bireylerin cinsiyet kimliğini değiştirme kararında etkili olduğunu düşünüyorum.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

16. Sosyal medya platformlarında trans bireylerin sunmuş olduğu içeriklerin bu içerikleri gören ve kimlik inşa sürecinde olan bireylerin cinsel yönelim ve cinsel kimliği üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum.

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Kader KOCA	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	İnsan ve Toplum Bilimleri
Bölümü	Sosyoloji
Makale ve Bildiriler	
1. Koca, K. (2023). Nefret söylemi ve nefret suçunda medyanın rolü. In A. Sarıgül, A. Öztürk, A. Kaya, F. Kılınç, H. Batmaz, H. H. Taylan, K. Koca, M. C. Uras, O. Yıldırım ve P. Aka (Yay. Haz.), Psikososyal Açıdan Dijital Riskler (Bölüm 5). Eğiten Kitap. ISBN: 9786256480087.	